

Risale-i Nur Külliyyatı'ndan
Aslına Sadık Kalınarak Kısmen Sadeleştirilmiştir



Asâ-yı Musa

Bediüzzaman Said Nursi



Hazırlayanlar
Adnan Kayıhan - İlhan Atılğan



Risale-i Nur Külliyyatı'ndan
Aslına Sadık Kalınarak Kısmen Sadeleştirilmiştir

Asâ-yı Musa

Bediüzzaman Said Nursî

Hazırlayanlar

Adnan Kayıhan - İlhan Atılğan

UFUK YAYINLARI / RİSALE-İ NUR KÜLLİYATI

ASÂ-YI MUSA

Copyright © Ufuk Yayınları, 2014

Bu eserin tüm yayın hakları Yaran Yayıncılık Tic. Ltd. Şirketi'ne aittir. Eserde yer alan metin ve resimlerin Yaran Yayıncılık Tic. Ltd. Şirketi'nin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Sadeleştiren ve Yayına Hazırlayan

Adnan KAYIHAN - İlhan ATILGAN

Görsel Tasarım

Ali BIYIKLI

ISBN

978-605-5314-73-6

Yayın Numarası

187

Basım Tarihi

Temmuz 2014

Basım Yeri

Pasifik Ofset Yay. San. Tic. A.Ş.

Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok

34310 Haramidere / İSTANBUL

Tel: (0212) 412 17 00 Faks: (0212) 422 11 51

Ufuk Yayınları

Rasim Paşa Mah. Rıhtım Cad. Derya İş Merkezi

A Blok No: 28/39-48, Kadıköy / İstanbul

Tel: (0216) 449 49 09 Faks: (0216) 449 49 11

www.ufukkitap.com

Yayıncının Notu

Risale-i Nur'un geçmişine şöyle bir baktığımızda, alınan mesafenin şükür gerektirecek bir mazhariyet olduğunu görmemek körlük olur. Onun, minicik kâğıt parçalarına yazılıp rutubetli dehlizlerden muhataplarına ulaştırıldığı çetin günler çoktan geride kaldı. Bin bir ihtimamla, göz nuru dökülerek hazırlanan teksirlerin yerini şimdilerde az gayretle milyonlarca baskıya ulaşabilen matbaa teknikleri aldı.

Risale-i Nur ülke sınırlarını aştı ve artık dünyanın takip ettiği temel kaynaklardan biri haline geldi. Onlarca dilde milyonlarca insan, onun penceresinden Kur'an'ı ve kâinatı okuyor. Onunla ilgili olarak hemen her gün yeni bir etkinliğin haberi geliyor; seminerler, sempozyumlar, konferanslar birbirini izliyor. Nitelikli üniversitelerde kürsüler açılıyor ve onun dünyasına ait yenilikler akademik tezlere konu oluyor. *Risale-i Nur*, "İzm"lerin iflas ettiği yaşlı dünyamıza, Kur'an deryasının eşsiz bir dersi olarak kendi renk ve deseniyle hitap eden bir ümit kaynağı...

Henüz çok az sayıda insan tarafından ve el marifetiyle çoğaltılarak gizlice yayıldığı dönemde, "Bu eserleri dünyaya okutacağım." diyen Üstad'ın bir hayali daha hayat bulmuş durumda. Bugünleri ihsan eden Rabbimizin, yarının nesillerine neler lütfedeceğini şimdiden tahmin etmek zor olsa da gelecek günlerin daha aydınlık olacağından kuşkumuz yok.

Dünyanın Kur'an hakikatlerine koştuğu böyle bir dönemde, yakınında olduğu halde onun nur iklimine giremeyen bir neslin varlığı da gerçek. Bu nesil, araya örülen duvarları aşip *Risale-i Nur*'a ulaşamıyor; ulaşsa da anlayamadığı için ondan mahrumiyet yaşıyor.

Evet, din adına ortaya koymamız gereken gayret kadar dilimizin muhafazası için de duruşumuzun net olması şart. Bu açıdan bakıldığında *Risale-i Nur*'un duruşu, takdirlerin üstünde. Dilin muhafazası konusunda *Risale-i Nur*'un yerine getirdiği işlevi kimse inkâr edemez. Ancak yolu henüz ona uğramayan büyük bir kitle var ve onlarla Nur külliyyatı arasındaki mesafe her geçen gün açılıyor.

Öte yandan dilimiz, dünya dili olma yolunda dikkat çekici adımlarla ilerliyor.

Başka bir gerçek de yurt dışında yaşayan ve dilimizi canlı tutacak unsurlardan uzak büyüme zorunda kalan yeni nesiller.

İşte bu üç zümreyi göz önüne alan yayınevimiz, diğer dillere çevrilirken riayet edilen ölçüler çerçevesinde bazı tasarruflarla *Risale-i Nur*'u bu insanların da anlayabileceği bir dille yayımlamaya karar verdi. Bu çalışmanın üç temel hedefi var:

1. Özellikle televizyon ve internetten beslenen yeni neslin de anlayabileceği bir metin oluşturmak ve bu metin üzerinden eserin aslına geçiş imkânı sağlamak,

2. Türkçenin dünya dili olma yolunda ilerlediği bu dönemde, dilimizi yeni öğrenenlerin *Risale-i Nur Külliyyatı*'na daha kolay ulaşip Üstad'la daha erken tanışmasını sağlamak,

3. Ülkemiz dışında doğup büyüyen ve diyar-ı gurbette yaşayan, tabii olarak da *Risale-i Nur*'un yazıldığı dile aşina olmayan genç kuşakların, Nurların mesajına daha kolay ulaşmasına katkıda bulunmak.

İşte bu çalışma, böyle bir niyetin ürünü. Hedefi olan insana, onu ulaştırabilmek için atılan samimi bir adım...

Peki, bunun için ne yapıldı?

Öncelikle, *Risale-i Nur*'un mesajının günümüz diliyle ve en açık biçimde anlaşılması esas alındı. Ancak bu yapılırken, asıl metnin dokusunun bozulmamasına özen gösterildi. Anlamayı kolaylaştıracığı düşünülen yerlerde, kelimelerin bugünkü karşılıklarının seçilmesinin yanında, uzun cümleler bölündü ve aynı malzemeyle yeniden kuruldu. İstilahta yer alan terimler ve Nur külliyyatının anahtar kavramları ise aynen korundu, değiştirilmedi.

Her ne kadar azami dikkat, titizlik ve hassasiyet gösterilmeye çalışılmış olsa da bize bakan yönüyle mutlaka eksiklikler, kusurlar ve gözden kaçan noktalar olacaktır. Samimiyetle atılan bu adımın, okurlarımızdan gelecek yönlendirmelerle gerçek mecrasını bulacağından şüphemiz yok.

Bu vesileyle başta Adnan Kayıhan ve İlhan Atılgan beyefendilere, yapılan çalışmaya dair tenkit, yorum ve katkılarını esirgemeyen hocalarımıza teşekkür ederiz.

Hiç şüphesiz hatalar bize, güzellikler ise eserin pek muhterem müellifine aittir.

Ufuk Yayınları

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ¹

Bu acayip asırda müminler *Risale-i Nur*'a, fenle uğraşanlar ve öğretmenler *Asâ-yı Musa*'ya şiddetle muhtaç oldukları gibi, hafızlar ve hocalar da *Zülfikâr*'a şiddetle muhtaçtır.

Evet, mesela Kur'an'ın i'cazı² bahsinde geçen çoğu ayetin şüphe ve itirazlara sebep olmuş yerlerindeki i'caz parıltıları ve Kur'an'ın güzel nükteleri o risalede ispat edilmiştir.

Bütün Risale-i Nur talebeleri adına

Said Nursî

¹ Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.

² İ'caz: Mucize olma, benzerinin yapılması mümkün olmadığı için herkesi şaşırtıp aciz bırakma. Mucize derecesinde benzersiz söz.

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ³ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ⁴
السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا⁵

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Madem *Risale-i Nur* makine ile çoğaltılıp yayılmaya başladı ve madem felsefe ve “hikmet-i cedide”⁶ okuyan mektepliler, öğretmenler çoklukla *Risale-i Nur*’a yapışıyorlar. Elbette bir hakikatı söylemek gerekiyor. Şöyle ki:

Risale-i Nur’un şiddetle tokat vurduğu ve hücum ettiği, felsefenin tamamı değildir; belki zararlı kısmıdır. Çünkü felsefenin toplum hayatına, ahlâka, insanın kemâl vasıflarını kazanmasına ve sanatın ilerlemesine hizmet eden hikmet kısmı Kur’an ile barışıktır. Hatta Kur’an’ın hikmetine hizmetkârdır, ona karşı gelemez. *Risale-i Nur* bu kısma ilişmiyor.

İkinci kısım felsefe ise insanın dalâlete, dinsizliğe ve tabiat bataklığına düşmesine sebep olduğu gibi, haram zevkler ve gayrimeşru eğlencelerle gaflet ve dalâleti netice verdiğiinden, sihir misali harikalarıyla Kur’an’ın mucizeli hakikatlerine karşı geldiğinden, *Risale-i Nur* çoğu eczasında mizanlarla, kuvvetli ve delilli kıyaslamalarla felsefenin yoldan çıkmış bu kısmına ilişiyor, onu tokatlıyor; istikamet üzere olan ve faydalı felsefeye ilişmiyor. Onun için mektepliler *Risale-i Nur* dairesine itirazsız, çekinmeden giriyorlar ve girmelidirler. Fakat gizli münafıklar, bir kısım hocaları bütün bütün mânâsız ve haksız bir şekilde, medrese ehlinin ve hocaların hakiki malı olan *Risale-i Nur* aleyhinde kullandıkları gibi, bazı felsefecileri de ilimden kaynaklanan enaniyetlerini tahrik edip Nur’lar aleyhinde kullanmaları ihtimaline karşı bu hakikat *Asâ-yı Musa* ve “Zülfikâr”ın başında yazılsa uygun olur.

Said Nursî

³ Her türlü noksan sıfattan uzak Allah’ın adıyla.

⁴ “Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

⁵ Allah’ın selamı, rahmeti ve bereketi sonsuza kadar, sürekli üzerinize olsun.

⁶ Yeni hikmet; yeni felsefe (ve modern ilimler).

İmam Ali'nin (*radiyallâhu anh*) “Celcelûtiye”sinde pek kuvvetli şekilde ve neredeyse açıkça *Risale-i Nur*’u ve mühim risalelerini aynı rakamlarla haber verdiğini “Yirmi Sekizinci Lem’a” ile “Sekizinci Şuâ” tam ispat etmiştir. Hem İmam Ali (*radiyallâhu anh*) *Risale-i Nur*’un son risalesini “Celcelûtiye”de ⁸وَاسْمُ عَصَا مُوسَىٰ بِهِ الظُّلُمَةُ انْجَلَتْ⁸ mısrasıyla haber veriyor. Biz bir iki sene önce “Âyetü’l-Kübrâ”yı en son zannetmiştik. Halbuki şimdi altmış dörtte (miladî 1948) *Risale-i Nur*’un telifinin tamamlanması ve Hazreti Ali’nin bu cümlesinin meali; yani karanlığı dağıtacak, Hazreti Musa’nın (*aleyhisselam*) asâsı gibi ışık verecek, sihirleri bozacak bir risaleyi haber vermesi ve bu kitabın “Meyve” kısmının bir müdafaa hükmüne geçip başımıza çöken dehşetli, zulümlü karanlıkları dağıtması... Aynı şekilde, “Hüccetler”⁹ kısmının Nur’lara karşı cephe alan felsefe karanlıklarını yok edip Ankara’daki bilirkişileri teslim ve takdire mecbur bırakması... Gelecekteki karanlıkları yok edeceğine çok emare bulunması... İşte şu işaretlerle bu son kitap da Hazreti Musa’nın (*aleyhisselam*) asâsının bir taşta on iki çeşme akıtmasına¹⁰ ve on bir mucizeye vesile olmasına benzer şekilde –Meyve’de on bir nuranî mesele ve Hüccetullâhi’l-Bâliğa kısmında on bir kesin delil bulunması yönüyle– bizde şu kanaati uyandırdı ki, İmam Ali (*radiyallâhu anh*) o parça ile doğrudan doğruya *Asâ-yı Musa* isimli bu kitaba bakıyor ve bunu takdir edip beğenerek haber veriyor.

Said Nursî

⁷ Her türlü noksan sıfattan uzak Allah’ın adıyla.

⁸ “Asâ-yı Musa ismiyle karanlıklar dağılır.” (Bkz. el-Gümüşhânevî, Mecmûatü’l-Ahzâb [Evrâd-ı Şâzelî] s. 516)

⁹ Hüccet: Delil.

¹⁰ Bkz. Bakara sûresi, 2/60; A’râf sûresi, 7/160.

Asâ-yı Musa'dan

Birinci Kısım

Denizli Hapsinin Bir Meyvesi (On Birinci Şuâ)

Dinsizliğe ve mutlak küfre karşı *Risale-i Nur*'un bir müdafaanamesidir. Ve bu hapsimizde hakiki müdafaanamemiz de budur. Çünkü yalnız buna çalışıyoruz.

Bu risale Denizli Hapishanesi'nin bir meyvesi, bir hatırası ve iki cuma gününün mahsulüdür.

Said Nursî

Meyve Risalesi

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَلَبِثَ فِي السَّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ¹¹

ayetinin haber vermesi ve sırrıyla, Yusuf (*aleyhisselam*) mahpusların pîri ve hapishane bir nevi Medrese-i Yusufiye'dir. Madem *Risale-i Nur* talebelerinin çoğu, iki defadır bu medreseye giriyor; elbette *Risale-i Nur*'un hapse temas ettiği ve ispatladığı bir kısım meselelerinin kısacık özetlerini, terbiye için açılan bu dershanede okumak ve okutmakla tam terbiye almak gerekiyor. İşte o özetlerden beş altı tanesini beyan ediyoruz.

¹¹ “Böylece Yusuf birkaç yıl daha hapishanede kaldı.” (Yûsuf sûresi, 12/42)

Birinci Mesele

Dördüncü Söz'de izahı bulunan, her gün yirmi dört saat hayat sermayesini Hâlıkımız bize ihsan ediyor ki, hem dünya hem ahiret hayatımıza lâzım şeyler o sermaye ile alınsın. Biz kısacık dünya hayatına yirmi üç saati sarf edip beş farz namaza kâfi gelen bir saati, çok uzun olan ahiret hayatımıza sarf etmezsek ne kadar akılsızca bir hata etmiş oluruz.. ve o hatanın cezası olarak hem kalbî hem ruhî sıkıntılar çekip o sıkıntılar yüzünden ahlâkımızı bozmak ve hayatımızı ümitsizce geçirmekle, değil terbiye almak, belki terbiyenin aksine giderek ne kadar zarar ederiz, kıyaslansın.

Eğer bir saati beş farz namaza sarf edersek hapis ve musibet süresinin her saati bazen bir gün ibadet, fâni tek bir saati bâki saatler hükmüne geçebilir.. hapse sebebiyet veren hatalara kefarete olur, onları affettirir.. kalbdeki, ruhtaki ümitsizlik ve sıkıntılar kısmen son bulur.. ve hapsin hikmeti olan terbiye alınır. Bunun ne derece kârlı bir imtihan, bir ders ve musibet arkadaşlarıyla teselli veren hoş bir sohbet olduğu düşünölsün.

Dördüncü Söz'de denildiği gibi, bin lira ikramiye kazancı için bin adamın katıldığı bir piyango kumarına yirmi dört lirasından beş on lirayı veren (halbuki dünyevî piyangoda o bin lirayı kazanma ihtimali binde birdir, çünkü katılan bin kişi var) ve yirmi dörtten birini ebedî bir mücevherler hazinesinin biletine vermeyen insanın ne kadar zarar ettiğini.. ve insanın kaderini tayin edecek ahiret piyangosunda, güzel bir sona erişen iman ehli için kazanç ihtimalinin binde dokuz yüz doksan dokuz olduğunu (yüz yirmi dört bin peygamberin buna dair haberlerini keşifle tasdik eden evliya ve asfiyadan¹²) hadde hesaba gelmez doğru sözlü haberciler bildirdikleri halde, ilk piyangoya koşmak, ikincisinden kaçmak hikmete ne kadar zıt düşer, ne kadar faydasızdır kıyas edilsin.

Hapishane müdürlerinin, başgardıyanların, belki memleketin idarecilerinin ve asayiş koruyanların *Risale-i Nur*'un bu dersinden memnun olmaları gerekir. Çünkü dindar ve cehennem hapsini her vakit hatırında tutan bin adamın idaresi ve düzeninin sağlanması; namazsız, inançsız, yalnız dünyadaki hapsi düşünen, haram-helâl bilmeyen ve kısmen serseriliğe alışmış on adamın idaresinden daha kolaydır; çok tecrübelerle görölmüştür.

İkinci Meselenin Özeti

Risale-i Nur'dan *Gençlik Rehberi*'nin güzelce izah ettiği üzere, ölüm o kadar kesin ve aşikârdır ki, bugünün gecesini ve bu güzün kışı gibi başımıza gelecek. Bu hapishane nasıl ki devamlı çıkanlar ve girenler için geçici bir misafirhanedir; bu yeryüzü de acele hareket eden kabilelerin yolu üzerinde bir gece konmak ve göçmek için bir handır. Her şehri yüz defa mezarlığa boşaltan ölümün elbette hayattan ziyade bir istediği var. İşte bu dehşetli hakikatin muammasını *Risale-i Nur* çözmüş, keşfetmiştir. Kısacık bir özeti şudur:

Madem ölüm öldürülmüyor ve kabir kapısı kapanmıyor; elbette ecel cellâdının elinden ve kabirde tek başına hapisten kurtulmanın çaresi varsa bu, insanın en büyük ve her şeyin üstünde bir endişesi, bir meselesidir. Evet, çaresi var ve *Risale-i Nur*, Kur'an'ın sırrıyla o çareyi iki kere iki dört eder derecesinde kesin ispat etmiştir. Kısaca şudur:

Ölüm ya ebedî idamdır, hem o insanı hem bütün dostlarını ve yakınlarını asacak bir darağacıdır ya da başka, bâki bir âleme gitmek ve iman vesikasıyla saadet sarayına girmek için bir terhis tezkeresidir. Kabir ise ya karanlık, tek başına bir hapis ve dipsiz bir kuyu ya da bu dünya zindanından bâki, nuranî bir ziyafet sofrasına ve bahçeye açılan bir kapıdır. Bu hakikati *Gençlik Rehberi* bir temsille ispat etmiş:

Mesela bu hapishanenin bahçesine darağaçları kurulmuş ve onların dayandığı duvarın arkasında gayet büyük, bütün dünyanın katıldığı bir piyango dairesi kurulmuş olsun. Bizi, bu hapisteki beş yüz kişiyi, her halükârda, hiç istisnası yok ve kurtulmak mümkün değil, birer birer o meydana çağıracaklar. Ya “Gel idam ilanını al, darağacına çık!” ya “Tek başına, daimî bir hapsin pusulasını al, bu açık kapıdan gir!” veyahut “Sana müjde! Milyonlarca altının bileti sana çıktı, gel al!” diyecekler. Her tarafta bu ilan ediliyor, biz de gözümüzle görüyoruz ki insanlar birbiri ardınca o darağaçlarına çıkıyor. Bir kısmının asıldığına şahit oluyoruz. Bir kısmının da darağaçlarını basamak yapıp o duvarın arkasındaki piyango dairesine girdiğini, orada büyük ve ciddi memurların kesin haberleriyle görür gibi biliyoruz. Bu sırada, hapishanemize iki heyet giriyor. Bir kafilenin ellerinde çalgılar, şaraplar, görünüşte gayet tatlı helvalar, baklavalar var. Bize

yedirmeye çalışıyorlar. Fakat o tatlılar zehirlidir, insan suretindeki şeytanlar içine zehir atmış.

İkinci cemaat ve heyetin ellerinde ise terbiyenameler, helâl yemekler ve mübarek şerbetler var. Onları bize hediye ediyor ve ittifakla, beraber, pek ciddi ve kesin bir şekilde diyorlar ki:

“Eğer önceki heyetin sizi tecrübe etmek için verdiği hediyeleri alır ve yerseniz gözümüzün önündeki şu darağaçlarında, gördüğünüz başkaları gibi asılacaksınız. Onun yerine eğer bizim bu memleketin hükümdarının fermanıyla getirdiğimiz hediyeleri kabul edip terbiyenamelerdeki dua ve virdleri¹³ okursanız, asılmaktan kurtulacaksınız. O piyango dairesinde padişahın ihsanı olarak her birinizin milyon altının biletini alacağınıza, görür gibi ve gündüz gibi inanınız. Eğer o haram, şüpheli ve zehirli tatlıları yerseniz, asılmaya gittiğiniz zamana kadar da o zehrin sancısını çekeceğinizi bu fermanlar ve bizler size ittifakla, kesin haber veriyoruz.”

İşte bu temsil gibi her vakit gördüğümüz ecel darağacının arkasında insanın kader piyangosundan müminler ve Cenâb-ı Hakk’ın emirlerine uyanlar için –hüsn-ü hâtime, yani sonunu güzel getirmek şartıyla– ebedî ve tükenmez bir hazinenin biletinin çıkacağını.. haram zevk ve eğlencelerde, inançsızlıkta ve haddini aşırıp günah işlemekte devam edenlerin –tevbe etmemek şartıyla– yüzde yüz ihtimalle ya (ahirete inanmayanlar için) ebedî idam ya da (ruhun bekâsına inanan ve haram zevklerin peşinden gidenler için) daimî ve karanlık, tek başına bir hapis ile ebedî hüsrân vesikasını alacaklarını;

Başta ellerinde tasdik nişanesi olarak sayısız mucize bulunan yüz yirmi dört bin *peygamber (aleyhimüsselam)*.. onların verdiği haberlerin izlerini ve –sinemadaki gibi– gölgelerini keşif ve zevk ile görüp tasdik ederek imza basan yüz yirmi dört milyondan fazla *evliya (kaddesallâhu esrârahum)*.. ve insanlığın o iki meşhur kısmının haberlerini aklen –kesin ve kuvvetli delillerle– fikren ve mantiken, şüphesiz bir şekilde ispatlayarak tasdik edip imzalayan milyarlarca *muhakkik* yani hakikati delileriyle bilen zât,¹⁴ HAŞİYE *müçtehitler* ve *sıddıklar*; icmâ¹⁵ ile, yanlışlığına ihtimal bulunmayacak kuvvette haberlerle bildiriyor. Bunun yüzde doksan dokuz ihtimalle olacağını haber veriyorlar.

İnsanlığın güneşleri, ayları, yıldızları olan bu üç muazzam cemaatin, bu üç hakikat ehli topluluğun, insanlığın kutsî kumandanları olan bu üç büyük ve yüce heyetin fermanlarıyla verdikleri haberleri dinlemeyen.. onların gösterdiği, ebedî saadete giden sırat-ı müstakîm yolunda gitmeyen.. yüzde doksan dokuz dehşetli tehlike ihtimalini dikkate almayan.. ve bir tek habercinin bir yolda tehlike var demesiyle o yolu bırakan, başka ve uzun bir yolda hareket eden insanın vaziyeti elbette ve elbette şudur:

İki yoldan –sayısız habercinin kesin haberleriyle– kısa ve kolay olanı, yüzde yüz cenneti ve ebedî saadeti kazandırmanı bırakıp telaşlı, gürültülü, uzun, sıkıntılı ve yüzde doksan dokuz cehennem hapsini, daimî hüsrânı netice veren yolu tercih ettiği halde.. dünyadaki iki yoldan, bir tek habercinin “yalan olabilir” demesiyle, yüzde bir ihtimal tehlike ve bir ay hapis ihtimali bulunan kısa yolu bırakıp –yalnız zararsız olduğu için– menfaatsiz uzun yolu tercih eden bedbaht; sarhoş divaneler gibi, dehşetli, uzakta görünen ve kendisine musallat olan ejderhaları önemsemez, sineklerle uğraşır, yalnız onlara önem verecek kadar aklını, kalbini, ruhunu, insanlığını kaybetmiş olur.

Madem hakikat budur, biz mahpuslar bu hapis musibetinden intikamımızı tam almak için o mübarek ikinci heyetin hediyelerini kabul etmeliyiz. Yani, nasıl ki bir dakika intikam lezzeti ve birkaç dakika yahut bir iki saat haram zevkleriyle bu musibet bizi on beş, beş, on veya iki üç sene şu hapse soktu, dünyamızı bize zindan etti. Biz de bu musibete rağmen ve onun inadına, bir iki saat hapis süresini bir iki gün ibadete.. iki üç sene cezamızı –o mübarek kafilenin hediyeleriyle– yirmi otuz senelik bir ömre.. ve on, yirmi sene hapis cezamızı milyonlarca sene cehennem hapsinden affımıza vesile edip fâni dünyamızın ağlamasına karşılık bâki hayatımızı güldürerek bu musibetten tam intikamımızı almalıyız. Hapishaneyi bir terbiye ocağı suretinde gösterip vatanımıza ve milletimize terbiyeli, emniyet telkin eden, faydalı birer insan olmaya çalışmalıyız. Hapishane memurları, müdürleri ve idarecileri de canî, eşkıya, serseri, kâtil, haram zevk ve eğlencelere düşkün ve vatana zararlı zannettikleri adamları, mübarek bir dershanede çalışan talebeler olarak görsün ve iftiharla Allah’a şükretsınler.

Üçüncü Mesele

Gençlik Rehberi'nde izahı bulunan ibretli bir hadisenin özeti:

Bir zaman, bir Cumhuriyet Bayramı'nda Eskişehir Hapishanesi'nin penceresinde oturmıştım. Karşıdaki lisenin büyük kızları avluda gülerek dans ediyorlardı. Birden manevî bir sinema ile elli sene sonraki vaziyetleri bana göründü. Gördüm ki, o elli altmış kızdan ve talebeden kırk ellisi kabirde toprak oluyor, azap çekiyorlar. On tanesi ise yetmiş seksen yaşında çirkinleşmiş, gençliğinde iffetini muhafaza etmediğinden sevgi beklediği nazarlardan nefret görüyor... Buna kesin bir şekilde şahit oldum. Onların o acınacak hallerine ağladım. Hapishanedeki bir kısım arkadaşlar ağladığımı işitti, geldi, sordular. “Şimdi beni kendi halime bırakınız, gidiniz...” dedim.

Evet, gördüğüm hakikattir, hayal değil! Nasıl ki bu yazın ve güzün sonu kıştır, öyle de gençlik yazının ve ihtiyarlık güzünün arkası kabir ve berzah kışdır. Elli sene önceki geçmiş zaman hadiseleri sinema ile hâlihazırda gösterildiği gibi elli sene sonraki hadiseleri gösteren bir sinema olsa ve dalâlet yolundakilerin, haram zevklerin peşinden gidenlerin elli altmış sene sonraki vaziyetleri onlara gösterilseydi, şimdi güldüklerine ve gayrimeşru keyiflerine nefretle, elemle ağlayacaklardı.

Ben Eskişehir Hapishanesi'ndeki o gördüklerimle meşgulken haram zevklere ve dalâlete alâkayı artıran, onları teşvik eden bir şahs-ı manevî, insan suretinde bir şeytan gibi karşıma dikildi ve dedi ki:

— Biz hayatın her çeşit lezzetini ve keyfini tatmak, tattırmak istiyoruz, bize karışma!

Ben de cevap olarak şöyle dedim:

— Madem lezzet ve zevk için ölümü hatıra getirmeyip dalâlete ve haram zevklere atılıyorsun... Katiyen bil ki, senin dalâletinin hükmünce bütün geçmiş zaman ölüdür, yoktur; içindeki cenazeler çürümüş, yalnızlık ve korku hissi veren bir kabristandır. İnsanlık alâkadarlığıyla ve dalâlet yoluyla senin başına ve –varsa, ölmemişse– kalbine o sonsuz ayrılıklardan ve o sayısız dostlarının ebedî ölümlerinden gelen elemeler, şimdiki sarhoşça, pek kısa süren bir parça lezzetini yok ettiği gibi, gelecek zaman da inançsızlığın yönüyle yine yok hükmündedir; karanlık, ölü, dehşetli, yalnızlık ve korku hissi veren bir yerdir. Oradan gelen, başını varlık âlemine çıkaran ve

şimdiki zamana uğrayan biçarelerin başları ecel cellâdının satırıyla kesilip hiçliğe atıldığından, akıl alâkadarlığıyla devamlı senin imansız başına sonsuz elemli endişeler yağdırır. Bir parça olan haram lezzetini mahveder.

Eğer dalâleti ve haram zevkleri bırakıp tahkikî iman¹⁶ ve istikamet dairesine girsen iman nuruyla göreceksin ki, o geçmiş zaman yok hükmünde ve her şeyi çürüten bir kabristan değildir. Aksine, mevcut ve istikbale dönen nuranî bir âlem, bâki ruhların saadet saraylarına girmeleri için bir bekleme salonu olarak görünmesi itibarı ile, değil elem, belki imanın kuvvetine göre cennetin bir nevi manevî lezzetini dünyada da tattırır. Aynı şekilde, gelecek zaman, yalnızlık ve korku hissi veren bir karanlık değildir. Belki iman gözüyle görünür ki, ebedî saadet saraylarında sonsuz rahmeti ve keremi bulunan, her baharı ve yazı birer sofraya yapan, nimetlerle dolduran Rahman ve Rahîm, celâl ve ikram sahibi bir Zât'ın orada ziyafet sofraları kurulmuş ve ihsanlarının sergileri açılmış, oraya sevkiyat var. İnsan iman sinemasıyla böyle gördüğünden, derecesine göre bâki âlemin bir çeşit lezzetini hissedebilir. *Demek, hakiki ve elemsiz lezzet yalnız imanda ve iman ile olabilir.*

İmanın bu dünyada dahi verdiği binlerce fayda ve neticeden yalnız bir tek faydayı ve lezzeti –bahsimiz münasebetiyle *Gençlik Rehberi*'nde bir haşiye olarak yazılan– bir temsille anlatacağız. Şöyle ki:

Mesela çok sevdiğin tek evladın ölmek üzereyken ve sen ümitsizce, elemli ayrılığı düşünürken birden Hazreti Hızır ve Lokman Hekim gibi bir doktor geldi, panzehir misali bir macun içirdi ve o sevimli, güzel evladın gözünü açtı, ölümden kurtuldu. Bu sana ne kadar sevinç ve ferahlık verir, anlarsın.

İşte o çocuk gibi sevdiğin ve ciddi alâkadar olduğun, muhabbet duyduğun milyonlarca insan o mâzi kabristanında –senin nazarında– çürüyüp mahvolmak üzereyken, birden iman hakikati Lokman Hekim gibi, idam mekânı vehmedilen o büyük kabristana kalb penceresinden bir ışık verdi. Onunla baştan başa bütün ölümler dirildi. Onların hal diliyle, “Biz ölmedik ve ölmeyeceğiz, sizinle yine görüşeceğiz!” demelerinden duyduğun sonsuz sevinç ve ferahı iman bu dünyada da vermesiyle ispat eder ki: *“İman hakikati öyle bir çekirdektir ki, eğer surete bürünse ondan hususi bir cennet çıkar ve o çekirdeğin tûbâ ağacı olur.”*

O inatçı döndü, dedi:

— Hiç olmazsa hayvan gibi hayatımızı keyif ve lezzetle geçirmek için haram zevk ve eğlencelerle bu ince şeyleri düşünmeden yaşayacağız.

Cevap verdim:

— Hayvan gibi olamazsın. Çünkü hayvanın geçmişi ve geleceği yok. Ne geçmişten elem ve keder duyar ne de gelecekte endişe ve korku hisseder. Lezzetini tam alır, rahatça yaşar, yatar ve Hâlık'ına şükreder. Hatta kesilmek için yatırılan bir hayvan bir şey hissetmez. Yalnız bıçak kestiği vakit hissetmek ister fakat o his de gider, o elemnden de kurtulur. *Demek en büyük bir rahmet, ilahî şefkat gaybı bildirmemekte ve başa gelecek şeyleri gizlemektedir.* Bilhassa masum hayvanlar hakkında bu daha mükemmeldir.

Fakat ey insan, senin geçmiş ve geleceğin aklını kullanman yönüyle bir derece gayba ait olmaktan çıktığı için gaybın gizlenmesinden, hayvanın sahip olduğu rahattan tamamen mahrumsun. Geçmişten gelen kederler, elemli ayrılıklar ve gelecekte duyulan korku ve endişeler senin azıcık lezzetini hiçe indirir. Lezzet itibarı ile seni hayvandan yüz derece aşağı düşürür. Madem hakikat budur; ya aklını çıkar at, hayvan ol kurtul ya da aklını imanla başına al, Kur'an'ı dinle! Bu fânî dünyada da hayvandan yüz derece fazla, saf lezzetleri kazan!..

Böyle diyerek onu susturdum.

O inatçı şahıs yine döndü, dedi ki:

— Hiç olmazsa yabancı dinsizler gibi yaşarız.

Cevaben dedim:

— Yabancı dinsizler gibi de olamazsın! Çünkü onlar bir peygamberi inkâr etse diğerlerine inanabilir. Peygamberleri bilmede de Allah'a inanabilirler. O'nu da bilmezlerse kendilerini kemâl vasıflarına ulaştıracak huyları bulunabilir. Fakat bir Müslüman en son, en büyük, dini ve daveti umumi olan Ahirzaman Peygamberi'ni (*aleyhissalâtu vesselam*) inkâr etse ve onun zincirinden çıksa, artık hiçbir peygamberi, hatta Allah'ı kabul etmez. Çünkü bütün peygamberleri, Allah'ı ve kemâl vasıflarını onunla bilmiştir. Bunlar onsuz kalbinde kalmaz. Bunun içindir ki, eskiden beri her dinden insan İslamiyet'e giriyor fakat hiçbir Müslüman hakiki Yahudi, Mecusi veya Hristiyan olmaz. Belki dinsiz olur, karakteri bozulur; vatana, millete zararlı hale gelir...

Bunu ispat ettim. O inatçı, inadında ısrar eden şahsın daha tutunacak şeyi kalmadı. Kayboldu, cehenneme gitti...

İşte ey bu Medrese-i Yusufiye'de benim ders arkadaşlarım! Madem hakikat budur. Ve bu hakikati *Risale-i Nur* o derece kesin ve güneş gibi ispatlamış ki, yirmi senedir inat edenlerin inatlarını kırıp onları imana getiriyor.

Biz de hem dünyamıza hem geleceğimize hem ahiretimize hem vatanımıza ve milletimize tam faydalı, kolay ve selametli olan iman ve istikamet yolunu takip edip boş vaktimizi sıkıntılı hülyalar yerine Kur'an'dan bildiğimiz sûreleri okumakla.. mânâlarını bildiren arkadaşlardan öğrenmekle.. kazaya kalmış farz namazlarımızı kaza etmekle.. ve birbirimizin güzel huylarından istifade edip bu hapishaneyi güzel tabiatlı fidanlar yetiştiren mübarek bir bahçeye çevirerek salih amellerle geçirmeliyiz. Hapishane müdürlerinin ve ilgililerin, cani ve katillerin başında zebani gibi azap memurları değil, Medrese-i Yusufiye'de cennete insan yetiştirmek ve onların terbiyesine nezaret etmekle vazifeli, dosdoğru birer üstad ve şefkatli birer rehber olmalarına çalışmalıyız.

Dördüncü Mesele

Yine *Gençlik Rehberi*'nde izahı var. Bir zaman bana hizmet eden kardeşlerim tarafından soruldu:

— Yeryüzünü altüst eden ve İslam'ın kaderiyle alâkalı olan bu dehşetli dünya savaşını elli gündür (aynı hal şimdi yedi seneyi geçti)¹⁷ HAŞİYE hiç sormuyor, merak etmiyorsun. Halbuki bir kısım dindar ve âlim insanlar cemaati ve camiye bırakıp radyo dinlemeye koşuyor. Acaba bundan daha büyük bir hadise mi var? Veya bununla meşgul olmanın zararı mı var?

Cevap olarak dedim ki:

— Ömür sermayesi pek azdır. Lüzumlu işler pek çoktur. İç içe daireler gibi, her insanın kalb ve mide dairesinden, beden ve ev dairesinden, mahalle ve şehir dairesinden, vatan ve memleket dairesinden, yeryüzü ve insanlık dairesinden tut, ta canlılar ve dünya dairesine kadar birbiri içinde daireler var. Her bir dairede her insanın bir çeşit vazifesi bulunabilir. Fakat en küçük dairede en büyük, mühim ve daimî vazife var. En büyük dairede ise en küçük ve geçici vazife ara sıra bulunabilir. Bu kıyas ile –küçüklük ve büyüklük ters orantılı şekilde– vazifeler olabilir. Fakat büyük dairenin cazibesi yönüyle insan küçük dairedeki lüzumlu ve mühim hizmeti bırakıp lüzumsuz, faydasız ve dış dünyaya ait işlerle meşgul olur. Hayat sermayesini boş yere sarf eder. O kıymetli ömrünü kıymetsiz şeylerde öldürür. Ve bazen bu savaş boğuşmalarını merakla takip eden, kalben bir tarafı tutar. Onun zulümlerini hoş görür, zulmüne ortak olur.

Birinci noktaya cevap ise şudur:

— Evet, bu dünya savaşından daha büyük bir hadise ve bu yeryüzündeki umumi hâkimiyet davasından daha mühim bir dava var; herkesin ve bilhassa Müslümanların başına öyle bir hadise ve dava açılmış ki, her insan eğer Almanlar ve İngilizler kadar kuvveti ve serveti olsa, akli da varsa onu o tek davayı kazanmak için tereddütsüz sarf eder. İşte o, insanlığın yüz bin meşhur, öncü simasının, sayısız yıldız ve mürşitlerinin ittifakla, Kâinat Sahibinin ve Mutasarrıfının binlerce vaat ve beyanına dayanarak haber verdikleri ve bir kısmının gözleriyle gördükleri şu davadır:

İmanına karşılık bu yeryüzü kadar bağlar ve saraylarla süslenmiş bâki, daimî bir tarlayı ve mülkü kazanmak veya kaybetmek davası herkesin

başına açılmış. İnsan eğer iman vesikasını sağlam elde etmezse kaybedecek. Ve bu asırda maddecilik vebasıyla çokları o davayı kaybediyor. Hatta keşif ve tahkik ehli bir zât, bir yerde vefat eden kırk insandan yalnız birkaçının ölüm anında kazandığını görmüş, ötekiler kaybetmiş. Acaba bütün dünya saltanatı insana verilse bu kaybettiği davanın yerini doldurabilir mi?

İşte o davayı kazandıracak hizmetleri, o yolda gidenlerin yüzde doksanına o davayı kaybettirmeyen harika bir dava vekilini, bizi o işte çalıştıran vazifeleri bırakıp ebediyen dünyada kalacak gibi âfâkî, faydasız işlerle meşgul olmayı tam bir akılsızlık bildiğimizden, biz *Risale-i Nur* talebeleri, her birimizin yüz derece daha fazla aklımız olsa ancak bu vazifeye kullanmak lâzımdır, diye kanaatimiz var.

Ey hapis musibetinde yeni kardeşlerim! Sizler benimle beraber gelen eski kardeşlerim gibi *Risale-i Nur*'u görmediniz. Ben onları ve onlar gibi binlerce talebeyi şahit göstererek derim, ispat ederim ve etmişim ki:

O büyük davayı yüzde doksanına kazandıran, yirmi senede yirmi bin insanın eline o davanın kazancının vesikası, senedi ve beratı hükmündeki tahkiki imanı veren, Kur'an-ı Hakîm'in manevî mucizesinden çıkan bu zamanın birinci bir dava vekili, Risale-i Nur'dur.

Bu on sekiz senedir düşmanlarım, dinsizler ve maddeciler aleyhimde gayet gaddarca hilelerle hükümetin bazı ileri gelenlerini aldatarak bizi yok etmek için –bu defaki gibi eskiden de– hapsilere, zindanlara soktukları halde *Risale-i Nur*'un çelik kalesindeki yüz otuz parçasından ancak iki üçüne ilişebildiler. Demek, avukat tutmak isteyen onu elde etse yeter. Hem korkmayınız, *Risale-i Nur* yasak kalmaz! Mühim risaleler –iki üçü müstesna– Cumhuriyet hükümeti vekillerinin ve ileri gelenlerinin ellerinde serbestçe geziyordu. İnşallah bir zaman hapishaneleri tam bir ıslah yuvası yapmak için bahtiyar müdürler ve memurlar, o Nur'ları mahpuslara ekmek ve ilaç gibi dağıtacaklar.

Beşinci Mesele

*Gençlik Rehberi'*nde izah edildiği gibi:

Gençlik hiç şüphe yok ki gidecek. Yazın güze ve kışa yer vermesi, gündüzün akşama ve geceye dönmesi kesinliğinde, gençlik de ihtiyarlık ve ölümle yer değiştirecek.

Eğer insan o fâni ve geçici gençliğini iffetle –istikamet dairesinde– hayırlara sarf etse onunla ebedî, bâki bir gençliği kazanacağını bütün semavî fermanlar müjdeliyor.

Eğer haram zevk ve eğlencelere sarf etse, nasıl ki bir dakika öfke yüzünden işlenen bir cinayet milyonlarca dakika hapis cezası çektirir. Aynen öyle de, gayrimeşru dairedaki gençlik keyif ve lezzetlerinin içinde, ahiret mesuliyetinden, kabir azabından, lezzetin yok olup gitmesinden gelen elem ve günahlardan ve dünyadaki cezalardan başka, o lezzetten daha fazla elemeler olduğunu aklı başında her genç tecrübeyle tasdik eder.

Mesela haram sevmekte kıskançlık elemi, ayrılık elemi ve karşılık görmeme elemi gibi çok arızalarla o bir parça lezzet zehirli bal hükmüne geçer. Gençliğin kötü yolda harcanması ile gelen hastalıkla hastanelere, taşkınlıklarıyla hapishanelere, kalb ve ruhun gıdasızlık ve vazifesizliğinden doğan sıkıntılarla meyhanelere, haram zevk yuvalarına veya mezarlığa düşüleceğini bilmek istersen git hastanelere, hapishanelere, meyhanelere ve kabristana sor! Elbette, çoğunlukla gençlerin gençliklerini kötü yolda harcamalarından, taşkınlıklarından ve gayrimeşru keyiflerin cezası olarak gelen tokatlardan eyvahlar, ağlamalar ve pişmanlıklar işiteceksin.

Eğer istikamet dairesinde geçirilirse, gençliğin Cenâb-ı Hakk'ın gayet şirin, güzel bir nimeti ve tatlı, kuvvetli bir hayır vasıtası olarak ahirette gayet parlak ve bâki bir gençliği netice vereceğini, başta Kur'an, kesin ayetleriyle bütün semavî kitaplar ve fermanlar müjdeliyor.

Madem hakikat budur.. madem helâl dairesi keyfe kâfidir.. ve madem haram dairesindeki bir saat lezzet, bazen bir sene veya on sene hapis cezası çektirir... Elbette gençlik nimetine bir şükür olarak o tatlı nimeti iffette, istikamette sarf etmek lâzım ve elzemdir.

Altıncı Mesele

(Risale-i Nur'un pek çok yerinde izahı ve kesin, sayısız ispatı bulunan Allah'a iman esasının binlerce küllî delilinden tekine kısaca bir işarettir.)

Kastamonu'da bir kısım lise talebeleri yanıma geldiler. “Bize Hâlıkımızı, Yaraticımızı tanıt, öğretmenlerimiz Allah'tan bahsetmiyor.” dediler. Ben de dedim ki:

“Sizin okuduğunuz ilimlerden her biri, kendine has diliyle sürekli Allah'tan bahseder, O'nu tanıtır. Öğretmenleri değil, onları dinleyiniz.

Mesela nasıl ki, her kavanozunda harika ve hassas ölçülerle alınmış, hayat veren macunlar ve ilaçlar bulunan mükemmel bir eczane, şüphesiz gayet maharetli, kimyager ve hikmetle iş gören bir eczacıyı gösterir.

Aynen öyle de, yeryüzü eczanesinde bulunan dört yüz bin çeşit bitki ve hayvan kavanozlarındaki canlı macunlar ve ilaçlar, yeryüzünün bu misaldeki eczaneden mükemmelliği ve büyüklüğü ölçüsünde, okuduğunuz tıp ilminin penceresinden, büyük yeryüzü eczanesinin sahibi olan Hakîm-i Zülcelâl'i kör gözlere de gösterir, tanıtır.

Hem mesela, nasıl ki binlerce, çeşit çeşit kumaşı basit bir maddeden dokuyan harika bir fabrika, şüphesiz, bir fabrikatörü ve maharetli bir makinisti gösterir.

Aynen öyle de, Cenâb-ı Hakk'ın yeryüzü denilen yüz binlerce başlı, her başında yüz binlerce mükemmel fabrika bulunan bu seyyar makinesi, şu misaldeki fabrikadan ne derece büyük ve mükemmelse, okuduğunuz teknik ilimler de kendi ölçüleriyle şu yeryüzünün Ustasını ve Sahibini o derecede bildirir, tanıtır.

Hem mesela, nasıl ki, içinde gayet mükemmel bin bir çeşit erzakın muntazaman istif edilip hazırlandığı bir depo, gıda ambarı ve dükkân, fevkalâde sahibini ve memurunu şüphesiz bildirir.

Aynen öyle de, her sene yirmi dört bin senelik bir dairede muntazaman seyahat eden ve ayrı ayrı erzak isteyen yüz binlerce canlı türünü içinde barındıran, seyahatiyle mevsimlere uğrayıp baharı büyük bir vagon gibi binlerce ayrı ayrı yemişle doldurarak kışın erzakı tükenen biçare canlılara getiren, yeryüzü denilen bu Rahmanî gıda ambarı, Cenâb-ı Hakk'ın gemisi, bin bir çeşit malzemeyi, malı ve konserve paketini taşıyan bu depo ve

Rabbanî dükkân; temsildeki ambardan ne derece büyük ve mükemmelse, okuduğunuz ve okuyacağınız gıda ilimleri de kendi pencerelerinden yeryüzü deposunun Sahibini, Mutasarrıfını ve İdarecisini o kesinlikte ve o derecede bildirir, tanıtır, sevdirebilir.

Hem nasıl ki, içinde dört yüz bin millet bulunan ve her birinin istediği erzak, kullandığı silah, giydiği elbise, talimi ve terhisi farklı olan bir ordunun mucize sahibi kumandanı, bütün o milletlerin ayrı ayrı erzakını, çeşit çeşit silahlarını, elbiselerini ve teçhizatını, hiçbirini unutmadan ve şaşırmadan tek başına verirse, o hayret verici ordu ve kışla, şüphesiz, açıkça o harika kumandanı gösterir, takdirle sevdirebilir.

Aynen öyle de, yeryüzü kışlasında ve Cenâb-ı Hakk'ın her bahar yeniden silah altına alınan yeni bir ordusunda, bitki ve hayvan milletlerinden dört yüz bin türün farklı elbise, erzak, silah, talim ve terhisleri gayet mükemmel ve muntazam bir şekilde, hiçbiri unutulmadan, şaşırılmadan bir tek büyük kumandan tarafından verilir. İşte yeryüzünün bahar kışlası, şu temsildeki ordudan ve kışladan ne derece büyük ve mükemmelse, sizin okuyacağınız askerî ilimler de kendi penceresinden, dikkatli ve akli başında olanlara yeryüzünün Hâkim'ini, Rabbini, her şeyin idaresini gören Müdebbir'ini ve her türlü kusurdan, noksandan uzak Kumandan'ını hayretler ve takdislerle bildirir, hamd ve tesbihle sevdirebilir.

Mesela, harika bir şehirde milyonlarca elektrik lambası hareket ederek her yeri gezer. Nasıl ki, ışığı tükenmeyen bu tarzdaki elektrik lambaları ve fabrikası, şüphesiz, açıkça elektriği idare eden, seyyar lambaları yapan, fabrikayı kuran ve yanacak maddeleri getiren mucize sahibi bir ustayı ve fevkalâde kudretli bir elektrikçiye hayret ve tebriklerle tanıtır, yaşasınlar ile sevdirebilir.

Aynen öyle de, bu âlem şehrinde, dünya sarayının çatısındaki yıldız lambalarının bir kısmı –astronominin dediğine bakılırsa– yerküreden bin kat büyük olduğu ve top güllesinden yetmiş kat süratli hareket ettiği halde düzeni bozmuyor, birbirine çarpıyor ve sönmüyor, yanmalarını sağlayan maddeleri tükenmiyor. Okuduğunuz astronominin dediğine göre, dünyadan bir milyon kattan daha büyük olan, bir milyon seneden daha uzun yaşayan ve Rahman'ın şu misafirhanesine bir lamba ve soba vazifesi gören güneşimizin yanmaya devam etmesi için, her gün yeryüzünün denizleri kadar gazyağı ve dağları kadar kömür veya bin yeryüzü kadar odun yığını

lâzımdır. Onu ve onun gibi büyük yıldızları gazyağı, odun ve kömür olmadan yakan ve söndürmeyen, beraberce süratle hareket ettiren, birbirine çarptırmayan sonsuz bir kudreti ve saltanatı ışık parmaklarıyla gösteren bu muhteşem kâinat şehrindeki dünya sarayının elektrik lambaları ve onların idaresi şu misaldekinden ne derece büyük ve mükemmeldir... İşte sizin okuduğunuz veya okuyacağınız elektrikle ilgili ilimler de kendi pencerelerinden, bu büyük kâinat sergisinin Sultan'ı, nurlandıran Münevvir'i, idare eden Müdebbir'i ve Sâni'i olan Zât'ı o nuranî yıldızları şahit göstererek o derecede tanıtır, tesbih ve takdislerle sevdirebilir ve herkesi O'na ibadet ettirir.

Hem mesela, nasıl ki, her satırında ince yazılmış bir kitap ya da her kelimesinde ince kalemle işlenmiş bir Kur'an sûresi bulunan gayet mânidar, bütün meseleleri birbirini destekleyen, kâtibini ve müellifini fevkalâde maharetli, kudretli gösteren hayret verici bir kitap, şüphesiz, gündüz gibi, yazarını mükemmel vasıflarıyla, hünerleriyle bildirir, tanıtır. “Mâşallah, bârekâllah” sözleriyle takdir ettirir.

Aynen öyle de, bu büyük kâinat kitabının bir tek sayfası olan yeryüzünde ve bir tek forması olan baharda, üç yüz bin ayrı ayrı kitap hükmündeki üç yüz bin bitki ve hayvan türünü beraberce, birbiri içinde, yanlıssız, hatasız, birbirine karıştırmadan, şaşırmadan, mükemmel, muntazam bir şekilde yazan bir kalemin işlediğini gözümüzle görüyoruz. O kalem, bazen ağaç gibi bir kelimedede bir kasideyi, çekirdek gibi bir noktada bir kitabın bütün fihristini yazar. Bu sonsuz derecede mânidar ve her kelimesinde çok hikmetler bulunan kâinat kitabı ve cisme bürünmüş en büyük Kur'an hükmündeki âlem, şu misaldeki kitaptan ne kadar büyük, mükemmel ve mânidar ise, sizin okuduğunuz, varlığın hikmetini araştıran ilimler ve okulda bilfiil meşgul olduğunuz kıraat ve kitabet¹⁸ de kendi geniş ölçüleri ve dürbün gözleriyle bu kâinat kitabının Nakkaşını, Kâtibini sonsuz kemâl vasıflarıyla tanıtır, “Allahü ekber” cümlesiyle bildirir, “Sübhanallah” takdisiyle tarif eder, “Elhamdülillah” şükür ve övgüleriyle sevdirebilir.

İşte bunlar gibi yüzlerce ilimden her biri, geniş ölçüleri, hususi aynaları, dürbün gibi gözleri ve ibretli bakışlarıyla bu kâinatın Hâlık-ı Zülcelâl'ini isimleriyle bildirir, O'nun sıfatlarını ve kemâlâtını tanıtır.

İşte Cenâb-ı Hakk'ın birliğine muhteşem ve parlak bir delil olan bu işareti ders vermek için Kur'an-ı Mucizü'l Beyan, çok tekrarlar, en çok da خَلَقَ ayetleriyle Hâlıkımızı bize tanıtıyor.”

O talebe gençler bu hakikatleri tamamen kabul ve tasdik ederek, “Sonsuz şükürler olsun Rabbimize ki, hakikatin ta kendisi olan mukaddes bir ders aldık. Allah senden razı olsun.” dediler. Ben de dedim ki:

“İnsan binlerce elemle üzülen, binlerce lezzeti tadan canlı bir makine; son derece acziyle beraber sayısız maddî-manevî düşmanı ve sınırsız fakıyla beraber görünen-görünmeyen hadsiz ihtiyaçları bulunan, sürekli yokluk ve ayrılık tokatlarını yiyen zavallı bir varlıktır. Hal böyleyken, birden bütün düşmanlarına karşı bir dayanak noktası ve bütün ihtiyaçlarına cevap verecek bir yardım kaynağı bularak –herkes mensup olduğu efendisinin şerefiyle, makamıyla iftihar ettiği gibi– o da sonsuz Kadir ve Rahîm bir Padişah'a iman ile bağlansa, kullukla O'nun hizmetine girse ve ecelin idam fermanını kendisi hakkında terhis tezkeresine çevirse ne kadar memnun ve minnettar olur, müteşekkîr bir şekilde bununla övünebilir, kıyaslayınız.”

O mektepli gençlere söylediğim gibi musibete uğramış mahpuslara da tekrar derim ki: O'nu tanıyan ve O'na itaat eden, zindanda da olsa bahtiyardır. O'nu unutan, saraylarda da olsa zindandadır, bedbahttır.

Hatta bahtiyar bir mazlum idam edilirken bedbaht zalimlere şöyle der: “Ben yok olmuyorum, terhis edilerek saadet diyarına gidiyorum. Fakat sizi de ebedî bir idam ile mahkûm gördüğümünden sizden intikamımı tam alıyorum.” ve لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ²¹ diyerek ruhunu sevinçle teslim eder.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²²

YEDİNCİ MESELE

Denizli Hapsinde

Bir Cuma Gününün Meyvesidir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ²³

مَا خَلَقَكُمْ وَلَا يَعْنُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ²⁴

فَانْظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا

إِنَّ ذَلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ²⁵

Bir zaman Kastamonu’da “Hâlıkımızı bize tanıt!” diyen lise talebelerine Altıncı Mesele’de mekteplerde okutulan fenlerin diliyle verdiğim dersi, Denizli Hapishanesi’nde benimle temas kurabilen mahpuslar okudu. İmana dair tam bir kanaat edindiklerinden, ahirete bir şevk ve istek duyup, “Bize ahiretimizi de tam bildir ki nefsimiz ve zamanın şeytanları bizi yoldan çıkarmasın, bir daha böyle hapslere sokmasın.” dediler. Ve Denizli hapsindeki *Risale-i Nur* talebelerinin ve daha önce Altıncı Mesele’yi okuyanların arzusuyla, ahirete iman esasının da bir özetini söylemek gerekti. Ben de *Risale-i Nur*’dan bir kısacık özetle derim ki:

Nasıl ki Altıncı Mesele’de biz Hâlıkımızı yeryüzüne, göklere sorduk; fenlerin diliyle O’nu bize güneş gibi tanıttılar. Aynı şekilde ahiretimizi de başta o bildiğimiz Rabbimize, sonra peygamberimize, sonra Kur’anımıza, sonra diğer peygamberlere ve mukaddes kitaplara, sonra meleklerle, sonra da kâinata soracağız.

İşte birinci mertebede ahireti Allah’a soruyoruz. O da gönderdiği bütün elçileri, fermanları, bütün isim ve sıfatlarıyla, “*Evet ahiret var ve sizi oraya sevk ediyorum.*” buyuruyor. Onuncu Söz, on iki parlak ve kesin hakikat ile bir kısım ilahî isimlerin ahirete dair cevaplarını ispat ve izah etmiştir. Burada o izahla yetinerek meseleye gayet kısaca işaret edeceğiz:

Evet, madem hiçbir saltanat yoktur ki, ona itaat edenlere mükâfatı ve isyan edenlere cezası bulunmasın. Elbette, mutlak rubûbiyet mertebesinde ebedî bir saltanatın, ona iman ile bağlanan ve fermanlarına itaat ile teslim olanlara mükâfatı, o izzetli saltanatı küfür ve isyanla inkâr edenlere de cezası; o rahmet ve cemâle, o izzet ve celâle lâayık bir tarzda olacaktır diye Rabbü’l-âlemîn (Âlemlerin Rabbi), Sultan ve Deyyan²⁶ isimleri cevap veriyor.

Hem madem yeryüzünde güneş gibi, gündüz gibi umumi bir rahmeti, kuşatıcı bir şefkat ve keremi gözümüzle görüyoruz.

Mesela o rahmet, her baharda bütün ağaçları ve meyveli bitkileri cennet hurileri misali giydirip, süsleyip, ellerine her çeşit meyveyi verip bize uzatarak “Haydi alınız, yiyiniz!” dediği gibi.. bize zehirli bir sineğin eliyle şifalı, tatlı balı yedirdiği ve elsiz bir böceğin eliyle en yumuşak ipeği giydirdiği gibi.. bir avuç kadar, küçücük çekirdeklerde, tohumcuklarda binlerce batman²⁷ yiyeceği bizim için saklar ve tedbir azığı olarak o küçücük depolara yerleştirir. Böyle bir rahmet, bir şefkat elbette, hiç şüphe yok ki bu derece nazenin şekilde beslediği sevimli, minnettar ve kendisine çok bağlı, çok hürmetli mümin insanları idam etmez, hiçliğe göndermez. Belki daha parlak rahmetlere eriştirmek için dünya hayatı vazifesinden terhis eder, diye Rahîm ve Kerîm isimleri sorumuza cevap veriyor, الْجَنَّةُ²⁸ حَقِّ diyor.

Hem madem gözümüzle gördüğümüz üzere, bütün varlıklarda ve yeryüzünde öyle bir hikmet eli işliyor ve işler öyle bir adaletin ölçüleriyle çekip çevriliyor ki, insan aklı ötesini düşünemiyor.

Mesela insanın binlerce donanımına, onca uzvuna takılan hikmetlerden yalnız küçük bir çekirdek kadar hafızasında bütün tarihçe-i hayatını ve ona temas eden sayısız hadiseyi yazıp onu bir kütüphane hükmüne getiren.. insanın haşırdeki mahkemesi için neşrolacak amel defterinin küçük bir senedi olarak her vakit hatırlatmak sırrıyla eline verip beyninin cebine koyan ezelî bir hikmet.. ve bütün sanatlı varlıklara azalarını gayet hassas mizanlarla yerleştiren; mikroptan gergedana, sinekten simurg²⁹ kuşuna, çiçekli bitkilerden milyarlarca, trilyonlarca çiçek açan bahar çiçeğine kadar; israfsız ölçülerle bir uyum, bir denge, bir intizam ve bir cemâl içinde sanatlı varlıkları güzel bir sanatla yapan.. her canlının hayat hakkını kusursuz bir ölçüyle veren; iyiliklere güzel neticeler, fenalıklara fena neticeler verdiren.. ve Âdem (*aleyhisselam*) zamanından beri azgın ve zalim kavimlere vurduğu tokatlarla kendini pek kuvvetli hissettiren ebedî bir adalet, ezelî bir hikmet elbette ve hiç şüphe götürmez ki –güneş gündüzsüz olmadığı gibi– ahiretsiz olmaz... Ve en zalimler ile en mazlumların aynı şekilde, akıbetini görmeden ölüp gitmelerindeki dehşetli haksızlığa, adaletsizliğe ve hikmetsizliğe hiçbir şekilde müsaade etmez diye Hakîm, Hakem, Adl ve Âdil isimleri sorumuza kesin cevap veriyor.

Hem madem bütün canlı mahlûklar ellerinin yetişmediği ve iktidarlara dairesinde bulunmayan bütün ihtiyaçlarını, yaradılıştan gelen bütün taleplerini bir nevi dua olan fitrî kabiliyet ve zaruri ihtiyaç dilleriyle istedikleri vakit, bunun onlara gayet merhamet sahibi, işiten ve şefkatli gaybî bir el tarafından verilmesinden.. ve insanın iradesiyle ettiği duaların, bilhassa havas tabakanın ve peygamberlerin dualarının on tanesinden altı yedisinin âdet dışı şekilde makbul olmasından kesin anlaşılıyor ki; perde arkasında her dertlinin âhını, her muhtacın duasını işiten, dinleyen bir Semî (her şeyi işiten) ve Mucîb (her duaya cevap veren) var; bakar, en küçük canlının en küçük bir ihtiyacını görür ve en gizli bir âhını işitir, ona şefkat gösterir, fiilen cevap verir, onu memnun eder.

Elbette ve her halde, hiçbir şüphe ihtimali yok ki, en mühim mahlûk olan insanın en mühim, umumi, bütün kâinatı, ilahî isim ve sıfatların hepsini alâkadar eden ahiretteki bekâsına dair dualarını içine alan.. insanlığın güneşleri, yıldızları ve kumandanları olan bütün peygamberleri arkasına alıp onlara duasına “âmin, âmin..” dedirten.. ümmetinden her gün, her dindar feridin kaç defa kendisine salâvat getirmekle duasına “âmin, âmin..” dediği ve belki bütün mahlûkâtın o duaya “Evet ey Rabbimiz! İsteddiğini ver, biz de onun istediğini istiyoruz!” diyerek katıldığı Hazreti Muhammed’in (*aleyhissalâtu vesselam*) bütün bu reddedilmez şartlar altında ahirette bekâ ve ebedî saadet için haşrı gerektiren sayısız sebepten yalnız tek duası, cennetin varlığına ve Cenâb-ı Hakk’ın kudreti için baharın icadı kadar kolay olan ahiretin var edilmesine kâfi bir sebeptir. İşte Mucîb, Semî ve Rahîm isimleri sorumuza böyle cevap veriyor.

Hem madem gündüz apaçık şekilde güneşi gösterdiği gibi, yeryüzünde, mevsimlerin değişmesinde, bütün varlıkların ölüp dirtiltilmesinde, perde arkasında tasarruf eden bir Zât, koca yerküreyi gayet muntazam bir bahçe, belki bir ağaç kolaylığında ve düzeninde.. muazzam baharı bir çiçek kolaylığında ve ölçülü ziynetlerle yaratmıştır. Yeryüzü sayfasında haşır ve neşrin üç yüz bin numunesini, misalini gösteren kitap hükmündeki üç yüz bin bitki ve hayvan cinsini yazar. Onları beraber ve birbiri içinde şaşırmadan, karışık iken, birbirine benzediği halde karıştırmadan, yanlışsız, hatasız, mükemmel, muntazam, mânidar şekilde yazan bir kudret kalemi, bu azameti içinde sonsuz bir rahmet, nihayetsiz bir hikmet ile işlediği gibi; koca kâinatı bir ev misali insanın emrine verdi, süsleyip döşedi.. insanı

yeryüzünün halifesi kılarak dağların, göklerin ve yerin taşımaktan çekindiği “emanet-i kübrâ”yı³⁰ ona yükledi.. diğer canlılara bir derece kumandanlık mertebesiyle onu kerim kıldı.. sübhanî hitapları ve sohbetiyle şereflendirmekle ona fevkalâde bir makam verdi.. ve bütün semavî fermanlarda ebedî saadeti ve ahirette bekâyı kesin vaat etti ise; elbette, hiç şüphe yok ki kudretine bahar kadar kolay gelen saadet yurdunu, o kerim ve şerefli insanlar için açacak, yapacak, haşir ve kıyameti getirecek diye Muhyî, Mümît, Hayy, Kayyûm, Kadir ve Alîm isimleri, Hâlıkımıza sorduğumuz soruya cevap veriyor.

Evet, Hazreti Muhammed ve Musa’nın (*aleyhimessalâtü vesselam*) ümmetlerinin geçirdiği bin senelik zaman hayalen karşı karşıya getirilip bakılsa, her baharda bütün ağaçları ve otların köklerini aynen diriltten, üç yüz bin bitki ve hayvan türünü, haşir ve neşrin numunelerini var eden bir kudretin, ölümden sonra dirilişin bin misalini ve bin delilini iki bin baharda³¹ HAŞİYE gösterdiği görülecek. Bedenen yeniden dirilmeyi böyle bir kudretten uzak görmek, bin derece körlük ve akılsızlıktır.

Hem madem insanlığın en meşhurları olan yüz yirmi dört bin peygamber, ittifakla, ebedî saadeti ve ahirette bekâyı Cenâb-ı Hakk’ın binlerce vaadine ve beyanına dayanarak ilan ediyor, mucizeleriyle onların doğru olduğunu ispatlıyor. Aynı şekilde, sayısız veli zât, keşif ve zevk yoluyla aynı hakikate imza basıyor. Elbette o hakikat güneş gibi açıktır, şüphe eden divanedir...

Evet, bir fende, bir sanatta ihtisas sahibi bir iki zâtın o fen ve sanata dair hükümleri ve fikirleri, onda ihtisası olmayan bin adamın –başka fenlerde âlim ve ihtisas sahibi de olsalar– zıt fikirlerini geçersiz kılar. Bunun gibi, bir meselede, mesela ramazan hilâlini yevm-i şekte³² ispat etmek ve “Yeryüzünde süt konservelerine benzeyen hindistancevizinin bahçesi var” diye iddia etmekte iki ispat edici, bin inkârcıya üstün gelip davayı kazanır. Çünkü ispat eden yalnız bir hindistancevizini veyahut onun yerini gösterse davasını kolayca ispat eder. Onu inkâr eden, bulunmadığını söyleyen ancak bütün yeryüzünü arayıp taramakla, onun hiçbir yerde bulunmadığını göstermekle iddiasını ispatlayabilir. Aynı şekilde, cenneti ve ebedî saadeti haber veren, onun yalnız bir izini, sinemadaki gibi keşfen bir gölgesini, bir sızıntısını göstermekle davasını kazandığı halde, onu inkâr eden ancak bütün kâinatı, ezelden ebede kadar bütün zamanları görmek ve göstermekle inkârını ve onun var olmadığını ispat edebilir, davayı kazanabilir. Bu

mühim sırdandır ki, hakikati delilleriyle bilen zâtlar ittifakla, “Hususi bir yere değil, imana dair hakikatler gibi bütün kâinata bakan inkârlar (zâtında imkânsızlık olmamak şartıyla) ispat edilemez.” hükmünü temel bir düstur kabul etmişler.

İşte bu kesin hakikate dayanarak, binlerce felsefecinin muhalif fikirlerinin böyle imana dair meselelerde bir tek doğru sözlü haberci karşısında hiçbir şüphe, hatta vesvese vermemesi gerekir. Hal böyleyken, ispat edici, ihtisas sahibi, dosdoğru haberler veren yüz yirmi bin zâtın, davalarına delil getiren ihtisas sahibi sayısız hakikat ve tahkik ehlinin ittifak ettikleri iman esasları hakkında; akli gözüne inmiş, kalbsiz, maneviyattan uzaklaşmış, körleşmiş birkaç felsefecinin inkârlarıyla şüpheyi düşmenin ne kadar ahmaklık ve divanelik olduğunu kıyaslayınız.

Ve madem hem nefsimizde hem etrafımızda umumi bir *rahmet*, kuşatıcı bir *hikmet* ve daimî bir *inayet*.. müthiş bir rubûbiyet saltanatı, dikkatli, yüce bir adalet, celâl sahibi bir Zât’ın izzetli icraatının eserlerini ve cilvelerini gözümüzle –gündüz gibi– görüyoruz. Hatta bir ağaca meyve ve çiçekleri sayısınca hikmetler takan bir *hikmet*.. her insana uzuvları, donanımı, hisleri ve kabiliyetleri sayısınca ihsanlar, nimetler bağlamış bir *rahmet*.. Nuh, Hud, Salih (*aleyhimüsselam*) kavimlerine ve Âd, Semûd, Firavun kavimleri gibi asi milletlere tokat vuran, en küçük bir canlının hakkını muhafaza eden izzetli ve inayetli bir *adalet*.. ve إِذَا دَعَاكُمْ إِلَى الْأَرْضِ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِ تُمْ إِذَا دَعَاكُمْ إِلَى الْأَرْضِ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِ تُمْ إِذَا دَعَاكُمْ إِلَى الْأَرْضِ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِ تُمْ 33 ayeti, muazzam ve mucizevî bir beyan ile şöyle der:

“İki kışlada yatan, duran itaatkâr askerlerin bir kumandanın çağırmasıyla, boru sesiyle silah ve vazife başına gelmeleri gibi, koca gökler ve yerküre, Ezelî Sultan’ın itaatkâr askerlerine iki kışladır. O kışlalarda ölüm ile yatanlar ne vakit Hazreti İsrâfil’in (*aleyhisselam*) borusuyla çağrılrsa derhal ceset elbiselerini giyip dışarı fırlamaları, her baharda yeryüzü kışlası içindekilerin gök gürültüsü ile vazifeli meleğin borusuyla aynı vaziyeti alması, sonsuz büyüklüğü anlaşılan bir rubûbiyet saltanatını gösterir. Elbette ve elbette, her halde, hiç şüphesiz –Onuncu Söz’de ispatına binaen– o rubûbiyetin, o ebedî rahmet, hikmet, inayet, adalet ve saltanatın kesin istediği ahiret yurdunun ve haşir ve neşir dairesinin açılmamasıyla; o rahmetin nihayetsiz güzelliğinin nihayetsiz çirkin bir merhametsizliğe dönüşmesine.. o sonsuz hikmetin kemâlinin, sonsuz kusurlu abesliğe ve

faydasız israflara dönmesine.. o gayet şirin inayetin, gayet acı ihanetlerle yer değiştirmesine.. o gayet ölçülü ve hakkaniyetli adaletin, gayet şiddetli zulümlere dönüşmesine.. o son derece haşmetli ve kuvvetli ebedî saltanatın düşmesine, haşrın gelmemesiyle bütün haşmetinin kaybolmasına.. ve rubûbiyet kemâlâtının acz ve kusur ile lekelenmesine imkân yoktur. Hiçbir akıl buna ihtimal vermez.. bunda yüz muhal birden bulunur.. bu, imkân dairesi dışında, bâtıldır ve mümkün değildir.

Çünkü nazenin ve nazlı bir şekilde beslediği, akıl ve kalb gibi uzuvlarla ve donanımla ona ebedî saadete ve ahirette bekâyâ arzu hissini verdiği halde, insanı ebediyen idam etmek ne kadar zalimce bir merhametsizliktir... Onun yalnız beynine yüzlerce hikmet ve fayda taktığı halde dirilmemek üzere bütün uzuv ve duygularını, binlerce faydası bulunan kabiliyetlerini neticesiz bir ölümle faydasız, semeresiz, hikmetsiz bütün bütün israf etmek ne derece hikmete terstir... Ve binlerce tehdit ve vaadini yerine getirmemekle –hâşâ– acz ve cehalet göstermek, o saltanatın haşmetine ve o rubûbiyetin kemâline ne kadar zıttır, her şuur sahibi anlar.”

Bunlara inayet ve adaleti de kıyasla...

İşte Hâlıkımıza sorduğumuz ahirete dair sorumuza Rahman, Hakîm, Adl, Kerîm ve Hâkim isimleri zikredilen hakikatle cevap veriyor; ahireti hiç şüphesiz, güneş gibi ispat ediyorlar.

Hem madem gözümüzle görüyoruz; öyle kuşatıcı ve muazzam bir *hafîziyet* (koruyuculuk) hükmeder ki, canlı her şeyin ve her hadisenin pek çok suretini ve fitrî vazifesinin defterini, Cenâb-ı Hakk’ın isimlerini hal diliyle tesbih ettiği amel sayfalarını misalî levhalarda, çekirdeklerinde ve tohumcuklarında.. levh-i mahfûzun numunecikleri olan hafızalarında.. bilhassa insanın beynindeki pek küçük ama aslında pek büyük kütüphanesi olan hafıza kuvvetinde.. ve diğer maddî-manevî aynalarda kaydeder, yazdırır, muhafaza altına alır. Sonra mevsimi geldikçe kudretin bir çiçeği olan her bahar bütün o manevî yazıları maddî olarak da gözümüze gösterip milyonlarca misal ve delilin kuvvetiyle ³⁴وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ayetindeki en hayret verici haşır hakikatlerinden birini, en büyük çiçeğinde milyarlarca dille kâinata ilan eder. Başta insan, hiçbir canlı ve hiçbir şey, fâniliğe düşmek, hiçlikte mahvolmak, yok olmak için yaratılmamıştır. Her şeyin belki bekâyâ yükselerek, daimî bir hayat için saf hale gelerek, kabiliyetiyle

ebedî vazifeye girmek üzere yaratıldığını o hafiziyet gayet kuvvetli bir şekilde ispat eder.

Evet, her baharda görüyoruz ki, güz mevsimi kıyametinde vefat eden sayısız bitki; her bir ağaç, her bir kök, her bir çekirdek, her bir tohum bahardaki yeniden dirilişte وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ayetini okuyup onun bir mânâsını, bir örneğini kendi diliyle, geçmiş senelerde gördüğü vazifenin misalleriyle tefsir eder, o büyük hafiziyete şahitlik yapar. هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ³⁵ ayetindeki dört muazzam hakikati her şeyde gösterip hafiziyeti en son derecede, haşri bahar kolaylığında ve kesinliğinde bize ders verir.

Evet, bu dört ismin cilveleri, en cüzîden en küllîye, en küçükten en büyüğe kadar her şeyde tecelli eder. Mesela, nasıl bir ağacın çıktığı çekirdek, الْأَوَّلُ³⁶ ismine mazhariyetle o ağacın gayet mükemmel programını, yaratılışındaki noksansız donanımı ve vücuda gelişinin bütün şartlarını içinde barındıran bir kutucuktur ki hafiziyetin büyüklüğünü ispatlar.

وَالْآخِرُ³⁷ ismine mazhar olan meyvesi, çekirdekleriyle o ağacın bütün fitrî vazifelerinin fihristini, amellerinin listesini ve ikinci hayatının düsturlarını içeren küçük bir sandıktır ki en son derecede hafiziyete şahitlik eder.

وَالظَّاهِرُ³⁸ ismine mazhar olan o ağacın cismanî sureti öyle uyumlu, sanatlı ve süslü bir giysi ve ayrı ayrı nakışlar, ziynetler ve yaldızlı nişanlarla donatılmış, âdeta yetmiş renkli bir huri elbisesidir ki, hafiziyet içinde kudretin büyüklüğünü, hikmetin kusursuzluğunu ve rahmetin güzelliğini gözlere gösterir.

وَالْبَاطِنُ³⁹ ismine ayna olan o ağacın içindeki makinesi ise öyle muntazam, mükemmel ve mucizeli bir fabrika, bir tezgâh, bir kimya laboratuvarı ve hiçbir dalı, meyveyi, yaprağı gıdasız bırakmayan öyle ölçülü bir erzak kazanıdır ki, hafiziyet içinde kudret ve adaletin mükemmelliğini, rahmet ve hikmetin güzelliğini güneş gibi ispat eder.

Aynen öyle de, yerküre senelik mevsimler itibarı ile bir ağaçtır. “Evvel” isminin cilvesiyle güz mevsiminde hafiziyete emanet edilen bütün tohum ve çekirdekler, bahar çarşafını giyen yeryüzünün dal, budak ve meyve veren, çiçek açan milyarlarca ağacının büyümesine dair ilahî emirlerin kitapçıkları, kaderden gelen düsturların listeleri, geçen yazın yerine getirdiği vazifelerin küçük amel sayfaları ve hizmet defterleridir ki, celâl ve ikram sahibi bir

Hafız-i Zülcelâl'in sonsuz kudret, adalet, hikmet ve rahmet ile iş gördüğünü açıkça gösteriyor.

Senelik yeryüzü ağacının “âhiri” yani sonu ise ikinci güzde o ağacın gördüğü bütün vazifeleri, Cenâb-ı Hakk'ın isimleri karşısında bütün fitrî tesbihatını ve gelecek bahardaki yeniden dirilişte neşrolabilecek bütün amel sayfalarını, zerreciklerin ve küçücük kutucukların içine koyup Hafız-i Zülcelâl'in hikmet eline teslim eder. ⁴⁰هُوَ الْآخِرُ ismini sayısız dille kâinatın yüzünde okur.

Şu ağacın “zâhiri” yani dışı, haşrin üç yüz bin misalini ve emaresini gösteren üç yüz bin küllî ve çeşit çeşit çiçek açıp sayısız rahmaniyet, rezzâkiyet, rahîmiyet ve kerîmiyet sofralarını sererek canlılara ziyafetler verir. ⁴¹هُوَ الظَّاهِرُ ismini meyveleri, çiçekleri, gıdaları sayısınca dilleriyle zikredip medh ü senâda bulunur, ⁴²وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ hakikatini gündüz gibi gösterir.

Bu haşmetli ağacın “bâtını” yani içi ise hadde hesaba gelmez muntazam makineleri, ölçülü fabrikaları tam bir dikkat ve intizamla işleten öyle bir kazan ve tezgâhtır ki, bir dirhemden bin batman yiyeceği pişirir, açlara yetiştirir. Öyle bir ölçü ve dikkatle işler ki, zerre kadar tesadüfün karışmasına yer bırakmaz. ⁴³هُوَ الْبَاطِنُ ismini, zeminin iç yüzüyle, yüz bin dille tesbih eden bazı melekler gibi yüz bin tarzda ilan ve ispat eder.

Hem yeryüzü, senelik hayatı itibarı ile bir ağaç olduğu ve o dört isim içinde hafîziyeti haşir kapısına bir anahtar yaptığı gibi, bu âlem ve dünya hayatı yönüyle yine meyveleri ahiret pazarına gönderilen muntazam bir ağaçtır. Ve o dört isme öyle bir mazhardır, bir aynadır ve ahirete giden öyle bir yol açar ki, genişliğini kavramaya ve tabir etmeye aklımız yetmiyor. Yalnız şu kadar deriz:

Nasıl ki saniyeleri, dakikaları, saatleri ve günleri sayan haftalık bir saatin milleri birbirine benzer, birbirinin varlığını ispatlar. Saniyelerin hareketini gören, diğer çarkların hareketini tasdik etmeye mecbur olur. Aynen öyle de, göklerin ve yerin Hâlık-ı Zülcelâl'inin çok büyük bir saati olan bu dünyanın saniyelerini sayan günler, dakikalarını hesap eden seneler, saatlerini gösteren asırlar ve günlerini bildiren devirler birbirine benzer, birbirini ispatlar. Ve bu gecenin sabahı, bu kışın baharı kesinliğinde, fâni dünyanın karanlık kışının bâki bir baharı ve ebedî bir sabahı olacağını sayısız

emareyle haber verir, diye Hafız ismi ve ⁴⁴هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ isimleri, Hâlıkımıza sorduğumuz haşır meselesine zikredilen hakikatle cevap veriyor.

Hem madem gözümüzle görüyor ve aklımızla anlıyoruz ki:

- İnsan, şu kâinat ağacının en son ve en cemiyetli yani bütün hususiyetleri kendinde toplayan meyvesi..
- hakikat-i Muhammediye (*aleyhissalâtü vesselam*) yönüyle aslî çekirdeği..
- kâinat Kur'an'ının en büyük ayeti..
- ism-i âzamı taşıyan âyetü'l-kürsisi..
- kâinat sarayının en kerim, muhterem misafiri..
- o sarayın diğer sakinlerinde tasarruf etmeye izinli en faal memuru..
- kâinat şehrinin, yeryüzü mahallesinin bahçesinde ve tarlasında işleyişin bir dengeyle devam etmesine ve oraya tohum ekilmesine nezarete memur..
- yüzlerce fen ve binlerce sanatla donatılmış en gürültülü ve sorumlu nezaretçisi..
- kâinat ülkesinin dünya memleketinde Ezel ve Ebed Padişahı'nın çok dikkat altındaki bir müfettişi, bir nevi yeryüzünün halifesi..
- cüzî ve küllî hareketleri kaydedilen, yeryüzünde tasarruf eden..
- göklerin, yerin ve dağların kaldırmaktan çekindiği emanet-i kübrâyı omzuna alan..
- önüne hayret verici iki yol açılan; birinde canlıların en talihsizi, diğerinde en bahtıyarı..
- çok geniş bir kullukla vazifeli küllî bir kul..
- Kâinat Sultanı'nın ism-i âzamına mazhar ve bütün isimlerinin en kuşatıcı bir aynası..
- O'nun hitabına ve konuşmalarına en anlayışlı, has bir muhatap..
- kâinattaki canlılar içinde en muhtaç; sonsuz fakr ve acziyle beraber sonsuz maksatları, arzuları, düşmanları ve onu inciten zararlı şeyler bulunan çaresiz bir canlı..
- kabiliyetçe en zengin..
- hayattan en çok elem duyan ve lezzetleri dehşetli elemlemlerle karışık olan..

- bekâyâ en çok arzu duyan, en muhtaç, en lââyık ve onu hak eden, daimî bir hayatı ve ebedî saadeti hadsiz dualarla isteyen ve bunun için yalvaran..
- bütün dünya lezzetleri kendisine verilse bekâyâ karşı arzusunu tatmin etmeyen ve ona ihsanlarda bulunan Zât'ı kulluk ederek seven, sevdiren ve O'nun tarafından sevilen, Samed⁴⁵ Yaratıcının çok harika bir kudret mucizesi ve bir yaratılış harikası..
- ve kâinatı içine alan, kendine has bütün donanımı ve kabiliyetleri ebede gitmek için yaratıldığına şahitlik eden bir varlıktır.

Böyle yirmi küllî hakikat ile Cenâb-ı Hakk'ın “*Hak*” ismine bağlanan.. en küçük canlının en basit ihtiyacını gören, duasını işiten ve onlara fiilen cevap veren Hafız-i Zülcelâl'in “*Hafız*” ismiyle sürekli amelleri kaydedilen.. kâinatı alâkadar edecek fiilleri o ismin kiramen kâtibîni⁴⁶ tarafından yazılan.. ve her şeyden çok o ismin dikkat nazarına mazhar bulunan insan için, elbette ve elbette, her halde, hiç şüphe yok ki bu yirmi hakikatin hükmüyle bir haşır ve neşir olacak. İnsan, Hak ismiyle önceki hizmetlerinin mükâfatını görecektir ve kusurlarının cezasını çekecek... Hafız ismiyle cüzî-küllî kayıt altına alınan her amelinden hesaba ve sorguya çekilecek... Bekâ âleminde ebedî saadet ziyafet sofrasının ve daimî hüsrân hapishanesinin kapıları ona açılacak. Ve bu âlemden birçok varlık türüne kumandanlık yapan, karışan ve bazen karıştıran bir kumandan, toprağa girip her amelinden hesaba çekilmemek ve uyandırılmamak üzere yatıp saklanmayacaktır.

Yoksa sineğin sesini işitip ona hayat hakkını ihsan etmekle fiilen cevap verdiği halde, sayısız insanın zikredilen yirmi hakikatin dilleriyle ettiği, arşı ve yeri çınlatan, gök gürültüsü kuvvetindeki bekâyâ dair dualarını işitmemek ve o hadsiz hukuku çiğnemek.. sinek kanadındaki intizamın şahitliğiyle sinek kanadı kadar bir şeyi israf etmeyen bir hikmetin, bütün o hakikatlerin bağlandığı insanî kabiliyetleri, ebede uzanan emelleri, arzuları ve kâinatın onları besleyen pek çok bağı ve hakikatini bütün bütün israf etmesi öyle bir haksızlıktır, imkânsız ve zalimce bir çirkinliktir ki; Hak, Hafız, Hakîm, Cemîl ve Rahîm isimlerine şahitlik eden bütün varlıklar bunu reddeder, “Yüz derece akıl dışı ve bin yönden imkânsızdır” der.

İşte Hâlıkımıza haşre dair sorduğumuz soruya Hak, Hafız, Hakîm, Cemîl, Rahîm isimleri şöyle cevap verir:

“Biz, hak ve hakikat olduğumuz gibi ve bize şahitlik eden varlıkların birer hakikat olarak ortaya çıkmasının gösterdiği üzere, haşır haktır ve muhakkaktır.”

Hem madem...

Daha yazacaktım, fakat güneş gibi mâlum olduğundan kısa kestim.

İşte geçmiş misallerdeki ve madde madde yazılan “madem”lerdeki gibi, Cenâb-ı Hakk’ın kâinata bakan yüz, belki bin isminin her biri nasıl ki varlıklarda bulunan ayna ve cilveleriyle ismin sahibini apaçık ispat eder; aynı şekilde haşri ve ahiret yurdunu da gösterir ve kesinlikle ispat ederler.

Hem nasıl ki Hâlıkımıza sorduğumuz sorumuza, Rabbimiz bütün fermanları, indirdiği kitapları ve pek çok ismiyle kutsî ve kesin bir cevap veriyor; aynen öyle de melekleriyle, onların diliyle daha başka bir tarzda şöyle der:

“Sizin Âdem zamanından beri ruhanilerle ve bizimle görüştüğünüz tevatür⁴⁷ kuvvetinde yüzlerce hadise, bizim ve ruhanîlerin varlığımızı ve kulluğumuzu gösteren sayısız emare ve delil var. Ve biz, ahiretin salonlarında ve bazı dairelerinde gezdiğimizizi, birbirimizle çelişmeden, sizin kumandanlarınızla görüştüğümüz zaman söyledik, daima da söylüyoruz. Elbette bu gezdiğimiz bâki ve mükemmel salonlar, onların arkasında döşenmiş, süslenmiş saraylar ve menziller, hiç şüphemiz yok ki, gayet mühim misafirleri ağırlamak üzere bekliyor. Bunu size kesin ifade ediyoruz.” İşte sorumuza böyle cevap veriyorlar.

Hem madem Hâlıkımız, bize en büyük öğretici, en mükemmel üstad, şaşırmaz ve şaşırtmaz en doğru rehber olarak Muhammed-i Arabî’yi (*aleyhissalâtü vesselam*) tayin etmiş ve en son elçi olarak göndermiş. Bizim de ilmelyakîn⁴⁸ mertebesinde aynelyakîn⁴⁹ ve hakkalyakîn⁵⁰ mertebelerine ilerleme kaydedip kemâle ulaşmak için her şeyden önce bu üstadımıza, Hâlıkımıza sorduğumuz soruyu sormamız gerekiyor. Çünkü o zât, Hâlıkımız tarafından her biri birer tasdik nişanesi olarak verilen bin mucizesiyle Kur’an’ın bir mucizesi hükmünde, onun hak ve Allah kelâmı olduğunu ispat eder. Kur’an da kırk çeşit i’caz ile o zâtın bir mucizesidir; onun doğru ve Allah’ın resûlü olduğunu ispatlar. İkisi beraber; biri, şehadet âleminin yani şu görünen âlemin (bütün hayatında, bütün peygamberlerin ve evliyanın tasdikleri altında) lisanı, diğeri ise gayb âleminin yani

görünmeyen âlemlerin (bütün semavî fermanların ve kâinat hakikatlerinin tasdikleri içinde) lisanıdır. Onların binlerce ayet ve delille iddia ve ispat ettikleri haşır hakikati elbette, güneş gibi, gündüz gibi kesindir.

Evet, haşır gibi en hayret verici, en dehşetli ve akla sığmayan bir mesele, ancak ve ancak böyle harika iki üstadın dersleriyle halledilir, anlaşılır.

Eski zaman peygamberlerinin ümmetlerine Kur'an gibi izahlar yapmamalarının sebebi, o devirlerin insanlığın bedevilik ve çocukluk çağı olmasıdır. İlk seviyedeki derslerde izah az olur.

Kısacası: Madem Cenâb-ı Hakk'ın pek çok ismi ahireti gerektirip ister; elbette o isimleri gösteren bütün deliller, bir yönden ahiretin hakikat olarak ortaya çıkacağına da delildir.

Ve madem *melekler* ahiretin ve bekâ âleminin dairelerini gördüklerini haber veriyor; elbette meleklerin, ruhların ve ruhanilerin varlığına ve kulluklarına şahitlik eden deliller, dolayısıyla ahiretin varlığını da gösterir.

Ve madem *Muhammed (aleyhissalâtü vesselam)*'ın bütün hayatında vahdaniyetten yani Cenâb-ı Hakk'ın birliğinden sonra daimî davası, iddiası ve esası ahirettir; elbette o zâtın peygamberliğini ve sıdkını, doğruluğunu gösteren bütün mucizeler ve deliller –bir yönden– ahiretin bir hakikat olduğuna, gerçekleşeceğine ve geleceğine de şahitlik eder.

Ve madem *Kur'an'ın* dörtte biri haşre ve ahirete dairdir, binlerce ayetiyle onun ispatına çalışır ve onu haber verir; elbette Kur'an'ın hakkaniyetine şahitlik eden, onu gösteren bütün deliller –dolayısıyla– ahiretin varlığına, bir hakikat olarak gerçekleşeceğine, açılacağına da delil ve şahittir.

İşte bak, bu iman esasının ne kadar kuvvetli ve kesin olduğunu gör!..

Sekizinci Meselenin Bir Hülâsası

Yedinci Mesele’de haşri pek çok makamdan soracaktık. Fakat Hâlıkımızın isimleriyle verdiği cevap bize o derece kuvvetli, şüphesiz bir iman ve kanaat verdi ki, başka sorguya ihtiyaç bırakmadı. Bu sebeple kısa kestik. Şimdi bu meselede ahirete imanın hem ahiret hem dünya saadetine dair fayda ve neticelerinden yüzde biri özetlenecek. Ahiret saadetine ait kısmı Kur’an-ı Mucizü’l-Beyan’ın izahlarıdır, başka söze ihtiyaç bırakmamış. Meseleyi ona havale ederek ve dünya saadetine ait kısmın izahını *Risale-i Nur*’a bırakıp yalnız kısa bir özetle insanın şahsî ve toplum hayatına dair yüzlerce neticesinden üç dört tanesini söyleyeceğiz.

Birincisi

İnsan, diğer canlılardan farklı olarak, evine alâka duyduğu gibi dünyaya da alâka duyar.. yakınlarıyla münasebetli olduğu gibi bütün insanlıkla da ciddi ve fitrî bir şekilde münasebetlidir.. dünyada geçici bekâsını arzuladığı gibi ebedî bir âlemde de bekâyı aşk derecesinde arzular.. midesinin gıda ihtiyacını temin etmeye çalıştığı gibi dünya kadar geniş, belki ebede kadar uzanan sofraları ve gıdaları akıl, kalb, ruh ve insanlık mideleri için elde etmeye yaradılışı gereği mecburdur, çabalar.. ve öyle arzuları, istekleri var ki ebedî saadetten başka hiçbir şey onları tatmin etmiyor. *Hatta –Onuncu Söz’de işaret edildiği gibi– bir zaman, küçüklüğümde hayalime sordum: “Sana bir milyon sene ömür ve dünya saltanatı verilmesini, fakat sonra yokluğa ve hiçliğe düşmeyi mi yoksa bâki, fakat adi, zahmetli bir varlığı mı istersin?” Baktım, ikincisini arzulayıp birinciden “Ah!” çekti, “Cehennem de olsa bekâ isterim!” dedi.*

İşte madem insanın mahiyetinin bir hizmetkârı olan hayal gücünü bu dünya lezzetleri tatmin etmiyor; elbette onun gayet kuşatıcı mahiyeti, ebediyetle yaradılışı gereği alâkadardır. İşte bu sonsuz arzu ve emellere bağlı olduğu halde, sermayesi sınırlı bir cüzî irade ve mutlak fakırdan ibaret insan için ahirete iman ne derece kuvvetli ve kâfi bir hazine, bir saadet, lezzet ve medet vesilesi, bir merci ve dünyanın hadsiz gamlarına karşı bir teselli kaynağıdır... Bu öyle bir meyve ve faydadır ki, insan onu kazanma yolunda dünya hayatını feda etse yine ucuzdur.

[Ahirete İmanın] İkinci Meyvesi ve Şahsî Hayata Bakan Bir Faydası

Üçüncü Mesele’de izah edilen ve *Gençlik Rehberi*’nde bir haşiye olan çok mühim bir neticedir.

Evet, her insanın her zaman en mühim endişesi, mezara giren dostları ve akrabaları gibi o idamhaneye girme keyfiyetidir. Bir tek dostu için ruhunu feda eden o biçare insan binlerce, belki milyonlarca, milyarlarca dostunun ebedî bir ayrılık içinde idam edileceğini, yok olacağını vehmedip –o düşüncenin ucundan– cehennem azabından beter bir elem görüldüğü vakit, ahirete iman gelir, gözünü açar ve perdeyi kaldırır. “Bak!” der, o da imanla bakar. Dostlarını ebediyen ölmekten ve çürümekten kurtulup sevinçle nuranî bir âlemde kendisini de bekliyor vaziyette görmekle cennet lezzetini haber veren ruhanî bir lezzet alır. *Risale-i Nur*’da bu netice delillerle izah edildiğinden kısa kesiyoruz.

[Ahirete İmanın] Şahsî Hayata Ait Üçüncü Bir Faydası

İnsanın diğer canlıların üstündeki yüksek konumu ve rütbesi, yüksek seciyeleri,⁵¹ kuşatıcı kabiliyetleri, küllî kulluğu ve geniş vücûdî⁵² daireleri itibarı ile. Halbuki o, hem yok hükmünde hem ölü hem karanlık olan geçmiş ve gelecek zamanların ortasında sıkışmış kısa bir zamanın, içinde bulunduğu vaktin ölçüğü ve ölçüsüyle hamiyet,⁵³ muhabbet, kardeşlik, insanlık gibi seciyeler kazanır.

Mesela eskiden tanımadığı ve ayrıldıktan sonra da hiç göremeyeceği babasını, kardeşini, eşini, milletini ve vatanını sever, onlara hizmet eder ve tam sadakate, ihlâsa pek nadir muvaffak olabilir; kemâl vasıfları ve seciyeleri o ölçüde azalır. Değil canlıların en yükseği, belki akıl yönüyle en biçaresi ve aşağısı vaziyetine baş aşağı düşeceği sırada ahirete iman imdada yetişir. Mezar gibi dar zamanını, geçmiş ve geleceği içine alan, pek geniş bir zamana çevirir. Ve ona dünya kadar, belki ezelden ebede kadar bir varlık dairesi gösterir.

Babasını, saadet yurdunda ve ruhlar âleminde de babalığı münasebetiyle.. kardeşini ta ebede kadar kardeşliğini düşünmekle.. ve eşini cennette de en güzel bir hayat arkadaşı olacağını⁵⁴ bilmekle sever; onlara hürmet, merhamet ve yardım eder. Ve o büyük, geniş hayat ve varlık dairesindeki münasebetler için olan mühim hizmetleri dünyanın kıymetsiz işlerine, ufak düşmanlıklarına, menfaatlerine feda ve âlet etmez. Ciddi sadakate ve samimi ihlâsa muvaffak olur, kemâl vasıfları ve hasletleri o ölçüde –

derecesine göre– yükselmeye başlar, insanlığı merteye kazanır. Hayat lezzetinde serçe kuşuna yetişemeyen o insan, bütün hayvanların üstünde kâinatın en seçkin, bahtiyar bir misafiri ve Kâinatın Sahibi’nin en sevgili, makbul bir kulu olur. Bu netice de *Risale-i Nur*’da delillerle izah edildiğinden kısa kesildi.

[Ahirete İmanın] Dördüncü Bir Faydası ki Toplum Hayatına Bakıyor

Risale-i Nur’dan Dokuzuncu Şua’da anlatılan bu neticenin bir özeti şudur:

İnsanlığın dörtte birini meydana getiren çocuklar, ahirete imanla insanca yaşayabilir ve insana ait kabiliyetleri taşıyabilirler. Yoksa çocuk, elem veren endişeler içinde kendini uyutmak ve unutmak için çocukça oyuncaklarıyla haylaz bir hayat yaşar. Çünkü her vakit etrafında kendisi gibi çocukların ölümü onun nazik zihninde, ileride uzun arzuları taşıyacak zayıf kalbinde ve dayanıksız ruhunda öyle bir tesir yapar ki, hayatı ve aklı o biçareye azap âleti olur. İşkence görmemek için oyuncaklar altına sakladığı o endişeler yerine ahirete imanın dersiyle bir sevinç ve ferahlık hissederek şöyle der: *“Bu kardeşim, arkadaşım öldü, cennetin bir kuşu oldu. Bizden daha iyi keyfeder, gezer. Annem öldü, fakat Allah’ın rahmetine kavuştu, beni cennette yine kucağına alıp sevecek ve ben de şefkatli anneciğimi göreceğim.”* İşte çocuk böyle diyerek insana lâayık bir şekilde yaşayabilir.

Hem insanlığın dörtte birini meydana getiren ihtiyarlar, yakında hayatlarının sönecek, bedenlerinin toprağına girecek ve güzel, sevimli dünyalarının kapanacak olmasına karşı teselliye ancak ve ancak ahirete imanda bulabilirler. Yoksa o merhametli, muhterem babalar ve fedakâr, şefkatli analar ruhlarında öyle bir feryat koparır ve kalben bir telaş ve ızdırıp hissederler ki, dünya onlar için ümitsiz bir zindan ve hayat işkenceli bir azap olur. Fakat ahirete iman onlara şöyle der: *“Merak etmeyiniz! Sizin ebedî bir gençliğiniz var, gelecek parlak bir hayat ve sonsuz bir ömür sizi bekliyor. Kaybettiğiniz evlat ve akrabalarınızla sevinç içinde görüşeceksiniz. Bütün iyilikleriniz muhafaza edilmiştir, mükâfatını göreceksiniz.”* Ahirete iman onlara öyle bir teselli ve ferahlık verir ki, her birinin başına yüz ihtiyarlık birden toplansa onları ümitsizliğe düşürmez.

İnsanlığın üçte birini meydana getiren, hevesleri coşkun, hislerine mağlûp, cüretkâr akıllarını her vakit başlarına almayan gençler, ahirete imanı kaybeder ve cehennem azabını hatırdan tutmazlarsa toplum hayatında

namuslu kimselerin malı ve ırzı, zayıfların, ihtiyarların rahatı ve haysiyeti tehlikede kalır. Bazısı bir dakika lezzet için mesut bir evin saadetini mahveder ve hapiste dört beş sene azap çeker, canavar bir hayvan hükmüne geçer. Eğer ahirete iman imdadına yetişse aklını çabuk başına alır: *“Gerçi hükümetin hafiyeleri beni görmüyor ve onlardan saklanabilirim, fakat cehennem gibi bir zindanı bulunan bir Padişah-ı Zülcelâl’in melekleri beni görüyor ve fenalıklarımı kaydediyor. Başboş değilim, vazifeli bir yolcuyum. Ben de onlar gibi ihtiyarlayıp zayıf düşeceğim.”* diye birden, zulümle tecavüz etmek istediği insanlara karşı bir şefkat, bir hürmet hissetmeye başlar. Bu mânâ da *Risale-i Nur*’da delilleriyle izah edildiğinden kısa kesiyoruz.

Hem insanlığın mühim bir kısmı hastalar, mazlumlardan, bizim gibi musibete uğramış kimseler, fakirler ve ağır ceza alan mahpuslardır. Eğer ahirete iman imdatlarına yetişmezse her vakit hastalığın ihtarıyla gözlerinin önüne gelen ölüm.. intikamını alamadıkları ve namuslarını elinden kurtaramadıkları zalimin gurur duyduğu ihaneti.. büyük musibetlerde boşu boşuna malını, evladını kaybetmekten gelen elemli ümitsizlik.. ve bir iki dakika veya bir iki saat keyif yüzünden beş on sene böyle bir hapis azabını çekmekten gelen kederli sıkıntı, elbette o biçareler için dünyayı zindana ve hayatı işkenceli bir azaba çevirir. Eğer ahirete iman imdada yetişse birden nefes alırlar; sıkıntıları, ümitsizlikleri, endişeleri ve intikam öfkeleri imanın derecesine göre kısmen ve bazen tamamen yok olur.

Hatta diyebilirim ki, benim ve bir kısım kardeşlerimin bu sebepsiz hapsimizde ve dehşetli musibetimizde eğer ahirete iman yardım etmeseydi, bir gün dayanmak bile ölüm kadar tesirinde bırakıp bizi hayattan istifaya sevk edecekti. Fakat hadsiz şükür olsun, canım kadar sevdiğim pek çok kardeşimin bu musibetten gelen elemelerini de çektiğim, gözüm kadar sevdiğim binlerce Nur risalelerinin, yaldızlı, süslü ve çok kıymetli kitaplarımın ziyan olup ağlamasından üzüntü duyduğum ve eskiden beri az bir ihaneti ve baskıyı bile kaldıramadığım halde, sizi yeminle temin ederim ki, ahirete imanın nuru ve kuvveti bana öyle bir sabır, tahammül, teselli ve metanet, hatta kârlı bir imtihan dersinde daha büyük mükâfatı kazanmak için cihad edercesine bir şevk verdi ki; bu risalenin başında dediğim gibi, kendimi Medrese-i Yusufiye unvanına lâyık güzel ve hayırlı bir medresede biliyorum. Ara sıra gelen hastalıklar ve ihtiyarlıktan kaynaklanan

titizliklerim olmasaydı, mükemmel bir şekilde ve kalb huzuru ile derslerime daha çok çalışacaktım. Her neyse, makam münasebetiyle bu sözler konu dışı araya girdi, kusura bakılmasın.

Hem her insanın küçük bir dünyası, belki küçük bir cenneti kendi evidir. Eğer evin saadetinde ahirete iman hükmetmezse o ailenin fertlerinin her biri şefkati, muhabbeti ve alâkadarlığı derecesinde elemli endişeler duyar ve azap çeker. Cenneti cehenneme döner. Veyahut geçici eğlenceler ve haram zevklerle aklını uyutur. Devekuşu gibi avcıyı görür fakat kaçamaz, uçamaz; başını kuma sokar ki görünmesin. Başını gaflete gömer, ta ki ölüm, yokluk ve ayrılık onu görmesin. Hislerini iptal etmek gibi divanece, geçici bir çare bulur. Çünkü mesela bir anne, ruhunu feda ettiği evladını daima tehlike altında gördükçe titrer. Ve babasını, kardeşini eksik olmayan belâlardan kurtaramayan evlat sürekli bir keder, bir korkaklık hisseder.

Buna kıyasla, şu telaşlı, ızdıraplı, kararsız dünyada o mesut zannedilen aile hayatı, saadetini çok yönden kaybeder ve kısacık bir ömürdeki münasebet ve akrabalık da hakiki sadakati, samimi ihlâsı, art niyetsiz bir hizmeti ve muhabbeti vermez. Ahlâk o ölçüde azalır, belki alçalır. Eğer ahirete iman o eve girse orayı birden ışıktandırır; fertler arasındaki münasebet, şefkat, yakınlık ve muhabbet kısacık bir zamanın ölçüsüyle değil, belki ahirette ebedî saadette de o münasebetlerin devam edeceğinin ölçüsüyle gerçekleşir. Aile fertleri birbirlerine samimi hürmet eder, şefkat besler, sadakat gösterir, birbirlerini severler. Birbirlerinin kusurlarına bakmıyorlarmış gibi ahlâk yükselir. Hakiki insanlık saadeti o evde başlar gelişmeye... Bu mânâ da *Risale-i Nur*'da delillerle anlatıldığından kısa kesildi.

Hem her bir şehir kendi ahalisi için geniş bir evdir. Eğer ahirete iman o büyük ailenin fertlerinde hükmetmezse güzel ahlâkın esasları olan ihlâs, samimiyet, fazilet, hamiyet, fedakârlık, Allah'ın rızası, ahiret sevabı yerine; art niyet, menfaat, sahtekârlık, bencillik, yapmacıklık, riya, rüşvet, aldatma gibi haller meydan alır. Görünüşteki asayiş ve insanlığın altında anarşistlik ve vahşet mânâları hükmeder, o şehrin hayatı zehirlenir. Çocuklar haylazlığa, gençler sarhoşluğa, kuvvetliler zulme, ihtiyarlar ağlamaya başlar.

Buna kıyasla, memleket de bir ev, vatan da millî bir ailenin evidir. Eğer ahirete iman bu geniş hanelerde hükmederse birden samimi hürmet, ciddi merhamet, rüşvetsiz muhabbet ve yardımlaşma, hilesiz hizmet ve iyi

münasebetler, riyasız ihsan ve fazilet, benlik ve gururun karışmadığı büyüklük ve meziyetler açığa çıkıp gelişmeye başlar.

Çocuklara der ki: “*Cennet var, haylazlığı bırak!*” Kur’an’ın dersiyle ağırbaşlılık verir.

Gençlere der ki: “*Cehennem var, sarhoşluğu bırak!*” Akıllarını başlarına getirir.

Zalime der ki: “*Şiddetli azap var, tokat yiyeceksin!*” Adaletle başını eğdirir.

İhtiyarlara der ki: “*Elinden çıkmış bütün saadetlerinden çok yüksek, daimî bir ahiret saadeti ve taze, bâki bir gençlik seni bekliyor. Onları kazanmaya çalış!*” Ağlamalarını gülmeye çevirir.

Ahirete iman bunlar gibi küçük büyük her bir zümrede güzel tesirini gösterir, onları aydınlatır. İnsanlığın toplum hayatıyla alâkadar olan toplumbilimcilerin, idarecilerin ve ahlâkçıların kulakları çınlasın! İşte ahirete imanın binlerce faydasından işaret ettiğimiz beş altı misale diğerleri kıyaslansa kesinlikle anlaşılır ki, *iki cihanın ve iki hayatın saadet kaynağı yalnız imandır.*

• • •

Risale-i Nur’da Yirmi Sekizinci Söz’de ve başka risalelerde, haşrin cismen olacağına dair zayıf şüphelere karşı verilen kuvvetli cevaplarla yetinerek burada yalnız kısa bir işaretle deriz ki:

Cenâb-ı Hakk’ın isimlerinin en kuşatıcı aynası cismaniyettedir.

Kâinatın yaratılışındaki ilahî maksatların en zengini ve faal merkezi cismaniyettedir.

Rabbanî ihsanların en çok çeşidi ve rengârenk olanları cismaniyettedir.

İnsanın ihtiyaçlarının diliyle Hâlık’ına dualarının ve teşekkürlerinin en fazla tohumu cismaniyettedir.

Ve manevî, ruhanî âlemlerin en çeşitli çekirdekleri yine cismaniyettedir...

Bunlar gibi yüzlerce küllî hakikat cismaniyette toplandığından, Hâlık-ı Hakîm yeryüzünde cismaniyeti çoğaltmak ve zikredilen hakikatlere mazhar kılmak için süratli ve müthiş bir faaliyetle varlıklara kafil kafil ardınca vücut giydirir, onları o sergiye gönderir. Sonra terhis eder, başkalarını gönderir. Kâinat fabrikasını sürekli işletir. Cismanî mahsulleri dokuyup

yeryüzünü ahirete ve cennete bir fidanlık hükmüne getirir. Hatta insanın midesini memnun etmek için o midenin hayatının devamına dair hal diliyle duasını, tam ehemmiyetle dinleyip kabul eder, ona fiilen cevap verir; hadsiz hesapsız, yüz binlerce tarzda ve çeşit çeşit binlerce lezzette gayet sanatlı yiyecekleri, kıymetli nimetleri cismaniyet için hazırlar. Bu açıkça ve şüpheşiz gösterir ki, *ahiret yurdunda cennetin en çok, türlü türlü lezzetleri cismanîdir. Ve ebedî saadetin en mühim, herkesin istediğı, aşına olduğı nimetleri cismanîdir.*

Acaba hiç ihtimal ve imkân var mı ki, bu basit midenin hal diliyle ebedî yaşama duasını kabul edip sonsuz mucizeli maddî yiyeceklerle onu minnettar kılarak her vakit tesadüfsüz, kastî, fiilen cevap veren bir Kadîr-i Rahîm, bir Alîm-i Kerîm; kâinatın en mühim neticesi, yeryüzünün halifesi,⁵⁵ o Hâlık'ın güzidesi ve kulu olan insanın, büyük insanlık midesi ile küllî, yüksek, daima arzu ettiğı, aşına olduğı ve fitraten istediğı cismanî lezzetlerin bekâ âleminde verilmesine dair hadsiz, umumi duaları kabul etmesin... İnsanı bedenlen yeniden diriltmekle o dualara fiilen cevap vermesin, onu ebediyen minnettar kılmasın?.. Âdeta sineğın sesini işitsin, gök gürültüsünü işitmesin! Basit bir askerin teçhizatına tam önem vererek baksın da orduya hiç bakmasın, önem vermesin! Bu yüz derece imkânsız ve bâtıldır!

Evet, ⁵⁶ *وَفِيهَا مَا تَشْتَهُيهِ الْأَنفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ* ayetinin açık ve kesin bir şekilde bildirdiğı üzere, *insan en çok aşına ve dünyada numunesini tatmış olduğı cismanî lezzetleri cennete lâıyk bir tarzda görecektir, tadacaktır. Dil, göz ve kulak gibi uzuvların hâlis şükürleri ve hususi ibadetlerinin mükâfatları o uzuvlara has cismanî lezzetlerle verilecektir.* Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan, cismanî lezzetleri o derece açık beyan eder ki, teviller yoluyla görünen mânâyı kabul etmemek imkânsızdır.

İşte ahirete imanın meyve ve neticeleri gösteriyor ki, nasıl insanın uzuvlarından midenin hakikati ve ihtiyaçları, yiyeceklerin varlığına kesin delildir; aynen öyle de, insanın hakikati, kemâl vasıfları, fitrî ihtiyaçları, ebedî arzuları, ahirete imanın zikredilen netice ve faydalarını isteyen kabiliyetleri ahirete, cennete, cismanî ve bâki lezzetlere daha kesin delildir, onların bir hakikat olarak ortaya çıkacağına daha kesin şahitlik eder. Aynı şekilde, bu kâinatın kemâlât hakikati, mânidar yaratılış kanunları ve insanlığın zikredilen hakikatlerle alâkalı bütün hakikatleri ahiretin varlığına,

gerçekleşeceğine, ölümden sonra dirilişe, cennet ve cehennemin açılacağına delildir ve şahitlik eder. Bunu *Risale-i Nur* eczaları, bilhassa Onuncu Söz, Yirmi Sekizinci Söz (İki Makamı), Yirmi Dokuzuncu Söz, Dokuzuncu Şuâ ve *Münâcât* risaleleri delillerle, parlak ve şüpheyi yer bırakmaz bir şekilde ispatlamıştır. Meseleyi onlara havale ederek bu uzun kıssayı kısa kesiyoruz.

Kur'an'ın cehenneme dair beyanları o kadar açıktır ki, başka izaha ihtiyaç bırakmıyor. Yalnız birkaç zayıf şüpheyi giderecek iki üç nükteyi –etrafıca izahını *Risale-i Nur*'a havale edip gayet kısa bir özetle– söyleyeceğiz.

Birinci Nükte

Cehennem fikri, verdiği korkuyla geçmiş iman meyvelerinin lezzetini kaçırmıyor. Çünkü Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz rahmeti korkan insana der ki:

“Bana gel, tevbe kapısından gir ki cehennemin varlığı değil korkutmak, aksine, sana cennetin lezzetlerini tam bildirsin, senin ve hukukuna tecavüz edilen sayısız mahlûkun intikamlarını alsın, sizi keyiflendsin. Eğer dalâlette boğulup çıkamıyorsan yine cehennemin varlığı ebedî idamdan, yok oluştan bin derece hayırlıdır, kâfirlere de bir nevi merhamettir. Çünkü insan, hatta yavruleyen hayvanlar dahi yavrusunun, evladının, akrabasının ve dostlarının lezzet ve saadetlerinden lezzet duyar, bir yönden mesut olur.

Şu halde sen ey dinsiz, dalâletin itibarı ile ya ebedî idamla yokluğa, hiçliğe düşecek ya da cehenneme gireceksin! Şerrin kaynağı ve baştan başa şer olan yoklukta, bütün sevdiklerinin ve saadetlerinden memnun ve bir derece mesut olduğun bütün akrabalarının, aslının ve neslinin seninle beraber idamı ruhunu, kalbini, insana has mahiyetini cehennemden binlerce derece daha fazla yakar. *Çünkü cehennem olmazsa cennet de olmaz.* Her şey senin küfrünle hiçliğe düşer. Eğer cehenneme girsen, varlık dairesinde kalsan, sevdiklerin ve akrabaların ya cennette mesut olur ya da varlık dairelerinde bir yönden merhamete erişirler. Demek, her durumda cehennemin varlığına taraftar olman lâzımdır. Cehennemin aleyhinde bulunmak yokluğa, hiçliğe taraftar olmaktır ki bu, sayısız dostunun saadetlerinin yok olmasına taraftarlıktır.”

Evet, cehennem hayrın kaynağı olan varlık dairesinin Hâkim-i Zülcelâl'inin hikmetli ve adil şekilde bir hapishane vazifesi gören dehşetli, celâl sıfatlarının tecelli ettiği, mevcut bir ülkesidir. Hapishane vazifesi de görmekle beraber başka pek çok vazifesi var. Pek çok hikmeti ve bekâ

âlemine ait hizmetleri bulunur. Ve zebaniler gibi hayat sahibi pek çok varlığın, Cenâb-ı Hakk'ın celâl tecellilerine ayna olan meskenidir.

İkinci Nükte

Cehennemın varlığı ve şiddetli azabı sonsuz rahmete, hakiki adalete ve israfsız, ölçülü hikmete zıt değildir. Aksine; rahmet, adalet ve hikmet onun varlığını ister. Çünkü nasıl bin masumun hukukunu çiğneyen bir zalimi cezalandırmak ve yüz mazlum hayvanı parçalayan bir canavarı öldürmek, adalet içinde mazlumlara bin rahmettir. O zalimi affetmek ve canavarı serbest bırakmak ise bir tek yolsuz merhamete karşılık yüzlerce biçareye yüzlerce merhametsizliktir.

Aynen öyle de, cehennem hapsine girenlerden mutlak kâfir, hem küfrü ve inkârıyla Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin hukukuna tecavüz.. hem o isimlere şahitlik eden varlıkların şahitliklerini yalanlamakla hukuklarına tecavüz.. hem mahlûkatın o isimlere karşı tesbih edencesine yüksek vazifelerini inkâr ile onların hukukuna tecavüz.. hem kâinatın yaratılış gayesi, varlık ve bekâ sebebi olan Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetinin tezahürüne kullukla karşılık vermelerini ve aynalık vazifelerini yalanlamakla hukuklarına bir nevi tecavüz etmiş olur. Bu öyle büyük bir cinayet ve zulümdür ki, affi mümkün değildir. Bunu işleyen, ⁵⁷إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ, ayetinin tehdidine müstahak hale gelir. Onu cehenneme atmamak, yersiz bir merhamete karşılık hukuku çiğnenen sayısız davacıya sonsuz merhametsizlik olur. İşte cehennemın varlığını o davacılar istediği gibi, celâlin izzeti ve kemâlin büyüklüğü de kesin bir şekilde ister.

Evet, nasıl serseri, asi ve hükümdarın idaresi altındakilere tecavüz eden bir adam, oranın izzetli hükümdarına, “Beni hapse atamazsın, yapamazsın!” diyerek izzetine dokunsa, elbette o şehirde hapsedilmese de hükümdar o edepsiz için bir hapis yapacak, onu içine atacaktır.

Aynen öyle de, mutlak küfür içindeki bir insan, küfrüyle Cenâb-ı Hakk'ın celâlinin izzetine şiddetle dokunuyor, kudretinin büyüklüğüne inkârla dokunduruyor ve kusursuz rubûbiyetine tecavüzle ilişiyor. Elbette cehennemın pek çok vazifesi, onu gerektiren pek çok sebep ve varlığının hikmetleri olmasa bile öyle kâfirler için bir cehennem yaratmak ve onları içine atmak, o izzet ve celâlin gereği ve hususiyetidir.

Hem küfrün mahiyeti de cehennemi bildirir. Evet, nasıl ki imanın mahiyeti eğer cisme bürünse, lezzetleriyle hususi bir cennet şekline girebilir ve bu noktadan cennetten gizli haber verir. Aynen öyle de, *Risale-i Nur*'da delilleriyle ispat ve baştaki meselelerde işaret edildiği gibi, küfrün, bilhassa mutlak küfrün, bozgunculuğun, dinden çıkmanın öyle karanlık ve dehşetli elemleri, manevî azapları var ki, eğer surete bürünse dinden çıkan o insan için hususi bir cehennem olur ve bu yönüyle büyük cehennemden gizli haber verir. Hem bu fidanlık dünya tarlasındaki⁵⁸ hakikatçiklerin ahirette sümbül vermesi noktasından, şu zehirli çekirdek o zakkum ağacına işaret eder: “Ben onun bir mayasıyım” der, “ve beni kalbinde taşıyan bedbaht için o zakkum ağacının hususi bir numunesi benim meyvem olur.”

Madem küfür hadsiz hukuka tecavüzdür, elbette hadsiz bir cinayettir. Öyleyse işleyeni sonsuz bir azaba müstahak eder. Madem insanların adaleti bir dakika cinayet için on beş sene cezayı, (sekiz milyona yakın dakika) hapis azabını kabul edip maslahata⁵⁹ ve âmme hukukuna uygun görür. *Elbette bir küfür bin cinayet kadar olması yönüyle, bir dakika küfr-ü mutlak için sekiz milyara yakın dakika azap çekmek o adalet kanununa uyuyor. Ömrünün bir senesini küfür içinde geçiren, 2 trilyon 880 milyara yakın dakika azaba müstahak ve* خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا⁶⁰ *sırrına muhatap olur. Her neyse...*

Kur'an-ı Hakîm'in cennet ve cehennem hakkındaki mucizevî izahları, Kur'an'ın tefsiri olan ve ondan gelen *Risale-i Nur*'un cennet ve cehennemin varlığına dair delilleri başka söze ihtiyaç bırakmamıştır.

وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا

سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ⁶¹

رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا

إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا⁶²

gibi pek çok ayetin ve başta Resûl-u Ekrem (*aleyhissalâtu vesselam*) bütün peygamberlerin ve hakikat ehli zâtların her vakit dualarında en çok

أَجِرْنَا مِنَ النَّارِ ، نَجِّنَا مِنَ النَّارِ ، خَلِّصْنَا مِنَ النَّارِ

hem vahye hem kalbî şahitliklerine dayanarak onlarca kesin olan cehennem hakkında “Bizi muhafaza eyle!”⁶³ demeleri gösteriyor ki, *insanın en büyük meselesi cehennemden kurtulmaktır*. Ve kâinatın çok mühim, muazzam ve dehşetli bir hakikati cehennemdir ki, şuhûd, keşif ve tahkik ehli bir kısım

zâtlar onu görür, bir kısmı da sızıntılarını ve gölgelerini görür, dehşetinden feryat eder, “Bizi ondan kurtar!” derler.

Evet, bu kâinatta hayır ve şerrin, lezzet ve elemin, ı ışık ve karanlığın, sıcak ve soğğun, güzellik ve çirkinliğin, hidayet ve dalâletin karşı karşıya gelmesi ve iç içe girmesi, pek büyük bir hikmettir. Çünkü şer olmazsa hayır bilinmez. Elem olmazsa lezzet anlaşılmaz. Karanlık olmadan ı ışığın önemi kalmaz. Sıcaklığın dereceleri soğukla ortaya çıkar. Güzelliğin tek bir veya bin hakikati, binlerce mertebesi çirkinlik ile varlık bulur. Cehennemsiz cennetin pek çok lezzeti gizli kalır. Bunlar gibi her şey, bir yönden zıddıyla bilinebilir ve bir tek hakikat, sümbül verip pek çok hakikat olur. Madem bu karışık mevcudat, fâni âlemden bekâ âlemine akıp gidiyor; elbette nasıl ki hayır, lezzet, ı ışık, güzellik, iman gibi şeyler cennete akar. Aynen öyle de şer, elem, karanlık, çirkinlik, küfür gibi zararlı şeyler cehenneme yağar. Ve bu sürekli çalkanan kâinatın selleri o iki havuza girer, durur. Meseleyi kerametli Yirmi Dokuzuncu Söz’ün sonundaki remizli⁶⁴ nüktelere havale ederek kısa kesiyoruz.

Ey bu Medrese-i Yusufiye’de ders arkadaşlarım! O dehşetli, ebedî hapisten kurtulmanın kolayı ve çaresi, bu dünyadaki hapsimizden istifade ederek mecburen elimizin yetişmediği pek çok günahattan kurtulmakla beraber, eski günahlardan tevbe ile farzlarımızı eda edip bu hapisteki her bir saatimizi bir gün ibadet hükmüne geçirmektir. O ebedî hapisten kurtulmamız ve o nuranî cennete girmemiz için bu en iyi bir fırsattır. Bu fırsatı kaçırsak dünyamız ağladığı gibi ahiretimiz de ağlayacak, ⁶⁵ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ tokadını yiyeceğiz.

Bu Makam Yazıldığı Zaman Kurban Bayramı Geldi

⁶⁶ اللَّهُ أَكْبَرُ.. اللَّهُ أَكْبَرُ.. اللَّهُ أَكْبَرُ⁶⁶ ler ile insanlığın beşte birinin, üç yüz milyon insanın birden ⁶⁶ اللَّهُ أَكْبَرُ [Allahu ekber] demesi.. koca yeryüzü, büyüklüğü ölçüsünde o ⁶⁶ اللَّهُ أَكْبَرُ kutsî kelimesini arkadaşları olan göklerdeki kürelere işittiriyor gibi, yirmi binden fazla hacının Arafat’ta ve bayramda beraberce, birden ⁶⁶ اللَّهُ أَكْبَرُ demeleri; Resûl-u Ekrem’in (aleyhissalâtu vesselam) 1300 sene önce âl ve ashabıyla söylediği ve emrettiği ⁶⁷ اللَّهُ أَكْبَرُ kelâmının bir nevi aks-i sedâsı olarak Cenâb-ı Hakk’ın rubûbiyetinin ⁶⁷ رَبُّ رَبِّ الْأَرْضِ ve ⁶⁷ رَبُّ رَبِّ الْعَالَمِينَ⁶⁸ unvanlarının azametiyle her şeyi kuşatan tecellisine geniş ve küllî bir kullukla karşılık vermektir, diye hayal ettim, hissettim, bu kanaate vardım.

Sonra, “Acaba bu mukaddes sözün bizim meselemizle de münasebeti var mı?” diye aklımdan geçti. Birden hatıra geldi ki, başta bu söz olmak üzere “bâkiyât-ı sâlihât” unvanını taşıyan yani bekâ âleminde meyve veren لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ gibi şeaïrden diğerk pek çok kelâm cüzî ve küllî meselemizi hatırlatır, onun bir hakikat olduğuna işaret eder.

Mesela اللَّهُ أَكْبَرُ in mânâsının bir yönü şudur: Cenâb-ı Hakk’ın kudreti ve ilmi her şeyin üstünde, büyüktür, hiçbir şey ilim dairesinin dışına çıkamaz, kudretinin tasarrufundan kaçamaz, kurtulamaz; bunlar korktuğumuz en büyük şeylerden daha büyüktür. Demek haşri getirmekten, bizi yokluktan ve hiçlikten kurtarmaktan, bize ebedî saadeti vermekten daha büyüktür. Hayret verici ve akla sığmayan her şeyden daha büyüktür ki, مَا خَلَقَكُمْ وَلَا بَعَثَكُمْ ayetinin açık ve kesin beyanıyla, bütün insanlığın haşri ve neşri o kudrete bir tek nefsin var edilmesi kadar kolay gelir. Bu mânâ itibarı ile büyük musibetlere karşı ve büyük maksatlar için herkes darbimesel hükmünde “Allah büyüktür! Allah büyüktür!” der, bunu kendine teselli, kuvvet ve dayanak noktası yapar.

Evet, nasıl ki Dokuzuncu Söz’de, bu kelimenin ve iki arkadaşının yani سُبْحَانَ اللَّهِ in bütün ibadetlerin fihristi olan namazın çekirdekleri, hülâsaları, içinde ve tesbihatında tekrar ile namazın mânâsını kuvvetlendirmek için üç muazzam hakikat olduğu.. ve insanın kâinatta gördüğü hayret, şükran, azamet ve kibriya⁷³ kaynağı, hayret verici, güzel, büyük ve fevkalâde pek çok şeyden aldığı hayret, lezzet ve heybetten gelen sorularına pek kuvvetli cevap verdiği söylenmişti. Hem On Altıncı Söz’ün sonunda izah edildiği gibi, nasıl bir asker bayramda bir mareşal ile beraber padişahın huzuruna girer, diğerk vakitlerde ise onu kumandanının makamı ile tanır. Aynen öyle de, her insan hacda bir derece veliler gibi Cenâb-ı Hakk’ı رَبُّ الْعَالَمِينَ⁷⁵ ve رَبُّ الْأَرْضِ⁷⁴ unvanları ile tanımaya başlar. Ve o kibriya mertebeleri kalbine açıldıkça, ruhunu saran tekrar tekrar ve hararetle hayret sorularının hepsine yine اللَّهُ أَكْبَرُ i tekrar ederek cevap verir. Aynı şekilde, On Üçüncü Lem’a’nın sonunda izah edildiği üzere, şeytanların en mühim hilelerini kökünden kesip onlara kesin cevap veren yine اللَّهُ أَكْبَرُ dir. Bizim ahiret hakkındaki sorumuza da kısa fakat kuvvetli bir cevap verdiği gibi, الْحَمْدُ لِلَّهِ [Elhamdulillah] cümlesi de haşri hatırlatır ve ister. Bize der ki:

“Mânâm ahiretsiz olmaz, çünkü ‘ezelden ebede kadar her kimden her kime karşı edildiyse bütün hamd ve şükür O’na mahsustur’ mânâsını bildirdiğimden, bütün nimetlerin başı ve onları hakiki nimet yapan, bütün şuur sahiplerini yokluğun, hiçliğin sonsuz musibetlerinden kurtaran yalnız ebedî saadet olabilir ve benim küllî mânâma karşılık verir.”

Evet, her müminin namazlardan sonra, her gün hiç olmazsa yüz elliden fazla, dinin emrince **الْحَمْدُ لِلَّهِ** demesi ve bunun mânâsının da ezelden ebede kadar, sonsuz geniş bir hamd ve şükürü ifade etmesi ancak ve ancak ebedî saadetin, cennetin peşin fiyatı ve bahasıdır. Dünyanın kısa, fânî, elemeler bulaşmış nimetleriyle sınırlı olamaz, onlara mahsus değildir; onlara ebedî nimetlere vesile olmaları yönüyle bakar, şükürü ifade eder.

سُبْحَانَ اللَّهِ [Subhanallah] kutsî kelimesi ise Cenâb-ı Hakk’ı ortakdan, kusurdan, noksandan, zulümden, aczden, merhametsizlikten, ihtiyaçtan, aldatmaktan; kemâl, cemâl ve celâline zıt bütün kusurlardan takdis ve tenzih etme mânâsıyla ebedî saadeti, saltanatının celâl, cemâl ve kemâlinin haşmetine zemin olan ahireti ve ondaki cenneti hatırlatır, gösterir, ona işaret eder. Yoksa daha önce ispatlandığı gibi, ebedî saadet olmazsa Cenâb-ı Hakk’ın hem saltanatı hem kemâli hem celâli hem cemâli hem rahmeti kusur ve noksan ile lekelenir.

*İşte bu üç kutsî kelime gibi **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** 77 ve **بِسْمِ اللَّهِ** 76 ve diğer mübarek sözlerin, her biri iman esaslarının birer çekirdeği ve (bu zamanda icat edilen et ve şeker konservesi misali) hem iman esaslarının hem Kur’an hakikatlerinin özleridir. Bu üçü namazın olduğu gibi Kur’an’ın da çekirdekleridir, parlak bir kısım sûrelerin başında pırlanta misali görünürler. Ve çoğu mânâları kalbe tesbihatta gelmeye başlayan Risale-i Nur’un da hakiki madeni, esası ve hakikatlerinin çekirdeğidirler.*

*Hem velâyet-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselam) yani Allah Resûlü’nün velâyeti ve ubudiyet-i Muhammediye yani kulluğu yönünden, namazdan sonraki tesbihatta öyle bir zikir dairesinde bir tarîkat-i Muhammediye’nin (aleyhissalâtü vesselam) virdidirler ki, her namaz vaktinde yüz milyondan fazla mümin beraber, o büyük zikir halkasında ellerinde tesbihler **سُبْحَانَ اللَّهِ** 78 otuz üç, **الْحَمْدُ لِلَّهِ** 79 otuz üç, **اللَّهُ أَكْبَرُ** 80 otuz üç defa tekrar eder.*

İşte daha önce ifade ettiğimiz gibi, böyle gayet muhteşem bir zikir halkasında hem Kur’an’ın hem imanın hem namazın özü ve çekirdekleri

hükmündeki o üç mübarek sözü namazdan sonra otuz üçer defa söylemenin ne kadar kıymetli ve sevaplı olduğunu elbette anladınız.

Bu risalenin Birinci Meselesi başta namaza dair güzel bir ders olduğu gibi, hiç düşünmediğim halde, âdeta iradesiz şekilde sonu da namaz tesbihatına dair mühim bir ders oldu.

الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَىٰ إِعْصَامِهِ⁸¹

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ⁸²

Dokuzuncu Mesele

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
أَمَّنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَكَيْتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ
مِّنْ رُّسُلِهِ⁸³... الخ

Bu çok kuşatıcı, çok yüce ve çok büyük ayetin küllî ve uzun bir nüktesini beyan etmeye dehşetli bir manevî soru ve muazzam, ilâhî bir nimetin açığa çıkmasından kaynaklanan bir hal sebep oldu.

Şöyle ki, ruha şu mânâ geldi: Neden bir iman hakikatinin bir kısmını inkâr eden kâfir olur, kabul etmeyen Müslüman olmaz? Halbuki Allah’a ve ahirete imanın bir güneş gibi, o karanlığı yok etmesi gerekiyor. Hem neden bir iman esasını ve hakikatini inkâr eden dinden çıkar, mutlak küfre düşer; kabul etmeyen İslamiyet’ten çıkmış olur? Halbuki diğer iman esaslarına inancı varsa bunun o insanı mutlak küfürden kurtarması gerekir.

Cevap: İman, altı şartından çıkan öyle vahdanî yani Allah’ın birliğine ait, bütün bir hakikattir ki, o esaslar birbirinden ayrılmaz.. öyle bir küllîdir ki, bölünme kaldırmaz.. ve öyle bir küllüdür ki kısımlara ayrılması mümkün değildir. Çünkü her bir iman esası, kendini ispat eden delilleriyle diğer iman esaslarını da ispatlar. Her biri diğerine gayet kuvvetli, büyük bir delil olur. Öyleyse bütün iman esaslarını bütün delilleriyle sarsmayan bâtil bir fikir, hakikat nazarında bir tek esas, belki bir hakikati çürütemez. Belki adem-i kabul yani kabulün yokluğu perdesi altında gözünü kapamakla insan inattan kaynaklanan bir küfür işleyebilir. Gitgide mutlak küfre düşer, insanlığı mahvolur; hem maddî hem manevî cehenneme gider.

İşte *Meyve Risalesi*’nde haşrin ispatı bahsinde gayet kısa işaretlerle, kısacık özetlerle diğer iman esaslarının haşri de ispat ettiklerini söylemiştik. Aynı şekilde, bu makamda da özetle ve kısaca –Cenâb-ı Hakk’ın inayetiyle– şu büyük nükte altı noktada beyan edilecek.

Birinci Nokta

Allah’a iman, delilleriyle hem diğer iman esaslarını hem de ahirete imanı ispat eder ki, *Meyve Risalesi*’nin Yedinci Meselesi bunu güzelce göstermiştir. Evet, bu uçsuz bucaksız kâinatı bir saray, bir şehir, bir memleket gibi bütün gerekleriyle idare eden, mizan ve intizam dairesinde çekip çeviren ve hikmetlerle değiştiren.. zerrelere, gezegenlere, sineklere ve

yıldızları muntazam birer ordu gibi beraberce ihtiyaçlarıyla donatan ve idare eden.. emir ve iradesi dairesinde sürekli yüce bir manevra içinde talim ve vazife vermekle faaliyete, seyre ve dolaşmaya sevk eden.. onlara âdeta kulluğa yakışır şekilde bir açılış merasimi ve seyahat yaptıran ezeli ve bâki bir rubûbiyet saltanatının, ebedî ve daimî bir ulûhiyet hâkimiyetinin, hiç mümkün müdür, hiç akıl kabul eder mi ve hiçbir ihtimal var mı ki, bâki bir makamı, daimî bir merkezi ve ebedî bir mazharı olan ahiret yurdu bulunmasın? Bin defa hâşâ!

Demek, Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyet saltanatı, –Yedinci Mesele'de söylendiği gibi– çoğu ismi ve varlığının vücûbunun⁸⁴ delilleri ahirete şahitlik eder ve onu ister. İmanın bu kutbunun ne kadar kuvvetli bir dayanak noktası var; gör, bil, görür gibi inan!

Hem nasıl ki Allah'a iman ahiretsiz olmaz. Öyle de, Onuncu Söz'de kısa işaretlerle ifade edildiği gibi, ulûhiyet ve mabudiyetin görünmesi için bu kâinat Samed Yaratıcının cisme bürünmüş öyle bir *kitabıdır* ki, her sayfası bir kitap kadar, her satırı bir sayfa kadar mânâları ifade eder.. ve Sübhan'ın öyle cismanî bir *Kur'an'ıdır* ki, her bir tekvinî ayeti yani yaratılış kanunu, her bir kelimesi, hatta her bir noktası, her bir harfî birer mucize hükmündedir.. ve Rahman'ın öyle muhteşem, içi sayısız ayetle ve mânidar nakışlarla süslenmiş bir *mescididir* ki, her köşesinde bir canlı türü, bir nevi fitrî ibadetle meşgul olacak şekilde yaratılmıştır. Hiçbir şekilde mümkün müdür ve hiç akıl kabul eder mi ki, onu böyle yaratan Allah, Mâbûd-u bilhak; o büyük kitabın mânâlarını ders verecek üstadları ve Samed Zât'ın o Kur'an'ının ayetlerini tefsir edecek tefsircileri elçi olarak göndermesin, o büyük mescidde sayısız tarzda ibadet edenlere imam tayin etmesin.. ve o üstادلara, tefsircilere, imamlara ferman vermesin! Hâşâ, yüz bin hâşâ!

Hem o Zât rahmetinin cemâlini, şefkatinin güzelliğini ve rubûbiyetinin kemâlini şuur sahiplerine göstermek, onları şükre ve hamde sevk etmek için bu kâinatı bir ziyafet sofrası, bir sergi ve bir seyir yeri suretinde yaratmıştır. Onu içinde öyle hadsiz, çeşit çeşit, lezzet nimetler ve gayet antika, sonsuz, harika sanatlar dizilmiş bir tarzda yaratan bir Sâni-i Rahîm ve Kerîm, hiç mümkün müdür ve hiç akıl kabul eder mi ki, o ziyafet sofrasındaki şuur sahibi varlıklarla konuşmasın ve onlara bu nimetlere karşılık elçileri vasıtasıyla teşekkür vazifesini bildirmesin, rahmetini göstermesine ve

sevdirmesine karşılık kulluk vazifesini haber vermesin!.. Hâşâ, binlerce hâşâ!

Hem bir sanatkâr sanatını sever, beğendirmek ister; hatta ağızların bin çeşit lezzetini nazara almasının gösterdiği üzere, takdir ve beğeniyle karşılanmayı arzu eder. Her bir sanatıyla kendini hem tanıtmak, hem sevdirmek, hem bir çeşit manevî güzelliğini göstermek ister. Hiç mümkün müdür ki, o Zât bu kâinatı böyle bir tarzda antika sanatlarla süslediği halde, kâinattaki canlıların kumandanı olan insanların büyüklerinden bir kısmıyla konuşup onları elçi olarak göndermesin; güzel sanatları ve fevkalâde güzel isimleri takdirsiz.. kendini tanıtmayı ve sevdirmesi karşılıksız kalsın!.. Hâşâ, yüz bin hâşâ!

Hem bütün canlıların yaradılıştan gelen ihtiyaçları için dualarına, hal diliyle bütün iltica ve arzulara vakti vaktine; kast, ihtiyar ve iradeyi gösterir bir tarzda, sonsuz nimetleri ve ihsanlarıyla fiilen ve hal diliyle açık bir şekilde cevap veren bir Mütakellim-i Alîm hiç mümkün müdür, hiç akıl kabul eder mi ki, en küçük bir canlı ile fiilen ve hal diliyle konuşsun, onun derdine tam derman yetiştiren ihsanıyla derdini dinlesin, ihtiyacını görsün ve bilsin de bütün kâinatın en seçkin neticesi, yeryüzünün halifesi⁸⁵ ve yeryüzündeki çoğu mahlûkun kumandanı olan insanların manevî reisleriyle görüşmesin! Belki her canlı ile fiilen ve hal diliyle konuştuğu gibi, onlarla sözü ve kelâmıyla konuşmasın! Onlara fermanlar, suhuf ve kitaplar göndermesin!.. Hâşâ, sonsuz hâşâ!

Demek Allah'a iman, kesinliği ve hadsiz delilleriyle وَكُتِبَہٗ وَرُسُلِہٖ yani peygamberlere ve mukaddes kitaplara imanı ispat eder.

Hem hiçbir şekilde imkân var mı ve hiç akıl kabul eder mi ki, o Zât'ın bütün sanatlı varlıklarıyla kendini tanıtmaya, sevdirmesine, fiilen ve hal diliyle teşekkür istemesine karşılık; kâinatı velveleye veren Kur'an hakikati ile Zülcelâl o Sanatkâr'ı en mükemmel tarzda tanıyıp tanıtan, sevip sevdiren.. O'na teşekkür eden ve ettiren سُبْحَانَ اللَّهِ⁸⁶ الْحَمْدُ لِلَّهِ⁸⁷

اللَّهُ أَكْبَرُ⁸⁸ ler ile yeryüzünü göklere ışıttirecek derecede konuşturup karaları ve denizleri cezbeyle getirecek bir vaziyetle 1300 senede insanlığın sayıca beşte birini, keyfiyet ve insaniyet itibarı ile yarısını arkasına alıp o Hâlık'ın rubûbiyetinin bütün tezahürlerine geniş ve küllî bir kullukla karşılık veren.. bütün ilahî maksatlarını Kur'an'ın sûreleriyle kâinata ve asırlara duyuran,

ders veren, ilan eden.. insanlığın şerefini, kıymetini ve vazifesini gösteren ve bin mucizesiyle tasdik edilen Muhammed (*aleyhissalâtü vesselam*), O'nun en seçkin mahlûku, en mükemmel elçisi ve en büyük resûlü olmasın!.. Hâşâ ve kellâ! Yüz bin defa hâşâ!

Demek ⁸⁹ٱللّٰهَ اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا ٱللّٰه ⁹⁰ٱللّٰهُ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ ٱللّٰهِ *hakikati, bütün delilleriyle hakikatini ispat eder.*

Hem hiç imkân var mı ki, bu kâinatın Sâni'i, mahlûkâtını yüz binlerce dille birbiriyle konuşursun ve onların konuşmalarını işitsin, bilsin de kendisi konuşmasın!.. Hâşâ!

Hem hiç akıl kabul eder mi ki, kâinattaki ilahî maksatlarını bir ferman ile bildirmesin. Ve onun muammasını çözecek; mahlûkât nereden geliyor, nereye gidiyor ve niçin böyle katile katile ardınca buraya gelip bir parça durduktan sonra geçiyor diye üç dehşetli, umumi soruya hakiki cevap veren Kur'an gibi bir kitabı göndermesin!.. Hâşâ!

Hem hiç mümkün müdür ki, on üç asrı ışıklandıran ve her saat yüz milyonlarca dilde tam bir hürmetle gezen.. milyonlarca hafızın kalbinde kutsiyetiyle yazılan.. keyfiyet itibarı ile insanlığın büyük kısmını kanunlarıyla idare eden; onların nefislerini, ruhlarını, kalblerini ve akıllarını terbiye, tezkiye, tasfiye ve talim eden; yani temizleyip saf hale getiren, onlara ders veren.. *Risale-i Nur*'da kırk i'caz yönü ispat edilmiş ve kırk zümreye, kırk insan tabakasının her birine bir çeşit i'cazını gösterdiği kerametli ve harikalarla dolu On Dokuzuncu Mektup'ta anlatılan.. ve bin mucizesiyle Hazreti Muhammed'in (*aleyhissalâtü vesselam*) bir mucizesi ve hak Allah kelâmı olduğu kesin ispat edilen Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan, o Mütেকellim-i Ezelî'nin, o Sâni-i Sermedî'nin kelâmı ve fermanı olmasın!.. Hâşâ, yüz bin defa hâşâ ve kellâ!

Demek, Allah'a iman bütün delilleriyle Kur'an'ın Allah kelâmı olduğunu ispat ediyor.

Hem hiç mümkün müdür ki, yeryüzünü sürekli canlılarla doldurup boşaltan ve kendini tanıtmak, tesbih ve kendine ibadet ettirmek için dünyamızı şuur sahibi varlıklarla şenlendiren bir Sultan-ı Zülcelâl, gökleri ve yıldızları boş ve ıssız bıraksın; onlara münasip ahaliyi yaratıp o semavî saraylara yerleştirmesin ve rubûbiyet saltanatı en büyük memleketinde hizmetkârsız,

iẖtişamsız, memursuz, elçisiz, yaversiz, nâzırsız, seyircisiz, kulsuz ve raiyetsiz kalsın!.. Hâşâ, melekler sayısınca hâşâ!

Hem o Zât, bu kâinatı öyle bir kitap gibi yazar ki, her bir ağacın bütün tarihçe-i hayatını yani programını bütün çekirdeklerinde kaydeder.. her bir otun ve çiçeğin hayat vazifesini bütün tohumlarında saklar.. şuur sahibi her bir varlığın bütün hayat macerasını hardal gibi küçük hafızasında gayet mükemmel yazdırır.. bütün mülkünde ve saltanat dairelerinde her ameli ve her hadiseyi türlü fotoğraflarla muhafaza eder.. ve rubûbiyetin en mühim bir esası olan *adalet*, *hikmet* ve *rahmetin* tecellileri ve hakikat suretinde ortaya çıkmaları için koca cennet ve cehennemi, sıratı ve en büyük mizanı yaratır. Hiçbir şekilde imkânı var mı ki, böyle bir *Hâkim-i Hakîm* ve bir *Alîm-i Rahîm*, insanların kâinatı alâkadar eden amellerini yazdırmasın, ceza ve mükâfat için fiillerini kaydettirmesin, kötülük ve iyiliklerini günah ve sevaplarını kaderin levhalarında yazmasın!.. Hâşâ, kaderin levh-i mahfûzunda yazılan harfler sayısınca hâşâ!

Demek, Allah'a iman hakikati, delilleriyle meleklerle iman ve kadere iman hakikatlerini de kesin şekilde ispat eder. Güneş gündüzü ve gündüz güneşi gösterdiği gibi, imanın esasları birbirini ispatlar.

İkinci Nokta

Başta Kur'an, bütün semavî kitapların ve suhufun; başta Hazreti Muhammed (*aleyhissalâtü vesselam*) bütün peygamberlerin (*aleyhimüsselam*) bütün davaları beş altı esas üzerinde dönüyor, devamlı o esasları ders vermeye ve ispat etmeye çalışıyor. Onların peygamberliklerine ve doğruluklarına şahitlik eden bütün deliller o esaslara bakıyor, onların hakkaniyetini kuvvetlendiriyor. Bunlar Allah'a, ahirete ve diğer esaslara imandır.

Demek, imanın altı şartının birbirinden ayrılması mümkün değildir. Her biri bütününü ispat eder, ister, gerektirir. O altı esas öyle bir bütün, küll ve küllîdir ki, bölünme kabul etmez ve birbirinden ayrılması imkânsızdır. Nasıl ki, kökü göklerde bulunan tûbâ ağacının her bir dalı, her bir meyvesi, her bir yaprağı o koca ağacın küllî, tükenmez hayatına dayanır. O kuvvetli ve güneş gibi açıkça görünen hayatı inkâr edemeyen, ona bağlı bir tek yaprağın hayatını da inkâr edemez. Eğer ederse o ağaç, dalları, meyveleri

ve yaprakları sayısınca o inkârcıyı yalanlayacak, susturacaktır. İşte iman da altı esasıyla aynı vaziyettedir.

Bu makamın başında, *altı nokta* ve her bir noktada ayrıca *beşer nükte* olacak şekilde, altı iman esasını otuz altı nüktede anlatmaya niyet edilmişti. Ve baştaki müthiş soruya izahlarla cevap vermeyi arzulamıştım. Fakat bazı arızalar izin vermedi. Tahmin ederim ki, birinci nokta kâfi bir ölçü olduğundan, zekiler için daha fazla izaha ihtiyaç kalmadı ve tam anlaşıldı ki:

Bir Müslüman, bir iman hakikatini inkâr etse mutlak küfre düşer. Çünkü başka dinlerin kısa beyanlarına karşılık İslamiyet'te esaslar tam izah edilmiş, birbirine zincirlenmiş. Muhammed aleyhissalâtü vesselamı tanımayan, tasdik etmeyen bir Müslüman, artık Allah'ı da (sıfatlarıyla) tanımaz ve ahireti bilmez. Bir Müslümanın imanı o kadar kuvvetli ve sarsılmaz, sayısız delillere dayanıyor ki, inkâra hiçbir özür kalmıyor. Âdeta akıl, kabule mecbur oluyor.

Üçüncü Nokta

Bir zaman ⁹¹اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ dedim. Onun sonsuz, geniş mânâsına karşılık gelecek bir nimet aradım. Birden şu cümle hatıra geldi:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى الْإِيْمَانِ بِاللّٰهِ وَعَلَى وَحْدَانِيَّتِهِ وَعَلَى وَجُوبِ وَجُودِهِ وَعَلَى صِفَاتِهِ وَأَسْمَائِهِ حَمْدًا بَعْدَ
تَجَلِّيَاتِ أَسْمَائِهِ مِنَ الْأَزَلِ إِلَى الْأَبَدِ ⁹²

Ben de baktım, tam uygundur. Şöyle ki...

Onuncu Mesele

Emirdağ Çiçeği

(Kur'an'daki tekrarlarla gelen itirazlara karşı gayet kuvvetli bir cevaptır.)

Aziz, sıddık kardeşlerim!

Gerçi bu mesele, perişan vaziyetimden dolayı dağınık ve tatsız oldu, fakat o dağınık ifadelerin altında çok kıymetli bir çeşit mucizeliği gördüm. Maalesef ifade edemedim. Her ne kadar beyanı sönük olsa da Kur'an'a ait bulunması yönüyle hem tefekkür ibadeti hükmündedir hem de kutsî, yüksek, parlak bir cevheri saklar. Yırtık elbisesine değil, elindeki elmasa bakılsın. Hem bunu gayet hasta, perişan ve gıdasız bir halde, ramazanda bir iki günde, mecburen gayet kısa ve bir cümlede pek çok hakikati ve delili ifade ederek yazdım. Kusura bakılmasın.⁹³ HAŞİYE

Aziz, sıddık kardeşlerim!

Ramazan-ı Şerif'te Kur'an-ı Mucizü'l Beyan'ı okurken *Risale-i Nur*'a işaretleri Birinci Şua'da beyan edilen otuz üç ayetten hangisi gelse bakıyordum ki, o ayetin sayfası, yaprağı ve kıssası dahi *Risale-i Nur*'a ve talebelerine kıssadan hisse almak noktasında bir derece bakıyor. Bilhassa Nur sûresindeki nur ayeti⁹⁴ *Risale-i Nur*'a on parmakla baktığı gibi, ardından gelen ve inkâr karanlığını beyan eden ayet⁹⁵ de tam olarak *Risale-i Nur*'un düşmanlarına bakıyor ve hisse veriyor. Âdeta o makamın külliyet kazandığını ve bu asırda onun tam bir ferdinin *Risale-i Nur* ve talebeleri olduğunu hissettim.

Evet, Kur'an'ın hitabı, öncelikle Mütetekellim-i Ezeli'nin her şeyi kuşatan rubûbiyetinin geniş makamından.. hem insanlık, hatta kâinat adına Kur'an'a muhatap olan zâtın (*aleyhissalâtu vesselam*) geniş makamından.. hem insanlığın bütün asırlardaki irşadlarının gayet geniş makamından.. hem dünya ve ahiretin, yerlerin ve göklerin, ezel ve ebedin ve kâinatın Hâlık'ının rubûbiyetine, her varlığın idaresine dair ilahî kanunların gayet yüksek, kuşatıcı beyanlarının geniş makamından aldığı enginlik ve yücelik yönüyle öyle yüksek bir mucizelik ve kuşatıcılık gösterir ki, Kur'an'ın dersinin muhataplarından en kalabalık zümre olan avam tabakanın basit anlayışlarını okşayan, görünüşteki basit mertebesi dahi en üst tabakaya tam ders verir. Kur'an yalnız kıssalardan bir hisse ve tarihî hikâyelerden ibret

almak için değildir; küllî bir kanunlar bütünü olarak her asra ve her tabakaya hitap eder ve âdeta yeni indiriliyor gibidir. Bilhassa çok tekrarlanan الظَّالِمِينَ.. الظَّالِمِينَ⁹⁶ şeklindeki tehditleri; Ad, Semud ve Firavun kavimlerinin zulümlerinin cezası olarak başlarına gelen musibetleri şiddetle bildirmesi, insanı bu asrın eşsiz zulümlerine baktırıyor ve mazlum müminlere İbrahim ve Musa (aleyhimesselem) gibi peygamberlerin kurtuluşlarını anlatarak teselli veriyor.

Evet, gaflet ve dalâlet nazarı ile vahşetli, dehşetli bir yokluk âlemi, elemli ve mahvolmuş bir mezarlık gibi görünen bütün geçmiş zaman ve asırları; canlı birer ibret sayfası ve baştan başa ruhlu, hayret verici bir âlem, hâlâ mevcut ve bizimle münasebetli Rabbanî bir memleket şeklinde gösterir. Sinema perdesi gibi, kâh bizi o zamanlara götürerek kâh o zamanları yanımıza getirerek her asra ve her tabakaya baktırır, yüksek bir i'caz ile dersini verir. İşte Kur'an-ı Mucizü'l Beyan aynı i'cazla, dalâlet nazarıyla perişan, ölü ve yoklukta yuvarlanan sonsuz bir vahşet yuvası gibi görünen bu kâinatı, Cenâb-ı Hakk'ın bir kitabı, Rahman'ın bir şehri, sanatlı bir sergisi olarak gösterir. O ölmüş varlıkları canlandırarak birer vazifeli memur suretinde birbirleriyle konuşturur, birbirinin imdadına koşturur. İnsana, cinlere ve meleklerle hakiki, nurlu ve zevkli hikmet dersleri veren Kur'an-ı Azîmüşşan'ın elbette her harfinde on, yüz ve bazen bin ve binlerce sevap bulunması.. bütün cinler ve insanlar toplansa onun benzerini getirememeleri..⁹⁷ Kur'an'ın bütün insanlıkla ve kâinatla tam yerinde konuşması.. milyonlarca hafızın kalblerinde daima zevkle yazılması.. çok tekrara rağmen usandırmaması.. çok karıştırılan cümlelerine rağmen çocukların nazik ve basit kafalarına bile mükemmelce yerleşmesi.. hastaların ve az sözden bile tesir altında kalan, üzülen ölüm halindeki kimselerin kulağına zezem suyu gibi hoş gelmesi misali meziyetleri, talebelerine iki cihan saadetini kazandırır. Ve tercümanının ümmilik mertebesine tam uyması sırrıyla, hiçbir zorlama ve gösterişe meydan vermeden fitrî akıcılığını ve doğrudan doğruya göklerden geldiğini gösterir. En kalabalık zümre olan avam tabakanın basit anlayışlarını, onların seviyesine inerek okşar. En çok gökler ve yeryüzü gibi açık sayfalarını gösterip o sıradan hadiselerin perdesi altındaki harikulâde kudret mucizelerini ve mânidar hikmet satırlarını ders verir. İşte Kur'an bütün bunlarla, irşadının lütfuyla güzel bir i'caz gösterir.

Kur'an, tekrarı gerektiren bir dua ve davet, zikir ve tevhid kitabı da olduğunu bildirmek için güzel, tatlı tekrarlarıyla bir tek cümlede, bir tek kıssada ayrı ayrı pek çok mânâyı, farklı muhatap tabakalarına ders verir. Basit bir hadisede, en önemsiz şeylerin dahi Cenâb-ı Hakk'ın merhamet nazarında, tasarruf dairesinde ve iradesinde bulunduğunu bildirir. İslamiyet'in ve şeriatın yerleşmesinde sahabilerin küçük hadiselerini dahi nazara alır. O hadiselerde küllî kanunların bulunması ve umumi olan İslamiyet'in ve şeriatın tesisinde o basit hadiselerin çekirdekler hükmünde çok mühim meyveler vermesi yönüyle de bir çeşit mucizeliğini gösterir.

Evet, Kur'an ihtiyacın tekrarından ve tekrarın lüzumundan dolayı yirmi sene içinde yeniden sorulan pek çok soruya cevap olarak ayrı ayrı birçok tabakaya ders verir. Koca kâinatı parça parça edip kıyamette şeklini değiştirerek dünyayı kaldırıp onun yerine büyük ahiret âlemini kuracak Zât'ın zerrelere yıldızlara kadar her şeyi elinde ve tasarrufunda bulundurduğunu ispat eder. İnsanlığın kâinatı, yeryüzünü ve gökleri kızdıran, hiddete getiren zulümlerine karşı kâinatın yaratılışının neticesi hesabına Cenâb-ı Hakk'ın gazabını gösterir. Sonsuz, dehşetli ve geniş bir inkılâbın tesisinde binlerce netice kuvvetindeki bazı cümleleri ve sayısız delillerin neticesi olan ayetlerini tekrar eder. O tekrarlar kusur değil, aksine, gayet kuvvetli bir i'caz, gayet yüksek bir belâgat ve halin gereği olan gayet uygun bir cezalet,⁹⁸ bir üslûp güzelliğidir.

Mesela, bir tek ayet olup Kur'an'da yüz on dört defa tekrar edilen بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ, *Risale-i Nur*'un On Dördüncü Lem'a'sında söylendiği gibi, yer ile arşı bağlayan ve kâinatı ışıklandıran, herkesin her dakika muhtaç olduğu öyle bir hakikattir ki, milyonlarca defa tekrar edilse ona yine ihtiyaç vardır; hem ekmek gibi her gün değil, belki hava gibi her an ihtiyaç vardır ve arzu duyulur.

Hem mesela, Şuarâ sûresinde sekiz defa tekrar edilen وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ⁹⁹ ayeti, o sûrede anlatılan peygamberlerin kurtuluşlarını ve kavimlerinin azaplarını, kâinatın yaratılış hikmeti ve Cenâb-ı Hakk'ın geniş rubûbiyeti namına beyan eder. Sûre, o binlerce hakikat kuvvetindeki ayeti tekrar ederek Cenâb-ı Hakk'ın izzetinin o zalim kavimlerin azabını ve rahmetinin de peygamberlerin kurtuluşlarını gerektirdiğini ders verir. İşte o ayet veciz ve mucizevî bir belâgattir; binlerce defa tekrar edilse ona yine ihtiyaç vardır ve arzu duyulur.

Hem mesela, Rahman sûresinde tekrar edilen ¹⁰⁰ رَبُّكُمَا تُكَذِّبَانِ ayeti ile Mürselât sûresinde tekrar edilen ¹⁰¹ وَلِيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ayeti, cinlere ve insanlara, asırlara, yeryüzüne ve göklere; inkârcıların kâinatı kızdıran, yerleri ve gökleri hiddete getiren, insanın yaratılış hikmetini bozan, Cenâb-ı Hakk'ın haşmetli saltanatına inkârla ve onu hafife almakla karşılık vermelerini, küfür ve nankörlüklerini, zulümlerini, bütün varlıkların hukukuna tecavüzlerini tehditle ilan eder. Bu iki ayet, böyle binlerce hakikatle alâkalı ve binlerce mesele kuvvetinde olan umumi bir derste binlerce defa tekrar edilse onlara yine lüzum vardır. O ayetler celâlli bir mucizelik ve güzel, veciz bir belâgat gösterir.

Hem mesela, Kur'an'ın hakiki ve tam bir nevi münacatı ve Kur'an'ın bir çeşit özü olan, Hazreti Peygamber'in (*aleyhissalâtu vesselam*) Cevşen-ül Kebir adlı münacatında yüz defa

سُبْحَانَكَ يَا لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْأَمَانَ الْأَمَانَ خَلَّصْنَا مِنَ النَّارِ، أَجْرْنَا مِنَ النَّارِ، نَجِّنَا مِنَ النَّارِ ¹⁰²

cümlesinin tekrarında, tevhid gibi kâinatın en büyük hakikati ve mahlûkatın rubûbiyete karşı tesbih, hamd ve takdis gibi üç büyük vazifesinden en mühim bir vazifesi, insanın ebedî hüsrandan kurtulmak gibi en dehşetli meselesi ve kulluğunun, aczinin en lüzumlu neticesi bulunur. Bu sebeple şu cümle binlerce defa tekrar edilse yine azdır.

İşte Kur'an'daki tekrarlar bu gibi esaslara bakıyor. Hatta bazen tevhid hakikati, bir sayfada makamın gereği olarak ve meselenin anlaşılmasına duyulan ihtiyaç ve belâgat yönüyle yirmi defa açıkça ve ima ile ifade edilir. Okuyana usanç değil, kuvvet ve şevk verir. *Risale-i Nur*'da, Kur'an'daki tekrarların ne kadar yerinde, münasip ve belâgat yönünden makbul olduğu delilleriyle gösterilmiştir.

Kur'an-ı Mucizü'l Beyan'ın Mekke'de inen sûreleriyle Medine'de inen sûrelerinin belâgat, i'caz ve bir meseleyi etraflıca anlatmak ya da özetlemek yönünden birbirinden ayrı olmalarının sırrı ve hikmeti şudur: Mekke'de Kur'an'ın birinci saftaki muhatap ve düşmanları Kureyş müşrikleri ve ümmileri olduğundan, kuvvetli, yüce, mucizevî, ikna edici bir üslûp, kanaat verici kısa beyanlar ve meselelerin yerleşmesi için tekrar gerekmiştir. Bu yüzden Mekke sûreleri çoğunlukla iman esaslarını ve tevhidin mertebelerini gayet kuvvetli, yüksek ve i'cazlı bir üslûpla, veciz bir şekilde tekrar eder. Yaratılışın başını ve dünyanın sonunu, Allah'ı ve ahireti yalnız bir sayfada,

bir ayette, bir cümlede, bir kelimedede değil; belki bazen bir harfte anlatır. “Takdim” (önce bildirme), “tehir” (sonraya bırakma), “tarif” (bir ismi ‘harf-i tarif’ kullanarak belirli kılma), “tenkir” (bir ismi ‘harf-i tarif’ kullanmayıp belirsiz yapma), “hazf” (sözü aradan çıkarma, kaldırma) ve zikir gibi üslûp özellikleriyle öyle kuvvetli bir şekilde ispatlar ki, belâgat ilminin dâhi imamları bunu hayretle karşılamıştır. *Risale-i Nur* ve bilhassa Kur’an’ın kırk yönden mucize olduğunu ispat eden Yirmi Beşinci Söz ilaveleriyle beraber ve Kur’an’ın üslûbundaki mucizeliği harika bir tarzda beyan ve ispat eden Arapça *Risale-i Nur*’dan *İşarâtü’l İ’caz* tefsiri bilfiil göstermiştir ki, Mekke’de inen ayetlerde en yüce bir üslûp ve belâgat, en yüksek bir i’caz ve vecizlik vardır.

Medine’de inen sûre ve ayetlerin ilk saftaki muhatap ve düşmanları ise Allah’ı tasdik eden Yahudi ve Hıristiyanlar, yani ehl-i kitap olduğundan; belâgatin, o makamın, irşadın ve halin gereği olarak, sade, açık ve etraflı bir üslûpla ehl-i kitaba karşı dinin yüksek kaidelerini ve imanın esaslarını değil, belki fikir ayrılıklarına sebep olan dinî hükümlerdeki farklılıkların, teferruatın ve küllî kanunların kaynaklarını, sebeplerini bildirmiştir. Medine’de inen ayetlerde çoğunlukla o etraflı, izahlı ve sade üslûbun içinde Kur’an’a has eşsiz bir beyan tarzı görünür. O ayetler o teferruatın içinde yüksek, kuvvetli bir netice, bir hâtime, bir delil ve dinî hükümlerle ilgili o küçük hadiseyi küllîleştiren, onu Allah’a iman esası ile bağlayan, tevhide, imana ve ahirete ait bir cümleyi zikreder. O makamı nurlandırır, yüceltir, küllî hale getirir. *Risale-i Nur* ayetlerin sonlarında çoğu kez gelen

إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ¹⁰³ ، إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ¹⁰⁴
وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ¹⁰⁵ ، وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ¹⁰⁶

gibi tevhidi ve ahireti ifade eden neticelerde ne kadar yüksek bir belâgat, meziyet, cezalet ve nükteler bulunduğunu Yirmi Beşinci Söz’ün İkinci Şûle’sinin İkinci Nur’unda on örneğini bildirerek ispat etmiş, onlarda büyük bir mucize bulunduğunu inkârcılara da göstermiştir.

Evet, Kur’an, şeriatın hükümlerini ve toplum hayatına dair kanunları beyan ederken, birden muhatabının nazarını yüksek ve küllî noktalara çevirir. Sade üslûbu yüce bir üslûba ve şeriat dersi bir tevhid dersine dönüşür. Hem bir şeriat, hüküm ve hikmet kitabı, hem bir inanç, iman, zikir, fikir, dua ve davet kitabı olduğunu gösterir. Her makamda irşada dair pek çok maksadı

ders verir. Mekke’de inen ayetlerin belâgatinden farklı olarak parlak, mucizevî bir üslûp ortaya koyar. Bazen iki kelimede, mesela رَبُّ الْعَالَمِينَ¹⁰⁷ ve رَبُّكَ¹⁰⁸ ifadelerinde, رَبُّكَ tabiriyle ehadiyeti, yani Allah’ın birliğinin her varlıkta ayrı ayrı tecelli etmesini; رَبُّ الْعَالَمِينَ tabiriyle de vahidiyeti, yani O’nun bütün varlıkları bir anda kuşatan birlik tecellisini bildirir. Ehadiyet içinde vahidiyeti ifade eder. Hatta bir ayette bir zerreyi gözbebeğinde gördüğü ve oraya yerleştirdiği gibi, güneşi de aynı ayetle göğün gözbebeğine yerleştirir ve göğe bir göz yapar.

Mesela, يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ¹⁰⁹ ayetinden sonra, وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ¹¹⁰ ayetinin ardından der. “Yerde ve gökte olup bitenleri bildiği gibi kalblerin içindekileri de bilir.” mânâsını ifade eder. Böylece o sade, avamın anlayışına göre olan basit konuşma, yüce, cazibeli, umumi ve insanları doğru yola sevk eden bir hitaba döner.

Bir soru: Bazen mühim bir hakikat, sığ nazarlara görünmediğinden ve bazı makamlarda basit bir hadise vesilesiyle yüksek bir tevhid neticesi veya küllî bir hüküm beyan edilmesindeki sır bilinmediğinden, bu bir kusur zannedilir. Mesela, “Hazreti Yusuf’un (*aleyhisselam*), kardeşini bir hile ile alması”¹¹² hadisesi beyan edilirken, وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ¹¹³ diye gayet yüksek bir düsturun zikredilmesi, belâgat bakımından münasebetli görünmüyor. Bunun sırrı ve hikmeti nedir?

Cevap: Her biri küçük birer Kur’an olan uzun ve orta uzunluktaki çoğu sûrede pek çok sayfa ve makamda yalnız iki-üç maksat değil, belki bütün Kur’an’ın mahiyeti zikredilir. Kur’an hem bir zikir, hem bir iman, hem bir fikir, hem şeriat, hem hikmet, hem de bir irşad kitabı olduğundan ayrı ayrı dersleri içerir. Cenâb-ı Hakk’ın rubûbiyetinin her şeyi kuşattığını ve haşmetli tecellilerini ifade eder. Şu büyük kâinat kitabının bir çeşit tefsiri olan Kur’an, elbette her makamda, hatta bazen bir sayfada pek çok maksadı takip ederek Allah’ı bilmeyi, tevhidin mertebelerini ve iman hakikatlerini ders verdiği gibi, bir başka makamda, mesela görünüşte zayıf bir münasebeti bulunan başka bir ders verir ve o zayıf münasebeti kuvvetlendirir. O ders o makama gayet uygun olur, belâgatın mertebesi yükselir.

İkinci bir soru: Kur’an’ın açıkça veya ima ve işaretlerle, ahiret ve tevhidi, insana verilecek mükâfat ve cezayı binlerce defa ispat edip öne

çıkarmasının ve her sûrede, her sayfada, her makamda bu hakikati ders vermesinin hikmeti nedir?

Cevap: Kur'an, imkân dairesinde ve kâinattaki inkılâplarda emanet-i kübrâyı¹¹⁴ ve yeryüzünün halifeliğini omzuna alan insanın ebedî saadetine ve hüsrânına sebep olacak vazifesine dair en mühim, en büyük, en dehşetli meseleleri ders vermek.. sayısız şüpheleri gidermek.. gayet şiddetli inkârları ve inatları kırmak.. o dehşetli inkılâpları tasdik ettirmek.. ve o inkılâplar kadar büyük ve insan için lüzumlu olan meseleleri insana kabul ettirmek için onları binlerce değil, milyonlarca kere tekrar etse yine fazla olmaz. O bahisler Kur'an'da milyonlarca kez okunur, yine de usanç vermez, onlara ihtiyaç azalmaz. Mesela,

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ¹¹⁵

ayetin verdiği ebedî saadet müjdesine bak. “Her dakika kendini gösteren ölüm hakikati hem çaresiz insanı, hem onun dünyasını, hem bütün dostlarını ebedî yokluktan kurtarıp onlara ebedî bir saltanat kazandırır.” beyanı milyarlarca kere tekrar edilse ve ona kâinat kadar önem verilse yine azdır, o meselenin kıymeti azalmaz.

İşte bu çeşit sayısız kıymetli meseleleri ders veren, kâinatı bir ev gibi değiştiren ve onun şeklini bozan dehşetli değişimleri gösterip ölümden sonra dirilişi ispatlayan, muhatabını ikna edip inandıran Kur'an-ı Mucizü'l Beyan o meselelere elbette, açıkça ve işaretlerle binlerce kere dikkati çeker. Bu lüzumsuz değildir; aksine, ekmek, ilaç, hava ve ışık gibi zaruri birer ihtiyaç hükmünde olduğundan insanın ihsanını tazeler.

Hem mesela Kur'an'ın,

إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ¹¹⁶ ، وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ¹¹⁷

gibi tehdit ayetlerini gayet şiddetle, hiddetle ve tekrar tekrar zikretmesinin hikmeti ise –*Risale-i Nur*'da açıkça ispat edildiği gibi– şudur: İnsanın küfrü, kâinatın ve kâinattaki çoğu varlığın hukukuna öyle bir tecavüzdür ki, gökleri ve yeri kızdırıyor. Toprak, hava, su gibi unsurları hiddete getirip tufanlarla o zalimleri tokatlıyor.

إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهيقًا وَهِيَ تَفُورُ ۖ تَكَادُ تَمَيِّزُ مِنَ الْغَيْظِ¹¹⁸

ayetlerinin açıkça ifade ettiği gibi, o zalim inkârcılara cehennem öyle öfkelenir ki, hiddetinden parçalanma derecesine gelir.

İşte böyle, ucu kâinattaki her varlığa dokunan bir cinayete ve sonsuz bir tecavüze karşı insanın küçüklüğü ve önemsizliği noktasında değil, belki zalimce cinayetin büyüklüğüne ve kâfırce tecavüzünün dehşetine karşı Kâinatın Sultanı, yarattıklarının hukukunu gözettiğini ve o inkârcıların küfür ve zulmündeki sonsuz çirkinliği gösterir. Bu hikmetten dolayı fermanında gayet hiddet ve şiddetle o cinayeti ve cezasını, değil bin defa, belki milyonlarca, milyarlarca kere tekrar etse yine fazla olmaz, kusur değildir. Zira bin küsur senedir yüzlerce milyon insan her gün usanmadan tam bir şevk ve ihtiyaçla o fermanı okuyor.

Evet, âlem her gün, her zaman, herkes için değişir; bir âlem gider, taze bir âlemin kapısı açılır. O yenilenen, geçici âlemleri nurlandırmak için Kur'an ihtiyaç ve şevkle ¹¹⁹إِلَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ cümlesini bin defa tekrar ile o değişen perdelerin her birine bir ¹¹⁹إِلَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ cümlesini lamba yapar. Aynen bunun gibi, o sayısız, geçici perdeleri, o tazelenen seyyar kâinatları karanlıkta bırakmamak.. her insanın hayat aynasında yansıyan suretleri çirkinleştirmemek.. insana lehinde şahit olabilecek o geçici vaziyetleri onun aleyhine çevirmemek için o cinayetlerin cezasını ve Kâinatın Ezeli Padişahı'nın şiddetli ve inatları kıran tehditlerini takdir etmek.. ve nefsin azgınlığından kurtulmaya çalışmak gibi hikmetlerle Kur'an o tehditleri gayet mânidar bir şekilde tekrar eder. Bu derece kuvvetli, şiddetli tehdit ayetlerinin çokça tekrar edilmesini hakikatsiz saymaktan şeytan bile kaçır. O ayetleri dinlemeyen inkârcılar için cehennem azabının adaletin ta kendisi olduğunu gösterir.

Hem mesela, asâ-yı Musa gibi pek çok hikmeti ve faydası bulunan Hazreti Musa'nın (*aleyhisselam*) kıssası ve diğer peygamberlerin (*aleyhimesselam*) kıssalarının Kur'an'da çok tekrar edilmesinde de çok hikmet vardır. Kur'an, Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselam*) peygamberliğinin hakkaniyetine bütün nebilerin peygamberliğini delil gösterir. Çünkü onların hepsini birden inkâr edemeyen, Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselam*) peygamberliğini de hakikat noktasında inkâr edemez. İşte herkes her vakit bütün Kur'an'ı okuyamadığından, her bir uzun ve orta uzunluktaki sûreyi birer küçük Kur'an hükmüne getirmek için iman esasları gibi mühim meselelerin yanında o kıssaları da tekrar etmesi lüzumsuz değil, belâgatın, eşsiz bir üslûbun gereğidir. Kur'an böylece Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtü*

vesselam) peygamberliğinin insanlığın en büyük hadisesi ve kâinatın en muazzam meselesi olduğunu ders verir.

Evet, Kur'an'da Hazreti Peygamber'in zâtına en büyük makamın verilmesi ve dört iman esasını içine almakla **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** esasına denk tutulan **مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ** ¹²⁰ hakikati, Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselam*) peygamberliğinin kâinatın en büyük hakikati ve onun (*aleyhissalâtü vesselam*) bütün varlıkların en şerefli olduğu hatırlatır. Hakikat-i Muhammediye (*aleyhissalâtü vesselam*) tabir edilen küllî manevî şahsiyeti ve kutsî makamı, iki cihanın en parlak güneşi olduğuna ve bu harika makama liyâkatine dair pek çok delil ve işaret, *Risale-i Nur*'da kesin bir şekilde ispat edilmiştir. Binlerce delilden biri şudur:

- **كَأَنَّكَ عَلَى السَّبَبِ** ¹²¹ düsturuyla, bütün ümmetinin işlediği sevapların bir mislinin, aynen onun amel defterine de yazılması...
- Bütün kâinatın hakikatlerini, getirdiği nur ile aydınlatması...
- Yalnız cinleri, insanları, melekleri ve canlı varlıkları değil, hatta kâinatı, gökleri ve yeryüzünü de kendisine minnettar kılması...
- Bitkilerin kabiliyetlerinin diliyle, hayvanların ihtiyaçlarının lisanıyla ettikleri duaların gözümüzün önünde bilfiil kabul olmasının gösterdiği üzere, belki milyarlarca fitrî duası makbul olan ümmetin salihlerinin her gün o zâta (*aleyhissalâtü vesselam*) salât ve selam ile rahmet duaları...
- Manevî kazançlarını ilk önce o zâta (*aleyhissalâtü vesselam*) bağışlamaları...
- Ve bütün Müslümanlar tarafından okunan Kur'an'ların üç yüz bin harfinin her birinde on, yüz, hatta bin sevap ve meyve olması sırrınca, yalnız okunan Kur'an'lar sayesinde bile amel defterine sonsuz nurlar girmesi...
- O zâtın (*aleyhissalâtü vesselam*) manevî şahsiyeti olan "hakikat-ı Muhammediye"nin gelecekte bir tûbâ ağacı hükmünde olacağını bilen ve gören Allâmü'l Guyub'un ona Kur'an'ında o makama göre en büyük kıymeti vermiş olması...
- Hem fermanında ona ve onun sünnetine uymayı, şefaatine erişmeyi insanın en mühim meselesi olarak göstermesi...
- Ve o haşmetli tûbâ ağacının bir çekirdeği olan onun (*aleyhissalâtü vesselam*) şahsiyetini ve başlangıçtaki beşeri vaziyetini de bazen nazara

almasıdır.

İşte Kur'an'ın tekrar edilen hakikatleri bu kıymette olduğundan, onların tekrarında kuvvetli ve büyük bir manevî mucize bulunduğu selim fitratlar şahitlik eder. Yeter ki, maddecilik vebasıyla kalb ve vicdan hastalığına tutulmamış olsun... Yoksa,

قَدْ يُنْكِرُ الْمَرْءُ ضَوْءَ الشَّمْسِ مِنْ رَمَدٍ وَيُنْكِرُ الْقَمَّ طَعْمَ الْمَاءِ مِنْ سَقَمٍ¹²²

kaidesine dâhil olur.

Onuncu Mesele'ye Bir Sonsöz Olarak İki Haşıye

Birincisi

Bundan on iki sene önce¹²³ HAŞİYE işittim ki, dehşetli ve inatçı bir dinsiz, Kur'an'a onun tercümesiyle iftira atmaya, Kur'an'ın aleyhinde konuşmaya başlamış ve şöyle demiş: "Kur'an tercüme edilsin ki ne mal olduğu bilinsin." Yani Kur'an'daki lüzumsuz tekrarları herkes görsün ve onun yerine meali okunsun, diye dehşetli bir plan yapmış.

Risale-i Nur'un çürütülmez delilleri kesin bir şekilde ispat etmiştir ki: Kur'an'ın hakiki tercümesi mümkün değildir. Arapçadan başka bir dilin grameri Kur'an'ın meziyetlerini ve nüktelerini muhafaza edemez. Her bir harfî, on adetten bine kadar sevap veren Kur'an kelimelerinin, mucizevî ve kuşatıcı tabirlerinin yerini insan eseri olan basit tercümeler tutamaz. Kur'an yerine camilerde onun tercümesi okunamaz. İşte *Risale-i Nur* her tarafa yayılarak o dehşetli planı neticesiz bıraktı.

Fakat o dinsizden ders alan münafıklar, yine şeytan hesabına ahmak çocuklar gibi divane bir şekilde Kur'an güneşini üflemeyle söndürmeye çalıştıkları için bana gayet sıkı, sıkıcı ve sıkıntılı bir halle bu Onuncu Mesele yazdırıldı, tahmin ediyorum. Başkaları ile görüşemediğim için hakiki vaziyeti bilmiyorum.

İkincisi

Denizli hapsinden tahliyemizden sonra meşhur Şehir Oteli'nin üst katında oturmuştum. Karşımdaki güzel bahçelerde çok sayıdaki kavak ağaçlarının birer zikir halkası gibi gayet tatlı bir şekilde hem kendilerinin, hem dallarının, hem yapraklarının rüzgârda cezbeli ve cazibeli hareketlerle oynaması, kardeşlerimden ayrı, yalnız kaldığımdan hüznü ve gamlı kalbime ilişti. Birden güz ve kış mevsimleri hatırıma geldi ve beni bir gaflet bastı. Neşe ve cezbe ile cilvelenen o nazenin kavaklara ve canlılara o kadar acıdım ki, gözlerim yaşla doldu. Kâinatın süslü perdesi altındaki yoklukları, ayrılıkları hatırlatan, hissettiren bu halde kâinat dolusu ayrılıkların, yoklukların hüznü başıma toplandı. Birden hakikat-i Muhammediye'nin (*aleyhissalâtu vesselam*) getirdiği nur imdada yetişti. O sonsuz hüznü ve gamları sevince çevirdi. Hatta o nurun, herkes ve her mümin gibi benim hakkımdaki milyonlarca feyzinden yalnız o vakitte, o halime temas eden

yardımı ve tesellisi için Resûl-u Ekrem'e (*aleyhissalâtü vesselam*) ebediyen minnettar oldum. Şöyle ki:

O gaflet nazarı o mübarek, nazenin canlıları vazifesiz, neticesiz, bir mevsimde görünüp kaybolan, neşeden değil belki yokluk ve ayrılıktan titreyerek hiçliğe düşen varlıklar şeklinde gösterir. Bu, herkes gibi benim de bekâ aşkına, güzellik sevgisine, hemcinslerime ve hayata karşı şefkate vesile olan damarlarıma o derece dokundu ki, âdeta dünyayı manevî bir cehenneme ve akli bir işkence âletine çevirdi. Tam o sırada, Muhammed Aleyhissalâtü Vesselam'ın insanlığa hediye getirdiği nur, perdeyi kaldırdı. Yokluk, hiçlik, vazifesizlik, abeslik, ayrılık yerine o kavak ağaçlarının her birinin yaprakları sayısınca hikmet ve mânâları gösterdi. *Risale-i Nur*'da ispat edildiği gibi üç kısma ayrılan neticeleri ve vazifeleri gördüm.

Birinci Kısım: Sâni-i Zülcelâl'in isimlerine bakar. Mesela, nasıl ki bir usta harika bir makine yapsa herkes “Maşaallah, Barekallah” deyip onu alkışlar. Aynen öyle de, o makine dahi hatasız işleyişiyle ondan beklenen neticeleri tam göstererek hal diliyle ustasını tebrik eder, alkışlar. İşte her canlı ve her varlık böyle birer makinedir, Ustasını tesbihlerle alkışlar.

İkinci Kısım: Canlıların ve şuur sahiplerinin nazarlarına bakar. Onlara şirin bir mütalâa yeri, birer marifet kitabı olur. Mânâlarını şuur sahiplerinin zihinlerinde, suretlerini hafızalarında, misal âleminin levhalarında ve gayb âleminin defterlerinde bırakıp şu görünen âlemi terk eder, gayb âlemine çekilir. Demek, görünüşte bir varlığı bırakır fakat manevî, gaybî ve ilmî pek çok varlık kazanır.

Evet, madem Allah var ve O'nun ilmi her şeyi kuşatır. Elbette yokluk ve hiçlik, mahv ve fânîlik aslında müminin dünyasında yoktur. Kâfirlerin dünyaları ise yoklukla, ayrılıkla, hiçlikle, fânîlikle doludur.

İşte bu hakikati, şu darbimesel ders verir: “Kimin için Allah varsa ona her şey vardır; kimin için yoksa onun için hiçbir şey yoktur.”

Kısacası: Nasıl ki iman, ölüm vaktinde insanı ebedî idamdan kurtarıyor. Aynı şekilde, herkesin hususi dünyasını da idamdan ve hiçlik karanlıklarından kurtarır. Küfür –hele mutlak küfür ise– hem o insanı, hem onun hususi dünyasını ölümle ebediyen idam edip manevî cehennem karanlıklarına atar. Hayatının lezzetlerini acı zehirlere çevirir. Dünya

hayatını ahirete tercih edenlerin kulakları çınlasın! Gelsinler, ya buna bir çare bulsunlar ya da imana girsinler; bu dehşetli zarardan kurtulsunlar!

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹²⁴

Duanıza çok muhtaç ve size çok arzu duyan kardeşiniz

Said Nursî

Onuncu Mesele Münasebetiyle Hüsrev'in Üstadına Yazdığı Mektup

Çok sevgili Üstadım Efendim,

Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükürler olsun! İki aylık ayrılık üzüntülerini ve haberleşememenin ızdırabını hafifleten, kalblerimize taze hayat bahşeden ve ruhlarımıza yeni, saf bir rüzgâr hediye eden, Kur'an'ın celâlli ve izzetli, rahmetli ve şefkatli ayetlerindeki tekrarların güzelliklerini sayan, hikmetini, lüzum ve önemini izah eden ve *Risale-i Nur*'un harika bir müdafaası olan "Denizli Meyvesinin Onuncu Meselesi" isimli "Emirdağ Çiçeği"ni aldık. Hakikaten takdire ve alkışa çok lââyık bu çiçeği kokladıkça ruhumuzdaki sevk arttı. Dokuz aylık hapis sıkıntısına karşılık *Meyve*'nin Dokuz Meselesi beratımıza büyük bir vesile olmakla nasıl güzelliğini göstermişse, Onuncu Meselesi olan çiçeği de Kur'an'ın veciz i'cazındaki harikaları bildirmekle o ölçüde güzelliğini göstermektedir.

Evet sevgili Üstadım! Gülün çiçeğindeki fevkalâde letafet ve güzellik, ağacındaki dikenleri göze hiç göstermediği gibi, bu nuranî çiçek de bize dokuz aylık hapis sıkıntısını unutturacak şekilde sıkıntılarımızı hiçe indirmiştir. Okumaya doyulmayacak bir tarzda kaleme alınan ve akılları hayrete sevk eden bu nuranî çiçek, içerdiği çok güzelliklerinden, bilhassa Kur'an'ın tercüme suretiyle insanın nazarında basitleştirilmesi ihanetine karşı o tekrarların kıymetini tam göstermekle Kur'an'ın cihan-değer yüceliğini ortaya koymuştur.

Yolunda gidenlerin ona her asırda fevkalâde sağlam bir şekilde sarılmalarıyla, emir ve yasaklarına tamamen boyun eğmeleriyle âdetâ yeni indirilmiş gibi tazeliği ispat edilen Kur'an-ı Mucizü'l Beyan'ın, bütün asırlardaki zalimlere karşı şiddetli, dehşetli ve tekrarlı tehditleri.. mazlumlara şefkatli ve rahmetli tekrar tekrar iltifatları.. bilhassa asrımıza bakan tehditleri içinde zalimleri eşi görülmemiş surette, sanki koca fezadan bir numuneyi andıran semavî bir cehennemle altı yedi seneden beri devamlı feryat figan ettirmesi.. aynı şekilde mazlumların bu asırdaki küllî fertlerinin başında *Risale-i Nur* talebelerinin bulunması ve hakikaten bu talebeleri de geçmiş ümmetlerin peygamberlerine verilen kurtuluşlar gibi umumi ve hususi pek büyük kurtuluşlara mazhar etmesi.. düşmanları olan dinsizlerin cehennem gibi bir azapla tokatlanmalarını göstermesi.. hem iki güzel ve latif haşiyeyle tamamlanması bu fakir talebeniz Hüsrev'i o kadar büyük bir

sevinçle sonsuz bir şükre sevk etti ki, bu güzel “ieğin” verdiği sevinci ömrümde hissetmediğimi sevgili stadıma arz ettiğim gibi kardeşlerime de defalarca söyledim.

Cenâb-ı Hak, zayıf ve tahammülsüz omuzlarına pek büyük, ağır bir yük yüklenen siz sevgili stadımızdan ebediyen razı olsun. Ve yklerinizi hafifletmekle yüzünüzü ebede kadar gldrsn, min.

Evet sevgili stadım! Biz Allah’tan, Kur’an’dan, Habib-i Zîşan’dan, Risale-i Nur’dan ve Kur’an’ın hakikatlerini duyuran siz sevgili stadımızdan ebediyen razıyız ve size bağlı olmaktan hiçbir şekilde pişmanlığımız yok. Hem kalbimizde zerre kadar kötülük etme niyeti yok. Biz ancak Allah’ı ve rızasını istiyoruz. Gün geçtikçe, rızası içinde, Cenâb-ı Hakk’a kavuşma arzusunu kalbimizde topluyoruz. Bize fenalık edenleri istisnasız Cenâb-ı Hakk’a havale ile affetmenin ve bize zulmeden o zalimler de dâhil herkese bilakis iyilik etmenin, Risale-i Nur talebelerinin kalblerine yerleşen bir İslam řiari¹²⁵ olduğunu biz istemeden ilan eden Hazreti Allah’a hadsiz, sonsuz şükürleri ediyoruz.

Çok kusurlu talebeniz

Hüsrev

On Birinci Mesele

Meyvelerinden biri cennet, biri ebedî saadet, biri rû'yetullah (cenette müminlerin Allah'ı görmesi) olan iman kutsî ağacının sonsuz, küllî ve cüzî meyvelerinden yüzlerce numunesi *Risale-i Nur*'da anlatılıp delillerle ispatlandığından, izahını “Sirâcü'n-Nur”a havale ediyoruz. *Meyve*'nin On Birinci Meselesi'nin başında küllî esaslarının değil, belki cüzî ve cüzlerin küçük ve hususi meyvelerinden birkaç misal anlatılacak.

Biri: Bir gün, “Ya Rabbi! Cebrail, Mikail, İsrail, Azrail hürmetine ve şefaatine, beni cinlerin ve insanların şerrinden muhafaza eyle!”¹²⁶ mealindeki duayı okuduğum, herkesi titreten ve dehşete düşüren Azrail ismini zikrettiğim vakit gayet tatlı, teselli veren, sevimli bir hal hissettim, “Elhamdülillah” dedim. Azrail'i cidden sevmeye başladım. Meleklerle iman esasının bu cüzî ferdinin, ufak kısmının pek çok meyvesinden yalnız küçük bir tanesine gayet kısa işaret edeceğiz.

Biri: İnsanın en kıymetli, üstüne titrediği malı, ruhudur. Onu ziyan olmaktan, fânîlikten ve başıboşluktan korumak için kuvvetli ve emin bir ele teslimin derin bir sevinç verdiğini kesin bir şekilde hissettim. Ve insanın amelini yazan melekler hatırıma geldi; baktım ki, aynen bunun gibi onlara imanın da çok tatlı meyveleri var.

Biri: Her insan, kıymetli bir sözünü ve fiilini bâkileştirmek için şevkle yazı ve şiir, hatta sinema ile onu muhafaza etmeye çalışır. Bilhassa o fiillerin cennette bâki meyveleri bulursa daha çok merak eder. “Kiramem kâtibîn”in¹²⁷ insanın omuzlarında durup onları ebedî manzaralarda göstermesi ve sahiplerine daimî mükâfat kazandırması bana o kadar şirin geldi ki, tarif edemem.

Sonra ehl-i dünyanın, beni toplum hayatındaki her şeyden tecrit ederek bütün kitaplarımdan, dostlarımdan, bana hizmet eden kardeşlerimden ve teselli veren işlerden ayrı düşümleriyle beraber gurbetin ürkütücü yalnızlığı beni sıkarken ve boş dünya başıma yıkılırken, meleklerle imanın pek çok meyvesinden biri imdadıma yetişti; kâinatımı ve dünyamı şenlendirdi, melekler ve ruhanîlerle doldurdu, âlemimi sevinçle güldürdü. Ve dalâlet ehlinin dünyalarının korku, yalnızlık, boşluk ve karanlıkla ağladığını gösterdi.

Hayalim bu meyvenin lezzetiyle sevinçliyken, peygamberlere imanın pek çok meyvesinden buna benzer bir tek meyveyi aldı, tattı. Birden geçmiş zamanlardaki bütün peygamberlerle yaşamış gibi onlara imanım ve tasdikim, o zamanları ışıktırdı.. imanımı küllî hale getirip genişletti.. ve Ahirzaman Peygamberimizin imana ait davalarına binlerce imza bastırdı, şeytanları susturdu.

Birden Hikmetü'l-İstiâze¹²⁸ (Şeytandan Allah'a sığınmanın hikmeti) lem'asında kesin cevabı bulunan bir soru kalbime geldi. Mânen bana soruldu ki: “Bu meyveler gibi hadsiz tatlı semereler, faydalar, iyilik ve sevapların gayet güzel neticeleri, menfaatleri ve Erhamü'r-râhimîn'in gayet merhametli yardım ve inayetleri hidayet ehline kuvvet verdiği halde neden çok defa dalâlet ehli üstün gelir ve bazen yirmisi, yüz tane hidayet ehlini perişan eder?” Bu tefekkür içinde Kur'an'ın, şeytanın gayet zayıf hileleri üzerinde çok durması, Cenâb-ı Hakk'ın müminlere melekleri ve yardımını göndermesi hatıra geldi. *Risale-i Nur*'un bunun hikmetini kesin delillerle izahına dayanarak o sorunun cevabına kısaca işaret edeceğiz:

Evet, bazen serseri ve gizli, zararlı bir adamın bir saraya ateş atmaya çalışması yüzünden yüzlerce adam muhafızlık yapar ve bazen o sarayın varlığı devlete ve padişaha sığınmakla devam edebilir. Çünkü onun varlığı bütün şartların, esasların ve sebeplerin varlığına bağlıdır. Fakat yokluğu ve harap olması bir tek şartın yokluğuyla mümkündür. Bir serserinin bir kibritiyle bir bina yanıp mahvolduğu gibi, insan ve cin suretindeki şeytanlar az bir fiil ile büyük tahribat ve dehşetli manevî yangınlar çıkarır.

Evet, bütün fenalıkların, günahların ve şerlerin mayası, esası yokluktur, tahriptir. Görünüşteki varlığın altında, yokluk ve bozma saklıdır. İşte cin ve insan suretindeki şeytanlar ve şerli varlıklar bu noktaya binaen gayet zayıf bir kuvvetle sonsuz bir kuvvet karşısında dayanıp hak ve hakikat ehlini her vakit Cenâb-ı Hakk'ın dergâhına sığınmaya ve kaçmaya mecbur eder. Bu sebeple Kur'an, onları himaye etmek için, çok ikazda bulunur.¹²⁹ Cenâb-ı Hakk'ın doksan dokuz ismini ellerine verir. O düşmanlara karşı sebat etmeleri hususunda çok şiddetli emirler buyurur.

Bu cevaptan, birden pek büyük bir hakikatin ucu ve muazzam, dehşetli bir meselenin esası göründü. Şöyle ki:

Nasıl ki cennet, bütün varlık âlemlerinin mahsullerini taşıyor ve dünyanın yetiştirdiği tohumların bâki bir surette sümbül vermesine vesile oluyor. Aynı şekilde cehennem de sonsuz dehşetli yokluk ve hiçlik âlemlerinin çok acı neticelerini göstermek için onların mahsullerini kavuruyor; o dehşetli cehennem fabrikası, başka vazifeleriyle beraber varlık âleminin kâinatını yokluk âleminin pisliklerinden temizliyor. Bu dehşet uyandıran meselenin kapısını şimdilik açmayacağız. İnşallah sonra izah edilecek.

Hem meleklerle iman meyvesinin bir parçası ve Münker-Nekir’e¹³⁰ dair bir misali şudur:

Herkes gibi ben de muhakkak gireceğim diye, mezarıma hayalen girdim. Kabirde yalnız, kimsesiz bir halde, karanlık, soğuk, dar, tek başıma bir hapiste mutlak bir tecrit içinde yalnızlık, korku ve ümitsizlikten dehşet hissederken, birden Münker ve Nekir meleklerinden iki mübarek arkadaş çıkıp geldi. Benimle karşılıklı konuşmaya başladılar. Kalbim ve kabrim genişledi, nurlandı, ısındı. Oradan ruhlar âlemine pencereler açıldı. Ben de şimdi hayalen gördüğüm ve ileride hakikaten göreceğim o vaziyete bütün canımla sevindim, şükrettim.

Sarf ve nahiv¹³¹ ilmi okuyan bir medrese talebesinin vefat edince kabirde Münker ve Nekir’in مَنْ رَبُّكَ (Rabbin kim?) sorusuna, kendini medresede zannedip nahiv ilmiyle cevap vererek “مَنْ mübteda,¹³² رَبُّكَ onun haberidir.¹³³ Bana zor bir mesele sorunuz, bu kolay.” demesi hem o melekleri hem hazır bulunan ruhları hem o vakaya şahit olan, kabir hayatını keşfen gören veliyi güldürmüş ve ilahî rahmeti tebessüme getirmiş. O talebe azaptan kurtulduğu gibi, *Risale-i Nur*’un bir şehit kahramanı olan merhum Hafız Ali hapiste *Meyve Risalesi*’ni tam bir aşkla yazarken ve okurken vefat edip kabirde meleklerin sorusuna mahkemedeki gibi *Meyve* hakikatleri ile cevap vermiştir. Aynı şekilde ben ve *Risale-i Nur* talebeleri de o sorulara *Risale-i Nur*’un parlak ve kuvvetli delilleriyle, istikbalde hakikaten ve şimdi mânen cevap vereceğiz; onları tasdike, alkışa ve tebrike sevk edeceğiz, inşallah.

Meleklerle imanın dünya saadetine vesile olan küçük bir misali de şudur:

İlmihalden iman dersini alan masum bir çocuk, masum kardeşinin vefatından dolayı yanında ağlayan ve feryat eden diğer bir çocuğa, “Ağlama, şükret! Kardeşin meleklerle beraber cennete gitti, orada geziyor.

Bizden daha iyi keyfedecek, melekler gibi uçacak. Her yeri seyredebilir.” deyip onun feryadını, ağlamasını tebessüme ve sevince çevirir.

Ben de aynen o ağlayan çocuk gibi, bu hüznü kışta ve elemli bir vaziyetinde gayet elem veren iki vefat haberi aldım. Biri, hem yüksek mekteplerde birincilik kazanan hem *Risale-i Nur*’un hakikatlerini neşreden yeğenim merhum Fuad. İkincisi, hacca gidip sekerât halinde, tavaf esnasında vefat eden Hanım ismindeki âlime, merhume kız kardeşim. Bu iki akrabamın ölümleri, *İhtiyarlar Risalesi*’nde yazılan merhum Abdurrahman’ın vefatı gibi beni ağlatırken, imanın nuruyla o masum Fuad ve o salih (dinine bağlı) hanımın insanlar yerine meleklerle, hurilerle arkadaş olduklarını ve bu dünyanın tehlikelerinden, günahlarından kurtulduklarını mânen, kalb gözüyle gördüm. O şiddetli hüznü yerine büyük bir sevinç hissettim, hem onları hem Fuad’ın babası kardeşim Abdülmecid’i hem kendimi tebrik ile merhametlilerin en merhametlisi Erhamü’r-Rahimîn’e teşekkür ettim. Bu husus iki merhuma rahmet duası niyetiyle buraya yazıldı, kaydedildi.

Risale-i Nur’daki bütün ölçüler ve kıyaslar, imanın dünya ve ahiret saadetini kazandıran meyvelerini anlatır. O küllî, büyük meyveler bu dünyada gösterdikleri hayat saadeti ve lezzeti yönüyle her müminin imanının ona ebedî bir saadeti kazandıracağını, belki sümbül vereceğini ve o surette açığa çıkacağını bildirir. O pek çok küllî meyveden beşi Mirac’ın meyvesi suretinde Otuz Birinci Söz’ün sonunda, beş meyvesi ise Yirmi Dördüncü Söz’ün Beşinci Dal’ında misal olarak yazılmıştır.

İman esaslarının her birinin ayrı ayrı pek çok, belki sayısız meyvesi olduğu gibi, hepsinin birden, çok meyvesinden biri koca cennet, biri ebedî saadet, biri de ve belki en tatlısı da Cenâb-ı Hakk’ın cemâlini görmektir, diye başta demiştik. Ve Otuz İkinci Söz’ün sonundaki kıyaslamada, imanın iki cihan saadetine vesile olan bir kısım meyveleri güzelce izah edilmişti.

Kadere iman esasının kıymetli meyvelerinin bu dünyada da bulunduğu bir delil: ¹³⁴ *أَمِنْ بِالْقَدَرِ أَمِنْ مِنَ الْكَدْرِ* cümlesi darbimesel olmuştur. Yani, “Kadere iman eden, gamlardan kurtulur.” *Kader Risalesi*’nin sonunda iki adamın şahane bir sarayın bahçesine girdiği güzel bir temsille kadere imanın küllî bir meyvesi beyan edilmişti. Hatta ben kendi hayatımda binlerce tecrübeyle gördüm ve bildim ki, *kadere iman olmazsa dünya*

hayatının saadeti mahvolur. Elemlî musibetlerde ne vakit kadere iman yönüne baksam musibetin gayet hafiflediğini görüyordum. Ve kadere inanmayan nasıl yaşayabilir diye hayret ederdim.

Meleklerle iman esasının küllî meyvelerinden birine, Yirmi İkinci Söz'ün İkinci Makamı'nda şöyle işaret edilmiştir:

Azrail (*aleyhisselam*) Cenâb-ı Hakk'a münâcât edip demiş,

— Ruhların alınması vazifesinde kulların bana küsecek, benden şikâyet edecekler.

Ona cevap olarak şöyle denilmiş,

— Senin vazifene hastalıkları ve musibetleri perde yapacağım ki kullarımın şikâyetleri onlara gitsin, sana gelmesin.

Aynen bu perdeler gibi Azrail'in (aleyhisselam) vazifesi de bir perdedir, ta ki haksız şikâyetler Cenâb-ı Hakk'a gitmesin. Çünkü ölümdaki hikmet, rahmet, güzellik ve maslahat yönünü herkes göremez. Onun görünen yüzüne bakıp itiraz eder, şikâyete başlar. İşte bu haksız şikâyetlerin Rahîm-i Mutlak'a gitmemesi için, bu hikmete binaen, Azrail (aleyhisselam) ona perde olmuş. Aynen bunun gibi, bütün meleklerin, belki bütün görünen sebeplerin vazifesi, rubûbiyetin izzetine perde olmaktır. Ta ki güzelliği görünmeyen ve hikmeti bilinmeyen şeylerde ilahî kudretin izzeti, kutsiyeti ve rahmetinin kuşatıcılığı muhafaza edilsin.. ilahî kudret itiraza hedef olmasın.. ve kıymetsiz, önemsiz, merhametsiz şeylerle kudretin teması – zahiren– görünmesin.

Yoksa hiçbir sebebin hakiki tesiri ve hiçbir şeyin var etme kabiliyeti yoktur; her şeydeki tevhid mühürlerinin bunu kesin bir şekilde gösterdiğini *Risale-i Nur* sayısız deliliyle ispatlamıştır.

Yaratmak, var etmek O'na mahsustur. Sebepler yalnız bir perdedir. Melekler gibi şuur sahibi olanların elinde yalnız sınırlı iradeleriyle cüzî, bir şey var etmeden, kesb denilen yani gayretle, çalışarak elde edilen bir nevi fitrî hizmetten ve amelle yapılan kulluktan başka bir şey yoktur.

Evet, izzet ve azamet ister ki, sebepler kudret elinin perdedârı olsun aklın nazarında.

Tevhid ve ehadiyet¹³⁵ ister ki, sebepler ellerini çeksin hakiki tesirden...

İşte nasıl ki melekler ve hayırlı, varlığı netice veren işlerde istihdam edilen zahirî sebepler, güzelliği görünmeyen ve bilinmeyen şeylerde Cenâb-ı Hakk'ın kudretini kusurdan, zulümden muhafaza eder, O'nu takdis ve tesbihe birer vesiledir. Aynen öyle de, cinnî ve insî şeytanların ve zararlı maddelerin şerli, yokluğu netice veren işlerde kullanılması da yine Cenâb-ı Hakk'ın kudretini merhametsizlik ve zulümden, haksız itirazlardan ve şikâyetlere hedef olmaktan kurtarmakla O'nu takdise, tesbihe ve kâinattaki bütün kusurlardan temizliğine, münezzehliğine hizmet ediyor.

Çünkü bütün kusurlar yokluktan, kabiliyetsizlikten, tahripten, vazife yapmamaktan –ki birer hiçlik emaresidirler– ve varlığı netice vermeyen ademî yani yokluk âlemine bakan fiillerden geliyor. Bu şeytanî ve şerli perdeler, o kusurlara merci olup itiraz ve şikâyetleri hakkıyla kendilerine alarak Cenâb-ı Hakk'ı takdise vesile oluyorlar.

Zaten şerli, yokluğu netice veren ve tahripçi işlerde kuvvet ve iktidar lâzım değil; az bir fiil ve küçük bir kuvvetle, belki vazifesini yapmamakla bazen büyük ademler (yokluklar) ortaya çıkıyor ve bozmalar oluyor. O şerli failer, kudret sahibi zannedilir. Halbuki yokluğa sebep olmaktan başka tesirleri ve az bir gayret dışında kuvvetleri bulunmaz. Fakat o şerler yokluktan geldiğinden, o şerliler hakiki faildir. Hakkıyla, eğer şuur sahibi ise cezasını çeker. Demek kötülüklerde, günahlarda o fenâlar faildir; fakat iyilikte, hayırlarda ve salih amellerde vücûd (varlık) olduğundan dolayı o iyiler hakiki fail ve tesir sahibi değildir. Belki kâbildirler yani ilahî feyzi kabul ederler; mükâfatları da sırf Cenâb-ı Hakk'ın bir lütfudur diye Kur'an-ı Hakîm مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ ۚ 136 ferman eder.

Kısacası: Vücûd yani varlık kâinatlari ve sonsuz yokluk âlemleri birbiriyle çarpışırken.. cennet ve cehennem gibi meyveler verirken.. bütün varlık âlemleri ۱۳۷ سُبْحَانَ اللَّهِ.. سُبْحَانَ اللَّهِ ۱۳۸ ve bütün yokluk âlemleri ۱۳۹ اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۱۳۹ ayetinin nurlarından birini bize gösterir ve bu meyvenin ne kadar tatlı olduğunu bildirir.

Meleklerle imanının ikinci bir küllî meyvesine Yirmi Dördüncü Söz ve “elif”lerin kerametini gösteren Yirmi Dokuzuncu Söz işaret edip meleklerin varlığını ve vazifesini parlak bir şekilde ispatlamıştır:

Evet, kâinatın her tarafında, cüzî-küllî her şeyde, her varlık türünde, kendini tanıtmaya ve sevdirmeye içinde merhametli bir rubûbiyetin haşmeti görünür. Elbette o haşmete, o merhamete, o tanıtmaya, o sevdirmeye şükür ve takdis içinde geniş, kuşatıcı ve şuurlu bir kullukla karşılık vermek lâzımdır ve bu kesindir. Şuursuz, cansız varlıklar ve kâinattaki büyük cisimler hesabına o vazifeyi ancak sayısız melek görebilir... O rubûbiyet saltanatının hikmetli ve haşmetli icraatını her tarafta; serâda ve Süreyya’da yani yerde ve gökte, zeminin temelinde ve dışında onlar temsil edebilir.

Mesela felsefenin ruhsuz kanunlarının pek karanlık ve vahşi gösterdiği yeryüzünün yaratılışı ve fitrî vaziyeti bu meyve ile nurlu, dostça bir tarzda görünür. “Sevr” (Öküz) ve “Hût” (Balık) isimli iki meleğin¹⁴⁰ omuzlarında yani nezaretlerinde, cennetten getirilen¹⁴¹ ve fâni dünyanın bâki temel taşı olacağına yani ileride bir kısmını bâki cennete devredeceğine işaret için “sahret” isimli ahirete ait bir madde, bir hakikat gönderilip Sevr ve Hût meleklerine bir dayanak noktası yapılmış, diye İsrailoğullarının eski peygamberlerinden rivayet var ve İbni Abbas’tan da nakledilmiştir.¹⁴² Maalesef bu kutsî mânâ ve teşbih zamanla avamın nazarında hakikat kabul edilerek akıl dışı bir suret almış. Madem melekler havada gezdikleri gibi toprakta, taşta ve yerin merkezinde de gezer; elbette onların ve dünyanın, üstünde duracağı cismanî taş, balığa, öküze ihtiyacı yoktur.

Hem mesela yerküre, üzerindeki varlık türleri adedince başlara ve o türlerin fertleri sayısınca dillere sahiptir. O fertlerin uzuv, yaprak ve meyveleri kadar tesbihat yaptığından, elbette o haşmetli ve şuursuz fitrî kulluğu bilerek, şuurlu bir şekilde temsil edip Cenâb-ı Hakk’ın dergâhına sunmak için kırk bin başlı, her başında kırk bin dille ve her bir diliyle kırk bin tesbihat yapan vazifeli bir meleği bulunacaktır. Bunu, hakikatin ta kendisi olarak Muhbir-i Sadık haber vermiş.¹⁴³ Kâinatın yaratılışının en mühim neticesi olan insanlarla Rabbanî münasebetleri tebliğ edip gösteren Cebrail (*aleyhisselam*).. canlılar âleminde en haşmetli ve en dehşetli olan diriltmek, hayat vermek ve ölümle terhis etmekteki Hâlık’a mahsus ilahî icraatı yalnız temsil edip kulluğa yakışır şekilde ona nezaret eden İsrail (*aleyhisselam*)

ve Azrail (*aleyhisselam*).. ve hayat dairesinde rahmetin en kuşatıcı, en geniş, en zevkli tecellisi olan rızıktaki Rahmanî ihsanlara nezaretle beraber şuursuz şükürleri şuur ile temsil eden Mikail (*aleyhisselam*) gibi meleklerin pek hayret verici mahiyetleri, varlıkları ve ruhların bekâsı; rubûbiyet saltanatının ve haşmetinin gereğidir. Onların ve her birinin hususi topluluklarının varlığı, kâinatta güneş gibi görünen saltanat ve haşmetin varlığı derecesinde kesindir, şüphesizdir. Meleklerle ait başka maddeler bunlara kıyas edilsin...

Evet, yeryüzünde dört yüz bin canlı türünü yaratan, hatta en adi, çürük, kokuşmuş maddelerden ruh sahiplerini çoklukla var eden, her tarafı onlarla şenlendiren, sanat mucizeleri karşısında onlara dilleriyle

مَا شَاءَ اللَّهُ¹⁴⁴ ، بَارَكَ اللَّهُ¹⁴⁵ ، سُبْحَانَ اللَّهِ¹⁴⁶

dedirten ve rahmetinin ihsanlarına karşılık o hayvancıklara

الْحَمْدُ لِلَّهِ¹⁴⁷ ، الشُّكْرُ لِلَّهِ¹⁴⁸ ، اللَّهُ أَكْبَرُ¹⁴⁹

diye zikrettiren celâl ve cemâl sahibi bir Kadir; elbette, hiç şüphesiz koca göklere münasip, isyan etmeyen ve daima kullukta bulunan sakinleri ve ruhanîleri yaratmış, gökleri şenlendirmiş, boş bırakmamış ve canlı türlerinden çok daha fazla, ayrı ayrı cinsleri meleklerden var etmiş ki, bir kısmı küçüktür; yağmur damlalarına ve kar tanelerine binip Cenâb-ı Hakk'ın sanat ve rahmetini kendi dilleriyle alkışlıyor... Bir kısmı da birer seyyar yıldıza binip uçsuz bucaksız kâinatta seyahat halinde rubûbiyetin büyüklüğü, izzeti ve haşmeti karşısında tekbir ile “Lâ ilahe ilallah” diyerek Allah'ın birliğini duyurmakla kulluklarını âleme ilan ediyorlar.

Evet, Hazreti Âdem zamanından beri bütün semavî kitapların ve dinlerin, meleklerin varlığında ve kulluğunda ittifakları, bütün asırlarda meleklerle konuşmaların, sohbetlerin sayısız tevatür ile insanlar arasında vuku bulduğuna dair nakil ve rivayetler; görmediğimiz Amerika'daki insanların varlığı gibi meleklerin varlığını ve bizimle alâkadar olduklarını kesin ispat eder.

İşte şimdi gel, iman nuruyla bu küllî, ikinci meyveye bak ve onu tat; nasıl kâinatı baştan başa şenlendirip güzelleştirerek büyük bir mescide ve ibadethaneye çeviriyor... Fen ve felsefenin soğuk, cansız, karanlık, dehşetli göstermesine karşılık; canlı, şuurlu, ışıklı, dost, tatlı bir kâinatı göstererek

bâki hayatın lezzetinin bir cilvesini müminlere –derecesine göre– dünyada da tattırıyor.

Tetimme:¹⁵⁰ Nasıl ki vahdet ve ehadiyet sırrıyla kâinatın her tarafında aynı kudret, aynı isim, aynı hikmet, aynı sanatın bulunmasıyla Hâlık'ın birliği, tasarrufu, var etmesi, rubûbiyeti, hallâkiyeti yani yaratıcılığı ve kutsiyeti, küçük-büyük her bir sanatlı varlığın hal diliyle ilan ediliyor. Aynen öyle de, her tarafta melekleri yaratıp, her mahlûkun hal diliyle şuursuz yaptığı tesbihatı meleklerin dilleriyle kulluğa yakışır tarzda onlara yaptırıyor. Meleklerin hiçbir şekilde, emredilenin dışında hareketleri yoktur.¹⁵¹ Hâlis bir kulluktan başka hiçbir şey var edemezler ve emirsiz hiçbir müdahaleleri, hatta izinsiz şefaati dahi olmaz. Tam ¹⁵²وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ve بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ¹⁵³ sırrına mazhardırlar.

Hâtime¹⁵⁴

Gayet mühim bir i'caz nüktesine dair birden, iradesiz, akşamdan sonra kalbe ihtar edilen ve Felâk ¹⁵⁵(قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ) sûresinin gayba ait açık bir mucizesini gösteren uzun bir hakikate kısa bir işarettir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۝ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۝ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ۝
وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ۝ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ¹⁵⁶

İşte yalnız işaret ettiği mânâ ile bu muazzam ve harika sûre şöyle diyor: “*Kâinatta adem yani yokluk, hiçlik âlemleri hesabına çalışan şerlilerden, insî ve cinnî şeytanlardan kendinizi koruyunuz.*” Peygamberimize ve ümmetine emrederek her asra baktığı gibi, işarî mânâsı ile bu tuhaf asrımıza daha çok, belki açık bir şekilde bakar, Kur'an'ın hizmetkârlarını şeytandan Allah'a sığınmaya davet eder. Bu gayba dair mucize beş işaretle kısaca beyan edilecek. Şöyle ki:

Bu sûrenin her bir ayetinin mânâları çoktur. Yalnız işarî mânâ ile beş cümlesinde dört defa شَرٌّ [şerr] kelimesinin tekrar edilmesi.. kuvvetli manevî bir münasebetle beraber dört tarzda bu asrın dört benzersiz, dehşetli ve fırtınalı maddî-manevî şerrine, inkılâplarına ve çarpışmalarına aynı tarihle parmak basması.. ve mânen “Bunlardan çekininiz!” diye emretmesi, elbette Kur'an'ın i'cazına yakışan gayba dair bir irşaddır.

Mesela başta ¹⁵⁷قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ cümlesi, ebced ve cifr¹⁵⁸ hesabı ile 1352 ve 1354 tarihine tevafuk eder; insanlıkta en geniş hırsı, hasetle ve Birinci Dünya Savaşı sebebiyle meydana gelmeye hazırlanan İkinci Dünya Savaşı'na işarete bulunur, Ümmet-i Muhammed'e (aleyhissalâtu vesselam) mânen der ki: “Bu savaşa girmeyiniz ve Rabbinize sığınınız!” Ve işarî bir mânâ ile Kur'an'ın hizmetkârlarından olan *Risale-i Nur* talebelerine hususi bir iltifatla onların Eskişehir hapsinden, dehşetli bir şerden aynı tarihte kurtulacaklarını ve haklarındaki imha planının neticesiz kalacağını haber verir; mânen “Şeytandan Allah'a sığınınız!” diye emreder gibi bir işaret buyurur.

Hem mesela ¹⁵⁹مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ cümlesi –şedde sayılmaz– 1361 eder ve bu benzersiz savaşın merhametsiz, zalim tahribatına rumî ve hicrî tarihiyle parmak basar. Aynı zamanda bütün kuvvetleriyle Kur'an hizmetine çalışan

Nur talebelerinin geniş bir imha planından, elemli ve dehşetli bir belâdan ve Denizli hapsinden kurtulmalarına da tevafukla, işarî bir mânâ ile bakar. Gizli bir imâ ile “Halk’ın şerrinden kendinizi koruyunuz!” der.

Hem mesela ¹⁶⁰الْغَفَّاتِ فِي الْعُقَدِ cümlesi –şeddelere sayılmaz– 1328; eğer şeddedeki (lâm) sayılırsa 1358 eder. Bu dünya savaşlarını yapan yabancı gaddarların, hırs ve hasetle bizdeki hürriyet inkılâbının Kur’an lehindeki neticelerini bozmak fikriyle.. saltanatın kaldırılması, Balkan ve İtalyan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı’nın patlamasıyla siyasi diplomatların maddî manevî şerhlerini radyo diliyle herkesin kafasına sihirbaz gibi zehirleyerek üflemleriyle.. ve insanlığın kaderinin düğme ve ukdelerine gizli planlarını telkin etmeleriyle; bin senelik medeniyet kazanımlarını vahşice mahveden şerhlerin ortaya çıkmaya hazırlanmasının tarihine tevafuk eder; ¹⁶¹الْغَفَّاتِ فِي الْعُقَدِ’in tam mânâsına denk düşer.

Hem mesela ¹⁶¹إِذَا حَسَدَ إِذَا حَسَدَ cümlesi –şedde ve tenvin sayılmaz– yine 1347 eder; aynı tarihte yabancı anlaşmaların mecbur bırakmasıyla bu vatandaki mühim sarsıntılara ve felsefenin tahakkümüyle bu dindar milletteki mühim değişikliklere, yine aynı tarihte devletler arasında İkinci Dünya Savaşı’nı hazırlayan dehşetli haset ve rekabetten kaynaklanan çarpışmalara bu işarî mânâ ile tam tamına tevafuk eder, mânâden denk düşer. Bu, elbette şu kutsî sûrenin gayba dair bir i’caz parıltısıdır.

Bir İhtar: Her bir ayetin çeşitli mânâları vardır. Hem her bir mânâ küllîdir. Her asra bakan yönleri bulunur. Bahsimizde asrımıza bakan, yalnız işarî mânâ tabakasıdır. Hem o küllî mânâda asrımız bir ferttir, onun bir kısmıdır. Fakat hususiyet kazanmıştır ki, ayetler ona tarihiyle bakar. Ben dört senedir bu savaşın ne safhalarını ne neticelerini ne barış olmuş mu olmamış mı bildiğimden ve sorduğumdan, şu kutsî sûrenin bu asra ve savaşa daha ne kadar işareti var diye artık kapısını çalmadım. Yoksa bu hazineye daha çok sırlar olduğu *Risale-i Nur*’un eczalarında, bilhassa Rumûzât-ı Semaniye Risaleleri’nde¹⁶² beyan ve ispat edildiğinden konuyu onlara havale edip kısa kesiyorum.

Akla Gelebilecek Bir Soruya Cevap

Bu i’caz parıltısında baştaki ¹⁶³مَا خَلَقَ ta hem ¹⁶⁴مِنْ, hem ¹⁶⁵شَرِّ kelimelerinin hesaba girmesi.. sonda ¹⁶⁶إِذَا حَسَدَ إِذَا حَسَدَ beyanında yalnız ¹⁶⁷شَرِّ [şerr] kelimesinin girmesi, وَ مِنْ [ve min]in girmemesi.. ve

167 *الْغَفَاتِ فِي الْعَقْدِ* de ikisinin de hesap edilmemesi gayet ince, latif bir münasebeti imâ ve işaret içindir. Çünkü ‘halk’ta şerrin yanında hayırlar da var. Hem bütün şer herkese gelmez. Buna işareten, bazılarına ait olduğunu ifade eden مِنْ [min] ve شَرٍّ [şerr] kelimeleri girmiş. Haset eden, haset ettiği zaman bütün şerdir, herkese olmaması bunu değiştirmez. Ve *الْغَفَاتِ فِي الْعَقْدِ* işaretiyle, kendi menfaatleri için yeryüzüne ateş atan üfleyicilerin ve o sihirbaz diplomatların tahribat yapan bütün işleri şerrin ta kendisidir diye شَرٍّ kelimesine lüzum kalmamıştır.

Bu Sûreye Ait Bir İ’caz Nüktesinin Haşiyesidir

Nasıl ki bu sûre, beş cümlesinden dördüyle asrımızın dört büyük şerli inkılâbına ve fırtınalarına işaret mânâ ile bakar. Aynen öyle de, dört defa tekrarla 168 *مِنْ شَرٍّ* –şedde sayılmaz– kelimesiyle İslam âlemince en dehşetli olan Cengiz ve Hülâgu fitnesinin yaşandığı ve Abbasî devletinin yıkıldığı asra dört defa işaret mânâ ve cifrî makam ile bakar, parmak basar.

Evet –şeddesiz– شَرٍّ beş yüz eder, مِنْ doksandır. İstikbale bakan pek çok ayetin hem asrımıza hem o asırlara işaret etmesi yönüyle, gelecekte haber veren İmam Ali (*radiyallâhu anh*) ve Gavs-ı Âzam (*kuddise sirruh*) da aynen hem asrımıza hem o asra bakıp haber vermişler.

169 *وَإِذَا وَقَبَ* kelimeleri bu zamana değil, belki 170 *وَإِذَا وَقَبَ* bin yüz altmış bir (1161) ve 171 *وَإِذَا وَقَبَ* sekiz yüz on (810) olarak o zamanlardaki maddî manevî mühim şerlere işaret eder. Eğer beraber sayılsa miladî 1971 olur. O tarihteki dehşetli bir şerri haber verir. Yirmi sene sonra, şimdiki tohumların mahsulü ıslah edilmezse, elbette tokatları dehşetli olacak.

On Birinci Meselenin Haşiyesi’nin Bir Lâhikasıdır¹⁷²

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Âyetü’l-Kürsî’nin devamı olan 173 *قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ* bin üç yüz elli (1350), 174 *فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ* bin dokuz yüz yirmi dokuz (1929) veya bin dokuz yüz yirmi sekizdir (1928); 175 *فَقَدْ اسْتَمْسَكَ* dokuz yüz kırk altı (946) ebced değeriyle “Risaletü’n-Nur” ismine tevafuk eder. 176 *الْعُرْوَةُ الْوُثْقَى* bin üç yüz kırk yedi (1347); 177 *أَلَلَهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا* eğer beraber olsa bin on iki (1012), beraber olmazsa dokuz yüz kırk beş (945) –bir şedde sayılmaz–;

179 *وَالَّذِينَ* –şeddesiz– bin üç yüz yetmiş iki (1372) –şeddesiz–;

يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى كَفَرُوا أَوْلِيَائَهُمُ الطَّاغُوتُ¹⁸⁰
أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ¹⁸¹ –şedde sayılmaz–; الظُّلُمَاتِ¹⁸¹
bin iki yüz doksan beş (1295) –şedde sayılır– eder.

Risaletü'n-Nur'un iki kere hem ismine hem cihad ediş şekline hem ortaya çıkışına, telif ve tamamlanma zamanına tam tamına tevafuk eder. Bununla beraber, kâfirlerin 1293 harbiyle İslam âleminin nurunu söndürmeye çalıştığı tarihe ve Birinci Dünya Savaşı'ndan istifadeyle 1338'de bilfiil Nur'dan karanlıklara atmak için yapılan dehşetli anlaşmaların tarihine tam tevafuk ediyor. İçinde tekrar tekrar nur ile karanlığın karşılaştırılması, bu manevî cihadda Kur'an'dan gelen bir nurun müminlere bir dayanak noktası olacağını işarî mânâ ile haber veriyor, diye kalbime ihtar edildi. Ben de mecbur oldum, yazdım. Sonra baktım, mânâsının asrımızla münasebeti o kadar kuvvetlidir ki, hiç tevafuk emaresi olmasa bile bu ayetler her asra baktığı gibi işarî mânâ ile bizimle de konuşuyor kanaatine vardım.

Evet, birincisi: Başta ¹⁸³لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ¹⁸³ cümlesi, cifrî ve ebced makamı ile 1350 tarihine parmak basar ve işarî mânâsı ile şöyle der: Gerçi o tarihte dini dünyadan ayırmakla dinde zorlamaya, dinî cihada ve din için silahla mücadeleye karşı olan vicdan hürriyeti, hükümetlerde temel bir kanun, siyasî bir düstur olur. Ve hükümet “laik cumhuriyet”e döner. Fakat buna karşılık manevî bir dinî cihad, tahkikî iman kılıcıyla olacak. Çünkü doğru yola sevk eden, dindeki hak ve hakikati gözlere gösterecek derecede kuvvetli delilleri ortaya koyup açıktan açığa anlatan bir Nur, Kur'an'dan çıkacak diye haber verip bir i'caz parıltısı gösterir.

Hem ¹⁸⁴خَالِدُونَ¹⁸⁴ kelimesine kadar, *Risale-i Nur*'daki bütün kıyaslamaların aslı ve kaynağı olarak aynen o kıyaslamalar gibi tekrar tekrar nur ve iman ile karanlıkları karşılaştırması şuna gizli bir emaredir: O tarihteki manevî cihad mücadelesinde büyük bir kahraman, nur namında *Risale-i Nur*'dur ki, onun dinde bulunan yüzlerce tılsımı keşfeden manevî elmas kılıcı, maddî kılıçlara ihtiyaç bırakmıyor.

Evet, hadsiz şükürler olsun ki, yirmi senedir *Risale-i Nur* gayba dair bu haberi ve i'caz parıltısını bilfiil göstermiştir. Ve bu büyük sır içindir ki, *Risale-i Nur* talebeleri dünya siyasetine, cereyanlarına ve maddî mücadelelerine karışmıyor, önem vermiyor ve tenezzül etmiyorlar. Ve onun

hakiki talebeleri en dehşetli düşmanına, hakaretli tecavüzü karşısında derler ki:

“Ey bedbaht! Ben seni ebedî idamdan, yok oluştan kurtarmaya ve fâni hayvanlığın en süflî ve acı derecesinden bâki bir insanlık saadetine çıkarmaya çalışıyorum. Sen ise benim ölümüne ve idamıma çalışıyorsun. Senin bu dünyada lezzetin pek az, pek kısa; ahirette ise ceza ve belâların pek çok, pek uzundur. Hem benim ölümüm bir terhistir. Haydi defol! Seninle uğraşmam, ne yaparsan yap!”

O zalim düşmanına hiddetlenmez; aksine acır, şefkat gösterir, “Keşke kurtulsa!” diyerek onun ıslahına çalışır.

İkincisi: ¹⁸⁵ وَيُؤْمِنُ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى Bu iki kutsî cümlede kuvvetli bir manevî münasebet bulunmakla beraber cifir ve ebced hesabıyla birincisi, *Risaletü'n-Nur*'un ismine; ikincisi onun ortaya çıkacağına, tamamlanacağına ve parlak fütuhatına mânen tam tamına uyar. Bu, *Risaletü'n-Nur*'un şu asırda ve tarihte bir “urvetü'l-vüskâ” yani çok sağlam, kopmaz bir zincir ve “Allah'ın ipi” olduğuna bir emaredir. Ayet, “Ona tutunan, yapışan kurtulur.” diye işarî mânâsı ile haber verir.

Üçüncüsü: ¹⁸⁶ اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا cümlesinin hem mânâ hem cifir hesabı ile *Risaletü'n-Nur*'a bir işareti var. Şöyle ki...

Bu makamda perde indi. Yazmaya izin verilmedi. Başka zamana ertelendi. HAŞİYE

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ¹⁸⁷

HAŞİYE Bu nüktenin geri kalan kısmının şimdilik yazdırılmamasının sebebi, dünyaya ve siyasete bir derece temasıdır. Biz de bakmaktan men edildik. Evet, ¹⁸⁸ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَافٍ bu tağuta ¹⁸⁹ bakar ve baktırır.

Said Nursî

(Risale-i Nur kahramanı Hüsrev'in “Meyvenin On Birinci Meselesi” münasebetiyle yazdığı mektubun bir parçasıdır.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ ¹⁹⁰ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ ¹⁹¹

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ ¹⁹²

Çok mübarek, çok kıymetli, çok sevgili Üstadımız Efendimiz,

Millet ve memleket için çok büyük güzellikleri içeren ‘‘Meyve’’ dokuz meselesi ile dehşetli bir zamanda, müthiş asiler içinde, en büyük düşmanlar arasında hayret verici bir surette talebelerini kurtarmaya vesile olmakla kalmamış; Onuncu ve On Birinci Meseleleri ile, bilhassa Nur’un talebelerini hakikat yollarında alkı lamı  ve gidecekleri hakiki mekân olan kabirdeki hallerini, herkesi titreten, bilhassa gaflet ehli için çok korkunç, çok elemli, çok acıklı bir yer olan toprak altında meleklerle konuşmayı ve onların refakatini sevdirmi tir. O mekânı daha dostça göstermekle o korkulu ilk menzil hakkındaki fevkalade korkularımızı gidermi , bize nefes aldirmi tir. Bilhassa benim gibi o âlemin nuranî hayatını göremeyenlerin ellerinde  uaları¹⁹³ yüz binlerce senelik mesafelere uzanan bir elektrik lambası hükmüne geçmiştir. Hem daima koklanacak, örnek bir  i ek bahçesi olmuştur.

Evet, biz sevgili  stadımıza arz ediyoruz ve istiyoruz ki, her gün dersini hocasına okuyan bir talebe gibi Nur’dan aldığımız feyizleri her vakit sevgili  stadımıza arz edelim. Fakat sevgili  stadımız şimdilik konuşmalarını tatil buyurdular.

Ey Aziz  stadım,

Risale-i Nur’un hakikati, Meyve’nin güzelliği ve çiçeği’nin feyzi, beni minnettar bir şekilde bir parça memleketim namına konu turmu  ve benim gibi konuşan birçok kalbe hayat vermiştir. Şimdi  evremizde Risale-i Nur’a doğru atılan adımlar ve uzatılan eller Meyve’nin On Birinci  i e i ile daha çok kuvvet kazanmış, ortaya çıkmış, faaliyete ba lamı tır.

Çok hakir talebeniz

Hüsrev

(Isparta’daki bütün Risale-i Nur talebeleri namına ramazan tebriki münasebetiyle yazılmış ve on üç fıkra ile aslına zarar vermeden de i tirilmi  bir mektuptur.)

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹⁹⁴ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ¹⁹⁵

Ey İslam âleminin dünya ve ahirette selameti için Kur’an’ın feyzi, *Risale-i Nur’un* hakikati ve sadık talebelerin himmetiyle mübarek gözlerinden ya  yerine kan akıtan!..

Ve ey ahirzaman fitnesinin şu telaşlı, ızdıraplı ve fırtınalı zamanında Hazreti Eyyûb'dan (*aleyhisselam*) daha fazla hastalıklara, dertlere maruz kalan.. Kur'an'ın nuru, *Risale-i Nur*'un delilleri ve talebelerin gayretiyle İslam âleminin maddî ve manevî hastalıklarını Lokman Hekim gibi tedaviye çalışan.. ve ey mübarek ellerinde mevcut Nur parçalarının hak ve hakikat olduğunu Kur'an'ın otuz üç ayetiyle, Keramet-i Aleviye ve Gavsîye ile ispat eden!..

Ey kendisi hasta, ihtiyar, zayıf ve gayet acınacak bir halde olmasına rağmen, İslam âlemine herkesten çok, can feda eder derecesinde acıyarak kendine fenalık yapmak isteyenlere Kur'an'ın hakikati ve *Risale-i Nur*'un delilleriyle, Nur talebelerinin sadakatleriyle hayırlı dualar eden ve iyilikle karşılık veren!..

Yazdığı mühim eserlerinden *Âyetü'l-Kübrâ*'nın basılmasıyla kendi zâtına ve talebelerine gelen musibetle hapishanelere düşen.. o zindanları Kur'an'ın irşadı, *Risale-i Nur*'un dersi ve talebelerin şevkiyle bir Medrese-i Yusufiye'ye çeviren ve bir derslane yapan.. içimizdeki cahillerin hepsini o dershaneden Kur'an'ı hatmettirerek çıkaran.. ve o musibette Kur'an'ın mukaddes kuvveti, *Risale-i Nur*'un tesellisi ve kardeşlerin tahammülleriyle, ihtiyar ve zayıf olduğu halde bütün ağırlığımızı, yükümüzü üzerine alan!..

Yazdığı Meyve ve Müdafaname Risaleleri'yle, Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan'ın i'cazıyla, *Risale-i Nur*'un kuvvetli delilleriyle, talebelerinin ihlâsı ve Allah'ın izniyle üzerinden kapıları açtırıp beraat kazandıran.. o gün bize ve İslam âlemine bayram yaptıran.. ve hakikaten *Risale-i Nur*'un نُورٌ عَلَى 196 نُورِ olduğunu ispat ederek kıyamete kadar serbest okunup yazılmasına hak kazandıran!..

Kur'an-ı Azîmüşşan'ın kutsî, Nur'un uhrevî gıdası ve talebelerinin iştahıyla İslam âleminin bu Nurlara ekmek, su ve hava gibi pek çok ihtiyacı olduğunu ve bu Nur'ları okuyup yazanlardan binlerce kişinin imanla kabre girdiğini ispat eden.. kendisine mensup talebelerini hiçbir yerde mağlûp ettirmeyen ve mahcup etmeyen.. ve bugün hâlâ Kur'an'ın semavî dersleri, *Risale-i Nur*'un esasları, talebelerinin keskin zekâlarıyla, *Meyve*'nin o mübarek Onuncu ve On Birinci Meseleleri ve Çiçekleriyle, ayrılık ateşiyle gece gündüz yanan kalblerimizin ateşini âb-ı hayat ve kevser gibi söndürüp kalblerimizi sevinç ve feraha erdiren!..

Ey –Kur'an-ı Azîmüşşan'ın kesin vaadi ve tehdidiyle, *Risale-i Nur*'un kati keşfiyle, merhum talebelerinin şahit oldukları ve onlardan kabir hayatını keşfen bilenlerin gördüğü üzere– âlemin en çok korktuğu ölümü, müminler için ebedî idam olmaktan çıkarıp bir terhis tezkeresine çeviren.. ölümün nur âlemine gitmek için güzel bir yolculuk olduğunu ispat eden.. kâfir ve münafıklar içinse ebedî idam olduğunu bildiren Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan'ın, Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselam*) bin mucizesi ve kırk i'caz yönünün tasdiki altında kesin haberleriyle; ondan çıkan *Risale-i Nur*'un en inatçı düşmanlarını mağlûp eden delilleri ve Nur talebelerinin çok emare, tecrübe ve kanaatlerinin teslim ettiği üzere o korkunç, karanlık, soğuk ve dar kabrin müminler için cennet çukurlarından bir çukur ve cennet bahçesinin bir kapısı olduğunu ispat eden.. kâfir ve münafık dinsizler için ise cehennem çukurundan yılan ve akreplerle dolu bir çukur olduğunu ispatlayan.. oraya gelecek Münker-Nekir meleklerini hak ehli ve hakikat yolunda gidenler için cana yakın birer arkadaş yapan.. *Risale-i Nur* talebelerini ilim talebesi sınıfına dâhil edip onların Münker ve Nekir'in sorularına *Risale-i Nur* ile cevap verdiklerini merhum kahraman şehit Hafız Ali'nin vefatıyla keşfeden.. ve hayatta bulunanlarımızın da yine *Risale-i Nur* ile cevap vermemizi Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinden dileyen, bunun için dua ve niyaz eden!..

Hazreti Kur'an'ın; kırk tabakadan her tabakaya göre bir nevi manevî i'cazını göstermesiyle.. bütün kâinata bakan ezelî kelâm olmasıyla.. tefsiri *Risale-i Nur*'un Kur'an'ın Mucizeleri ve Rumûzât-ı Semâniye¹⁹⁷ risaleleriyle.. ve *Risale-i Nur* gül fabrikasının başkâtibi gibi kahraman kardeşlerin ve talebelerin fevkalâde gayretleriyle, saadet asrından beri öyle harika bir surette mucizevi tarzda yazılmasına hiç kimsenin gücü yetmediği halde *Risale-i Nur*'un kahraman bir kâtibi olan Hüsrev'e “Yaz!” emir buyrulmasıyla Levh-i Mahfuz'daki Kur'an gibi yazılması... Hem Kur'an-ı Azîmüşşan'ın hak Allah kelâmı, bütün semavî kitapların en büyüğü ve en faziletlisi olduğunu ve bir Fatiha içinde binlerce Fatiha, bir İhlâs içinde binlerce İhlâs ve harflerinin birden on, yüz, bin ve binlerce katına kadar sevap ve hasene verdiğini hiç görülmedik ve işitilmedik, pek güzel ve harika bir surette tarif ve ispat eden!..

Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan'ın 1300 seneden beri i'cazını göstermesi ve düşmanlarını durdurmasıyla.. Nur'un gözlere gösterir derecede açık delilleri

ve Nur talebelerinin elmas kalemleleriyle bu zamana kadar benzeri görülmedik *Risale-i Nur*'un, dünyaya ferman okuyan ve en inatçıları susturan Yirmi Beşinci Söz ve zeyillerinin kırk yönüyle Kur'an'ın i'cazı olduğunu ispat eden!..

Ey Hazreti Peygamber'in (*aleyhissalâtü vesselam*) hak peygamber ve bütün yüz yirmi dört bin peygamberin en faziletlisi, üstünü ve efendisi olduğuna dair binlerce mucizesini *Mucizât-ı Ahmediye*¹⁹⁸ (*aleyhissalâtü vesselam*) adlı risalesi ile güzelce ispatlayan...

Kur'an-ı Azîmüşşan'ın, Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselam*) *rahmeten li'l-âlemîn*¹⁹⁹ olduğunu kâinata ilan etmesiyle..²⁰⁰ Nur'un baştan sona kadar onun âlemlere rahmet olduğunu delillerle ispat etmesiyle.. o Resûl'ün fiillerinin ve hallerinin, kâinatta kendisine uyulacak misal, en sağlam, en güzel rehber olduğunu körlere bile göstermesiyle.. Anadolu'da ve hususi memleketlerde Nur'un neşri, yayılması zamanında belâların kaldırılmasının; susturulmasıyla musibetlerin gelmesinin şahitliğiyle.. ve Nur talebelerinin gayet ağır şartlar, zorluklar içinde tam bir metanetle hizmet ve irtibatlarıyla; o zâtın (*aleyhissalâtü vesselam*) sünnet-i seniyyesine uymanın ne kadar kârlı olduğunu ve bu zamanda bir sünnete uymakla yüz şehit sevabı kazanıldığını²⁰¹ bildiren.. sadaka kaza ve belâyı nasıl defediyorsa²⁰² *Risale-i Nur*'un da Anadolu'ya gelecek kazayı, belâyı, yirmi senedir defettiğini aynelyakîn ispat eden Üstad-ı Ekremimiz, Efendimiz Hazretleri!

Şimdi şu *Risale-i Nur*'un beraatı, başta siz sevgili Üstadımızı, sonra biz aciz kusurlu talebelerinizi, sonra İslam âlemini sevindirerek ikinci büyük bir bayram yaptırdığından, siz mübarek Üstadımızın bu büyük bayram-ı şerifinizi ve yine üçüncü bayram olan ramazan-ı şerifiniz ile Kadir Gecenizi tebrik ederek sayısız emsaliyle şereflenmemizi niyaz eder, biz kusurluların kusurumuzun affını rica ederek umumen selam ile mübarek ellerinizden öper ve dualarınızı dileriz, Efendimiz Hazretleri!

Isparta ve havalisinde bulunan

Nur Talebeleri

• • •

Haddimden yüz derece fazla olan bu mektubun içindekileri tevazu ile reddetmenin küfran-ı nimet, yani nimete karşı bir nankörlük ve bütün

talebelerin hüsn-ü zanlarına karşı bir ihanet olması; aynen kabul etmekte ise bir gurur, bir enaniyet ve benlik bulunması sebebiyle hepsi adına *Risale-i Nur* kâtibinin yazdığı bu uzun mektubun bir suretini –on üç fıkrayı ekleyip– hem manevî bir şükür olarak hem gururdan ve küfran-ı nimetten kurtulmak için size gönderiyorum ki Meyve’nin On Birinci Meselesi’nin sonuna “*Risale-i Nur*’un Isparta ve civarı talebelerinin bir mektubudur” diye ilave edilsin.

Bu mektubu değiştirerek yazdığımız halde iki defa bir güvercin yanımızdaki pencereye geldi. İçeri girecekti, Ceylan’ın başını gördü, girmede. Birkaç dakika sonra başkası aynen geldi. Yine yazanı gördü, girmede. Ben dedim: “Herhalde önceki serçe ve kuddüs kuşu²⁰³ gibi müjdecilerdir. Veyahut bu mektup gibi çeşitli mektupları yazdığımızdan, mübarek mektubun değiştirilmesi ile mübarekliğini tebrik için gelmişler.” Bu kanaate vardık.

Said Nursî

¹² Asfiya: Safiyet, takva ve kemâl sahibi, peygamber varisi zâtlar.

¹³ Vird: Belli aralıklarla devamlı okunan dua. Kur’an-ı Kerîm’den her gün okunması vazife bilinen kısım.

¹⁴ HAŞİYE O muhakkiklerden biri *Risale-i Nur*’dur. Yirmi senedir en inatçı felsefecileri ve dinsizleri susturan eczaları meydandadır. Herkes okuyabilir ve kimse itiraz etmez.

¹⁵ İcmâ: Bir meselede birleşme, ittifak etme.

¹⁶ Tahkikî iman: İmana dair meseleleri delilleriyle bilmek, yaşamak ve tabiatına mal etmekle kazanılan sarsılmaz iman.

¹⁷ HAŞİYE Parantez içindeki not 1946 senesine aittir.

¹⁸ Kıraat ve kitabet: Düzgün, usulüne uygun okuma ve yazma.

¹⁹ “Gökleri ve yeri yaratan...” (En’âm sûresi, 6/1, 73; A’râf sûresi, 7/54; Tevbe sûresi, 9/36; Yûnus sûresi, 10/3; Hûd sûresi, 11/7; İbrahim sûresi, 14/19, 32; Nahl sûresi, 16/3; İsrâ sûresi, 17/99; Furkan sûresi, 25/59; Neml sûresi, 27/60; Ankebût sûresi, 29/61; Lokman sûresi, 31/22; Secde sûresi, 32/4; Yâsîn sûresi, 36/81; Zümer sûresi, 39/5, 38; Zuhruf sûresi, 43/9; Ahkaf sûresi, 46/33; Hadîd sûresi, 57/4; Teğâbün sûresi, 64/3)

²⁰ “Göklerin ve yerin Rabbi” (Ra’d sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; Enbiyâ sûresi, 21/56; Şuarâ sûresi, 26/24; Sâffât sûresi, 37/5; Sâd sûresi, 38/66; Zuhruf sûresi, 43/82; Duhân sûresi, 44/7; Nebe sûresi, 78/37)

²¹ “Allah’tan başka ilah yoktur.” (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

²² “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

23 “Kıyametin kopması ise başka değil, ancak göz açıp kapama süresinde yahut daha da kısa bir anda olup biter.” (Nahl sûresi, 16/77)

24 “Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (ahirette) hepinizi diriltmek de (O’nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir.” (Lokman sûresi, 31/28)

25 “İşte bak Allah’ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kâdirdir.” (Rûm sûresi, 30/50)

26 Deyyan: Herkesin hesabını, hakkını en iyi bilen ve veren.

27 7,692 kilogramlık ağırlık ölçüsü, 6 okka.

28 “Cennet haktır.” Bkz. Buhârî, teheccüd 1, enbiyâ 47, deavât 10, tevhid 8, 24, 35; Müslim, îmân 46, müsâfirîn 199.

29 Eskiden yaşadığı rivayet edilen kanatlı ve çok büyük kuş; anka kuşu.

30 Emanet-i kübra: Büyük emanet. Bkz. “Biz emaneti göklere, yere, dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten kaçındı, zira sorumluluğundan korktular, ama onu insan yükledi. İnsan bu emanetin hakkını gözetmediği için gerçekten çok zalim, çok cahildir.” (Ahzâb sûresi, 33/72)

31 HAŞİYE Geçmiş her bir bahar kıyameti kopmuş, ölmüş hükmünde ve ardından gelen bahar onun haşri hükmündedir.

32 Şüpheli gün. Şaban ayının sonu mu, ramazan ayının başlangıcı mı olduğu konusunda şüpheyne düşülen gün.

33 “O’nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de, göğün ve yerin, kendisinin buyruğu ile ayakta durması, belirlenen yerde sapasağlam işlerinin başında bulunmasıdır. Sonra sizi yattığınız yerden bir çağırdı mı, birden kabirlerinizden çıkıverirsiniz!” (Rûm sûresi, 30/25)

34 “Hesap defterleri açıldığı zaman...” (Tekvir sûresi, 81/10)

35 “O, kendinden başka her şeyden önce bir Evvel; her şeyin neticesine ve nihayetine hâkim, varı yok yoğun da var eden bir Âhir; vücudu varlığın her satırında, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir Zâhir; her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hadiselerin biricik mercii bir Bâtın’dır; O, bütün bunlar birbirinden ayrı olmayan bir Evvel ve Âhir, bir Zâhir ve Bâtın’dır.” (Hadîd sûresi, 57/3)

36 Kendinden başka her şeyden (masiva) önce bir “Evvel”.

37 Her şeyin neticesine ve nihayetine hâkim, varı yok yoğun da var eden “Âhir”.

38 Vücudu varlığın her satırında, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan “Zâhir”.

39 Her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hadiselerin biricik mercii “Bâtın”.

40 O, her şeyin neticesine ve nihayetine hâkim, varı yok yoğun da var eden “Âhir”dir.

41 O, vücudu varlığın her satırında, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan “Zâhir”dir.

42 “Hesap defterleri açıldığı zaman...” (Tekvir sûresi, 81/10)

43 O, her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hadiselerin biricik mercii “Bâtın”dır.

44 “O, kendinden başka her şeyden önce bir Evvel; her şeyin neticesine ve nihayetine hâkim, varı yok yoğun da var eden bir Âhir; vücudu varlığın her satır, her kelimesinde netlerden daha net, apaçık okunan bir Zâhir; her şeyin ötesinde, ötelerin de ötesinde kâinat ve hadiselerin biricik mercii bir Bâtın; ama evveliyeti, âhriyeti, zâhriyeti ve bâtınıyeti birbirinden ayrı olmayan bir Evvel ve Âhir ve bir Zâhir ve Bâtın’dır.” (Hadîd sûresi, 57/3)

- 45 Her şey kendisine muhtaç olup kendisi hiçbir şeye ve hiç kimseye muhtaç olmayan.
- 46 Kiramen kâtibîn: İnsanın iki tarafında bulunup sevap ve günahlarını yazan melekler.
- 47 Tevatür: Yanlışlığına ihtimal bulunmayacak derece kesin şekilde ve farklı yollarla nakledilen haber.
- 48 Kesin bilgiye dayanarak, ilim yoluyla şüpheye yer bırakmayacak şekilde bilmek.
- 49 Gözüyle görmüş derecede kesin bir şekilde bilmek.
- 50 Marifet mertebesinin en yükseği. Hakikati bizzat yaşayarak görme hali.
- 51 Huy, tabiat, karakter.
- 52 Varlık âlemine ait.
- 53 Hamiyet: Dinî ve millî gayret ve hassasiyet.
- 54 Dünyada evli olan kimselerin bu beraberliklerini cennette de devam ettireceklerine dair Bkz. Buhârî, fezâilü ashâb 30; Tirmizî, menâkıb 62; Ma'mer İbni Râşid, el-Câmi' 11/302.
- 55 Bkz. Bakara sûresi, 2/30.
- 56 "Orada canınız ne isterse, gözleriniz hangi manzaralardan hoşlanırsa hepsi var." (Zuhruf sûresi, 43/71)
- 57 "Şu muhakkak ki, Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez." (Nisâ sûresi, 4/48, 116)
- 58 "Dünya, ahiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için Bkz. el-Gazâlî, İhyâü Ulûmi'd-Dîn 4/19; es-Sehâvî, el-Makâsîdü'l-Hasene s. 497; Aliyyülkârî, el-Esrâru'l-Merfûa s. 205.
- 59 Maslahat: Fayda, maksat, keyfiyet.
- 60 "Onlar cehennemde ebediyen kalacaklardır." (Nisâ sûresi, 4/169; Ahzâb sûresi, 33/65; Cin sûresi, 72/23)
- 61 "Göklerin ve yerin yaratılışı hakkında düşünür ve derler ki: 'Ey büyük Rabbimiz! Sen bunları gayesiz, boşuna yaratmadın. Seni bu gibi noksanlardan tenzih ederiz. Sen bizi o ateş azabından koru!'" (Âl-i İmran sûresi, 3/191)
- 62 "Ey yüce Rabbimiz, cehennem azabını bizden uzaklaştır. Zira onun azabı tahammülü zor, ömür tüketen bir derttir. Ne kötü bir varış yeri, ne fena bir meskendir orası!" (Furkan sûresi, 25/65-66)
- 63 Bkz. Buhârî, cenâiz 87, tefsîru sûre (2) 36, deavât 55; Müslim, küsûf 8, zikir 23, 26, 27, cennet 67, 68.
- 64 Remiz: İşaret.
- 65 "Dünyayı da ahireti de kaybeder." (Hac sûresi, 22/11)
- 66 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.
- 67 "Yerin Rabbi" (Câsiye sûresi, 45/36)
- 68 "Âlemlerin Rabbi" (A'râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü'min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)
- 69 "Allah'tan başka ilah yoktur." (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)
- 70 "Bütün hamdler, övgüler Allah'adır."
- 71 Allah'ı bütün eksiklerden tenzih ederim.
- 72 "Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (ahirette) hepinizi diriltmek de (O'nun için)

ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir.” (Lokman sûresi, 31/28)

73 Büyüklük, yücelik.

74 “Yerin Rabbi” (Câsiye sûresi, 45/36)

75 “Âlemlerin Rabbi” (A’râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü’min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)

76 Allah’ın adıyla.

77 “Allah’tan başka ilah yoktur.” (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

78 Allah’ı bütün eksiklerden tenzih ederim.

79 “Bütün hamdler, övgüler Allah’adır.”

80 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah’tır.

81 Hamdolsun nimetlerini üzerimize yağdıran Münim-i Hakiki, nimetlerin gerçek sahibi Allah’a.

82 “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

83 “Peygamber, Rabbi tarafından kendisine ne indirildiyse ona iman etti, müminler de. Onlardan her biri Allah’a, meleklerine, kitaplarına ve resûllerine iman etti. O’nun resûllerinden hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz, dediler...” (Bakara sûresi, 2/285)

84 Vücûb: Zorunlu, vacip, varlığı kendinden olma.

85 Bkz. Bakara sûresi, 2/30.

86 Allah’ı bütün eksiklerden tenzih ederim.

87 “Bütün hamdler, övgüler Allah’adır.”

88 Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah’tır.

89 “Şehadet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur.” (Müslim, salât 60; Tirmizî, salât 216; Ebû Dâvûd, salât 178; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsneid 1/292)

90 “Şehadet ederim ki Hazreti Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah’ın resûlüdür.” (Müslim, salât 60; Tirmizî, salât 216; Ebû Dâvûd, salât 178; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsneid 1/292)

91 Bütün hamdler, övgüler Allah’adır.

92 Kendisine iman için, vahdaniyeti yani birliği için, varlığının vücubu için, sıfat ve isimleri için, ezelden ebede bütün isimlerinin tecellileri adedince Allah’a hamd olsun.

93 HAŞİYE Denizli Hapsinin Meyvesi’ne Onuncu Mesele olarak, Emirdağı’nın ve bu Ramazan-ı Şerif’in nurlu, küçük bir çiçeğidir. Kur’an’daki tekrarların hikmetini bildirerek dalâlet ehlinin çürük ve zehirli evhamlarını yok eder.

94 Nûr sûresi, 24/35.

95 Nûr sûresi, 24/40.

96 Zalimler.. zalimler.. (Bu tehdidin yer aldığı bazı ayetler için bkz. Bakara sûresi, 2/35, 95, 124 ...)

97 Bkz. Bakara sûresi, 2/23; Yûnus sûresi, 10/38; Hûd sûresi, 11/13; İsrâ sûresi, 17/88; Kasas sûresi, 28/49; Tûr sûresi, 52/34.

98 Cezalet: Rekaketsiz; pelték veya kekeme olmayan, düzgün söyleyiş.

99 “Ama senin Rabbin Azîz ve Rahîm’dir (mutlak galiptir, geniş merhamet sahibidir)” (Şuarâ sûresi, 26/9, 68, 104, 122, 140, 159, 175, 191)

100 “O halde Rabbinizin nimetlerinden hangi birini inkâr edebilirsiniz?” (Rahman sûresi, 55/13, 16, 18; ...)

101 “Hakkı yalan sayanların o gün vay hallerine!” (Mürselât sûresi, 77/15, 19, 24, 28, 34, 37, 40, 45, 47, 49)

102 Sübhansın ya Rab! Senden başka yoktur ilah! Af ve yardım diliyoruz Senden, koru bizi cehennemden!

103 “Allah gerçekten her şeye kadirdir.” (Bakara sûresi, 2/20, 109, 148; Âl-i İmran sûresi, 3/165; Nahl sûresi, 16/77; Nûr sûresi, 24/45; Ankebût sûresi, 29/20; Fâtır sûresi, 35/1)

104 “Muhakkak ki Allah her şeyi hakkıyla bilir.” (Enfâl sûresi, 8/75; Tevbe sûresi, 9/115; Ankebût sûresi, 29/62; Mücadele sûresi, 58/7)

105 “O Azîz’dir, Hakîm’dir (mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir)” (İbrahim sûresi, 14/4; Nahl sûresi, 16/60; Ankebût sûresi, 29/42; Rûm sûresi, 30/27; ...)

106 “O, Azîz’dir, Rahîm’dir (mutlak galiptir, sınırsız merhamet ve ihsan sahibidir)” (Rûm sûresi, 30/5)

107 “Âlemlerin Rabbi” (A’râf sûresi, 7/54; Şuarâ sûresi, 26/23; Kasas sûresi, 28/30; Mü’min sûresi, 40/64; Fussilet sûresi, 41/9; Tekvir sûresi, 81/29; Hâkka sûresi, 69/4)

108 “Senin Rabbin” (Bakara sûresi, 2/30, Mâide sûresi, 5/24, 112; En’âm sûresi, 6/112, 131, 132, 133, 158; A’râf sûresi, 7/167, 172; Enfâl sûresi, 8/5; ...)

109 “Gökleri ve yeri yaratan...” (En’âm sûresi, 6/1, 73; A’râf sûresi, 7/54; Tevbe sûresi, 9/36; Yûnus sûresi, 10/3...)

110 “Geceyi gündüze katar, böylece gündüz uzar. Gündüzü geceye katar, böylece gece uzar.” (Hadîd sûresi, 57/6)

111 “Kalplerin içindekileri O bilir.” (Hadîd sûresi, 57/6)

112 Bkz. “İşte Biz Yusuf’a, kardeşini alıkoyması için böyle bir plan öğrettik.” (Yûsuf sûresi, 12/76)

113 “Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen bulunur.” (Yûsuf sûresi, 12/76)

114 “Biz emaneti göklere, yere, dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten kaçındı, zira sorumluluğundan korktular, ama onu insan yükledi. İnsan bu emanetin hakkını gözetmediği için cidden çok zalim, çok cahildir.” (Ahzâb sûresi, 33/72)

115 “İman edip makbul ve güzel işler yapanlara ise içinden ırmaklar akan cennetler var. İşte en büyük muvaffakiyet, en büyük mutluluk budur.” (Bürûc sûresi, 85/11)

116 “Zalimlere elbette gayet acı bir azap vardır.” (İbrahim sûresi, 14/22; Şûrâ sûresi, 42/21)

117 “Kâfirlere ise cehennem ateşi var.” (Fâtır sûresi, 35/36)

118 “Onlar oraya atılınca cehennem mûthiş homurtusunu, kaynaya kaynaya çıkardığı uğultuyu işitirler. Cehennem, öfkesinden neredeyse çatlayacak haldedir.” (Mülk sûresi, 67/7-8)

119 “Lâ ila he illallah” (Allah’tan başka ilah yoktur. Sâffât Sûresi, 37/35; Muhammed Sûresi, 47/19)

120 “Muhammedu’r-Rasulullah.” (Muhammed Allah’ın Resûlüdür. Fetih Sûresi, 48/29)

121 (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

122 Bazen insan, gözünün iltihaplı olması sebebiyle güneşin ışığını inkâr ettiği gibi ağız da hastalığından dolayı suyun tadını inkâr edebilir. (el-Busayrî, Kasîdetü'l-Bürde 104. beyit)

123 HAŞİYE Bu risalenin telifinden.

124 “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

125 İslam’ın ayırt edici vasfı, nişanı, sembolü.

126 Bkz. Müslim, müsâfirîn 200; Tirmizî, deavât 31; Ebû Dâvûd, salât 118, 119.

127 Bkz. Kaf sûresi, 50/17-18; İnfitâr sûresi, 82/10-12; Tirmizî, îmân 17; İbni Mâce, zühd 35; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/213.

128 On Üçüncü Lem’a.

129 Bkz. Bakara sûresi, 2/168; Âl-i İmran sûresi, 3/175; Nisâ sûresi, 4/76, 120; A’râf sûresi, 7/22, 27; Yûsuf sûresi, 12/5 ...

130 Münker ve Nekir: Kabirde insanı sorguya çekecek melekler.

131 Sarf ve nahiv: Kelime bilgisi ve sözdizimi; gramer.

132 Mübteda: Özne.

133 Haber: Yüklem.

134 Bkz. el-Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu’l-Kadîr* 3/187.

135 Ehadiyet: Cenâb-ı Hakk’ın her şeyde ayrı ayrı görülen birlik tecellisi.

136 “Sana gelen her iyilik Allah’tandır. Başına gelen her fenalık ise nefsindendir.” (Nisâ sûresi, 4/79)

137 Bütün hamdler, övgüler Allah’adır.

138 Allah’ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.

139 “Allah göklerin ve yerin nurudur.” (Nûr sûresi, 24/35)

140 Bkz. et-Taberî, *Câmiu’l-Beyân* 1/153, 194, 21/72; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; İbni Abdilberr, *et-Temhîd* 4/9; el-Heysemî, *Mecmeu’z-Zevâid* 8/131 (Bezzar’dan naklen).

141 Bkz. İbni Mâce, tıb 8; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/31, 65; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/133, 134, 226.

142 Bkz. el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/636; et-Taberî, *Târîhu’l-Umem ve’l-Mülûk* 1/40; Ebu’ş-Şeyh, *el-Azame* 4/1383, 1384, 1400, 1403.

143 Bkz. et-Taberî, *Câmiu’l-Beyân* 15/156; Ebu’ş-Şeyh, *el-Azame* 2/547, 740, 742, 747, 3/868; İbni Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’ân* 3/62.

144 “Mâşâallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!”

145 Allah hayır ve bereketini artırsın.

146 Allah’ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.

147 Bütün hamdler, övgüler Allah’adır.

148 Her türlü şükran ve minnet Allah’adır.

149 Sadece büyüklükte değil, hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.

150 Tetimme: İlave, tamamlayıcı ek.

151 Bkz. Nahl sûresi, 16/50; Tahrîm sûresi, 66/6.

152 "...kendilerine ne emredilirse onu yaparlar." (Nahl sûresi, 16/50; Tahrîm sûresi, 66/6)

153 "Bilakis onların evlat dedikleri melekler, O'nun ikram ve takdirine mazhar olmuş kullarıdır." (Enbiyâ sûresi, 21/26)

154 Hâtime: Sonsöz.

155 "De ki: Sabahın Rabbine sığınırım..." (Felak sûresi, 113/1)

156 "De ki: Sabahın Rabbine sığınırım: Yarattığı şeylerin şerrinden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden, düğümlere üfleyip büyü yapan büyücü kadınların şerrinden ve haset ettiği zaman hasetçinin şerrinden." (Felak sûresi, 113/1-5)

157 "De ki: Sabahın Rabbine sığınırım..." (Felak sûresi, 113/1)

158 Ebced ve cifr: Harflere verilen sayı kıymeti ile kelimelerden gayba dair haberler, tarih veya isim çıkarma ilmi.

159 "Yarattığı şeylerin şerrinden" (Felak sûresi, 113/2)

160 "Düğümlere üfleyip büyü yapan büyücü kadınların (şerrinden)" (Felak sûresi, 113/4)

161 "Ve haset ettiği zaman hasetçinin şerrinden." (Felak sûresi, 113/5)

162 Sekiz İşaret.

163 "Yarattığı şeylerin şerrinden" (Felak sûresi, 113/2)

164 "-den, -dan" anlamında.

165 "Şer, kötülük" (Felak sûresi, 113/2-5)

166 "Ve haset ettiği zaman hasetçinin şerrinden" (Felak sûresi, 113/5)

167 "Ve düğümlere üfleyip büyü yapan büyücü kadınların şerrinden" (Felak sûresi, 113/4)

168 "Şerrinden"

169 "Karanlığı çöktüğü zaman gecenin (şerrinden)" (Felak sûresi, 113/3)

170 "Gece"

171 "Karanlığı çöktüğü zaman"

172 Lahika: Ek, sonradan ilave edilen bölüm.

173 "Dinde zorlama yoktur. Doğru yol, sapıklıktan; hak, batıldan ayrılıp belli olmuştur." (Bakara sûresi, 2/256)

174 "Artık kim tağutu reddedip..." (Bakara sûresi, 2/256)

175 "...Allah'a iman ederse (en sağlam tutumağa) yapışmıştır..." (Bakara sûresi, 2/256)

176 "...en sağlam tutumağa (yapışmıştır)" (Bakara sûresi, 2/256)

177 "...kopması mümkün olmayan. Allah her şeyi işitir, bilir." (Bakara sûresi, 2/256)

178 "Allah, iman edenlerin yardımcısıdır." (Bakara sûresi, 2/257)

179 "Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır." (Bakara sûresi, 2/257)

180 “İnkâr edenlerin dostları ise tağutlar olup...” (Bakara sûresi, 2/257)

181 “... onları aydınlıktan karanlıklara götürürler.” (Bakara sûresi, 2/257)

182 “İşte onlar cehennemlik kimselerdir ki orada ebediyen kalacaklardır.” (Bakara sûresi, 2/257)

183 “Dinde zorlama yoktur. Doğru yol, sapıklıktan; hak, batıldan ayrılıp belli olmuştur.” (Bakara sûresi, 2/256)

184 “ebediyen kalacaklardır.” (Bakara sûresi, 2/257)

185 “...Allah’a iman ederse en sağlam tutamağa yapışmıştır...” (Bakara sûresi, 2/256)

186 “Allah, iman edenlerin yardımcısıdır.” (Bakara sûresi, 2/257)

187 “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

188 “Rabbinin bunca nimetlerine rağmen kâfir insan azar.” (Alak sûresi, 96/6)

189 Tağut: Bâtıl mabud, şeytan. İslamiyet’ten önce Mekke’deki Lât ve Uzza putları.

190 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah’ın adıyla.

191 “Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

192 Allah’ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

193 Şua: Bir ışık kaynağından uzanan ışık telleri, ışın.

194 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah’ın adıyla.

195 “Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

196 “Işığı pırıl pırıldır.” (Nûr sûresi, 24/35)

197 Sekiz İşaret. Yirmi Dokuzuncu Mektup’un Sekizinci Meselesi.

198 On Dokuzuncu Mektup.

199 Âlemlere rahmet.

200 Bkz. “İşte bunun içindir ki ey Resûlüm, Biz seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik.” (Enbiyâ sûresi, 21/107)

201 Bkz. Ebû Nuaym, Hilyetü’l-Evliyâ 8/200; el-Beyhakî, ez-Zühhd s.118; el-Münzirî, et-Terğîb ve’t-Terhîb 1/41.

202 Bkz. el-Beyhakî, Şuabü’l-îmân 3/282; Hatîb el-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd 8/207; İbni Kuteybe, Tevîlü Muhtelefî’l-Hadîs 1/203.

203 Allah’ın “Kuddüs” ismini zikreden kuş.

ASÂ-YI MUSA'DAN

İKİNCİ KISIM

Hüccetullahi'l-Bâliğa²⁰⁴ Risalesi

(On bir “Hüccet-i İmaniye” yani imana dair on bir delildir)

Bu risaleyi Ankara'daki bilirkişiler çok takdir ettikleri gibi, bu defa da beraatımıza mühim bir sebep; mutlak küfrü kıran en keskin, yüksek, kuvvetli, kesin ve açık bir delildir.

Said Nursî

²⁰⁴ Allah'ın varlığına açık, kesin delil.

Birinci Hüccet-i İmaniye²⁰⁵

ÂYETÜ'L-KÜBRÂ

(Kâinata Hâlık'ını Soran Bir Yolcunun Müşahedeleridir²⁰⁶)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ
إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا²⁰⁷

*Bu yüce ayet gibi pek çok Kur'an ayeti, şu kâinatın Hâlık'ını bildirmesi yönüyle, her vakit herkesin çok hayretle bakıp zevkle mütalaa ettiği,²⁰⁸ en parlak bir tevhid sayfası olan **gökleri** en başta zikrettiğinden, en başta onunla başlamak uygundur.*

Evet, dünya memleketine ve misafirhanesine gelen her bir misafir, gözünü açıp baktıkça görür ki o, kerem sahibi bir Zât'a yakışacak surette gayet cömertçe bir ziyafet sofrası.. gayet sanatkârca bir sergi.. gayet haşmetli bir ordugâh ve talim meydanı.. gayet hayret verici, şevk uyandıran bir seyir ve temaşa sahnesi.. ve gayet mânidar, hikmetli bir mütalaa yeridir. Bu güzel misafirhanenin Sahibini, bu muazzam kitabın Müellifini ve bu muhteşem memleketin Sultanını tanımak, bilmek isterken ve şiddetle merak ederken, o yolcuya en başta *göklerin* nur yaldızı ile yazılan güzel yüzü görünür. “Bana bak! Aradığımı sana bildireceğim.” der. O da bakar, görür ki:

Bir kısmı dünyamızdan bin defa büyük ve o büyüklerden bir kısmı top güllesinden yetmiş derece süratli yüz binlerce gökcismini direksiz, düşürmeden durduran.. birbirine çarptırmadan fevkalâde hızlı ve beraber gezdiren.. o sayısız lambaları yağsız, söndürmeden sürekli yakan.. hiçbir gürültü ve karışıklık çıkartmadan o nihayetsiz büyük kütleleri idare eden.. güneş ve ayın vazifeleri gibi, hiç isyan ettirmeden o pek büyük varlıkları vazifelerle çalıştıran.. iki kutbun dairesindeki hesap rakamlarına sığmayan sonsuz bir uzaklık içinde, onları aynı zamanda, aynı kuvvet, aynı tarz ve aynı yaradılış mührüyle, aynı şekilde, beraber, noksansız çekip çeviren.. o pek büyük, haddinin üstünde kuvvetlere sahip cisimleri, haddini aştırmadan kanununa itaat ettiren.. göğün yüzünü kirletecek o nihayetsiz kalabalığın enkazları gibi süprüntülere meydan vermeden, onu pek parlak ve pek güzel şekilde temizleten.. muntazam bir ordu manevrası gibi manevra ile gezdiren.. ve dünyayı döndürmesiyle, o muhteşem manevranın başka bir

surette hakiki ve hayalî tarzlarını her gece ve her sene sinema levhaları gibi seyirci mahlûkatına gösteren bir rubûbiyetin tezahürü ve o rubûbiyet faaliyeti içinde görünen teshir (emrine itaat ettirme), tedbir (idare), tedvir (çekip çevirme), tanzim (düzene koyma), tanzif (temizleme) ve tavziften (vazifelendirme) ibaret bir hakikat; bu büyüklüğü ve kuşatıcılığı ile o göklerin Hâlık'ının varlığının vücûbuna²⁰⁹ ve birliğine delildir. O'nun varlığının, göklerin varlığından daha açık olduğuna, göze gösterircesine şahitlik eder. Bu mânâda *Birinci Makam'ın birinci basamağında*,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: السَّمَوَاتُ بِجَمِيعِ مَا فِيهَا بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ، وَالتَّذْيِيرِ، وَالتَّدْوِيرِ، وَالتَّنْظِيمِ، وَالتَّنْظِيفِ، وَالتَّوْظِيفِ الْوَاسِعَةِ الْمَكْمَلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.²¹⁰

denilmiştir.

Sonra, dünyaya gelen o yolcuya ve misafire, “*cevv-i semâ*” denilen, hayret verici şeylerin mahşeri olan *hava* (atmosfer) gürültüyle bağırır: “Bana bak! Merakla aradığını ve seni buraya göndereni benimle bilebilir ve bulabilirsin.” O misafir, havanın ekşi fakat merhametli yüzüne bakar, müthiş fakat müjdeli gürültüsünü dinler, görür ki:

Yerle gökler arasında boşlukta durdurulan *bulut*, gayet hikmetli ve merhametli bir tarzda yeryüzü bahçesini sular, ahalisine âb-ı hayat getirir, sıcaklığı (yani yaşama ateşinin şiddetini) dengeler ve ihtiyaca göre her yerin imdadına yetişir. Bu vazifeler gibi pek çok vazifeyi görmekle beraber, muntazam bir ordunun acele emirlere göre görünmesi ve gizlenmesi misali, birden yer ile gök arasını dolduran o koca bulut da gizlenir, bütün parçalarıyla istirahatata çekilir, hiçbir izi görülmez. Sonra “Yağmur başına arş!” emrini aldığı anda, bir saat, belki birkaç dakika içinde toplanıp gökyüzünü doldurur, bir kumandanın emrini bekliyor gibi durur.

O yolcu sonra havadaki *rüzgâra* bakar, şunu görür: Hava o kadar çok vazifeye gayet hikmetli bir şekilde ve cömertçe istihdam olunur ki, âdeta o cansız havanın şuarsuz zerrelerinden her biri, bu kâinatın Sultanından gelen emirleri dinler, bilir ve hiçbirini geri bırakmadan o Kumandanın kuvvetiyle yapar, intizamla yerine getirir. Böyle yeryüzünün bütün nüfusuna nefes vermek.. canlılar için lüzumlu olan sıcaklık, ışık, elektrik gibi maddeleri ve sesleri nakletmek.. ve bitkilerin aşılmasına vasıta olmak gibi çok küllî

vazife ve hizmetlerde, gaybî bir el tarafından gayet şuurlu bir şekilde, hepsini bilircesine ve hayat vermek için çalıştırılıyorlar.

Sonra *yağmura* bakar, görür ki: O latif, berrak, tatlı, hiçten ve gaybî bir rahmet hazinesinden gönderilen damlalarda o kadar rahmanî hediyeler ve vazifeler var ki, âdeta bu, “rahmet maddî surete bürünerek damlalar halinde Cenâb-ı Hakk’ın hazinesinden yağıyor” mânâsında olduğundan, yağmura “rahmet” denilmiştir.

Ardından *şimşeğe* bakar ve *gök gürültüsünü* dinler. Pek hayret verici ve garip hizmetlerde çalıştırıldıklarını görür.

Sonra o yolcu gözünü çeker, aklına bakar, kendi kendine der ki: “Atılmış pamuk gibi olan bu cansız, şuursuz bulut elbette bizi bilmez, bize acıyıp imdadımıza kendi kendine koşmaz, emirsiz meydana çıkmaz ve gizlenmez; aksine, gayet Kadir ve Rahîm bir Kumandanın emriyle hareket eder ki bir iz bırakmadan gizlenir.. bir defada meydana çıkar, iş başına geçer.. gayet faal ve müteâl (aşkın), gayet cilveleri bulunan haşmetli bir Sultanın fermanı ve kuvvetiyle –her vakit– hava âlemini doldurup boşaltır.. havayı o Zât’ın “sürekli, hikmetle yazıp paydos ile bozduğu” tahtasına, mahv ve ispat levhasına, haşır ve kıyamet suretine çevirir. Gayet lütufkâr, gayet ihsan ve kerem sahibi, yarattıklarının ihtiyacına cevap vermeyi ve onları görüp gözetmeyi seven bir Hâkim-i Müdebbir’in, her şeyi sonsuz hikmetiyle çekip çeviren bir Zât’ın idaresiyle rüzgâra biner ve dağlar gibi yağmur hazinelerini bindirir, muhtaç olan yerlere yetişir. Âdeta onlara acıyıp ağlayarak, gözyaşlarıyla o muhtaçları çiçeklerle güldürür, güneş sıcaklığının şiddetini azaltarak serinletir. Sünger gibi, bahçelerine su serper ve yeryüzünü yıkar, temizler.”

Hem o meraklı yolcu kendi aklına şöyle der: “Bu cansız, hayatsız, şuursuz, devamlı çalkalanan, kararsız, fırtınalı, dağdağalı, sabit olmayan, hedefsiz havanın perdesi ve görünen suretiyle meydana gelen; hikmetle, merhametle ve sanatkârca gerçekleşen yüz binlerce iş, ihsan ve yardımlar açıkça ispat eder ki, bu çalışkan *rüzgârın*, bu hareketli hizmetkârın kendi başına hiçbir hareketi yok; o, gayet Kadir ve Alîm, gayet Hakîm ve Kerîm bir âmirin emriyle hareket eder. Âdeta her bir zerresi her işi bilen ve o âmirin her emrini anlayan, dinleyen bir asker gibi, havada cereyan eden her bir Rabbanî emri dinler, itaat eder. Bütün hayvanların nefes almasına ve yaşamasına, bitkilerin aşılmasına, büyümesine ve hayatı için lüzumlu

maddelerin yetiştirilmesine, bulutların sevk ve idaresine, yakıtsız gemilerin seyr u seyahatine.. bilhassa seslerin ve bilhassa telsiz telefon, telgraf ve radyo ile konuşmaların nakline yarayan rüzgârın böyle umumi ve küllî hizmetlerinden başka; azot ve oksijen gibi iki basit maddeden ibaret hava zerrecilerinin, birbirinin benzeriyken yeryüzünde yüz binlerce tarzda bulunan Rabbanî sanatlarda kusursuz bir intizamla, bir hikmet eli tarafından çalıştırıldığını görüyorum.

Demek, وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ²¹¹ ayetinin açık beyanıyla; rüzgârı istediği gibi idare edip sayısız Rabbanî hizmetlerde kullanan.. bulutları emrine itaat ettirip hadsiz Rahmanî işlerde çalıştıran.. ve havayı o surette var eden, ancak Vâcibü'l-Vücûd, her şeye gücü yeten, her şeyi bilen bir Rabb-i Zülcelâl-i ve'l-ikram'dır.”

O yolcu böyle der ve buna hükmeder.

Sonra *yağmura* bakar, görür ki: Yağmurda damlaları sayısınca faydalar ve Rahmanî cilveler, sızıntıları miktarınca hikmetler bulunuyor. O şirin, latif ve mübarek damlalar o kadar muntazam ve güzel yaratılıyor ki, bilhassa yaz mevsiminde yağan dolu o kadar denge ve intizamla gönderiliyor ve iniyor ki, fırtınalarla çalkalanan ve büyük şeyleri çarpıştıran şiddetli rüzgârlar onların dengesini, intizamını bozmuyor; damlaları birbirine çarptırıp birleştirerek zararlı kütleler yapmıyor. Ve bunlar gibi çok hikmetli işlerde, bilhassa canlıların vücudunda çalıştırılan basit, cansız ve şuursuz hidrojen, oksijen gibi iki basit maddeden oluşan bu su, yüz binlerce hikmetli, şuurlu ve farklı hizmette ve sanatta kullanılıyor. Demek, surete bürünmüş rahmetin ta kendisi olan yağmur ancak bir Rahman-ı Rahîm'in gaybdaki rahmet hazinesinde yapılıyor ve indirilmesiyle وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَةً²¹² ayetini maddî olarak tefsir ediyor.

Sonra o yolcu *gök gürültüsünü* dinler ve *şimşeğe* bakar. Görür ki: Bu iki hayret verici hava hadisesi tamtamına وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ²¹³ ve يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ²¹⁴ ayetlerini maddî olarak tefsir etmekle beraber, yağmurun geleceğini haber veriyor, muhtaçlara müjdeliyor.

Evet hiçten, birden, harika bir gürültü ile havayı konuşurmak.. fevkalâde bir nur ve ateş ile karanlık göğü ışıkla doldurmak.. ve dağ gibi, pamuk misali; dolu, kar ve su tulumbası hükmünde olan bulutları ateşlemek gibi hikmetli ve garip vaziyetlerle gafil insanın başına yukarıdan tokmak gibi

vuruyor: “Başını kaldır! Kendini tanıtmak isteyen faal ve kudretli bir Zât’ın harika işlerine bak! Sen başıboş olmadığın gibi bu hadiseler de başıboş olamaz. Her biri çok hikmetli vazifeler peşinde koşturuluyor. Her şeyi sonsuz bir hikmetle idare eden bir Müdebbir-i Hakîm tarafından çalıştırılıyorlar.” diye ihtar ediyor.

İşte o meraklı yolcu, havada; bulutu emrine boyun eğdirmekten, rüzgârı idare etmekten, yağmuru indirmekten ve hava hadiselerini çekip çevirmekten ibaret bir hakikatin yüksek ve aşikâr şahitliğini işitir, ²¹⁵أَمْنْتُ بِاللَّهِ der. Birinci Makam’ın ikinci mertebesinde,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ: الْجَوُّ بِجَمِيعِ مَا فِيهِ، بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ، وَالتَّصْرِيفِ، وَالتَّنْزِيلِ، وَالتَّدْبِيرِ الْوَاسِعَةِ الْمُكْمَلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ. ²¹⁶

ifadesi havaya dair, o yolcunun gördüğü bu zikredilen şeyleri bildirir. ²¹⁷
İHTAR

Sonra, bu fikir seyahatine alışan o tefekkür eden misafire, **yeryüzü** hal diliyle der ki: “Uçsuz bucaksız gökte, havada ne geziyorsun? Gel, ben sana aradığını tanıtacağım. Gördüğüm vazifelere bak ve sayfalarımı oku!” O da bakar, görür ki:

Yeryüzü, meczup bir mevlevi gibi iki hareketiyle günleri, seneleri, mevsimleri vücuda getiren bir daireyi, büyük haşır meydanı etrafında çiziyor. O, canlıların yüz binlerce türünü bütün erzak ve ihtiyaçlarıyla içine alıp uzay denizinde tam bir denge ve düzenle gezdiren, güneşin etrafında seyahat eden, Cenâb-ı Hakk’ın muhteşem ve itaatkâr bir gemisidir.

Sonra o yolcu yeryüzünün *sayfalarına* bakar, görür ki: Bâblarındaki²¹⁸ her bir sayfası, binlerce ayetiyle yeryüzünün Rabbini tanıtıyor. Hepsini okumaya vakit bulamadığından, yalnız bir tek sayfa olan, *canlıların bahar mevsiminde var edilmesine ve idaresine* bakar. Görür ki: Yüz binlerce türün sayısız fertlerinin suretleri basit bir maddeden gayet muntazam bir şekilde açılıyor.. gayet merhametle terbiye ediliyor.. gayet mucizevî bir tarzda bir kısmı tohumlarına kanatçıklar takıp uçurularak yeryüzüne dağıtılıyor.. her şeyin dizginini elinde bulunduran Zât’a yakışır şekilde idare ediliyor.. gayet şefkatle iâşe ve yiyecekleri veriliyor.. ve gayet Rahîm ve Rezzak bir Zât tarafından hadsiz, çeşit çeşit, lezzetli ve tatlı rızıkları merhametle, ihtiyaçları gözetilerek hiçten, kuru topraktan, birbirinin benzeri ve farkları pek az olan kemik gibi kök ve çekirdeklerden, su damlalarından

yetiştiriliyor. Her bahar gayb hazinesinden yüz bin çeşit yiyecek, gıda ve ihtiyaçlar, bir vagon gibi yüklenip kusursuz bir intizamla canlılara gönderiliyor. Bilhassa o erzak paketleri içinde yavrulara süt konserveleri ve annelerinin şefkatli sinelerine asılan şekerli süt tulumbacıklarını göndermek o kadar şefkatli, merhametli ve hikmetli görünüyor ki, apaçık şekilde bir Rahman-ı Rahîm'in rahmetinin ve ihsanının gayet şefkatli ve terbiye edici bir cilvesi olduğunu ispatlıyor.

Kısacası: Baharın bu hayat sayfası, ölümden sonraki o büyük dirilişin yüz binlerce misalini göstermekle

فَانْظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ²¹⁹

ayetini maddî olarak gayet parlak tefsir ettiği gibi, şu ayet de o sayfanın mânâlarını mucizevî bir şekilde ifade eder. Ve o yolcu, yeryüzünün bütün sayfalarıyla, büyüklüğü ölçüsünde ve kuvvetinde ²²⁰هُوَ إِلَّا dediğini anladı.

İşte yerkürenin yirmiden fazla büyük sayfasından birinin yirmi yönünden bir tekinin kısaca şahitliğiyle, o yolcunun diğer sayfalarda gördükleri mânâsında ve onları ifade etmek için *Birinci Makam'ın üçüncü mertebesinde şöyle denilmiştir:*

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الُّوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: الْأَرْضُ بِجَمِيعِ مَا فِيهَا، وَمَا عَلَيْهَا، بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ، وَالتَّدْبِيرِ، وَالتَّرْبِيَةِ، وَالْفَتَاحِيَّةِ وَتَوَزِيعِ الْبُذُورِ وَالْمُحَافَظَةِ وَالْإِدَارَةِ، وَالْإِعَاشَةِ، لِّجَمِيعِ دَوَى الْحَيَاةِ، وَالرَّحْمَنِ وَالرَّحِيمَةِ الْعَامَّةِ الشَّامِلَةِ الْمُكْمَلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ.²²¹

Sonra o tefekkür eden yolcu, her sayfayı okuyup saadet anahtarı olan imanı kuvvetlendikçe, manevî yükselişin anahtarı olan marifeti arttıkça, bütün kemâl vasıflarının esası ve madeni olan “iman-ı billah” (Allah’a iman) hakikati bir derece daha açığa çıkıp çok manevî zevk ve lezzet verdikçe merakını şiddetle tahrik ettiğinden; göklerin, havanın ve yeryüzünün mükemmel ve kesin derslerini dinlediği halde ²²²هَلْ مِنْ مَّزِيدٍ deyip dururken, **denizlerin ve büyük nehirlerin** cezbeye kapılmış gibi taşıp coşarak zikretmelerini, hüznü ve lezzetli seslerini işitir.

Hal diliyle ve sözle, “Bize de bak, bizi de oku!” derler. O da bakar, görür ki:

Canlı bir şekilde çalkalanan; dağılma, dökülme ve her yere yayılma meylinde olan denizler, yeryüzünü kuşatıp dünya ile beraber gayet süratli bir şekilde, bir senede yirmi beş bin senelik bir dairede koşturulduğu halde ne dağılır, dökülür ne de komşusu olan toprağa tecavüz eder. Demek, gayet kudretli ve büyük bir Zât'ın emri ve kuvvetiyle durur, gezer, korunur.

Sonra o yolcu *denizlerin içine* bakar, görür ki: Gayet güzel, ziynetli ve muntazam cevherlerinden başka, binlerce cins hayvanın beslenmesi ve idaresi, doğum ve ölümleri o kadar düzenlidir, basit bir kum ve acı bir sudan verilen rızıkları, yiyecekleri o kadar mükemmeldir ki; bunun bir Kadîr-i Zülcelâl'in, bir Rahîm-i Zülcemâl'in idaresi ve beslemesi olduğunu açıkça ispat eder.

Sonra o misafir, *nehirlere* bakar. Faydaları, vazifeleri, kaynaklarından gelen su ile akışları arasındaki denge o kadar hikmetlidir ve merhametle idare edilir ki, açıkça şunu ispatlar: Bütün ırmaklar, pınarlar, çaylar, büyük nehirler, celâl ve ikram sahibi bir Rahman'ın rahmet hazinesinden çıkıyor ve akıyor. Hatta o kadar fevkalâde depolanıyor ve sarf ediliyorlar ki, “Dört nehir cennetten gelir.”²²³ diye rivayet edilmiş. Yani idareleri görünüşteki sebeplerin çok ötesinde olduğundan, manevî bir cennetin hazinesinden ve yalnız gaybî, tükenmez bir kaynağın feyziyle akıyorlar, demektir. Mesela Mısır'ın kumluk çöllerini cennete çeviren mübarek Nil, güneyden, Kamer Dağı denilen bir dağdan sürekli, küçük bir deniz gibi tükenmeden akıyor. Altı aylık akan su miktarı dağ şeklinde toplansa ve buz tutsa, o dağdan daha büyük olur. Halbuki o dağda ona ayrılan yer ve mahzen, dağın altıda biri değildir. Nehri besleyen ise o çok sıcak bölgede pek az yağın ve susamış toprak çabuk yuttuğu için mahzene az giden yağmur olamaz. Elbette yağmur o geniş dengeyi muhafaza edemediğinden, o mübarek Nil yeryüzü kanunlarının ötesinde bir “gaybî cennet”ten çıkıyor rivayeti, gayet mânidar ve güzel bir hakikati ifade ediyor.

İşte o yolcu, deniz ve nehirlerin denizler gibi hakikatlerinin ve şahitliklerinin binde birini gördü. Hepsi ittifakla, denizlerin büyüklüğü kadar bir kuvvetle ²²⁴لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ der ve denizler, bu şehadete içindeki mahlûkat sayısınca şahitler gösterir, diye anladı. Onların bütün şahitliklerini ifade etme mânâsında *Birinci Makam'ın dördüncü mertebesinde*,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: جَمِيعُ الْبَحَارِ وَالْأَنْهَارِ، بِجَمِيعِ مَا فِيهَا، بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ، وَالْمَحَافَظَةِ، وَالْإِدْخَارِ، وَالْإِدَارَةِ الْوَاسِعَةِ الْمُنْتَظَمَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ. ²²⁵

denilmiştir.

Sonra **dağlar ve çöller**, fikrî seyahatte bulunan o yolcuyla çağırır, “Bizim sayfalarımızı da oku!” der. O da bakar, görür ki:

Dağların küllî vazifeleri ve umumi hizmetleri o kadar büyük ve hikmetlidir ki, akılları hayrette bırakır. Mesela dağlar Cenâb-ı Hakk’ın emriyle zeminden çıkar ve onun yeraltındaki değişimlerden ileri gelen heyecanını, gazabını ve hiddetini dindirir. Yeryüzü o dağların fışkırmasıyla, açtıkları delikten teneffüs ederek zararlı sarsıntılardan ve zelzelelerden kurtulur, dönüş vazifesinde sakinlerinin istirahatını bozmaz. Demek, nasıl ki gemileri sarsıntıdan korumak ve dengelerini muhafaza etmek için üstlerinde direkler kurulur; öyle de dağların yeryüzü gemisinde, bu mânâda hazineli direkler olduğunu Kur’an-ı Mu’cizü’l-Beyan,

وَالْجِبَالُ أَوْتَادًا ²²⁶، وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِي ²²⁷، وَالْجِبَالُ أَرْسِيًا ²²⁸

gibi çok ayetle ferman ediyor.

Hem mesela dağların içinde canlılara lâzım olan her çeşit kaynak, sular, madenler, maddeler, ilaçlar o kadar hikmetle, idare gözetilerek, cömertçe ve ihtiyatla depolanmış, hazırlanmış, istif edilmiştir ki; o yolcu, bunlar kudreti sonsuz bir Kadir’in ve hikmeti sonsuz bir Hakîm’in hazineleri, ambarları ve hizmetkârları olduklarını açıkça ispat eder, diye anlar. Çöl ve dağların dağ kadar vazife ve hikmetlerinden bu iki cevhere diğerlerini kıyaslayıp onların bütün hikmetleriyle –bilhassa tedbir olarak saklananlar yönüyle– şahitliklerini ve söyledikleri ²²⁹ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ tevhidini, dağlar kuvvetinde ve sağlamlığında, çöller genişliğinde ve büyüklüğünde görür, ²³⁰ اَمَنْتُ بِاللَّهِ der.

İşte bu mânâyı ifade etmek için *Birinci Makam’ın beşinci mertebesinde*,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ: جَمِيعُ الْجِبَالِ وَالصَّخَارَى بِجَمِيعِ مَا فِيهَا وَمَا عَلَيْهَا، بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْإِدْخَارِ، وَالْإِدَارَةِ، وَنَشْرِ الْبُذُورِ، وَالْمَحَافَظَةِ، وَالتَّنْذِيرِ الْإِحْتِيَاطِيَّةِ الرَّبَّانِيَّةِ الْوَاسِعَةِ الْعَامَّةِ الْمُنْتَظَمَةِ الْمَكْمَلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ. ²³¹

denilmiştir.

Sonra o yolcu, dağda ve ovada fikren gezerken, **ağaçlar ve bitkiler âleminin** kapısı kendisine açıldı. Onu içeriye çağırdı, “Gel bizim

dairemizde de gez, bizim yazılarımızı da oku!” dediler. O da girdi, gördü ki: Gayet muhteşem ve göz alıcı bir tehli²³² ve tevhid meclisi, bir zikir ve şükür halkası meydana getirmişler. Hal dillerinden bütün ağaç ve bitki türlerinin ittifakla, beraberce âdetâ ²³³لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ dediklerini anladı. Çünkü bütün meyveli ağaç ve bitkilerin, ölçülü, güzel ve açık konuşan yapraklarının dilleriyle, süslü çiçeklerinin cezâletli²³⁴ sözleriyle, intizamlı meyvelerinin belâgatli kelimeleriyle tesbih edercesine şahadet getirdiklerini ve ²³⁵لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ dediklerini gösteren, buna şahitlik eden üç büyük, küllî hakikati gördü.

Birincisi: Her birinde açıkça, kastî bir nimet verme ve ikram, iradî bir ihsan ve imtinan²³⁶ mânâsı ve hakikati hissedildiği gibi, bu, bütününde de gündüz vakti güneşin ışığı misali görünüyor.

İkincisi: Tesadüfe havalesi hiçbir şekilde mümkün olmayan kastî ve hikmetli bir temyiz ve tefrik, yani birbirinden ayırt etme, iradî ve merhametli bir süsleme ve tasvir mânâsı ve hakikati o sayısız ağaç ve bitki türlerinde, tek tek onların her birinde gündüz gibi aşikâr görünüyor ve bir Sâni-i Hakîm’in eseri, nakşı olduklarını gösteriyor.

Üçüncüsü: O sayısız sanatlı varlıkların yüz bin çeşit, ayrı ayrı tarz ve şekildeki suretleri; gayet muntazam, ölçülü, ziynetli olarak sınırlı, sayılı ve birbirinin benzeri, basit ve cansız, birbirinin aynı veya az farklı, karışık olan çekirdeklerden, tohumcuklardan çıkıyor. O iki yüz bin bitki türünün her birinin suretlerinin farklı ve intizamlı, ayrı ayrı, ölçülü, canlı, hikmetli, yanlıssız, hatasız bir vaziyette açılması öyle bir hakikattir ki, güneşten daha parlaktır. Ve bahardaki çiçekler, meyveler, yapraklar ve diğer canlılar sayısınca o hakikati ispat eden şahitler var, diye bilen o yolcu ²³⁷الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى نِعْمَةِ الْإِيمَانِ dedi.

İşte bu zikredilen hakikatleri ve şahitlikleri ifade etmek mânâsında *Birinci Makam*’ın altıncı mertebesinde,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَى وَجُوبِ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إِجْمَاعُ جَمِيعِ أَنْوَاعِ الْأَشْجَارِ وَالنَّبَاتَاتِ الْمُسَبَّحَاتِ النَّاطِقَاتِ، بِكَلِمَاتٍ أَوْ رَاقِهَا الْمُؤَزَّنَاتِ الْفَصِيحَاتِ، وَأَزْهَارِهَا الْمُزَيَّنَاتِ الْجَزِيلَاتِ، وَأَثْمَارِهَا الْمُنتَظِمَاتِ الْبَلِيغَاتِ، بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْإِنْعَامِ وَالْإِكْرَامِ وَالْإِحْسَانِ، بِقَصْدٍ وَرَحْمَةٍ، وَحَقِيقَةِ التَّمْيِيزِ وَالتَّزْيِينِ وَالتَّصْوِيرِ، بِإِرَادَةٍ وَحِكْمَةٍ، مَعَ قَطْعِيَّةٍ دَلَالَةٍ حَقِيقَةٍ فَتَحَ جَمِيعَ

صُورَهَا الْمَوْزُونَاتِ الْمُزَيَّنَاتِ الْمُتَبَايِنَةِ الْمُتَنَوِّعَةِ الْغَيْرِ الْمَحْدُودَةِ، مِنْ نَوَيَاتٍ، وَحَبَّاتٍ مُتَمَاتِلَةٍ
مُنْتَشَابِهِةٍ مَحْصُورَةٍ مَعْدُودَةٍ. ²³⁸

denilmiştir.

Sonra fikrî seyahatteki o meraklı, mertebe kat ettikçe zevki ve şevki artan dünya yolcusu, bahar bahçesinden bir bahar kadar marifet ve iman güldestesi alıp gelirken, **hayvanlar ve kuşlar âleminin** kapısı, hakikati gören aklına ve marifeti bilen fikrine açıldı. Yüz bin ayrı ayrı sesle ve çeşit çeşit dillerle onu içeriye çağırırdı, “Buyurun!” dediler. O da girdi ve gördü ki:

Bütün hayvan ve kuş türleri, toplulukları ve milletleri ittifakla, sözle ve hal dilleriyle ²³⁹هُوَ إِلَّا إِلَهٌ لَا deyip yeryüzünü bir zikirhaneye ve muazzam bir tehlil meclisine çevirmiş. O yolcu, her birini bizzat rabbanî birer kaside, sübhanî birer kelime ve mânidar, rahmanî birer harf hükmünde, Sâni’inin vasıflarını tarif ve hamd ü senâ eder vaziyette gördü. Âdeta o hayvanların ve kuşların duyguları, duyuları, donanımları, uzuvları manzum ve vezinli kelimeler, muntazam ve mükemmel sözlerdir. Bunlarla Hallâk ve Rezzâk’ına şükür ve O’nun birliğine şahitlik ettiklerini kesin bir şekilde bildiren üç muazzam ve kuşatıcı hakikati gördü.

Birincisi: Serseri tesadüfe, kör kuvvete ve şuursuz tabiata havalesi hiçbir şekilde mümkün olmayan; hikmetle yoktan var etmek.. sanatkârca güzel bir şekilde vücuda getirmek.. iradeyle ve alîm bir Zât’a has surette yaratmak, inşa etmek.. ve yirmi yönden ilim, hikmet ve iradenin cilvesini gösteren ruh vermek ve diriltmek hakikatidir. Bu, canlılar sayısınca şahitleri bulunan açık bir delil olarak Hayy-ı Kayyûm Zât’ın varlığının vücûbuna, yedi sıfatına²⁴⁰ ve birliğine şehadet eder.

İkincisi: O sayısız sanatlı varlıklarda simaca farklı, süslenmiş, miktarca ölçülü ve suretçe intizamlı bir tarzdaki birbirinden ayırma faaliyetinden, ziynetlendirmeden, tasvirden öyle muazzam ve kuvvetli bir hakikat görünür ki, her şeye gücü yeten Kadir ve sonsuz ilmi her şeyi kuşatan Âlim Zât’tan başka hiç kimse, bu her yönden binlerce harika ve hikmet gösteren kuşatıcı fiile sahip olamaz. Buna imkân ve ihtimal yok.

Üçüncüsü: Birbirinin aynı veya az farklı, birbirine benzeyen belli sayıdaki, sınırlı yumurta ve yumurtacıklardan, nutfe (sperm) denilen su damlalarından o sayısız hayvanların yüz binlerce tarzda ve birer hikmet mucizesi mahiyetindeki suretlerini gayet muntazam, ölçülü ve hatasız bir

bütünlük içinde açmak öyle parlak bir hakikattir ki, hayvanlar sayısınca senet ve deliller o hakikati aydınlatır.

İşte bu üç hakikatin ittifakıyla bütün hayvan türleri beraber öyle bir **لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ** deyip şahadet getiriyorlar ki, o yolcu yeryüzünü âdetâ büyük bir insan gibi büyüklüğü ölçüsünde **لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ** deyip gök ehline işittiriyor mahiyette gördü ve tam ders aldı. *Birinci Makam'ın yedinci mertebesinde* bu zikredilen hakikatleri ifade etmek mânâsında,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الُّوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اِتِّفَاقُ جَمِيعِ أَنْوَاعِ الْحَيَوَانَاتِ وَالطَّيُورِ الْحَامِدَاتِ الشَّاهِدَاتِ بِكَلِمَاتٍ حَوَاسِّهَا، وَقَوَاهَا، وَحَسِّيَّاتِهَا، وَلَطَائِفِهَا الْمَوْزُونَاتِ الْمُنْتَظَّمَاتِ الْفَصِيحَاتِ، وَبِكَلِمَاتٍ جِهَازَاتِهَا وَجَوَارِحِهَا وَأَعْضَائِهَا وَالْأَتِهَا الْمُكَمَّلَةِ الْبَلِيغَاتِ، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْإِبْدَاعِ وَالصَّنْعِ وَالْإِبْدَاعِ بِالْإِرَادَةِ، وَحَقِيقَةِ التَّمْيِيزِ وَالتَّزْيِينِ بِالْقَصْدِ، وَحَقِيقَةِ التَّقْدِيرِ وَالتَّصْوِيرِ بِالْحِكْمَةِ، مَعَ قَطْعِيَّةِ دَلَالَةِ حَقِيقَةِ فَتْحِ جَمِيعِ صُورِهَا الْمُنْتَظَّمَةِ الْمُتَخَالِفَةِ الْمُتَنَوِّعَةِ غَيْرِ الْمَحْصُورَةِ مِنْ بَيِّنَاتٍ وَقَطَرَاتٍ مُتَمَاثِلَةٍ مُتَشَابِهَةٍ مَحْصُورَةٍ مَحْدُودَةٍ. ²⁴¹

denilmiştir.

Sonra o tefekkür eden yolcu, ilahî marifetin sayısız mertebelerinde, sonsuz zevk ve nurlarında daha ileri gitmek için insanlar âlemine, beşer dünyasına girmek isterken, başta **peygamberler** olmak üzere, onu içeriye davet ettiler, o da girdi. İlk önce geçmiş zamana baktı, gördü ki:

İnsanlığın en nuranî ve en mükemmel tabakası olan bütün peygamberler²⁴² (*aleyhimüsselam*) icmâ²⁴³ ile, beraberce **لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ**²⁴⁴ deyip zikrediyorlar.. parlak ve doğruluğu tasdik edilmiş olan sayısız mucizelerinin kuvvetiyle tevhidi iddia ediyorlar.. ve insanlığı, hayvanların seviyesinden meleklerin derecesine çıkarmak için Allah'a imana davet ediyor, bunu ders veriyorlar. O yolcu da o nuranî medresede diz çöküp derse oturdu, gördü ki:

İnsanlığın meşhur, öncü simalarının en yüksekleri ve nam salmışları olan o üstadların her birinin elinde kâinatın Hâlık'ı tarafından verilmiş tasdik nişanı hükmünde mucizeler var. Her birinin verdiği haberlerle insanlıktan büyük bir topluluk ve bir ümmet onu tasdik edip imana gelmiş... O yüz bin ciddi ve doğru zâtın icmâ ve ittifakla hüküm verdikleri, doğruladıkları bir hakikatin ne kadar kuvvetli ve kesin olduğunu o yolcu kıyas edebildi. Bu kuvvette, bu kadar doğru sözlü habercilerin sayısız mucizeleriyle imzaladıkları ve ispatladıkları bir hakikati inkâr eden dalâlet ehlinin ne derece hadsiz bir hata, bir cinayet işlediklerini ve nasıl sonsuz bir azaba müstahak olduklarını anladı. Ve o zâtları tasdik edip iman getirenlerin ne

derece haklı ve hakikatli olduğunu bildi, imanın kutsiyetinin büyük bir mertebesi daha ona göründü.

Evet, peygamberlerin (*aleyhimüsselam*), o pek ciddi habercilerin Cenâb-ı Hak tarafından fiilen tasdik hükmünde olan sayısız mucizelerinden.. hakkaniyetlerini gösteren, düşmanlarına gelen pek çok semavî tokattan.. hak olduklarını gösteren şahsî kemâlât ve hakikatli talimatlarından.. doğru olduklarına şahitlik eden iman kuvvetlerinden, tam ciddiyetlerinden ve fedakârlıklarından.. ellerinde bulunan kutsî kitap ve suhuflarından.. ve yollarının doğru ve hak olduğuna şehadet eden, onlara uymakla hakikate, kemâl vasıflarına, nura ulaşan sayısız talebelerinden başka; müspet meselelerde icmâları, ittifakları, yanlışığına ihtimal bulunmayacak derecede kesin haberleri, ispatta tevafukları, dayanışma ve uyumları öyle bir delil ve kuvvettir ki, dünyada hiçbir kuvvet bunun karşısına çıkamaz, bu hiçbir şüphe ve tereddüde yer bırakmaz. O yolcu, iman esaslarına bütün peygamberleri (*aleyhimüsselam*) tasdikin de dâhil olmasının sırrını, bu tasdikin büyük bir kuvvet kaynağı olduğunu anladı. Onların derslerinden imana dair çok feyiz aldı.

İşte o yolcunun zikredilen dersini ifade mânâsında *Birinci Makam'ın sekizinci mertebesinde*,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ جُوبٍ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إِيْمَاعُ جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ، بِقُوَّةٍ مُّعْجَزَاتِهِمُ الْبَاهِرَةِ
الْمُصَدِّقَةُ الْمُصَدِّقَةُ²⁴⁵

denilmiştir.

Sonra imanın kuvvetinden yüce bir hakikat zevki alan talip yolcu, peygamber (*aleyhimüsselam*) meclisinden gelirken, ilmelyakîn²⁴⁶ suretinde kesin ve kuvvetli delillerle peygamberlerin (*aleyhimüsselam*) davalarını ispat eden, *asfiya*²⁴⁷ ve *siddik* denilen, hakikati delilleriyle bilen ve ilmi derin *müçtehitler* onu dersanelerine çağırdılar. O da girdi, gördü ki:

Binlerce dâhi ve hakikati inceden inceye araştıran, yüksek tahkik ehli yüz binlerce zât, kıl kadar bir şüpheyi yer bırakmayan derin tetkikleriyle, başta Cenâb-ı Hakk'ın varlığının vücûbu ve birliği olmak üzere, müspet iman meselelerini ispat ediyorlar. Evet, kabiliyetleri ve yolları farklı olduğu halde usûlde ve iman esaslarında ittifakları, her birinin kuvvetli ve şüphe edilmeyecek derecede kesin burhanlara²⁴⁸ dayanmaları öyle bir delildir ki, onların tamamı kadar bir zekâ ve dirayet sahibi olmak ve delillerinin

toplamı kadar bir delil bulmak mümkünse karşlarına ancak öyle çıkılabilir. Yoksa inkârcılar, yalnız cehalet ve echeliyet ile yani katmerli cehaletle, inkâr ve ispat edilemeyen menfî meselelerde inat ve göz kapamakla karşlarına çıkabilirler. Gözünü kapayan, yalnız kendine gece yapar.

O yolcu, bu muhteşem ve geniş dershanede, bu muhterem ve derin ilim sahibi üstadların neşrettiği nurların, yeryüzünün yarısını bin seneden fazla zamandır ışıktırdığını bildi ve öyle bir manevî kuvvet buldu ki, bütün inkârcılar toplansa onu kıl kadar şaşırtmaz ve sarsmaz.

İşte o yolcunun bu dershaneden aldığı derse kısa bir işaret olarak *Birinci Makam'ın dokuzuncu mertebesinde*,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبِ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اتَّفَاقُ جَمِيعِ الْأَصْفِيَاءِ بِقُوَّةِ بَرَاهِينِهِمُ الزَّاهِرَةِ
الْمُحَقَّقَةِ الْمُتَّفَقَةِ. 249

denilmiştir.

Sonra imanın daha çok kuvvetlenmesindeki, açığa çıkıp gelişmesindeki ve ilmelyakîn derecesinden aynelyakîn²⁵⁰ mertebesine yükselmesindeki nurları ve zevkleri görmeye çok arzu duyan, o tefekkür eden yolcu medreseden gelirken, sayısız küçük tekke ve zaviyenin de katılmasıyla genişleyen gayet feyizli, nurlu ve bir ova kadar geniş bir tekke, bir dergâh ve bir zikirhanede, bir irşad mekânında, Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselam*) geniş caddesinin (cadde-i kübrâ-i Muhammedî'nin) ve miracının (mirac-ı Ahmedî'nin) gölgesinde hakikate çalışan, hakka erişen ve aynelyakîne ulaşan binlerce, milyonlarca **kutsî mürşit** onu dergâha çağırdılar. O da girdi, gördü ki:

Keşif ve keramet sahibi o mürşitler; keşfiyatlarına, gördüklerine ve kerametlerine dayanarak icmâ ile, ittifakla ²⁵¹هُوَ إِلَّا diyor, Cenâb-ı Hakk'ın varlığının vücûbunu ve birliğini kâinata ilan ediyorlar. Işığındaki yedi renk vasıtasıyla güneşi tanımak gibi, yetmiş renkle, belki O'nun güzel isimleri sayısınca, o Ezelî Güneş'in ışığından tecelli eden ayrı ayrı, nurlu renklerdeki; çeşit çeşit, ıııklı boyalardaki; başka başka, hakikatli tarikatlerdeki; muhtelif, doğru mesleklerdeki ve türlü türlü, haklı meşreplerdeki o kutsî dâhilerin ve nuranî ariflerin icmâ ve ittifakla imzaladıkları bir hakikatin ne derece açık, aşikâr olduğuna o yolcu aynelyakîn şahitlik etti. Ve peygamberlerin (*aleyhimüsselam*) icmâmını,

asfiyanın ittifakını, evliyanın tevafukunu ve bu üçünün birden aynı hususta birleşmesini, güneşi gösteren gündüzün ışığından daha parlak gördü.

İşte o misafirin tekkeden aldığı feyze kısa bir işaret olarak *Birinci Makam'ın onuncu mertebesinde*,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ جُوبٍ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إِيْمَاعُ الْأَوْلِيَاءِ بِكُشْفِيَّاتِهِمْ، وَكَرَامَاتِهِمُ الظَّاهِرَةِ
الْمُحَقَّقَةِ الْمُصَدَّقَةِ²⁵²

denilmiştir.

Sonra insanın kemâl vasıflarının en mühim ve en büyüğünün, belki insanın bütün kemâlâtının kaynağı ve esasının, Allah'a imandan ve marifetullahtan (O'nu tanımaktan) gelen muhabbetullah yani Allah sevgisi olduğunu bilen o dünya yolcusu, bütün kuvveti ve latifeleriyle imanının ve marifetinin artmasıyla daha çok yükselmeyi isteyerek başını kaldırdı ve göklere baktı. Kendi aklına dedi ki:

“Madem kâinatta en kıymetli şey hayattır ve kâinattaki varlıklar hayatın emrindedir.. ve madem canlıların en kıymetlileri ruh sahipleri, onların da en kıymetlileri şuur sahipleridir.. ve madem bu kıymet için yeryüzü, canlıların sürekli çoğalması maksadıyla her asır, her sene dolar, boşalır. Elbette ve her halde, bu muhteşem ve ziynetlenmiş göklerin de canlılardan, ruh ve şuur sahiplerinden kendine uygun ahalisi ve sakinleri vardır²⁵³ ki, Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselam*) huzurunda sahabilere görünen Hazreti Cebrail'in (*aleyhisselam*) surete bürünmesi²⁵⁴ gibi, **meleklerin** görüldüğü ve onlarla konuşulduğu hadiseler yanlışlığına ihtimal bulunmayacak kesinlikte rivayetlerle eskiden beri naklediliyor.²⁵⁵ Öyleyse keşke ben gök ehli ile de görüşseydim, onların ne fikirde olduklarını bilseydim! Çünkü kâinatın Hâlık'ı hakkında en mühim söz onlarındır.” O yolcu böyle düşünürken, birden göklerden şu sesi işitti:

“Madem bizimle görüşmek ve dersimizi dinlemek istiyorsun, bil ki, başta Hazreti Muhammed (*aleyhissalâtü vesselam*) ve Kur'an-ı Mucizü'l Beyan olmak üzere, bütün peygamberlere vasıtamızla gelen imana dair meselelere önce biz iman ettik. Hem surete bürünüp insanlara görünen ve bizden olan temiz ruhlar, istisnasız bir şekilde ve ittifakla, bu kâinatın Hâlık'ının varlığının vücûbuna ve mukaddes sıfatlarına şahitlik edip birbirleriyle uyum içinde, ittifakla bunu haber vermişlerdir. Bu sayısız haberlerin birbiriyle

örtüşmesi, sana güneş gibi bir rehberdir.” Onların böyle dediklerini bildi ve o yolcunun iman nuru parladı, zeminden göklere çıktı.

İşte o yolcunun meleklerden aldığı derse kısa bir işaret olarak *Birinci Makam’ın on birinci mertebesinde*,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ جُوبِ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: اتَّفَقَ الْمَلَائِكَةُ الْمُتَمَثِّلِينَ لِأَنْظَارِ النَّاسِ
وَالْمُتَكَلِّمِينَ مَعَ خَوَاصِّ الْبَشَرِ بِإِخْبَارَاتِهِمُ الْمُتَطَابِقَةِ الْمُتَوَافِقَةِ. ²⁵⁶

denilmiştir.

Sonra merak ve şevk dolu misafir, şehadet âleminde yani şu görünen, cismanî ve maddî âlemde hususi toplulukların dillerinden ve hallerinden ders aldığından, gayb ve berzah âleminde de mütalaa ile bir seyahat ve hakikati araştırmayı arzu etti. Bu haldeyken her insan tabakasında bulunan ve kâinatın meyvesi olan, insanın çekirdeği hükmündeki, küçüklüğü ile beraber mânen kâinat kadar genişleyebilen, **istikamet üzere olan nurlanmış akılların, selim ve nuranî kalblerin** kapısı açıldı. Baktı ki:

Onlar gayb âlemi ile şu görünen âlem arasında insanî berzahlardır ve iki âlemin birbiriyle teması, muameleleri insana göre o noktalarda oluyor. O yolcu böyle gördüğünden, kendi aklına ve kalbine dedi ki: “Gelin, bu emsalinizin kapısından hakikate giden yol daha kısadır! Öteki yollardaki dillerden ders aldığımız gibi değil, belki iman noktasında taşıdıkları vasıflardan, keyfiyet ve renklerinden mütalaamız ile istifade etmeliyiz.” Ve mütalaaya başladı, gördü ki:

Kabiliyetleri gayet çeşitli, mezhepleri birbirinden uzak ve farklı olan bütün istikametli ve nurlu akılların iman ve tevhidde, bu vasıflara sahip ve sağlam, delillere dayanan itikatları tevafuk ediyor.. ve sarsılmaz, tam emniyet içinde kanaat ve şüpheye yer bırakmayan imanları birbiriyle örtüşüyor. Demek, değişmeyen bir hakikate dayanıp bağlanmışlar ve kökleri, sağlam bir hakikate girmiş, kopmuyor. Öyleyse onların iman noktasında, Cenâb-ı Hakk’ın vücûbunda ve birliğinde icmâları, hiç kopmaz nuranî bir zincir ve hakikate açılan ışıklı bir penceredir.

Hem o yolcu gördü ki: Yolları birbirinden uzak ve meşrepleri birbirinden ayrı olan bütün o selim ve nuranî kalblerin iman esaslarındaki, birbirini doğrulayıp destekleyen, kalb ve ruhu doyurup tatmin eden, ilahî cezbe ve huzurun neticesi olan keşif ve müşahedeleri birbirine tevafuk ediyor ve tevhidde birbiriyle mutabık çıkıyor.

Demek, Rabbin marifetine küçücük birer arş ve Samed'in kuşatıcı birer aynası olan, hakikate bakan, ulaşan ve onun rengiyle renklenip onu yansıtan bu nuranî kalbler, hakikat güneşine doğru açılan pencerelerdir.. ve hepsi birden, güneşe aynalık eden bir deniz gibi, büyük bir aynadır. Bunların, Cenâb-ı Hakk'ın varlığının vücûbunda ve birliğinde ittifak ve icmâları hiç şaşırmaz ve şaşırtmaz mükemmel bir rehber, en büyük bir kılavuzdur. Zira hiç imkân ve ihtimal yok ki, hakikatten başka bir şey, bir vehim, hakikatsiz bir fikir ve asılsız bir sıfat böyle devamlı bir şekilde ve bu kadar sağlam delillerle, bu pek büyük ve keskin gözlerin hepsini birden aldatsın, hislerinde yanıltsın. O yolcu, buna ihtimal veren bozulmuş ve çürümüş bir akla, kâinatı inkâr eden ahmak sofistler bile razı olmaz, onu reddederler, diye anladı. Kendi akli ve kalbi beraber 257 ^{أَمَنْتُ بِاللَّهِ} dedi.

İşte o yolcunun istikamet üzere bulunan akıllardan ve nurlanmış kalblerden istifade ettiği imanî marifete kısa bir işaret olarak *Birinci Makam'ın on ikinci ve on üçüncü mertebelerinde,*

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إِجْمَاعُ الْعُقُولِ الْمُسْتَقِيمَةِ الْمُنَوَّرَةِ، بِاعْتِقَادَاتِهَا الْمُتَوَافِقَةِ وَبِقَنَائِعِهَا، وَيَقِينَاتِهَا الْمُتَطَابِقَةِ، مَعَ تَخَالُفِ الْأَسْتِعْدَادَاتِ وَالْمَذَاهِبِ.. وَكَذَا دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إِتْفَاقُ الْقُلُوبِ السَّلِيمَةِ النُّورَانِيَّةِ، بِكَشْفِيَّاتِهَا الْمُتَطَابِقَةِ وَبِمُشَاهَدَاتِهَا الْمُتَوَافِقَةِ، مَعَ تَبَايُنِ الْمَسَالِكِ وَالْمَشَارِبِ. 258

denilmiştir.

Sonra gayb âlemine yakından bakan, akıl ve kalbde seyahat eden o yolcu, “Acaba gayb âlemi ne diyor?” diye merakla, bu fikirle o kapıyı da çaldı. Yani, madem şu cismanî, görünen âlemde bu kadar ziynetli ve sanatlı bir şekilde yarattığı sayısız şeyle kendini tanıtmak.. bu kadar tatlı ve süslü, nihayetsiz nimetleriyle kendini sevdirmek.. ve bu kadar mucizeli ve maharetle yapılmış, hesapsız eserleriyle gizli kemâl vasıflarını bildirmek isteyen; bunu sözden, kelâmdan, konuşmaktan daha açık bir tarzda fiilen isteyen ve hal diliyle bildiren bir Zât'ın gayb perdesi tarafında bulunduğu açıkça anlaşılıyor. Elbette ve her halde o Zât, fiilen ve hal diliyle olduğu gibi sözle ve kelâmıyla da konuşur, kendini tanıtır, sevdirebilir. O yolcu, öyleyse gayb âlemi tarafında O'nu, görünen eserlerinden bilmeliyiz, dedi. Kalbi içeri girdi, akıl gözüyle gördü ki:

Gayet kuvvetli tezahürlerle **vahiyyelerin** hakikati, gayb âleminin her tarafında, her zamanda hükmediyor. Kâinatın ve mahlûkatın şahitliklerinden

çok kuvvetli bir şehadet, varlık ve tevhid, Allâmü'l-Guyûb'dan (bütün gaybları, geçmiş ve geleceği bilen Zât'tan) vahiy ve ilham hakikatleriyle geliyor. Kendini, varlığını ve birliğini yalnız yarattığı sanatlı mevcudatın şahitliklerine bırakmıyor; O, kendine yaraşır ezelî bir kelâm ile konuşuyor. Her yerde ilim ve kudretiyle hâzır ve nâzır Zât'ın kelâmı da sonsuzdur. Kelâmının mânâsı O'nu bildirdiği gibi, konuşması da O'nu sıfatlarıyla bildiriyor.

Evet, yüz binlerce peygamberin (*aleyhimüsselam*), yanlışlığına ihtimal bulunmayacak derecede kesin haberleriyle.. bu haberlerin ilahî vahye mazhariyet noktasında ittifaklarıyla.. ve insanlığın büyük çoğunluğunun tasdik ettiği, rehberi ve imamı, vahyin meyveleri ve görünen misalleri olan mukaddes kitaplarla, semavî suhufun delil ve mucizeleriyle o yolcu, vahyin bir hakikat olarak ve isbata ihtiyaç bulunmayacak derecede apaçık ortaya çıktığını bildi. Vahiy hakikati beş kutsi hakikati ifade ediyor ve feyizlendiriyor, diye anladı.

Birincisi: ²⁵⁹التَّنَزُّلاتِ الْإِلَهِيَّةِ إِلَى عُقُولِ الْبَشَرِ denilen, insanların akıllarına ve anlayışlarına göre konuşmak, bir tenezzül-ü ilahîdir, yani Cenâb-ı Hakk'ın insanın seviyesine göre hitabıdır. Evet, bütün ruh sahibi mahlûklarını konuşturan ve onların konuşmalarını bilen Zât'ın, elbette kendisinin de onlara konuşarak müdahale etmesi, rubûbiyetin gereğidir.

İkincisi: Kendini tanıtmak için kâinatı bu kadar hadsiz masrafla baştan başa harikalarla yaratan ve binlerce dille kemâl vasıflarını söyleten, elbette kendi sözleriyle de kendini tanıtacaktır.

Üçüncüsü: Varlıkların en seçkini, en muhtacı, en nazenini olan ve emellerine en çok arzu duyan hakiki insanların münâcât ve şükürlerine fiilen cevap verdiği gibi, kelâmıyla da cevap vermek, hâlıkıyetin yani yaratıcılık sıfatının hususiyeti ve gereğidir.

Dördüncüsü: İlim ile hayatın zaruri bir gereği ve ışıkl bir tezahürü olan kelâm sıfatı, elbette kuşatıcı bir ilmi ve ebedî bir hayatı taşıyan Zât'ta, kuşatıcı ve ebedî bir surette bulunur.

Beşincisi: En sevimli, muhabbetli, endişeli ve dayanak noktasına en muhtaç; sahibini, mâlikini bulmaya en arzulu, hem fakir ve aciz olan mahlûkatına aczi ve iştihakı, fakrı ve ihtiyacı, gelecek endişesini,

muhabbeti ve kulluk etme hissini veren bir Zât'ın, kendi varlığını onlara kelâmı ile bildirmesi elbette ulûhiyetin gereğidir.

İşte ilahî tenezzül, rabbânî taarrûf (bilme/bilinme), rahmânî mukabele, sübhânî konuşma ve samedânî iş'ar (bildirme) hakikatlerini içeren umumi, semavî vahiylerin icmâ ile Vâcibü'l-Vücûd'un varlığını ve birliğini göstermesi öyle bir delildir ki, gündüz güneşin ışığının güneşe şahitliğinden daha kuvvetlidir, diye o yolcu anladı.

Sonra **ilhamlar** tarafına baktı, gördü ki: Sadık (doğru) ilhamlar gerçi bir yönden vahye benzer ve bir çeşit rabbanî konuşmadır, fakat aralarında iki fark var:

Birincisi: İlhamdan çok yüksek olan vahyin çoğu defa melekler vasıtasıyla, ilhamın ise çoğu defa vasıtasız olmasıdır. Mesela, nasıl ki bir padişahın iki şekilde konuşması ve emirleri bulunur.

- *Biri:* Saltanatının haşmeti ve umumi hâkimiyeti itibarı ile bir yaverini bir valiye gönderir. Hâkimiyetinin ihtişamını ve emrinin önemini göstermek için bazen vasıtayla beraber herkesi toplar, sonra ferman tebliğ edilir.

- *İkincisi:* Sultanlık unvanı ve padişahlık umumi ismiyle değil; belki şahsıyla hususi bir münasebeti ve küçük bir muamelesi bulunan has bir hizmetçisi veya raiyetinden sıradan biriyle, hususi telefonuyla, hususi konuşmasıdır.

Aynen öyle de, Padişah-ı Ezeli'nin, "Bütün Âlemlerin Rabbi" ismi ve "Kâinatın Hâlıkı" unvanıyla, vahiy vasıtasıyla ve vahyin hizmetini gören engin ilhamlarla konuşması olduğu gibi; her bir ferdin, her bir canlının "Rabbi ve Hâlıkı" olması itibarı ile de hususi bir surette fakat perdeler arkasında, onların kabiliyetine göre bir konuşma tarzı vardır.

İkinci Fark: Vahiy gölgesizdir, saftır, havas tabakaya hastır. İlham ise gölgelidir, renkler karışır, umumidir; meleklerin, insanların ve hayvanların ilhamları gibi çeşit çeşittir. Hem pek çok türüyle denizlerin damlaları kadar olan rabbanî kelimelerin çoğaltılmasına bir zemin teşkil eder.

O yolcu bunun,

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا²⁶⁰

ayetinin bir yönünü tefsir ettiğini anladı.

Sonra ilhamın mahiyetine, hikmetine ve şahitliğine baktı, gördü ki, mahiyeti ile hikmeti ve neticesi *dört nurdan* ibarettir:

Birincisi: “Teveddüd-ü ilahî” denilen, Cenâb-ı Hakk’ın kendini mahlûkatına fiilen sevdirdiği gibi sözüyle, huzuruyla ve sohbetiyle de sevdirmesi, *vedûdiyetin* (kullarını çok sevip onlarca çok sevilmesinin) ve *rahmaniyetin* (sonsuz merhamet sahibi oluşunun) gereğidir.

İkincisi: Kullarının dualarına fiilen cevap verdiği gibi sözle de perdeler arkasından cevap vermesi, *rahîmiyetin* (hususî merhameti pek bol oluşunun) hususiyeti ve gereğidir.

Üçüncüsü: Ağır belâlara ve şiddetli hallere düşen mahlûkatının yardım dilemesine, feryatlarına ve çaresizce yalvarmalarına fiilen yetiştigi gibi, bir çeşit konuşması hükmündeki ilhamî sözlerle de onların imdadına yetişmesi, *rubûbiyetin* gereğidir.

Dördüncüsü: Çok aciz, çok zayıf, çok fakir ve ihtiyaç içinde; kendi Mâlik’ini, Hâmi’sini (himaye edenini), Müdebbir’ini (çekip çevirenini) ve Hafız’ini (muhafaza edenini) bulmaya çok muhtaç olan ve arzu duyan şuur sahibi sanatlı mahlûklarına varlığını, huzurunu ve himayesini fiilen hissettirdiği gibi, bir nevi rabbanî konuşma hükmündeki bir kısım sadık ilhamlar perdesi altında ve hususî, tek bir mahlûka bakan has bir yönden, onun kabiliyetine göre, kalb telefonu ve sözle de kendi huzurunu ve varlığını hissettirmesi, *ulûhiyetin şefkatinin* ve *rubûbiyetin rahmetinin* zarurî, vücûb derecesinde bir gereğidir.

O yolcu böyle anladı, sonra ilhamın şahitliğine baktı, şunu gördü: Nasıl ki güneşin –farz edelim– şuur ve hayatı bulursa ve o halde ışığındaki yedi rengi, yedi sıfatı olsaydı, bu itibarla ışığındaki şuaları²⁶¹ ve cilveleri ile bir tarzda konuşması bulunacaktı. Ve bu vaziyette misalinin, aksinin şeffaf şeylerde yansması.. her ayna, her parlak şey; cam parçaları, kabarcıklar, damlalar, hatta şeffaf zerrelere ile her birinin kabiliyetine göre konuşması.. onların ihtiyaçlarına cevap vermesi.. hepsinin güneşin varlığına şahitlik etmesi.. hiçbir ışın diğerine mâni olmaması.. ve O’nun bir konuşmasının diğer konuşmaya karışmaması, açıkça görülür. Aynen öyle de, ezel ve ebedin Zülcelâl Sultanı ve bütün varlıkların Zülcemâl Hâlık-ı Zîşânı olan Ebedî Güneş’in konuşması, ilmi ve kudreti gibi küllî ve kuşatıcı olarak her şeyin kabiliyetine göre tecellî eder. Hiçbir talebin diğerine.. bir ışın bir işe..

bir hitabın bir hitaba mâni olmadığı ve karışmadığı apaçık anlaşıyor. Bütün o cıvıllar, konuşmalar ve ilhamlar, birer birer ve beraberce, ittifakla o Ezelî Güneş'in her yerde hâzır ve nâzır olduğuna, varlığının vücûbuna, birliğine ve ehadiyetine delildir, şahitlik eder. O yolcu bunu aynelyakîne yakın bir ilmelyakîn ile bildi.

İşte o meraklı misafirin gayb âleminde aldığı marifet dersine kısa bir işaret olarak *Birinci Makam'ın on dördüncü ve on beşinci mertebelerinde,*

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: إجماع جميع
الوَحْيَاتِ الْحَقَّةِ الْمُتَضَمِّنَةِ لِلتَّنَزُّلاتِ الْإِلَهِيَّةِ، وَلِلْمُكَالَمَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ، وَلِلتَّعَرُّفَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ، وَلِلْمُقَابَلَاتِ
الرَّحْمَنِيَّةِ عِنْدَ مُنَاجَاةِ عِبَادِهِ، وَلِلإِشْعَارَاتِ الصَّمَدَانِيَّةِ لَوْجُودِهِ لِمَخْلُوقَاتِهِ. وَكَذَا دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ
فِي وَحْدَتِهِ: اتِّفَاقُ الْإِلْهَامَاتِ الصَّادِقَةِ الْمُتَضَمِّنَةِ لِلتَّوَدُّدَاتِ الْإِلَهِيَّةِ، وَلِلْإِجَابَاتِ الرَّحْمَنِيَّةِ لِدَعَوَاتِ
مَخْلُوقَاتِهِ، وَلِلْإِمْدَادَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ لِاسْتِغَاثَاتِ عِبَادِهِ، وَلِلْإِحْسَاسَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ لَوْجُودِهِ لِمَصْنُوعَاتِهِ.²⁶²

denilmiştir.

Sonra o dünya yolcusu kendi aklına dedi ki: “Madem bu kâinattaki varlıklar vasıtasıyla Mâlikimi ve Hâlıkımı arıyorum. Elbette her şeyden önce bu varlıkların en meşhuru.. düşmanlarının dahi tasdikiyle en mükemmeli.. en büyük kumandanı.. onlara hükmeden en namılı zât.. onların sözce en yükseği.. akılca en parlağı.. on dört asrı fazileti ve Kur'an'ı ile ışıktandıran **Hazreti Muhammed**'i (*aleyhissalâtü vesselam*) ziyaret etmek ve aradığımı ona sormak için beraber saadet asrına gitmeliyiz.” Sonra aklıyla beraber o asra girdi, gördü ki:

O asır hakikaten, o zât (aleyhissalâtü vesselam) ile insanlığın bir saadet asrı olmuş. Çünkü en bedevî, en ümmî bir kavmi, getirdiği nurla, kısa bir zamanda dünyaya üstad ve hâkim eylemiş.

Hem o yolcu kendi aklına, “Biz ilk önce bu fevkalâde zâtın (*aleyhissalâtü vesselam*) kıymetini, sözlerinin ve haberlerinin doğruluğunu bir derece bilmeliyiz. Sonra Hâlıkımızı ona sormalıyız.” diyerek araştırmaya başladı. Bulduğu sayısız, kesin delillerden burada yalnız küllî olan dokuzuna kısaca işaret edilecek:

Birincisi

Bu zâtta (*aleyhissalâtü vesselam*) –hatta düşmanlarının da tasdikiyle²⁶³– bütün güzel huyların ve vasıfların bulunması..²⁶⁴

²⁶⁶وَإِنْشَقَّ الْقَمَرُ²⁶⁵ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى²⁶⁶ ayetlerinin açık beyanıyla, bir parmağının işaretiyle ayın iki parça olması..²⁶⁷ düşman ordusuna attığı bir avuç toprağın, o ordudaki herkesin gözüne girmesi ve kaçmaları..²⁶⁸ ve susuz kalmış kendi ordusuna, beş parmağından akan kevser gibi suyu yetecek kadar içirmesi²⁶⁹ gibi –ayet ve hadislerin kesin ve açık hükümleriyle, bir kısmı da tevatür derecesinde haberlerle nakledilen– yüzlerce mucizenin onun elinde meydana gelmesidir. Bu mucizelerin üç yüzden fazla bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup olan *Mucizât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselam)* adlı harika ve kerametli bir risalede kesin delilleriyle anlatıldığından, o yolcu bunları oraya havale ederek dedi ki:

“Bu kadar güzel ahlâk ve kemâl vasıflarıyla beraber bu kadar açık mucizeleri bulunan bir zât (aleyhissalâtü vesselam), elbette en doğru sözlüdür. Ahlâksızların işi olan hileye, yalana, yanlış tenezzül etmesi mümkün değildir.”

İkincisi

Elinde, bu kâinatın Sahibi’nin bir fermanının bulunması, onu her asırda üç yüz milyondan fazla insanın kabul ve tasdik etmesi ve o fermanın, yani Kur’an-ı Azîmüşşân’ın yedi yönden harika olmasıdır. Kur’an’ın, kırk yönden mucize ve Kâinatın Hâlıkı’nın sözü olduğu, Yirmi Beşinci Söz ve *Kur’an’ın Mucizeleri* adlı, *Risale-i Nur*’un bir güneşi hükmündeki meşhur bir risalede kuvvetli delilleriyle, etraflıca anlatıldığından, onu oraya havale ederek dedi ki:

“Böyle hak ve hakikatin ta kendisi olan bir fermanın tercümanı ve tebliğcisi bir zâtta (aleyhissalâtü vesselam) o fermana cinayet ve ferman sahibine hıyanet hükmünde olan yalan bulunamaz.”

Üçüncüsü

O zât (aleyhissalâtü vesselam) öyle bir şeriat, İslamiyet, kulluk, dua, davet ve iman ile meydana çıkmış ki, onların benzeri ne vardır ne de olur. Ve onlardan daha mükemmeli ne bulunmuştur ne de bulunur. Çünkü “ümî bir zât” (aleyhissalâtü vesselam) ile ortaya çıkan o dinin, on dört asrı ve insanlığın beşte birini, adaletli, hakkaniyet üzere ve en ince noktalara kadar sayısız kanunuyla idare etmesinin eşi benzeri yoktur.

Hem ümmî bir zâtın (aleyhissalâtü vesselam) fiillerinden, sözlerinden ve hallerinden çıkan İslamiyet, her asırda üç yüz milyon insanın rehberi ve müracaat makamı.. akıllarının muallimi ve mürşidi.. kalblerini aydınlatan ve saflaştıran.. nefislerini terbiye eden ve temizleyen.. ruhlarının inkişaf vesilesi ve terakki madenidir. Bu yönüyle, benzeri olamaz ve olmamış...

Hem o zâtın, dinindeki ibadetlerin her çeşidinde en ileri olması.. herkesten daha çok takvaya sahip bulunması.. Allah'tan korkması.. fevkalâde, daimî mücahedeler ve sıkıntılar, karışıklıklar içinde, kusursuz bir şekilde, kulluğun en ince sırlarına kadar uyması.. ve bunları, hiç kimseyi taklit etmeden, tam mânâsıyla ilk kez, fakat en mükemmel şekilde, hem ilk ve son mertebeyi birleştirerek yapmasının, elbette eşi benzeri görülmez ve görülmemiştir.

Hem binlerce duasından ve münâcâtından biri olan Cevşenü'l-Kebîr ile, Rabbini öyle tanıyarak, öyle bir derecede tarif ediyor ki, o zamandan beri gelen marifet ehli ve evliyanın fikirleri bir araya toplansa ne o marifet mertebesine ne de o tarif derecesine yetişebilir. Bu da gösteriyor ki, onun duada dahi eşi benzeri yoktur. Münâcât risalesinin başında, Cevşenü'l-Kebîr'in doksan dokuz bâbından birinin kısacık bir mealinin beyan edildiği yere bakan, "Cevşen'in de eşi yoktur!" diyecektir.

Hem peygamberliğini tebliğde ve insanları hakka davette o derece metanet, sebat ve cesaret göstermiş ki, büyük devletler, büyük dinler, hatta kavmi, kabilesi ve amcası ona şiddetli düşmanlık ettikleri halde; zerre kadar tereddüt emaresi, bir telâş, bir korkaklık göstermemesi ve tek başına bütün dünyaya meydan okuması, onlarla başa çıkması ve İslamiyet'i dünyanın başına geçirmesi ispat eder ki, onun tebliğ ve davette de eşi benzeri olmamıştır ve olamaz.

Hem imanında öyle fevkalâde bir kuvvet, harika bir yakîn, mucizevî bir inkişaf ve cihanı ışıklandıran yüce bir inanç taşımış ki, o zamana hükmeden bütün fikirler, inançlar, felsefecilerin hikmetleri ve ruhanî reislerin ilimleri düşman ve muhalif olup onu inkâr ettiği halde; onun ne kati imanına, ne inancına, ne itimadına, ne de itminanına bir şüphe, bir tereddüt, bir zaaf ve vesvese verebilmiştir. Hem maneviyatta ve imanda mertebeleri kat eden, başta sahabilerin ve bütün velilerin, onun imanının mertebesinden her vakit feyz almaları ve onu en yüksek derecede bulmaları açıkça gösterir ki, imanı da benzersizdir.

İşte böyle eşsiz bir din.. benzersiz İslamiyet.. harika bir kulluk.. fevkalâde bir dua.. cihanı hayran bırakan bir davet.. ve mucizevî bir iman sahibinde elbette, hiçbir şekilde yalan olamaz ve o zât aldatmaz, diye o yolcu anladı ve akli da bunu tasdik etti.

Dördüncüsü

Peygamberlerin ortak beyanları, nasıl ki Cenâb-ı Hakk'ın varlığına, bir ve tek oluşuna gayet kuvvetli bir delildir; aynen öyle de, bu zâtın (aleyhissalâtü vesselam) doğruluğuna ve peygamberliğine gayet sağlam bir şehadettir. Çünkü peygamberlerin (aleyhimüsselam) doğruluklarına ve peygamber olmalarına medar ne kadar kutsî sıfat, mucize ve vazife varsa, o zâtta (aleyhissalâtü vesselam) bunların en ileri mertebede bulunduğu tarihçe tasdik edilmiştir. Demek onlar, nasıl ki sözle, Tevrat'ta, İncil'de, Zebur'da ve suhurlarında bu zâtın geleceğini haber verip insanlara müjdelemişler ve mukaddes kitapların o müjdeli işaretlerinden yirmiden fazla ve pek açık bir kısmı, On Dokuzuncu Mektup'ta güzelce anlatılıp ispat edilmiş. Aynen öyle de, hal dilleriyle, yani peygamberlikleri ve mucizeleriyle, kendi yollarında ve vazifelerinde en ileri ve mükemmel olan bu zâtı tasdik edip davasını imzalıyorlar. Sözleriyle, ortak beyanlarıyla Allah'ın bir ve tek oluşunu gösterdikleri gibi, hal dilleriyle ve ittifakla da bu zâtın doğruluğuna şahitlik ediyorlar, diye anladı.

Beşincisi

Bu zâtın düsturlarıyla, terbiyesiyle, ona uymakla ve arkasından gitmekle hakka, hakikate, kemâlâta, kerametlere, keşiflere, müşahedelere ulaşan binlerce evliya, Allah'ın birliğine ve tekliğine delil oldukları gibi; üstadları olan bu zâtın doğruluğuna ve peygamberliğine de icmâ ve ittifakla şahitlik ediyorlar. Onun gayb âleminde verdiği haberlerin bir kısmını velâyet nuruyla görmelerinin ve hepsini iman nuru ile ya ilim yoluyla ya gözle görür derecede veya bizzat yaşayarak inanıp tasdik etmelerinin, üstadları olan bu zâtın hakkaniyetinin ve doğruluğunun derecesini güneş gibi gösterdiğini gördü.

Altıncısı

Bu zâtın ümmîliğiyle beraber getirdiği kutsî hakikatler, ortaya koyduğu benzersiz, yüce ilimler ve keşfettiği ilahî marifetin dersi ve talimiyle, ilim mertebelerinde en yüksek makama yetişen milyonlarca müdakkik asfiya,

tahkik ehli sıddıklar ve deha sahibi, mümin felsefeciler, bu zâtın esas davası olan Allah'ın birliğini ve tekliğini kuvvetli delilleriyle, ittifakla ispat ve tasdik etmişlerdir. Aynı şekilde, bu en büyük Rehber'in, bu Üstad-ı Âzam'ın hakkaniyetine ve sözlerinin hakikat olduğuna ittifak ile şahitlikleri, peygamberliğine ve doğruluğuna gündüz gibi bir delildir. Mesela *Risale-i Nur*, yüz parçasıyla, o zâtın doğruluğunun bir tek delilidir.

Yedincisi

Âl ve ashab namında, insanlığın peygamberlerden sonra feraset, dirayet ve kemâl vasıflarında en meşhuru, en muhterem, en şöhretli, en dindar ve keskin nazarlı büyük topluluğu, tam bir merak, gayet dikkat ve son derece ciddiyetle bu zâtın gizli ve aşikâr bütün hallerini, fikirlerini ve vaziyetlerini araştırıp tetkik etmiştir. Bunun neticesinde ittifakla, o zâtın, dünyada en doğru, en yüksek, en haklı ve hakikatli zât olduğuna dair sarsılmaz tasdikleri ve kuvvetli imanları, güneşin ışığına delil olan gündüz gibi bir delildir, diye anladı.

Sekizincisi

Bu kâinat, nasıl ki kendini var ve idare eden, düzenleyen, tasvir, takdir ve tedbir ile onda bir saray, bir kitap, bir sergi, bir seyir yeri gibi tasarruf eden Sâni'ini, Kâtib'ini ve Nakkaş'ını gösterir; aynen öyle de, kâinatın yaratılışındaki ilahî maksatları bilecek ve bildirecek.. onun değişimindeki Rabbanî hikmetleri öğretecek.. vazifesine uygun hareketlerindeki neticeleri ders verecek.. mahiyetindeki kıymeti ve içindeki varlıkların kemâlâtını ilan edecek.. ve o büyük kitabın mânâlarını ifade edecek yüksek bir ilancı, doğru bir kâşif, muhakkik bir üstad, doğru sözlü bir rehber ister ve herhalde onun bulunduğu delildir. Bu bakımdan, o yolcu kâinatın elbette şu vazifeleri herkesten çok yapan o zâtın hakkaniyetine ve Hâlıkı'nın en yüksek, sadık bir memuru olduğuna şahitlik ettiğini bildi.

Dokuzuncusu

Madem perde arkasında; bu sanatlı ve hikmetli varlıklarıyla kendi hünerlerini ve sanatkârlığının kemâlâtını sergilemek.. bu süslü, ziynetli, sayısız mahlûkuyla kendini tanıtmak ve sevdirmek.. bu lezzetli, kıymetli hesapsız nimetleriyle kendine teşekkür ve hamd ettirmek.. bu şefkatli ve koruyucu umumi terbiye ve yedirip besleme ile, hatta ağızların en ince zevklerini ve iştahların her çeşidini tatmin edecek bir surette hazırlanan

Rabbanî nimetler ve ziyafetler ile kullarını rubûbiyetine karşı minnettar ve müteşekkir bir şekilde ibadet ettirmek.. mevsimlerin değişmesi, gece gündüzün yer değiştirmesi ve farklılığı gibi muazzam ve haşmetli tasarruflar ve icraat, dehşetli ve hikmetli faaliyet ve yaratıcılık ile ulûhiyetini göstererek, ona karşı iman ve teslim ile boyun eğdirmek ve itaat ettirmek.. her vakit iyiliği ve iyileri himaye, fenalığı ve fenaları ortadan kaldırma ve semavî tokatlar ile zalimleri ve yalancıları cezalandırmak yönüyle hakkaniyet ve adaletini göstermek isteyen bir Zât var.

Elbette ve herhalde, gayb perdesi arkasındaki o Zât'ın yanında en sevgili mahlûku, en doğru kulu ve O'nun zikredilen maksatlarına tam hizmet ederek kâinatın yaratılışının tilsimini ve muammasını çözüp keşfeden ve daima Hâlık'ı namına hareket eden, O'ndan yardım dileyen, başarı isteyen ve O'nun tarafından yardıma ve başarıya erdirilen Muhammed Kureyşî (aleyhissalâtü vesselam), yani bu zât olacak.

Hem o yolcu aklına şöyle dedi: “Madem bu dokuz hakikat o zâtın doğruluğuna şahadet eder. *Elbette o, insanlığın şeref kaynağı ve bu âlemin medar-ı iftiharıdır, ona ‘fâhr-i âlem’ ve ‘insanlığın şerefi’ denmesi pek lâyıktır. Onun elinde bulunan, Rahman’ın fermanı olan Kur’an-ı Mucizü’l-Beyan’ın manevî saltanatının haşmetinin, yeryüzünün yarısını hâkimiyeti altına alması, şahsî kemâlâtı ve yüksek vasıfları gösteriyor ki, bu âlemde en mühim zât odur, Hâlıkımız hakkında en mühim söz onundur.*

İşte gel, bak! Bu harika zâtın yüzlerce açık ve kesin mucizesinin kuvvetine ve dinindeki binlerce yüce, esaslı hakikate dayanarak, bütün davalarının esası ve hayatının gayesi Vâcibü’l-Vücûd’un varlığına, birliğine, sıfatlarına ve isimlerine delil olup şahitlik yapmak.. ve o Vâcibü’l-Vücûd’u ispat ve ilan etmek, tanıtmaktır.

Demek, bu kâinatın manevî güneşi ve Hâlıkımızın en parlak delili o Habibullah dediğimiz zâttır ki, onun şahitliğini doğrulayan, tasdik eden ve imzalayan aldanmaz ve aldatmaz **üç büyük icma**²⁷⁰ var:

Birincisi: “Eğer gayb perdesi açılrsa yakînîm artmayacak.”²⁷¹ diyen İmam Ali (radiyallâhu anh) ve yerde iken Arş-ı Âzam’ı, İsrafil’in muazzam suretini seyreden Gavs-ı Âzam (kuddise sirruh) gibi keskin nazarı ve gayba açık gözleri bulunan binlerce kutub zât ve büyük evliyanın bulunduğu ve

“Âl-i Muhammed” namıyla âlemde şöhet bulmuş nuranî cemaatin ittifakla tasdikleridir.

İkincisi: Bedevî bir kavimde ve ümmî bir çevrede, toplum hayatından ve siyasî fikirlerden uzak, kitapsız ve fetret asrının karanlıklarında bulunan ve pek az bir zamanda en medenî, bilgili, toplum hayatında ve siyasette en ileri olan milletlere ve devletlere üstad, rehber, diplomat ve adil hâkim olarak, doğudan batıya kadar cihanı kendine hayran bırakan, onları idare eden ve “sahabe” namıyla dünyada şöhet bulan meşhur cemaatin ittifakla can ve mallarını, babalarını ve aşiretlerini feda ettiren kuvvetli bir imanla tasdikleridir.

Üçüncüsü: Her asırda binlerce mensubu bulunan, her ilimde dâhiyâne ileri giden ve farklı yollarda çalışan, ümmetinde yetişen sayısız muhakkik ve çok derin âlimin büyük cemaatinin tevafukla ve ilmelyakîn derecesinde tasdikleridir.

Demek, bu zâtın, Allah’ın bir ve tek oluşuna şahitliği şahsî ve sınırlı değil; umumi, küllî, sarsılmazdır ve bütün şeytanlar toplansa, karşısına hiçbir şekilde çıkamayacakları bir şahitliktir, diye hükmetti.

İşte saadet asrında aklıyla beraber seyahat eden dünya misafiri ve hayat yolcusunun o nuranî medreseden aldığı derse kısa bir işaret olarak, *Birinci Makam’ın on altıncı mertebesinde* şöyle denilmiştir:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْوَاحِدُ الَّذِي دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: فَخَرُّ عَالَمٍ وَشَرَفُ نَوْعِ بَنِي آدَمَ بِعِظَمِ سُلْطَانَةِ قُرْآنِهِ، وَحِشْمَةِ وَسْعَةِ دِينِهِ، وَكَثْرَةِ كَمَالَاتِهِ، وَعُلُوِّيَّةِ أَخْلَاقِهِ، حَتَّى يَتَصَدِّقَ أَعْدَائِهِ، وَكَذًا شَهِدَ وَبَرَّهَنَ بِقُوَّةِ مَنَاتٍ مُعْجَزَاتِهِ الظَّاهِرَاتِ الْبَاهِرَاتِ الْمُصَدِّقَةِ الْمُصَدِّقَةِ، وَبِقُوَّةِ أَلْفِ حَقَائِقِ دِينِهِ السَّاطِعَةِ الْقَاطِعَةِ، بِإِجْمَاعِ إِلِهِ دَوِيِّ الْأَنْوَارِ، وَبِاتِّفَاقِ أَصْحَابِهِ دَوِيِّ الْأَبْصَارِ، وَبِتَوَافُقِ مُحَقِّقِي أَمَّتِهِ دَوِيِّ الْبَرَاهِينِ وَالْبَصَائِرِ النَّوَّارَةِ²⁷²

Sonra bu dünyada hayatın gayesinin ve hayatın hayatının iman olduğunu bilen o yorulmaz ve doymaz yolcu, kendi kalbine dedi ki: “Aradığımız Zât’ın sözü ve kelâmı denilen, bu dünyada en meşhur, en parlak ve en hâkim, ona teslim olmayan herkese her asırda meydan okuyan **Kur’an-ı Mucizü’l Beyan** ismindeki kitaba müracaat edip o ne diyor, bilelim.” Fakat ilk önce bu kitabın Hâlıkımızın kitabı olduğunu ispat etmek lâzımdır, diye araştırmaya başladı.

O yolcu, bu zamanda bulunması münasebetiyle önce Kur’an’ın manevî i’cazının parıltıları olan Risale-i Nur’a baktı ve onun yüz otuz risalesinin,

Furkan'ın²⁷³ ayetlerinin nükteleri, ışıkları ve esaslı tefsirleri olduğunu gördü. Ve anladı ki, Risale-i Nur bu kadar inatçı ve dinsiz bir asırda her tarafa Kur'an hakikatlerini mücahitçe neşrettiği halde karşısına kimsenin çıkamaması; onun üstadı, kaynağı, mercii ve güneşi Kur'an'ın semavîliğini, insan kelâmı olmadığını ispat eder. Hatta Nur risalelerinin yüzlerce delilinden bir tek Kur'anî delili olan Yirmi Beşinci Söz ile On Dokuzuncu Mektup'un sonu, Kur'an'ın kırk yönden mucize olduğunu öyle ispatlamış ki, kim görmüşse değil tenkit ve itiraz etmek, aksine onun ispatlarına hayran kalmış, onu takdirle çok övmüştür. O yolcu Kur'an'ın i'caz yönünü ve hak Allah kelâmı olduğunun ispatını Risale-i Nur'a havale ederek yalnız kısa bir işaretle onun büyüklüğünü gösteren birkaç noktaya dikkat etti:

Birinci Nokta: Nasıl ki Kur'an, bütün mucizeleri ve doğruluğuna delil olan bütün hakikatleriyle Hazreti Muhammed'in (*aleyhissalâtü vesselam*) bir mucizesidir; aynı şekilde Hazreti Muhammed de (*aleyhissalâtü vesselam*) bütün mucizeleri, peygamberliğinin delilleri ve kemâl mertebesindeki ilmiyle Kur'an'ın bir mucizesidir, onun Allah kelâmı olduğuna kesin bir delildir.

İkinci Nokta: Kur'an, bu dünyada toplum hayatını nuranî, saadetli ve hakikatli bir surette değiştirmekle beraber; insanların hem nefislerinde hem kalblerinde hem ruhlarında hem akıllarında hem şahsî ve toplum hem siyasi hayatlarında öyle bir inkılâp yapmış, bunu devamlı kılmış ve onları idare etmiştir ki, on dört asır boyunca her dakikada 6666 ayeti tam bir hürmetle, hiç olmazsa yüz milyondan fazla insanın dilleriyle okunuyor. Kur'an insanları terbiye ediyor, onların nefislerini temizliyor ve kalblerini saf hale getiriyor. Ruhları inkişaf ettirip yükseltiyor; akıllara istikamet ve nur, hayata hayat ve saadet veriyor. Elbette böyle bir kitabın benzeri yoktur; o harikadır, fevkalâdedir, mucizedir.

Üçüncü Nokta: Kur'an o asırdan ta şimdiye kadar öyle bir belâgat göstermiş ve Kâbe'nin duvarına altınla yazılan, en meşhur ediplerin "Muallakât-ı Seb'a" adıyla şöhret bulan kasidelerini o seviyeye düşürmüş ki, Lebîd'in kızı babasının kasidesini Kâbe'den indirirken şöyle demiş: "Ayetler karşısında bunun kıymeti kalmadı."

Hem bedevi bir edip, ²⁷⁴مَا فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ ayetini işittiği vakit secdeye kapanmış. Ona demişler ki: "Müslüman mı oldun?" "Hayır," diye cevap

vermiş, “ben bu ayetin belâgatine secde ettim.”²⁷⁵

Hem belâgat ilminin dâhilerinden Abdülkâhir Cürcânî, Sekkâkî ve Zemahşerî gibi binlerce imam ve ilim sahibi edipler, icmâ ve ittifakla şuna karar vermişler: “*Kur’an’ın belâgati insanın gücünü aşar, ona yetişilmez.*”²⁷⁶

Hem Kur’an o zamandan beri mağrur ve enaniyetli edip ve belâgat sahibi kimseleri sürekli boy ölçüşmeye davet edip damarlarına dokunarak gururlarını kırarak bir tarzda der ki: “*Ya bir tek sûrenin benzerini getiriniz ya da dünyada ve ahirette helâkı ve zilleti kabul ediniz!*”²⁷⁷ Böyle ilan ettiği halde, o asrın inatçı belâgat sahiplerinin bir tek sûrenin benzerini getirmek olan kısa yolu bırakıp uzun olan, can ve mallarını tehlikeye atan savaş yolunu seçmeleri ispat eder ki, o kısa yolda gitmek mümkün değildir.

Hem Kur’an’ın dostlarının Kur’an’a benzemek ve onu taklit etmek şevkiyle, düşmanlarının da Kur’an’a karşılık vermek ve onu tenkit etmek şevkiyle o zamandan beri yazdıkları, yazılan ve fikirlerin birbirine eklenmesiyle kıymeti yükselen milyonlarca Arapça kitap ortadadır. Hiçbiri ona yetişemez, hatta en basit adam dahi dinlese elbette diyecek ki: “Kur’an bunlara benzemez ve bunların mertebesinde değil! Ya bunların altında ya da hepsinin üstündedir!” Altlarında olduğunu dünyada hiç kimse, hiçbir kâfir, hatta hiçbir ahmak söyleyemez. Demek, Kur’an’ın belâgat mertebesi hepsinin üstündedir.

Hatta bir adam ²⁷⁸سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ayetini okudu ve dedi ki: “Bu ayetin harika kabul edilen belâgatini göremiyorum.” Ona şöyle denildi: “Sen de şu yolcu gibi o zamana git, orada dinle!” Adam da kendini Kur’an’dan önce orada hayal etti, gördü ki: Âlemdeki varlıklar perişan, karanlık, cansız, şuursuz ve vazifesiz olarak; ıssız, hadsiz hudutsuz bir boşlukta, kararsız ve fâni bir dünyada bulunuyorlar. Birden Kur’an’ın dilinden bu ayeti dinlerken şöyle gördü:

Bu ayet, ezeli nutuk ve ebedî ferman, kâinatın üstünde ve dünyanın yüzünde öyle bir perde açtı ve onu öyle ışıktırdı ki, asırların sıralarına dizilmiş şuur sahiplerine ders verip şunu gösteriyor: Bu kâinat, büyük bir câmi hükmündedir. Başta gökler ve yeryüzü olmak üzere bütün mahlûkat canlı bir şekilde zikir ve tesbihte, vazife başında neşe ve ahenkle coşuyor, mesut ve memnun bir vaziyette bulunuyor. O yolcu böyle gördü ve ayetin

belâgatinin derecesinden zevk duyarak Kur'an belâgatinin tatlı nağmesinin, veryüzünün yarısını ve insanlığın beşte birini sarıp saltanatının haşmetini tam bir hürmetle on dört asır aralıksız devam ettirmesinin binlerce hikmetinden birini anladı. Başka ayetleri de buna kıyasla.

Dördüncü Nokta: Kur'an, öyle hakikatli bir halâvet (tatlılık) göstermiş ki, en tatlı bir şeyden dahi usandıran çok tekrar, Kur'an'ı tilavet edenleri yani usulüne göre okuyanları değil usandırmak, belki kalbi çürümemiş ve zevki bozulmamış insanlar için tekrar okunması onun tatlılığını artırmıştır. Bu, eski zamandan beri herkesçe teslim edilmiş bir hakikattir, darbimesel hükmüne geçmiştir.

Hem Kur'an öyle bir tazelik, gençlik göstermiştir ve öyle gariptir, sıra dışıdır ki, on dört asır yaşadığı ve herkesin eline kolayca geçtiği halde, şimdi indirilmiş gibi tazeliğini koruyor. Her asır, onu kendine hitap ediyor gibi genç görmüş. Her ilim zümresi ondan her vakit istifade etmek için çokça, daima yanlarında bulundurdıkları ve onun üslûbuna tâbi oldukları, uydukları halde Kur'an, üslûbundaki ve beyan tarzındaki farklılığı, sıra dışılığı aynen koruyor.

Beşincisi: Kur'an'ın bir kanadı geçmişte, bir kanadı gelecektir; kökü ve bir kanadı önceki peygamberlerin ittifak ettikleri hakikatlerdir; bu, onları doğrulayıp destekler ve onlar da tevafukun hal diliyle bunu tasdik eder. Aynı şekilde, evliya ve asfiya gibi ondan hayat bulan meyveleri.. hayat bulup kemâle ermeleriyle mübarek şecerelerinin canlı, feyizli ve hakikate vesile olduğunu gösteren ve ikinci kanadının himayesi altında yetişen, yaşayan velâyetin bütün hak tarikatları.. İslamiyet'in bütün hakikatli ilimleri; Kur'an'ın hakkın ta kendisi, hakikatler kaynağı ve benzersiz kuşatıcılıkta bir harika olduğuna şahitlik eder.

Altıncısı: Kur'an'ın altı yönü nuranîdir, onun doğruluğunu ve hakkaniyetini gösterir. Evet,

- altında *delil ve ispat direkleri*
- üstünde *i'caz mührünün parıltıları*
- önünde ve hedefinde *iki cihan saadeti hediyeleri*
- arkasında dayanak noktası, *semavî vahiy hakikatleri*
- sağında *istikamet üzere olan sayısız aklın delillerle tasdikleri*

- solunda *selim kalblerin ve temiz vicdanların ciddi, şüphesiz imanları, samimi cezbe ve teslimleri*

Kur'an'ın fevkalâde, harika, sağlam ve yeryüzünde hücum edilmez semavî bir kale olduğunu ispat eder. Aynen bunun gibi, altı makamdan da onun hakkın ta kendisi ve dosdoğru olduğuna, insan kelâmı ve yanlış olmadığına imza basan; başta, bu kâinatta daima güzelliği gösterme, iyiliği ve doğruluğu himaye, sahtekârları ve iftiracıları imha ve yok etme âdetini bir faaliyet düsturu yapan kâinatın Mutasarrıf'ı, Kur'an'a âlemde en makbul, en yüksek, en hâkimane bir hürmet makamı ve bir muvaffakiyet mertebesi vermekle onu tasdik eder ve imzalar. Aynı şekilde, İslamiyet'in kaynağı ve Kur'an'ın tercümanı olan zâtın (*aleyhissalâtu vesselam*) Kur'an'a herkesten çok inanması ve hürmeti.. indirilişi zamanında uyku gibi bir vaziyette bulunması.. diğer sözlerinin ona yetişememesi ve bir derece bile benzememesi.. ümmiliğiyle beraber geçmiş ve gelecek hakiki yeryüzü hadiselerini gaybî bir surette, Kur'an ile tereddütsüz ve tam emniyetle beyan etmesi.. çok dikkatli gözlerin bakışları altında hiçbir hilesi, hiçbir yanlış vaziyeti görülmeyen o Tercüman'ın bütün kuvvetiyle Kur'an'ın her bir hükmüne iman ile onu tasdik etmesi ve hiçbir şeyin kendisini sarsmaması; Kur'an'ın semavî, hakkaniyetli ve Hâlık-ı Rahîm'inin mübarek kelâmı olduğunu imzalıyor.

Hem insanlığın beşte birinin, belki büyük kısmının, göz önündeki o Kur'an'la cezbeyle tutulmuşçasına ve dindarca irtibatı.. ona hakikatperestçe, şevkle kulak vermesi.. pek çok emare, vaka ve keşfin şahitliğiyle cin, melek ve ruhanîlerin de, okunduğu vakit pervane gibi hakperestçe etrafında toplanması; Kur'an'ın kâinatça makbuliyetine ve en yüksek bir makamda bulunduğu bir imzadır.

Hem en ahmak ve avam insandan tut, en zeki ve âlime kadar insanlığın bütün tabakalarının Kur'an'ın dersinden tam hisse almaları ve en derin hakikatleri anlamaları.. yüzlerce fen ve İslamî ilmin, bilhassa şariat-ı kübrânın yani İslam'ın yüce emirlerinin büyük müçtehitleri, usûlü'd-dinde,²⁷⁹ kelâm ilminde dâhi, hakikati araştırıp delilleriyle bilen zâtlar gibi her zümrenin kendi ilimlerine ait bütün ihtiyaç ve cevapları Kur'an'dan delilleriyle çıkarmaları; Kur'an'ın hak kaynağı ve hakikat madeni olduğuna bir imzadır.

Hem edebiyatça en ileri bulunan –İslamiyet’e girmemiş– Arap edipleri şimdiye kadar sözle boy ölçüşmeye çok muhtaç oldukları halde, Kur’an’ın i’cazının yedi büyük yönü varken, yalnız bir tek yönü olan belâğatinin bir örneğini, tek bir sûrenin benzerini getirmekten çekinmeleri.. şimdiye kadar gelen ve onunla boy ölçüşerek şöhret kazanmak isteyen meşhur belâgat sahiplerinin ve dâhi âlimlerin, Kur’an’ın hiçbir i’caz yönüne karşı çıkamamaları ve aciz bir şekilde susmaları, onun mucize olduğuna ve insan gücünü aştığına bir imzadır.

Evet, *bir sözün kıymeti, yüksekliği ve belâgati, “Kimden gelmiş, kime ve niçin gelmiş?” sorusuyla ortaya çıkar. Bu noktadan Kur’an’ın eşi benzeri olamaz ve ona yetişilemez. Çünkü Kur’an, bütün âlemlerin Rabbinin ve Hâlıkının hitabı.. içinde hiçbir şekilde taklidi ve yapmacıklığı hissettirecek bir emare bulunmayan bir konuşmasıdır. Bütün insanlar, hatta bütün mahlûkat adına gönderilmiş, insanlığın en meşhur ve nam sahibi muhatabı olan zâtın imanının kuvveti ve enginliğiyle koca İslamiyet’i süzüp sahibini “Kâb-ı Kavseyn”²⁸⁰ makamına çıkaran; Samed Yaratıcıya muhatap olma mazhariyetiyle indirilen.. iki cihan saadetine dair ve kâinatın yaratılışının neticelerine, ondaki rabbanî maksatlara ait meseleleri, o muhatabın bütün İslam hakikatlerini taşıyan en yüksek ve en geniş olan imanını beyan ve izah eden.. koca kâinatın her tarafını bir harita, bir saat, bir ev gibi gösterip çevirerek onların sanatkârını tavırla ifade eden ve öğreten Kur’an-ı Mucizü’l Beyan’ın benzerini getirmek elbette mümkün değildir ve i’caz derecesine yetişilmez.*

Hem Kur’an’ı tefsir eden ve bir kısmı otuz kırk, hatta yetmiş ciltlik birer tefsir yazan yüksek zekâlı, hakikatleri inceden inceye tetkik eden binlerce derin âlimin senet ve delilleriyle bildirdikleri, Kur’an’daki hadsiz meziyetleri, nükteleri, hususiyetleri, sırları, yüce mânâları ve gayba dair her çeşit, sayısız haberi göstermeleri ve ispat etmeleri.. bilhassa *Risale-i Nur*’un yüz otuz kitabının her birinin, Kur’an’ın bir meziyetini, bir nüktesini kesin delillerle ispatlaması.. ve bilhassa *Kur’an’ın Mucizeleri Risalesi* (Yirmi Beşinci Söz), tren ve uçak gibi medeniyet harikalarından birçok şeyi Kur’an’dan delilleriyle çıkaran Yirminci Söz’ün İkinci Makamı, hem *Risale-i Nur*’a hem elektriğe imâda bulunan ayetlerin işaretlerini bildiren “Kur’an’ın İşaretleri” isimli Birinci Şuâ, Kur’an harflerinin ne kadar muntazam, esrarlı ve mânâlı olduğunu gösteren “Rumuzât-ı Semâniye”

isimli sekiz küçük risale ve Fetih sûresinin son ayetinin, beş yönden gayba dair haberlere bakan mucizeliğini ispat eden küçük risale gibi *Risale-i Nur*'un her bir parçası Kur'an'ın bir hakikatini, bir nurunu gösterir. Bunlar Kur'an'ın eşi benzeri olmadığına; mucize ve harika, bu görünen âlemde gayb âleminin lisanı ve bir Allâmü'l-Guyûb'un kelâmı olduğuna bir imzadır.

İşte dünya yolcusu anladı ki; altı noktada, altı yönden ve altı makamda işaret edilen, bahsi geçen meziyet ve hususiyetleri içindir ki Kur'an, haşmetli nuranî hâkimiyeti ve muazzam kutsî saltanatının asırların çehresini ve yeryüzünü 1300 sene aydınlatarak tam bir hürmetle devam etmesi.. hem o hususiyetleri için her bir harfinin hiç olmazsa on sevabı ve hasenesi olması, on bâki meyve vermesi.. hatta bir kısım ayet ve sûrelerin her bir harfinin yüz, bin ve daha fazla meyve vermesi..²⁸¹ ve mübarek vakitlerde her harfin nurunun, sevabının ve kıymetinin ondan yüzlere çıkması²⁸² gibi kutsî imtiyazları kazanmış. Sonra o yolcu kalbine dedi ki:

“İşte böyle her yönden mucizeli bu Kur'an, sûrelerinin icmâi ve ayetlerinin ittifakıyla, sır ve nurlarının tevafukuyla, meyve ve eserlerinin mutabakatıyla bir tek Vâcibü'l-Vücûd'un varlığına, birliğine, sıfat ve isimlerine delillerle ispat suretinde öyle şahitlik eder ki, bütün müminlerin hadsiz şهادetleri onun şهادetinden süzülüp damlamış.”

İşte o yolcunun Kur'an'dan aldığı tevhid dersine ve imana kısa bir işaret olarak *Birinci Makam'ın on yedinci mertebesinde,*

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الُّوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: الْقُرْآنُ الْمُعْجَزُ الْبَيِّنُ الْمَقْبُولُ الْمَرْغُوبُ لِأَجْنَسِ الْمَلِكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ، الْمَقْرُوءُ كُلُّ آيَاتِهِ فِي كُلِّ ذَقِيقَةٍ بِكَمَالِ الْإِحْتِرَامِ، بِأَلْسِنَةِ مِائَةِ الْمَلَائِكِينَ مِنْ نَوْعِ الْإِنْسَانِ، الدَّائِمُ سُلْطَنَتُهُ الْقُدْسِيَّةُ عَلَى أَقْطَارِ الْأَرْضِ وَالْأَكْوَانِ، وَعَلَى وُجُوهِ الْأَعْصَارِ وَالزَّمَانِ، وَالْجَارِي حَاكِمِيَّتُهُ الْمَعْنَوِيَّةُ النُّورَانِيَّةُ عَلَى نِصْفِ الْأَرْضِ وَخُمْسِ الْبَشَرِ فِي أَرْبَعَةِ عَشَرَ عَصْرًا بِكَمَالِ الْإِحْتِشَامِ. وَكَذَا شَهِدَ وَبَرَّهَنَ بِإِجْمَاعِ سُورِهِ الْقُدْسِيَّةِ السَّمَائِيَّةِ، وَبِاتِّفَاقِ آيَاتِهِ النُّورَانِيَّةِ الْإِلَهِيَّةِ، وَبِتَوَافُقِ أَسْرَارِهِ وَأَنْوَارِهِ، وَبِتَطَابُقِ حَقَائِقِهِ وَثَمَرَاتِهِ وَأَثَارِهِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعِيَانِ.²⁸³

denilmiştir.

Fakir bir insana fâni ve geçici bir tarlayı değil; bir evi, belki koca kâinatı ve dünya kadar bir bâki mülkü kazandıran.. fâni bir adama ebedî bir hayatın gereklerini bulduran.. ecelin darağacını bekleyen bir biçareyi ebedî idamdan kurtaran ve ebedî saadetin hazinesini açanın, insanın en kıymetli

sermayesinin iman olduğunu bilen o misafir ve hayat yolcusu, sonra kendi nefesine dedi ki: “Haydi, ileri! İmanın sayısız mertebelerinden bir mertebe daha kazanmak için **kâinatın** bütününe birden müracaat edip o ne diyor, dinlemeliyiz; esaslarından ve kısımlarından aldığımız dersleri tamamlamalı ve nurlandırmalıyız!” Böyle diyerek Kur’an’dan aldığı, her tarafı gösteren geniş bir dürbün ile baktı, gördü:

Bu kâinat, o kadar mânidar ve muntazamdır ki, Cenâb-ı Hakk’ın surete bürünmüş bir kitabı.. Rabbin cismanî bir Kur’an’ı.. Samed’in ziynetli bir sarayı.. ve Rahman’ın muntazam bir şehri şeklinde görünüyor. O kitabın bütün sûreleri, ayetleri ve kelimeleri, hatta harfleri, bâbları,²⁸⁴ fasılları, sayfaları ve satırları.. hepsinin her vakit mânidâr bir şekilde mahv u ispatı, yani bazılarının silinip bazılarının yeniden yazılması.. ve hikmetli bir şekilde değiştirilmeleri, halden hale geçmeleri, icmâ ile; ilmi her şeyi kuşatan bir Alîm’in, gücü her şeye yeten bir Kadir’in ve bir Musannif’in,²⁸⁵ her şeyde her şeyi gören ve her şeyin her şeyle münasebetini bilen, görüp gözetten bir Nakkâş-ı Zülcelâl’in ve bir Kâtib-i Zülkemâl’in varlığını açıkça ifade eder. Aynen bunun gibi; bütün esasları, içindeki canlı türleri, maddeleri, kısımları, sakinleri, içinden gelip geçen ve içerdiği her şeyle, onlardaki fayda gözetilen değişiklikler ve hikmetli bir şekilde yenilenmeleriyle, ittifakla, sonsuz bir kudret ve hikmetle iş gören yüce bir Usta’nın, benzersiz bir Sâni’in varlığını ve birliğini bildirir. Ve kâinatın büyüklüğüne uygun *iki muazzam ve geniş hakikatin* şahitlikleri, onun bu büyük şahitliğini ispatlar.

Birinci Hakikat: Kelâm ilminin dâhi âlimlerinin ve İslam felsefecilerinin gördükleri, sayısız delille ispat ettikleri *hudûs*²⁸⁶ ve *imkân* hakikatleridir.

Onlar demiş ki: “Madem âlemde ve her şeyde değişme, halden hale geçme var; elbette âlem fânidir, hâdistir (sonradan olmuştur), kadîm (ezelî) olamaz. Madem sonradan olmuştur, elbette onu vücuda getiren bir Sâni var. Ve madem her şeyin zâtında varlığı ve yokluğu –bir sebep bulunmazsa– eşittir, elbette o şey vacip²⁸⁷ ve ezelî olamaz. Ve madem imkânsız ve bâtıl olan devir ve silsile halinde birbirini var etmenin mümkün olmadığı kesin delillerle ispatlanmıştır; elbette öyle bir Vâcibü’l-Vücûd lâzımdır ki, benzeri imkânsız, eşi muhal, O’ndan başka her şey mümkün ve O’nun mahlûku olacak...”

Evet *hudûs* hakikati, kâinatı kuşatmıştır. Çoğunu göz, diğer kısmını ise akıl görüyor. Çünkü gözümüzün önünde her sene güz mevsiminde öyle bir âlem vefat eder ki, her birinin sayısız fertleri bulunan ve her biri canlı kâinatlar hükmünde olan yüz bin bitki ve küçük havyan türü, o âlemle beraber vefat eder. Fakat bu o kadar muntazam bir vefattır ki, haşır ve neşirlerine vesile olan, rahmet ve hikmetin mucizeleri, kudret ve ilmin harikaları hükmündeki çekirdekleri, tohumları ve yumurtacıkları; baharda onları yerlerine bırakıp amel defterlerini ve gördükleri vazifelerin programlarını ellerine vererek Hafîz-i Zülcelâl'in himayesi altında hikmetine emanet eder, sonra ölürlər. Ve bahar mevsiminde büyük haşırın yüz bin misali, numunesi ve delilleri hükmündeki o vefat eden ağaçlar, kökler ve bir kısım hayvancıklar aynen diriltilir ve dirilirler. Bir kısmının da yerlerine emsalleri, aynen onlara benzeyenler var edilir, diriltilir. Ve geçen bahardaki varlıklar, işledikleri amellerin ve vazifelerin sayfalarını ilan gibi neşredip ²⁸⁸وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ayetinin bir misalini gösterir.

Hem kâinatın bütünü itibarı ile, her güz ve her baharda büyük bir âlem vefat eder ve taze bir âlem vücuda gelir. O vefat ve sonradan vücuda gelme o kadar muntazam gerçekleşir ve gayet intizam ve ölçüyle o kadar çok canlı türü vefat edip yaratılır ki, âdetâ *dünya, canlı kâinatların ona misafir olduğu, seyyah âlemlerin ve seyyar dünyaların geldiği, vazifelerini görüp gittikleri bir misafirhanedir*.

İşte bu dünyada böyle canlı âlemleri ve vazifeli kâinatları kusursuz bir ilim, hikmet ve ölçüyle; denge, intizam ve nizamla var edip Rabbanî maksatlarda, ilahî gayelerde ve Rahmanî hizmetlerde kudretine yakışır şekilde kullanan ve merhametle istihdam eden bir Zât-ı Zülcelâl'in varlığının vücûbu, sonsuz kudret ve hikmeti, apaçık bir şekilde, güneş gibi akıllara görünüyor. Hudûs meselesini *Risale-i Nur*'a ve hakikati araştırıp delilleriyle bilen kelâm âlimlerinin kitaplarına havale ederek bu bahsi kapatıyoruz.

İmkân yönüne gelince; o da kâinatı kuşatmıştır. Çünkü görüyoruz ki küllî-cüzî, büyük ve küçük her şey, arştan ferşe, zerrelerden gezegenlere kadar her varlık; hususi bir zât, belli bir suret, seçilmiş bir şahsiyet, has sıfatlar, hikmetli keyfiyetler ve kendisine fayda sağlayacak bir donanımla dünyaya gönderiliyor.

Halbuki o hususi zâta ve mahiyete, sayısız imkân içinde o hususiyeti vermek...

Hem suretler adedince imkân ve ihtimaller içinde o nakışlı, farklı, uygun ve belirli sureti giydirmek...

Hemcinsleri sayısınca imkânlar içinde çalkalanan o varlığa, o lââyık olduğu şahsiyeti imtiyazla tahsis etmek...

Hem sıfatların çeşitleri ve mertebeleri sayısınca imkân ve ihtimaller içinde o şekilsiz, tereddütteki sanatlı varlığa, o has ve uygun, fayda gözetilen sıfatları yerleştirmek...

Hem sayısız yol ve tarzlarda bulunmasının mümkünlüğü noktasında hadsiz imkân ve ihtimaller içinde kararsız, şaşkın, hedefsiz olan o mahlûka o hikmetli keyfiyetleri ve inayetli teçhizatı takmak, onu donatmak...

Elbette küllî ve cüzî bütün mümkünât adedince ve her mümkünün zikredilen mahiyet ve hüviyetinin, heyet ve suretinin, sıfat ve vaziyetinin imkânları sayısınca tahsis, tercih ve tayin edici, vücuda getirici bir Vâcibü'l-Vücûd'un varlığının vücûbuna, sonsuz kudretine ve hikmetine delildir. Hiçbir şeyin, hiçbir işin ve halin O'ndan gizlenmediğine.. hiçbir şeyin O'na ağır gelmediğine.. en büyük şeyin O'na en küçük şey gibi kolay geldiğine.. O'nun bir baharı bir ağaç kadar, bir ağacı bir çekirdek kadar kolay var edebildiğine işaretler, delil ve şehadetler; imkân hakikatinden çıkıp kâinatın bu büyük şahitliğinin bir kanadını meydana getirir.

Kâinatın şahitliğini, her iki kanadı ve iki hakikatiyle *Risale-i Nur* eczaları, bilhassa Yirmi İkinci ve Otuz İkinci Söz'ler ile Yirminci ve Otuz Üçüncü Mektuplar tamamen ispat ve izah ettiğinden meseleyi onlara havale ederek bu pek uzun bahsi kısa kestik.

Kâinatın bütününden gelen büyük ve küllî şehadetin ikinci kanadını ispat eden *ikinci hakikat*:

Bu devamlı çalkalanan inkılâplar ve değişimler içinde varlığını, hizmetini ve canlı ise hayatını muhafaza etmeye, vazifesini yerine getirmeye çalışan mahlûkatta, kuvvetlerinin bütün bütün üstünde bir yardımlaşma hakikati görünüyor. Mesela yeryüzünü meydana getiren unsurların, canlıların imdadına.. bilhassa bulutların, bitkilerin yardımına.. bitkilerin, hayvanların yardımına.. hayvanların ise insanların yardımına gönderilmesi.. ve memelerin kevser gibi sütleriyle yavruların beslenmesi.. canlıların,

iktidarları dışındaki pek çok ihtiyaç ve erzaklarının umulmadık yerlerden ellerine verilmesi.. hatta yiyeceklerdeki zerrelere dahi beden hücrelerinin tamirine koşması gibi Rabbanî itaat ettirme ve Rahmanî istihdam ile, yardımlaşma hakikatinin pek çok misali doğrudan doğruya bütün kâinatı bir saray gibi idare eden Âlemlerin Rabbinin umumi ve rahîmane rubûbiyetini gösteriyor.

Evet, cansız, şuursuz ve şefkatsiz olduğu halde birbirine karşı şefkatli, şuurlu bir vaziyette yardım eden varlıklar elbette gayet Rahîm ve Hakîm bir Rabb-i Zülcelâl'in kuvveti, rahmeti ve emriyle yardıma koşturuluyor.

İşte kâinatta geçerli olan umumi yardımlaşma.. gezegenlerden ta canlıların uzuvlarına, donanımlarına ve bedenlerindeki zerrelere kadar tam bir intizamla işleyen umumi *denge* ve kuşatıcı *muhafaza*.. göklerin yaldızlı ve zeminin ziynetli yüzünden ta çiçeklerin süslü yüzlerine kadar kalem gezdiren *tezyin*.. galaksilerden ve güneş sisteminden ta mısır ve nar gibi meyvelere kadar hükmeden *tanzim*.. güneş ve aydan; toprak, hava, su gibi unsurlardan ve bulutlardan ta bal arılarına kadar memuriyet veren *vazifelendirme* gibi pek büyük hakikatlerin büyüklükleri ölçüsündeki şahitlikleri, kâinatın şahitliğinin ikinci kanadını ispatlar ve meydana getirir. Madem *Risale-i Nur* bu büyük şahitliği ispat ve izah etmiş, burada bu kısacık işaretle yetiniyoruz.

İşte dünya yolcusunun kâinattan aldığı iman dersine kısa bir işaret olarak *Birinci Makam'ın on sekizinci mertebesinde*,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الوجودِ، الْمُمْتَنِعُ نَظِيرُهُ، الُممكنُ كُلُّ مَا سِوَاهُ، الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلَى
وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: هَذِهِ الْكَائِنَاتُ الْكِتَابُ الْكَبِيرُ الْمَجَسَّمُ وَالْقُرْآنُ الْجِسْمَانِيُّ الْمُعْظَمُ وَالْقَصْرُ
الْمَزِينُ الْمُنْتَظَمُ وَالْبَلَدُ الْمُحْتَشَمُ الْمُنْتَظَمُ، بِإِجْمَاعِ سُورِهِ وَأَيَاتِهِ وَكَلِمَاتِهِ وَحُرُوفِهِ وَأَبْوَابِهِ وَفُصُولِهِ
وَصُحُفِهِ وَسُطُورِهِ وَاتِّفَاقِ أَرْكَانِهِ وَأَنْوَاعِهِ وَأَجْزَائِهِ وَجُزْئِيَّاتِهِ وَسَكَنَتِهِ وَمُشْتَمَلَاتِهِ وَوَارِدَاتِهِ
وَمَصَارِفِهِ، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْحُدُوثِ وَالتَّغْيِيرِ وَالْإِمْكَانِ، بِإِجْمَاعِ جَمِيعِ عُلَمَاءِ عِلْمِ الْكَلَامِ،
وَبِشَهَادَةِ حَقِيقَةِ تَبْدِيلِ صُورَتِهِ وَمُشْتَمَلَاتِهِ بِالْحِكْمَةِ وَالْإِنْتِظَامِ، وَتَجْدِيدِ حُرُوفِهِ وَكَلِمَاتِهِ بِالنِّظَامِ
وَالْمِيزَانِ، وَبِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ النَّعَاوُنِ، وَالتَّجَاوُبِ، وَالتَّسَانُدِ، وَالتَّدَاخُلِ، وَالْمُوَازَنَةِ،
وَالْمُحَافَظَةِ، فِي مَوْجُودَاتِهِ بِالشَّاهِدَةِ وَالْعِيَانِ. ²⁸⁹

denilmiştir.

Sonra, dünyaya gelen, dünyanın yaratanını arayan, on sekiz mertebeyi aşan, hakikat arşına ulaşan ve imanî bir mirac ile gayb perdesi ardındaki marifetten huzur ve muhataplık makamına yükselen meraklı ve şevkli

yolcu, kendi ruhuna dedi ki: “Fatıha-yı Şerife’de sûrenin başından ²⁹⁰إِيَّاكَ kelimesine kadar gaibâne (görmeksizin) medh ü senâ ile bir huzur gelip إِيَّاكَ hitabına çıkılması gibi biz de doğrudan doğruya –gaibâne aramayı bırakıp– aradığımızı kendisine sormalıyız. Her şeyi gösteren güneşi, güneşe sormak gerekir.” Evet, her şeyi gösteren, kendini her şeyden fazla gösterir. Öyleyse güneşin ışınları vasıtasıyla onu görmek ve tanımak gibi, *Hâlıkımızın güzel isimleri ve mukaddes sıfatlarıyla* O’nu kabiliyetimiz ölçüsünde tanımaya çalışabiliriz.

Bu maksadın sayısız yollarından ikisini, o iki yolun sayısız mertebelerinden iki mertebeyi ve o iki mertebenin pek çok ve pek uzun, etraflı hakikatinden yalnız iki tanesini kısaca, özetle bu risalede anlatacağız.

Birinci Hakikat: Gözümüzle açıkça görünen, kuşatıcı, daimî, muntazam, müthiş, göklerdeki ve yerdeki bütün varlıkları çekip çeviren, değiştiren, yenileyen ve kâinatı kaplayan, her tarafa yayılmış *faaliyet* hakikatinin görünmesi.. her yönden hikmet kaynağı olan o hakikatin içinde *rubûbiyetin tezahürü* hakikatinin açıkça hissedilmesi.. ve her şekilde, rahmet saçan bu hakikatin de içinde *ulûhiyetin görünmesi* hakikatinin zorunlu olarak bilinmesidir.

İşte bu hâkimane ve hikmetli, daimî faaliyetin perdesi arkasında Kadir ve Alîm, Fail bir Zât’ın fiilleri, görünür gibi hissedilir.

Bu her şeyi terbiye eden ve çekip çeviren Rabbanî fiillerden, bunların perdesi arkasından, her şeyde cilveleri bulunan ilahî isimler, hissedilir derecede açıkça bilinir.

Bu celâl ve cemâl tecellileriyle cilvelenen güzel isimlerin perdesi arkasında yedi kutsî sıfatın ilmelyakîn, belki aynelyakîn, hatta hakkalyakîn²⁹¹ derecesinde varlıkları ve birer hakikat olarak ortaya çıktıkları anlaşılır.

Ve bu yedi kutsî sıfatın da, bütün sanatlı varlıkların şahitliğiyle, hem hayat veren hem kadir hem alîm hem semî’ (işiten) hem basîr (gören) hem mürîd (irade eden) hem mütekellim (konuşan) bir Zât’a yakışır şekilde sonsuz tecellileriyle, açıkça ve zorunlu olarak, bu vasıflara sahip bir Vâcibü’l-Vücûd’un, bu isimlerin sahibi bir Vahid-i Ehad’ın, bir Fâil-i Ferd-i Samed’in varlığı güneşten daha aşikâr, daha parlak bir tarzda, kalbdeki iman gözüne görünür gibi kesin şekilde, ilmelyakîn bilinir.

Çünkü güzel ve mânidar bir kitap, muntazam bir ev, açıkça, yazma ve yapma fiillerini.. güzel yazma ve intizamlı yapma fiilleri, açık bir şekilde yazıcı ve dülger²⁹² unvanlarını.. yazıcı ve dülger unvanları ise açıkça yazı ve dülgerlik sanatlarını ve sıfatlarını.. ve bu sanat ve sıfatlar da apaçık şekilde, herhalde, Mevsuf, Sâni, Müsemma ve Fail bir Zât'ın varlığını zorunlu kılar. Failsiz bir fiil ve müsemmasız²⁹³ bir isim mümkün olmadığı gibi, mevsufsuz²⁹⁴ bir sıfat ve sanatkârsız bir sanat da mümkün değildir.

İşte bu hakikate ve kaideye dayanarak şu kâinat, içindeki bütün varlıklarla beraber, kaderin kalemıyla yazılmış, kudretin çekiciyle yapılmış mânidar sayısız kitap, mektup, bina ve saraylar hükmünde –her biri binlerce yönden ve beraber hadsiz surette– Rabbanî ve Rahmanî nihayetsiz fiilleriyle.. o fiillerin kaynağı olan bin bir ilahî ismin sonsuz cilveleriyle.. ve o güzel isimlerin kaynağı olan yedi sübhanî sıfatın nihayetsiz tecellileriyle; o yedi kuşatıcı ve kutsî sıfatın madeni ve mevsufu olan ezelî ve ebedî bir Zât-ı Zülcelâl'in varlığının vücûbuna ve birliğine sayısız işaret ve şahitlik eder. Aynen bunun gibi, bütün o varlıklarda bulunan bütün güzellikler, cemâller, kıymetler, kemâller de Rabbanî fiillerin, ilahî isimlerin, Samed Zât'ın sıfatlarının ve sübhani icraatı ile onun gereği olan vasıflarının, kendilerine lââyık ve uygun kutsî cemâl ve kemâllerine.. ve hepsi birden Zât-ı Akdes'in²⁹⁵ kutsî cemâl ve kemâline açıkça şahittir.

İşte faaliyet hakikati içinde görünen rubûbiyet hakikati, ilim ve hikmetle yaratma, var etme, sanatlı bir şekilde ve benzersiz vücuda getirme.. nizam ve ölçü ile takdir, tasvir, tedbir (idare) ve tedvir (çekip çevirme).. kast ve irade ile tahvil (şekilden şekle sokma), tebdil (değiştirme), tenzil (indirme) ve tekmil (mükemmel kılma).. şefkat ve rahmetle it'am (besleme), in'am (nimet verme), ikram ve ihsan gibi icraatı, o icraatın gereği olan sıfatları ve tasarruflarıyla kendini gösterir ve tanıtır. Ve rubûbiyetin görünmesi hakikati içinde açıkça hissedilen ve bulunan ulûhiyetin gözükmesi hakikati de Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinin rahîmane ve kerîmane cilveleriyle ve yedi subûti²⁹⁶ sıfat olan hayat, ilim, kudret, irade, sem' (işitme), basar (görme) ve kelâm sıfatlarının celâl ve cemâl tecellileriyle kendini tanıtır, bildirir.

Evet, nasıl ki kelâm sıfatı vahiy ve ilhamlar ile Zât-ı Akdes'i tanıtır; aynı şekilde kudret sıfatı da cisme bürünmüş kelimeleri hükmünde olan sanatlı

eserleriyle o Zât-ı Akdes'i bildirir ve kâinatı baştan başa cismanî bir furkan mahiyetinde gösterip bir Kadîr-i Zülcelâl'in vasıflarını anlatır, O'nu tarif eder.

İlim sıfatı da hikmetli, intizamlı, ölçülü olan bütün sanatlı varlıklar sayısınca.. ve ilimle idare edilen, çekip çevrilen, donatılıp birbirinden ayrılan bütün mahlûkat adedince o vasfın sahibi olan bir tek Zât-ı Akdes'i bildirir.

Hayat sıfatına gelince; kudreti bildiren bütün eserler.. ilmin varlığını bildiren bütün intizamlı, hikmetli, ölçülü, ziynetli suret ve haller.. ve diğer sıfatları bildiren bütün deliller hayat sıfatının delilleriyle beraber, onun bir hakikat olarak ortaya çıkmasına delil olduğu gibi; hayat da bütün o delilleriyle, aynası olan bütün canlıları şahit göstererek Hayy ve Kayyûm Zât'ı bildirir. Ve kâinatı; baştan başa, her vakit, taze taze ve ayrı ayrı cilveleri, nakışları göstermek için daima değişen, tazelenen ve sayısız aynalardan meydana gelmiş büyük bir ayna suretine çevirir. İşte bu kıyasla görme ve işitme, irade etme ve konuşma sıfatlarının her biri de birer kâinat kadar Zât-ı Akdes'i bildirir, tanıtır.

Hem o sıfatlar, Zât-ı Zülcelâl'in varlığını gösterdiği gibi, hayatın varlığına, bir hakikat olarak ortaya çıktığına ve o Zât'ın hayat sahibi ve diri olduğuna da açıkça delildir. Çünkü bilmek, hayatın alâmeti.. işitmek, dirilik emaresi.. görmek, dirilere mahsustur.. ve irade, hayat ile olabilir. İradeye bağlı iktidar, canlılarda bulunur. Konuşmak ise bilen dirilerin işidir. İşte bu noktalardan anlaşılır ki, hayat sıfatının yedi kâinat kadar delilleri bulunur; kendi varlığı ile o sıfatın sahibinin varlığını bildiren delilleri vardır. Onlar bütün sıfatların esas ve kaynağı, ism-i âzâmın membaı ve medarı olmuştur.

Risale-i Nur, bu birinci hakikati kuvvetli delillerle ispat ve bir derece izah ettiğinden şimdilik bu denizden zikredilen bu damla ile yetiniyoruz.

İkinci Hakikat: Kelâm sıfatından gelen ilahî tekellüm yani Cenâb-ı Hakk'ın konuşmasıdır.

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي
وَلَوْ جُنُونا بِمِثْلِهِ مَدَدًا²⁹⁷

ayetinin sırrıyla ilahî kelâm sonsuzdur. Bir zâtın varlığını bildiren en açık alâmet, konuşmasıdır. Demek, bu hakikat nihayetsiz bir surette Mütakellim-i Ezelî'nin varlığına ve birliğine şahitlik eder. Şu hakikatin iki kuvvetli

şahitliği, bu risalenin on dördüncü ve on beşinci mertebelerinde anlatılan vahiy ve ilhamlar yönüyle.. geniş bir şahitliği, onuncu mertebesinde işaret edilen mukaddes semavî kitaplar yönüyle.. ve çok parlak, kuşatıcı bir diğer şahitliği de on yedinci mertebesinde Kur'an-ı Mucizü'l Beyan yönüyle geldiğinden, o yolcu bu hakikatin beyan ve şehadetini o mertebelere havale etmiş. Şu hakikati, mucizevi bir şekilde ilan ve onun şehadetini diğer hakikatlerin şahitlikleriyle beraber ifade eden

شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأَوَّلُ الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ
لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ²⁹⁸

muazzam ayetinin nurları ve sırları, bizim yolcuya kâfi gelmiş ki daha ileri gidememiş.

İşte o yolcunun bu kutsî makamdan aldığı dersin kısa bir mealine işaret olarak *Birinci Makam'ın on dokuzuncu mertebesinde,*

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى، وَلَهُ الصِّفَاتُ الْعُلْيَا، وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى، الَّذِي دَلَّ عَلَى وَجُوبِ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ: الْأَدَاتُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ بِاجْتِمَاعِ جَمِيعِ صِفَاتِهِ الْقُدْسِيَّةِ الْمُحِيطَةِ، وَجَمِيعِ أَسْمَائِهِ الْحُسْنَى الْمُتَجَلِّيَّةِ، وَبِاتِّفَاقِ جَمِيعِ شُؤْنَاتِهِ وَأَفْعَالِهِ الْمُنْصَرَفَةِ، بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ حَقِيقَةِ تَبَارُزِ الْأُلُوْهِيَّةِ فِي تَظَاهُرِ الرُّبُوبِيَّةِ، فِي دَوَامِ الْفَعَالِيَّةِ الْمُسْتَوَلِيَّةِ، بِفِعْلِ الْإِبْدَاعِ وَالْخَلْقِ وَالصَّنْعِ وَالْإِبْدَاعِ بِإِرَادَةٍ وَقُدْرَةٍ، وَبِفِعْلِ التَّقْدِيرِ وَالتَّصْوِيرِ وَالتَّدْبِيرِ وَالتَّدْوِيرِ بِاخْتِيَارٍ وَحِكْمَةٍ، وَبِفِعْلِ التَّصْرِيفِ وَالتَّنْظِيمِ وَالْمُحَافَظَةِ وَالْإِدَارَةِ وَالْإِعَاشَةِ بِقَصْدٍ وَرَحْمَةٍ، وَبِكَمَالِ الْإِنْتِظَامِ وَالْمُوَازَنَةِ، وَبِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ أَسْرَارِ:

(شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأَوَّلُ الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ
لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ)²⁹⁹

denilmiştir...

...

Bu “Âyetü'l-Kübrâ”nın otuz üç mertebeden oluşan tamamı, harikulâde mukaddimesi ile birlikte ayrıca, tek başına neşredilmiş, buraya kısmen alınmıştır.

İkinci Huccet-i İmaniye

OTUZ İKİNCİ SÖZ'ÜN BİRİNCİ MEVKİFİ³⁰⁰

فِيهِمَا إِلَهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا³⁰¹

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ
وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَالْإِلَهُ الْمَصِيرُ³⁰²

Bir ramazan gecesinde tevhidi, Allah'ın birliğini ifade eden şu beyanın on bir cümlesinin her birinde bir tevhid mertebesi ve müjde bulunduğunu ve o mertebelerden yalnız ³⁰³لَا شَرِيكَ لَهُ sözündeki mânâyı herkesin anlayacağı basit bir temsille, hayalî bir münazara tarzında, eşyanın hal diliyle söylediğini kelimelere dökmek suretiyle söylemiştim. Bana hizmet eden kıymetli kardeşlerimin ve mescit arkadaşlarımin arzu ve istekleri üzerine o hayalî konuşmayı yazıyorum. Şöyle ki:

Her şeyi tabiata ve sebeplere verenlerin, Allah'a ortak koşan her çeşit kâfirin ve dalâlet ehlinin varsaydıkları, O'na şirk koştukları her şey adına bir şahıs farz edelim. O farazî şahıs, âlemdeki varlıklardan birine rab olmak istiyor ve hakiki mâlik olduğunu iddia ediyor.

İşte bu iddiadaki şahıs, varlıkların en küçüğü olan bir **zerreye** rast gelir. Onun rabbi ve hakiki sahibi olduğunu zerreye tabiat ve felsefe diliyle söyler. O zerre de hakikatin ve Rabbanî hikmetin diliyle der ki: “Ben sayısız vazife görüyorum. Eşsiz bir sanatla yaratılmış her varlığa ayrı ayrı girip işliyorum. Sende bana bütün o vazifeleri gördürecek ilim ve kudret varsa.. hem kendim gibi had ve hesaba gelmez zerrelerle beraber gezip³⁰⁴ HAŞİYE iş görüyoruz; eğer emsalim olan bütün o zerreleri de istihdam edip emrin altına alacak bir hükmün ve iktidarın varsa.. hem kusursuz bir intizam ile bir parçası olduğum varlıklara, mesela kandaki alyuvarlara hakiki mâlik olabilir ve onu idare edebilirsen; işte o zaman benim rabbim olduğunu iddia et, beni Cenâb-ı Hak'tan başkasına isnat et. Yoksa sus! Bana rab olamadığın gibi müdahalede de bulunamazsın. Çünkü vazifelerimizde ve hareketlerimizde o kadar mükemmel bir intizam var ki, sonsuz bir hikmet ve kuşatıcı bir ilim sahibi olmayan, bize parmak karıştıramaz. Eğer karışsa, karıştıracaktır. Halbuki senin gibi ruhsuz, aciz, kör ve iki eli tesadüf ve tabiat gibi iki körün elinde olan bir şahıs, hiçbir şekilde bize el uzatamaz.”

O iddia sahibi şahıs ise maddecilerin dedikleri gibi der ki: “Öyleyse sen kendi kendine mâlik ol! Neden başkasının hesabına çalıştığını söylüyorsun?” Zerre ona cevaben şöyle der: “Eğer güneş gibi bir aklım, onun ışığı gibi engin bir ilmim, sıcaklığı gibi geniş bir kudretim, ışığındaki yedi renk gibi kuşatıcı duygularım ve gezdiğim her yere, işlediğim her varlığa bakan birer yüzüm, birer gözüm bulunsaydı ve her şeye sözüm geçseydi, belki senin gibi ahmaklık yapıp kendi kendime mâlik olduğumu iddia ederdim. Haydi defol git, sana benden iş çıkmaz!”

İşte Allah’a ortak koşanların vekili, zerreden ümidini kesince *alyuvarlardan* medet umarak kandaki alyuvarlardan birine rast gelir. Ona sebepler adına, tabiat ve felsefe diliyle der ki: “Ben senin rabbin ve mâlikinim.” O alyuvar, yani yuvarlak kırmızı varlık, ona hakikatin ve ilahî hikmetin diliyle şöyle cevap verir:

“Ben yalnız değilim. Eğer mührümüz, memuriyetimiz ve düzenimiz aynı olan kan ordusundaki bütün benzerlerime sahip olabilirsen ve gezdiğimiz, tam bir hikmetle çalıştırıldığımız bütün beden hücrelerine hükmedecek ince bir hikmetin ve büyük bir kudretin varsa göster. Eğer gösterebilirsen belki iddianda bir mânâ bulunabilir. Halbuki senin gibi bir serserem, elindeki sağır tabiat ve kör kuvvetle, değil bize sahip olmak, zerre kadar bile karışamaz. Çünkü bizdeki düzen o kadar mükemmeldir ki, ancak her şeyi gören, işiten, bilen ve yapan bir Zât bize hükmedebilir. Öyleyse sus! Vazifem o kadar mühim ve içinde bulunduğum düzen o kadar kusursuz ki, senin böyle karmakarışık sözlerine cevap vermeye vaktim yok.” Ve onu kovar.

Sonra o iddiacı şahıs alyuvarı kandıramadığı için gider, bedendeki *hücre* denilen odacığa rast gelir. Felsefe ve tabiat diliyle ona: “Zerre ve alyuvarlara söz geçiremedim, belki sen sözümü dinlersin. Çünkü sen gayet küçük bir menzil gibi birkaç şeyden yapılmışsın. Öyleyse ben seni yapabilirim. Sen benim eserim ve hakiki mülküm ol.” der. Hücre ona cevaben, hikmet ve hakikat diliyle der ki:

“Ben gerçi küçücük bir şeyim. Fakat pek büyük vazifelerim, pek ince münasebetlerim ve hem beden her hücresiyle hem de bütününü bağlarım var. Mesela, atar ve toplardamarlara, sinir sistemine, vücuda gerekli gıdaları ayıran, fazlasını dışarı atan, o gıdaları bedene dağıtıp suret veren uzuvlara karşı ince ve mükemmel vazifelerim bulunur. Eğer bütün bedene, bütün damarlara, sinirlere ve uzuvlara şekil verip onları düzenleyecek, çalıştıracak

kudretin ve ilmin varsa.. benim emsalim, sanat ve mahiyet bakımından kardeşim olan bütün beden hücrelerini idare edecek tesirli kudretin, kuşatıcı hikmetin varsa göster, sonra beni yapabileceğini iddia et! Yoksa haydi git! Alyuvarlar bana erzak getiriyor, akyuvarlar ise bana hücum eden hastalıklara karşı koyuyor. İşim var, beni meşgul etme. Hem senin gibi aciz, ruhsuz, sağır, kör bir şahıs bize hiçbir şekilde karışamaz. Çünkü bizde o kadar ince, nazik ve mükemmel bir düzen³⁰⁵ HAŞİYE var ki; eğer bize hükmeden, mutlak Hakîm, Kadir ve Alîm bir Zât olmazsa intizamımız bozulur, vazifelerimiz karışır.”

Sonra o şahıs, hücreden de ümidini keser. Bir *insanın bedenine* rast gelir. Yine kör tabiatın ve serseri felsefenin diliyle, tabiatçıların dedikleri gibi: “Sen benimsin. Seni yapan benim veya sende hissem var.” der. İnsan bedeni cevaben, hakikat ve hikmet lisanıyla ve kendisindeki intizamın hal diliyle der ki:

“Eğer bütün benzerlerimi, yüzlerindeki kudret mührü ve yaratılış imzası bir olan bütün insanların bedenlerini her şeyiyle idare edecek kudretin ve ilmin varsa.. sudan ve havadan tut, bitki ve hayvanlara kadar benim erzakımın mahzenlerine sahip olacak bir servetin ve hâkimiyetin varsa.. kılıfları olduğum gayet geniş ve yüksek ruh, kalb, akıl gibi manevî latifeleri benim gibi dar, basit bir zarfa yerleştirerek kusursuz bir hikmetle vazifelendirip ibadet ettirecek sonsuz bir kudretin ve hikmetin varsa göster, sonra ‘Seni ben yaptım.’ de. Yoksa sus! Hem bendeki mükemmel düzenin ve yüzümdeki birlik mührünün şahitliğiyle, benim Sâni’imin gücü her şeye yeter, O her şeyi bilir, görür ve işitir. Senin gibi sersem bir acizin parmağı O’nun sanatına karışamaz, zerre kadar müdahale edemez.”

Allah’a ortak koşanların vekili, bedende de parmak karıştıracak yer bulamaz ve gider, bu kez bütün *insanlığa* rast gelir. Kalbinden der ki: “Şeytan bu dağınık, karmakarışık cemaat içine, onların iradelerine ve toplum hayatlarına karıştığı gibi, belki ben de yaratılışlarına ait hallere karışabilirim, parmak karıştıracak bir yer bulurum. Ve orada bir yer bulunca beni kovan bedene ve beden hücresine de sözümü geçiririm.” Onun için insan türüne yine sağır tabiatın ve sersem felsefenin diliyle der ki: “Siz çok karışık bir şey gibi görünüyorsunuz. Ben sizin rabbiniz, mâlikinizim veyahut sizde bir hissem var.” O vakit insan, hak ve hakikat lisanıyla, hikmet ve intizamın diliyle cevap verir:

“Eğer bütün yeryüzüne giydirilen ve bizimle beraber bütün hayvan ve bitkilerin yüz binlerce türünden, rengârenk atkı ve iplerden tam bir hikmetle dokunan ve dikilen gömleği, yeryüzüne serilen ve yüz binlerce canlı türünden dokunan, gayet nakışlı bir şekilde yaratılan kilimi yapacak ve her an kusursuz bir hikmetle yenileyip tazeleyecek kudretin ve hikmetin varsa.. eğer meyvesi olduğumuz yeryüzünü ve çekirdeği olduğumuz âlemi idare edecek ve yaşamamız için gereken maddeleri hikmet dengesiyle kâinatın her yerinden bize gönderecek kuşatıcı bir kudretin ve hikmetin bulunuyorsa.. ve yüzlerimizdeki kudret mührü aynı olan bütün geçmiş ve gelecek emsalimizi yaratacak iktidara sahipsen, belki ancak o zaman benim rabbim olduğunu iddia edebilirsin. Yoksa sus! Benim türümdeki karmakarışıklığa bakıp parmak karıştırabileceğini zannetme! Çünkü intizamımız mükemmeldir. O karmakarışık zannettiğin haller, kudretin kader kitabına göre kusursuz bir düzenle çoğalttığı nüshalardır. Çünkü bizden çok aşağı olan ve nezaretimiz altında bulunan hayvan ve bitkilerin mükemmel intizamı gösteriyor ki, bizdeki karışıklıklar, düzenli ve hikmetli bir tür yazıdır.

Hiç mümkün müdür ki, bir kilimin her tarafına yayılan bir atkı ipini sanatla yerleştiren, o kilimin ustasından başkası olsun... Bir meyvenin yaratıcısı, onun ağacını yaratandan başkası olsun... Çekirdeği meydana getiren, o çekirdeğin bulunduğu cismin yaratıcısından başkası olsun... Hem senin gözün kördür, yüzümüzdeki kudret mucizelerini, mahiyetimizdeki yaratılış harikalarını görmüyorsun. Eğer görsen anlarsın ki: Benim Sâni'im öyle bir Zât'tır ki, hiçbir şey O'ndan gizlenemez, O'na nazlanamaz, ağır gelmez. Yıldızları yaratmak O'nun için zerrelere yaratmak kadar kolaydır. Bir baharı bir çiçek kadar kolaylıkla var eder. O, koca kâinatın çekirdeğini benim mahiyetime kusursuz bir düzenle yerleştiren Zât'tır. Böyle bir Zât'ın sanatına senin gibi bir ruhsuz, aciz, kör ve sağır parmak karıştırabilir mi? Öyleyse sus! Defol git!” Ve sonra onu kovar.

Ardından o iddia sahibi şahıs gider, yeryüzüne serilmiş o geniş kilime, ***zemine giydirilen gayet süslü, nakışlı gömleğe*** sebepler adına, tabiat ve felsefe diliyle der ki: “Seni istediğim gibi idare edebilirim, sana mâlikim veya sende hissem var.”

O vakit o gömlek, o kilim³⁰⁶ HAŞİYE hak ve hakikat adına, hikmet diliyle o şahsa cevap verir: “Eğer seneler ve asırlar sayısınca yeryüzüne giydirilip

sonra intizamla çıkarılan, geçmiş zamanın ipine asılan ve yeniden giydirilecek olan, tam bir düzen içinde kader dairesinde programları ve biçimleri çizilen, tayin edilen, gelecek zamanın şeridine takılan ve muntazam, hikmetli, ayrı ayrı nakışları bulunan bütün o gömlekleri, kilimleri dokuyacak, yaratacak kudretin ve sanatın varsa.. dünyanın yaratılışından kıyamete, hatta ezelden ebede kadar uzanacak hikmetli ve kudretli iki manevî elin varsa.. bütün atkılarımdaki bütün nakışları dokuyacak, fertleri var edecek kusursuz bir intizam ve hikmetle tamir edip yenileyecek iktidarın ve hikmetin varsa.. hem modelimiz hükmündeki, bizi giyen ve kendine peçe ve çarşaf yapan yerküreyi elinde tutup yaratabilirsen, işte o zaman benim rabbim olduğunu iddia et. Yoksa haydi dışarıya! Burada kendine yer bulamazsın. Hem bizde öyle bir vahdet ve ehadiyet mührü var ki, bütün kâinatı idaresi altında tutamayan, her şeyi her haliyle, hareketiyle birden görmeyen, sayısız işi beraber yapamayan, her yerde hazır ve nâzır, mekândan münezzeh olmayan ve sonsuz bir hikmete, ilme ve kudrete sahip bulunmayan, bize sahip olamaz ve müdahale edemez.”

Sonra o şahıs, “Belki **yerküreyi** kandırıp orada kendime bir yer bulurum.” der. Gider, yerküreye³⁰⁷ HAŞİYE yine sebepler adına ve tabiatın diliyle der ki: “Böyle serseri gibi gezdiğinden, sahipsiz olduğunu gösteriyorsun. Öyleyse sen benim olabilirsin.” O vakit yerküre, hak adına ve hakikat diliyle, gök gürültüsü gibi bir seda ile ona şöyle der: “Halt etme!.. Ben nasıl serseri, sahipsiz olabilirim? Benim elbisemi ve elbisemin içindeki en küçük bir noktayı, bir ipi intizamsız mı buldun, hikmetsiz ve sanatsız mı gördün ki, bana sahipsiz ve serseri diyorsun? Eğer senelik hareketimle yaklaşık yirmi beş bin senelik³⁰⁸ HAŞİYE bir mesafede, bir senede gezdiğim ve tam bir denge ve hikmetle hizmetimi, vazifemi gördüğüm o büyük dairenin hakiki sahibi olabilirsen.. kardeşlerim hükmündeki benim gibi vazifeli gezegenlere ve onların gezdikleri bütün dairelere, imamımız olan ve kendisine bağlı bulunduğumuz, rahmetin cazibesıyla takılı olduğumuz güneşi yaratıp yerine yerleştirecek, beni ve diğer gezegenleri sapan taşı gibi ona bağlayacak, kusursuz bir intizam ve hikmetle döndürüp istihdam edecek sonsuz bir hikmetin ve kudretin varsa bana rab olduğunu iddia et, yoksa haydi cehennem ol, git! Benim işim var, vazifeme gidiyorum. Hem bizlerdeki haşmetli intizam, dehşetli hareketler ve hikmetli itaat gösteriyor ki, bizim Ustamız, zerrelere yıldızlara ve güneşlere kadar bütün

varlıkların itaatkâr birer asker gibi emirlerine uyduğu bir Zât'tır. O, bir ağacı meyveleriyle tanzim edip donattığı gibi, güneşi de gezegenlerle kolayca düzene koyan bir Hakîm-i Zülcelâl ve Hâkim-i Mutlak'tır."

O iddiacı şahıs, yeryüzünde de yer bulamadığı için gider **güneşe**, kalbinden der ki: "Bu çok büyük bir şeydir, belki içinde bir delik bulup bir yol açarım. Böylece yerküreyi de kendime boyun eğdiririm." Güneşe şirk adına ve şeytanlaşmış felsefenin diliyle, Mecusilerin dedikleri gibi der ki: "Sen bir sultansın, kendi kendine mâliksin, istediğini yaparsın." Güneş ise hak adına ve hakikatin lisanıyla, ilahî hikmetin diliyle cevap verir:

"Hâşâ, yüz bin defa hâşâ ve kellâ!.. Ben itaatkâr bir memurum. Efendimin misafirhanesine ışık veren bir mumum. Bir sineğe, hatta bir sineğin kanadına dahi gerçekten sahip olamam. Çünkü sineğin vücudunda öyle manevî cevherler ve göz, kulak gibi antika sanatlar var ki, onlar benim dükkânımda yok, iktidar dairemin dışındadır." ve o iddiacı şahsı azarlar.

Sonra adam döner, firavunlaşmış felsefenin diliyle der ki: "Madem kendine mâlik değilsin, bir hizmetkârsın; o halde sebepler adına benimsin." O vakit güneş, hak ve hakikat adına ve kulluğunun lisanıyla karşılık verir: "Ben öyle birine ait olabilirim ki, O ancak emsalim bütün ulvî yıldızları yaratan, göklere kusursuz bir hikmetle yerleştiren, tam bir haşmetle döndüren ve mükemmel şekilde süsleyen bir Zât olabilir."

Sonra o şahıs kalbinden şöyle der: "**Yıldızlar** hem çok hem de dağınık, karmakarışık görünüyorlar. Belki onların içinde müvekkillerim adına bir şey kazanırım." İçlerine girer, onlara sebepler ve Allah'a ortak koştuğu şeyler adına, küfürde çok ileri gitmiş felsefenin diliyle, yıldızlara tapan kimselerin dedikleri gibi der ki: "Sizler çok dağınık olduğunuzdan ayrı ayrı hâkimlerin hükmü altında bulunuyorsunuz." O vakit bütün yıldızlar adına bir yıldız cevap verir:

"Ne kadar sersem, akılsız, ahmak ve körsün ki, yüzümüzdeki vahdet ve ehadiyet mührünü görmüyor, anlamıyorsun. Bizdeki yüce, kusursuz düzeni ve kulluğumuzun kanunlarını bilmiyorsun. Bizi başıboş zannediyorsun. Bizler öyle bir Zât'ın sanatı ve hizmetkârlarıyız ki, O, denizimiz olan gökleri, ağacımız olan kâinatı ve gezip dolaştığımız şu sonsuz uzayı idaresi altında tutan Vahid-i Ehad'dır. Bizler donanma elektrik lambaları gibi, O'nun rubûbiyetinin kemâlini gösteren nuranî şahitler ve rubûbiyetinin

saltanatını ilan eden ışıklı delilleriz. Her bir kümemiz O'nun saltanat dairesinde; ulvi, süflî, dünyevî, berzaha ve ahirete ait bütün menzillerde saltanatının haşmetini gösteren ve ışık veren nuranî hizmetkârlarız.

Evet, her birimiz o Vahid ve Ehad Zât'ın kudretinin birer mucizesi.. yaratılış ağacının muntazam birer meyvesi.. O'nun birliğinin nurlu delilleri.. meleklerin birer menzili, birer bineği, birer mescidi.. yüce âlemlerin birer lambası, birer güneşi.. rubûbiyet saltanatının birer şahidi.. uzayın birer süsü, birer sarayı, birer çiçeği.. gök denizinin nuranî birer balığı ve gökyüzünün güzel birer gözüyüz.³⁰⁹ HAŞİYE Hem hepimizde sükûnet içinde bir sessizlik, hikmet içinde bir hareket, haşmet içinde bir ziynet, intizam içinde bir yaratılış güzelliği ve ölçülü, mükemmel bir sanat bulunduğundan; Yüce Sâni'mizin birliğini, ehadiyetini, samediyetini ve cemâl, celâl, kemâl vasıflarını bütün kâinata sayısız dille ilan ederiz. Böyle olduğu halde, bizim gibi son derece saf, temiz, itaatkâr hizmetkârları karmakarışıklık, düzensizlik, vazifesizlik, hatta sahipsizlikle itham ettiğinden tokada müstahaksın.”

Yıldız, o iddiacının yüzüne –şeytan taşlar gibi³¹⁰– öyle bir tokat vurur ki, onu yıldızlar katından ta cehennem dibine gönderir. Ve beraberindeki tabiatı³¹¹ HAŞİYE evham derelerine, tesadüf yokluk kuyusuna, Allah'a ortak koştuğu şeyleri imkânsızlık ve muhal karanlığına ve din karşıtı felsefeyi aşağıların en aşağısı olan “esfel-i safilîn” mertebesinin dibine atar. O yıldızla beraber bütün yıldızlar, ³¹²لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا mukaddes fermanını okur ve “Bir sineğin kanadından göklerin kandillerine, Cenâb-ı Hakk'ın mülkünde ve icraatında ortağa bir sinek kanadı kadar bile yer yoktur ki bir şey karışabilsin.” diye ilan ederler.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ³¹³

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ سِرَاجٍ وَخِدَّتِكَ فِي كَثْرَةِ مَخْلُوقَاتِكَ وَذَلَالٍ وَخِدَانِيَّتِكَ فِي مَشْهَرِ كَائِنَاتِكَ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ³¹⁴

Birinci Mevkıf'a Küçük Bir Zeyl³¹⁵

فَاسْتَمِعْ لِلآيَةِ الْكَرِيمَةِ: ³¹⁶

أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ ³¹⁷

ثُمَّ انْظُرْ إِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ تَرَى سُكُوتًا فِي سُكُونَةٍ، حَرَكَةً فِي حِكْمَةٍ، تَلْلُؤًا فِي حِشْمَةٍ، تَبَسُّمًا فِي زِينَةٍ، مَعَ انْتِظَامٍ الْخَلْقَةِ مَعَ اتِّزَانِ الصَّنْعَةِ. تَشْعُشُعُ سِرَاجِهَا تَهْلُهُلُ مِصْبَاحِهَا تَلْلُؤُ نُجُومِهَا تُعْلِنُ لِأَهْلِ النَّهْيِ سُلْطَنَةً بِلاَ انْتِهَاءٍ...

أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ

ثمَّ انْظُرْ إِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ تَرَى سُكُوتًا فِي سُكُونَةٍ Bu ayetin bir mânâda tercümesi olan cümlesinin tercümesidir. Yani ayet-i kerime dikkatleri göğün ziynetli ve güzel yüzüne çeviriyor. Ta ki, insan, dikkat nazarı ile gökyüzünde fevkalâde sükûnet içindeki sessizliği görüp onun bu vaziyeti bir Kadîr-i Mutlak'ın emriyle aldığını anlasın. Çünkü başıboş olsaydılar, âdeta iç içe duran o dehşetli, sayısız gök cisimlerinin, o gayet büyük kürelerin çok süratli hareketleriyle öyle bir gürültü çıkarmaları gerekirdi ki, kâinatın kulağını sağır ederdi. Hem bir zelzeleyle öyle bir karışıklık olurdu ki, kâinatı dağıtırdı. Yirmi mandanın yan yana, aynı anda hareket etmesinin ne kadar gürültü ve karışıklığa sebep olduğu mâlum. Halbuki bazı yıldızların yerküreden bin defa daha büyük ve top güllesinden yetmiş defa daha süratli olduğunu astronomi söylüyor. İşte o gök cisimlerinin sükûnet içindeki sessizliğinden Sâni-i Zülcelâl'in, Kadîr-i Zülkemâl'in kudretinin derecesini, yıldızların O'na nasıl boyun eğdiğini, itaat ettiğini anla...

Hem ayet gökyüzündeki hikmetli hareketi görmeyi emrediyor. Evet, o gayet hayret verici ve muazzam hareketler, gayet ince ve geniş bir hikmet içinde meydana gelir. Nasıl ki bir fabrikanın çarklarını ve dolaplarını hikmetle döndüren bir sanatkâr, onun büyüklüğü ve düzeni derecesinde sanatını ve maharetini gösterir. Aynen öyle de, koca güneşi, gezegenlerle beraber bir fabrika gibi kusursuzca işleten ve o müthiş, büyük küreleri sapan taşları ve fabrika çarkları gibi güneşin etrafında döndüren bir Kadîr-i Zülcelâl'in kudretinin ve hikmetinin derecesi o ölçüde açığa çıkar, görünür.

Yani gökyüzünde öyle haşmetli bir parlama ve ziynetli bir tebessüm var ki, Sâni-i Zülcelâl'in ne kadar muazzam bir saltanata, ne kadar güzel bir sanata sahip olduğunu bildirir. Donanma

günlerindeki sayısız elektrik lambası, sultanın haşmetinin derecesini ve medeniyet yolunda ne kadar ilerlediğini gösterdiği gibi, koca gökler de o haşmetli, ziynetli yıldızlarıyla Sâni-i Zülcelâl'in sanatının mükemmelliğini ve güzelliğini dikkat nazarlarına öyle gösterir.

مَعَ انْتِظَامِ الْخَلْقَةِ مَعَ اتِّزَانِ الصَّنْعَةِ Hem diyor ki: Gökyüzündeki mahlûkların intizamını, ince ölçüler içinde sanatla yaratılmış varlıkların dengesini ve ahengini gör ve onların Sâni'inin nasıl sonsuz bir kudrete ve hikmete sahip olduğunu bil, anla. Evet, onlar, sayısız küçük cismi veyahut hayvanları bir vazife için çekip çeviren ve hususi bir dengeyle, her birini belli bir yola sevk eden bir Zât'ın iktidar ve hikmetinin derecesini ve hareket eden cisimlerin O'na nasıl boyun eğdiğini bildirirler. Koca göklerin o müthiş sonsuzluğu, sayısız yıldızları ve o yıldızların da dehşetli büyüklükleriyle ve gayet şiddetli hareketleriyle beraber hudutlarını zerre kadar ve bir saniye bile aşmamaları, vazifelerinden dakikanın aşîresi³¹⁸ kadar bile geri kalmamaları, Yüce Sâni'in rubûbiyetini ne kadar ince, has bir dengeyle icra ettiğini dikkat nazarlarına gösterir. Hem şu ayet gibi Amme sûresinde ve başka ayetlerde bildirilen, Cenâb-ı Hakk'ın güneşi, ayı ve yıldızları kendine boyun eğdirmesinin³¹⁹ işaret ettiği gibi,

تَشْعُشُعُ سِرَاجُهَا تَهْلُهُلُ مِصْبَاحُهَا تَلْتَلُو نُجُومُهَا تُعْلِنُ لِأَهْلِ النَّهْيِ سُلْطَنَةً بِلَا انْتِهَاءٍ

Yani: Gökyüzünün ziynetli tavanına güneş gibi ışık ve ısı veren bir lambayı takmak.. onu, gece-gündüz çizgileriyle, kış-yaz sayfalarında Samed Yaratıcının birer mektubu olan eserlerini yazması için bir nur hokkası hükmüne getirmek.. yüksek minare ve kulelerdeki büyük saatlerin parlayan akrepleri gibi, gök kubbede ayı zamanın büyük saatine bir akrep yapmak.. birbirinden farklı hilâller suretinde her geceye âdeta ayrı bir hilâl bırakarak sonra dönüp onları toplamak, menzillerinde tam bir dengeyle, ince bir hesapla hareket ettirmek.. gök kubbede parlayan, tebessüm eden yıldızlarla göğün güzel yüzünü yaldızlamak; elbette sonsuz bir rubûbiyet saltanatını gösterir. Şuur sahiplerine, O'nu bildiren muhteşem bir ulûhiyetin işaretleridir. Akıl sahiplerini imana ve tevhide davet eder.

Bak kâinat kitabının rengârenk sayfasına

Kudretin altın kalemi, gör ne tasvir eylemiş.

Kalmamış karanlık bir nokta, çeşm-i dil³²⁰ erbâbına

Sanki ayetlerini Hudâ, nurla tahrir eylemiş.³²¹

Bak, ne hikmet mucizesidir, yüzü bir delil olan kâinat;
Bak, ne yüce bir seyirdir fezâ-yı kâinat;
Dinle de yıldızların şu şirin hutbesini,
Nurlu nağmesini hikmet, bak nasıl beyan eylemiş.
Hep beraber nutka gelmiş, hak lisanıyla derler:
Bir Kadîr-i Zülcelâl'in haşmetli saltanatına,
Nurlu birer deliliz, Sâni'in varlığına
Hem vahdete hem kudrete şahitleriz biz!
Şu zeminin yüzünü yaldızlayan
Nazenin mucizeleri gibi melek seyranına.
Şu semânın yeryüzüne bakan, cennete dikkat eden
Binlerce dikkatli gözleriz biz!
Tûba-yı hilkatten³²² semâvat şikkına,
Samanyolunun dallarına,
Bir Cemîl-i Zülcelâl'in hikmet eliyle takılmış,
Binlerce güzel meyveyiz biz!
Şu semâvât ehline birer mescid-i seyyâr,³²³
Birer hâne-i devvâr,³²⁴ birer ulvî yuva,
Birer misbah-ı nevvâr,³²⁵ birer gemi-i cebbâr,³²⁶
Birer tayyareyiz biz!..
Bir Kadîr-i Zülkemâl'in, bir Hakîm-i Zülcelâl'in
Birer kudret mucizesi, birer sanat ve hilkat harikası,
Hikmetin ve hilkatin nadir birer misali,
Birer nur âlemiyiz biz...
Böyle yüz bin dille yüz bin delil gösteririz,
İşittiririz insan olan insana.
Kör olası dinsiz gözü, görmez oldu yüzümüzü,
Hem işitmez sözümüzü, hak söyleyen ayetleriz biz...
Mührümüz bir, imzamız bir,
Rabbimize itaatkârız;

Tesbih eder, zikrederiz abidâne.³²⁷

Samanyolunun büyük halkasına mensup meczuplarız biz...

Üçüncü Hüccet-i İmaniye

Yirmi Üçüncü Lem'a

Bu risale tabiata dayandırılan Allah'ı inkâr düşüncesini bir daha dirilmeyecek şekilde öldürüyor, küfrün temel taşını yerle bir ediyor.

Bir İhtar

Bu risalede, Allah'ı inkâr eden tabiatçıların gittikleri yolun içyüzünün ne kadar akıldan uzak, çirkin ve hurafe olduğu, en az doksan imkânsızlığı içeren dokuz maddede gösterilmiştir. Bu akıl dışılıklar başka risalelerde kısmen izah edildiğinden burada gayet kısaca anlatılmış, bazı basamaklar atlanmıştır. O yüzden bu kadar açık bir hurafeyi meşhur ve zeki filozofların nasıl kabul etmiş olduğu, neden o yoldan gittikleri sorusu birdenbire akla geliyor.

Evet, onlar yollarının içyüzünü görememişler. Şüphesi olanlara, burada yazılan her bir imkânsızlığın sonunda beyan edilen çirkin, tiksinti verici ve akıl dışı³²⁸ HAŞİYE misallerin, onların mezheplerinin özü, gittikleri yolun zorunlu gereği olduğunu çok açık ve kesin delillerle etraflıca anlatmaya ve ispatlamaya hazırım.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ³²⁹

Şu ayet-i kerime, olumsuz bir soru cümlesiyle “Cenâb-ı Hakk'ın varlığına dair şüphe olmaz ve olmamalı.” diyerek O'nun varlığının, birliğinin ve benzersizliğinin apaçık olduğunu gösteriyor.

Bu sırrı izah etmeden önce bir hatırlatma

1338'de Ankara'ya gittim.³³⁰ Gayet müthiş bir inançsızlık fikrinin, İslam ordusunun Yunan karşısındaki zaferiyle neşelenen müminlerin kuvvetli fikirlerinin içine girmek, onları bozmak ve zehirlemek üzere aldatıcı bir şekilde çalıştığını gördüm. “Eyvah,” dedim, “bu ejderha imanın esaslarına ilişecek!” O zaman, şu ayet-i kerime Cenâb-ı Hakk'ın varlığını ve birliğini apaçık bildirdiği için ondan yardım dileyip Kur'an-ı Hakîm'den alınan, şu dinsizlik fikrinin başını ezecek derecede kuvvetli bir delili Arapça bir Nur risalesinde yazdım. Onu Ankara'da, Yeni Gün Matbaası'nda bastırmıştım. Fakat maalesef Arapça bilen az ve o risaleye önem vererek bakan da nadir

olduğundan, gayet kısa ve özet bir şekilde o kuvvetli delil tesirini göstermedi. Ne yazık ki, o dinsizlik fikri hem yayıldı hem de kuvvet buldu. Mecburen o delilin bir kısmını Türkçe olarak beyan edeceğim. Onun bazı parçaları bazı risalelerde tam izah edildiğinden burada kısaca yazılacaktır. Başka risalelerdeki farklı yerlerde beyan edilmiş çeşitli deliller, bu risalede kısmen birleşiyor; onların her biri bunun bir parçası hükmüne geçiyor.

Mukaddime

Ey insan! Bil ki, ağızdan çıkan ve dinsizliği îma eden dehşetli kelimeler var. Müminler de onları bilmeden kullanıyor. Mühimlerinden üç tanesini beyan edeceğiz:

Birincisi: “*Evcedethü’l-esbab*”. Yani “Bu şeyi sebepler yaratıyor.”

İkincisi: “*Teşekkele binefsihî*”. Yani “Kendi kendine meydana geliyor, olup bitiyor.”

Üçüncüsü: “*İktezathü’t-tabiat*”. Yani “Tabiatın eseridir, tabiat onu gerektiriyor ve yaratıyor.”

Evet, madem mevcudat var ve inkâr edilemez. Hem her varlık, sanatlı ve hikmetli bir şekilde yaratılıyor. Hem madem hiçbir şey ezelî değil, her şey sonradan oluyor. Ey dinsiz! Herhalde, bir varlığı, mesela şu hayvanı ya âlemdeki sebepler yaratıyor diyeceksin, yani o varlığın, sebeplerin bir araya gelmesiyle ortaya çıktığını söyleyeceksin, ya kendi kendine oluyor diyeceksin, ya tabiatın gereği olarak, onun tesiriyle vücuda geliyor diyeceksin veyahut da onun bir Kadîr-i Zülcelâl’in kudretiyle yaratıldığını kabul edeceksin. Madem, aklen bu dört yoldan başka yol yoktur; ilk üç yolun akıl dışı, hükümsüz ve imkânsız olduğu açıkça ispat edilirse zorunlu olarak, apaçık bir şekilde ve şüphesiz dördüncü yol olan tevhid yolunun doğruluğu kesinleşir.

Birinci Yol

Eşyanın ve varlıkların, âlemdeki sebeplerin bir araya gelmesiyle ortaya çıktığını kabul etmektir. Bunun imkânsızlığını gösteren pek çok noktadan yalnızca üç tanesini söyleyeceğiz.

Birincisi

Mesela, bir eczanede çok çeşitli maddelerle dolu yüzlerce cam kavanoz bulunuyor. Onların içindeki maddelerden canlı bir macun hazırlanması

istendi. Hayat veren, harika bir ilaç yapılması gerekti. Biz de geldik, eczanede o canlı macunun, hayat veren ilacın çok sayıdaki unsurlarını, maddelerini gördük. O macunların her birini inceledik.

Anladık ki, o cam kavanozların hepsinden hususi bir ölçüyle, bir-iki damla bundan, üç-dört damla ötekinden, altı-yedi damla başkasından ve bunun gibi çeşitli miktarlarda örnekler alınmış. Eğer birinden bir damla eksik veya fazla alınsa o macun canlı olmaz, hususiyetini kaybeder. O hayat veren ilacı da inceledik. Her bir kavanozdan hususi bir ölçüyle birer madde alınmış; zerre kadar eksik veya fazla olsa ilaçlık hususiyeti kalmaz. Elliden fazla kavanozun her birinden ayrı bir ölçüyle farklı miktarlarda maddeler alınmış.

Acaba o şişelerden alınan farklı miktarların; garip bir tesadüf veya fırtınalı bir havanın şişeleri devirmesi neticesinde bir araya gelmesine hiçbir şekilde imkân ve ihtimal var mı? Her birinden yalnızca alınan miktar kadar akması, o maddelerin toplanıp o macunu meydana getirmesi hiç mümkün mü? Acaba bundan daha hurafe, akıl dışı, bâtıl bir şey olabilir mi? Eşek katmerli bir eşekliğe girse, sonra insan olsa “Bu fikri kabul etmem!” deyip kaçacaktır.

İşte bu misaldeki gibi her bir canlı, elbette hayat sahibi bir macundur ve her bir bitki, hayat veren bir ilaç gibidir. Onlar çok çeşitli ve gayet hassas bir ölçüyle alınan maddelerden yapılmıştır.

Eğer sebeplere, toprak, hava, su gibi unsurlara dayandırılrsa ve “Şu canlıyı sebepler yarattı.” dense, bu, aynen eczanedeki macunun şişelerin devrilmesiyle meydana geldiğini söylemek gibi, yüz derece akıldan uzak, imkânsız ve bâtıl bir iddia olur.

Kısacası: Şu büyük âlem eczanesinde Hakîm-i Ezelî’nin kaza ve kader ölçüsüyle alınan, hayat için gerekli maddeler sonsuz bir hikmet, ilim ve her şeyi kuşatan bir irade ile meydana gelebilir. “Bunlar kör, sağır, sınırsız, sel gibi akan, her yerde bulunan unsurların, tabiatın ve sebeplerin işidir.” diyen bedbaht, “O hayret verici ilaç, şişelerin devrilmesiyle kendi kendine olmuştur.” diye akılsızca, saçma sapan konuşan sarhoş bir ahmaktan daha ahmadır. Evet, bu küfür ahmakça, sarhoşça, divanece bir hezeyandır.

İkincisi

Eğer her şey, Vahid ve Ehad Kadîr-i Zülcelâl’e verilmeyip sebeplere dayandırılrsa, âlemdeki pek çok unsurun ve sebebin, her bir canlının

varlığına müdahalesini kabul etmek gerekir. Halbuki sinek gibi küçük bir varlığın vücudunda çeşitli ve birbirine zıt sebeplerin kusursuz bir intizam, gayet hassas bir ölçü ve tam bir ittifak ile bir araya gelmesi, o kadar açık bir şekilde imkânsızdır ki, sinek kanadı kadar şuuru bulunan, “Bu, akıl dışıdır, olamaz!” diyecektir. Evet, bir sineğin küçücük cismi, kâinattaki çoğu unsurla ve sebeple alâkalıdır, hatta onların bir özetidir. Eğer o sineğin yaratılışı Kadîr-i Ezelî’ye verilmezse maddî sebeplerin onun yaratılışında bizzat hazır bulunması, küçücük cisminin girmesi gerekir. Hatta cisminin küçük bir misali olan gözündeki bir hücreciğe girmeleri lâzımdır. Çünkü sebep maddî ise neticesinin yanında ve içinde bulunması şarttır. Şu halde, iki sineğin iğne ucu gibi parmaklarının sığmadığı o hücrecikte âlemdeki temel unsurların ve tabiatın maddî olarak bulunup usta gibi çalıştığını kabul etmek gerekir.

Sofistlerin en ahmakları bile böyle bir iddiadan utanır.

Üçüncüsü

³³¹الْوَّاحِدُ لَا يَصْدُرُ إِلَّا عَنِ الْوَّاحِدِ yani, “Bir varlık bir bütünse, elbette bir tek elden ortaya çıkmış olabilir.” cümlesi, doğrulanmış bir kaidedir. Bilhassa o varlık, gayet mükemmel bir intizama ve hassas bir ölçüye sahipse, her şeyle irtibatı bulunan bir hayata mazhar ise bu açıkça, onun ayrılık ve karışıklık sebebi olan farklı ellerden çıkmadığını, kudret ve hikmet sahibi bir tek el tarafından yaratıldığını gösterir. Şu halde, o muntazam, ölçülü ve tek varlığı; sayısız, cansız, cahil, sınırlarını aşan, şuursuz, karmakarışıklık içinde, kör ve sağır tabî sebeplerin karmakarışık ellerine –sayısız imkân yolları içinde bir araya gelip birbirine karıştığında o sebeplerin körlüğü, sağırlığı arttığı halde– isnat etmek, yüz imkânsızlığı birden kabul etmek kadar akıldan uzaktır.

Haydi, bu imkânsızlığı görmezden geleyim, fakat maddî sebeplerin tesiri elbette doğrudan temasla olur. Halbuki o tabî sebepler, canlı varlıkların cismiyle, dış yüzüyle temas eder. Fakat görüyoruz ki, maddî sebeplerin elinin yetişemediği ve temas edemedikleri o canlının iç yüzü, dışından on kat daha muntazam, daha güzel, sanatça daha mükemmeldir. Maddî sebeplerin elleri ve âletleriyle hiçbir şekilde sığamayacakları, belki dış yüzüne de tam temas edemedikleri küçücük bir canlı, küçük hayvancıklar, en büyük varlıklardan sanatça daha hayret verici, yaradılış bakımından

benzersiz oldukları halde, onları cansız, cahil, kaba, uzak, büyük ve birbirine zıt sağlar, kör sebeplere dayandırmak ancak yüz derece kör, bin derece sağlar olmakla mümkündür!

İkinci Yol

“Teşekkele binefsihî”, yani her şey kendi kendine meydana geliyor. Bu cümlede de birçok imkânsızlık var; her yönden bâtıldır, akıl dışıdır. Örnek olarak bunların üç tanesini göstereceğiz:

Birincisi

Ey inat eden inkârcı! Benliğin, gururun seni o kadar ahmaklaştırmış ki, yüz imkânsızlığı birden mümkün görmeyi, bir derece kabul ediyorsun. Fakat sen canlı bir varlıksın; basit, cansız ve değişmez bir madde değilsin. Daima yenilenmeye doğru giden, gayet muntazam bir makine, harika, sürekli değişen bir saray gibisin. Vücudunda her an zerreler çalışıyor. Senin bedeninin kâinatla bilhassa rızkın ve türünün devamı yönünden alâkalıdır, onunla alışveriş halindedir. Bedeninde çalışan zerreler, o münasebeti ve alâkayı bozmamak için dikkat ediyorlar. Adımlarını tedbirle atıyorlar. Âdeta bütün kâinata bakıyor, senin münasebetlerini kâinatta görüp öyle vaziyet alıyorlar. Sen görünen ve görünmeyen duygularınla, dünyadan o zerrelerin şu harika vaziyetine göre istifade edersin. Eğer bedenindeki zerrelerin, Kadîr-i Ezeli'nin kanunuyla hareket eden küçücük memurlar, O'nun bir ordusu, kader kaleminin uçları (her zerre bir kalem ucu) veya kudret kaleminin noktaları (her zerre bir nokta) olduğunu kabul etmezsen; bedeninin her tarafıyla beraber senin sadece gözünde çalışan her bir zerrede, münasebetli olduğun bütün kâinatı görecektir birer göz ve bütün geçmişini, geleceğini, neslini, aslını, bedenindeki maddelerin kaynaklarını ve rızkının madenlerini bilecek, tanıyacak, yüz dâhininki kadar bir akıl bulunduğunu farz etmen gerekir. Bu meselelerde zerre kadar akıllı olmayan senin gibi birinin tek bir zerresine bin Eflatun kadar ilim ve şuur vermek, bin derece katmerli, akılsızca bir hurafeciliktir!

İkincisi

Senin vücudun bin kubbeli harika bir saraya benzer. O sarayın her kubbesinde taşlar, direksiz olarak baş başa vermiş, boşlukta durdurulmuştur. Hatta vücudun, bu saraydan bin defa daha hayret vericidir. Çünkü o beden sarayı, kusursuz bir düzenle daima yenilenmektedir. Gayet harika olan ruhu,

kalbi ve manevî latifeleri görmezden gelsek bile, yalnız bedenindeki her uzuv, kubbeli birer menzil gibidir. Zerreler, o kubbedeki taşlar misali birbirleriyle kusursuz bir denge ve düzen içinde baş başa verip harika bir bina meydana getiriyor, fevkalâde bir sanat, göz ve dil gibi hayret verici birer kudret mucizesi gösteriyorlar. Eğer o zerrelerin, şu âlemin Ustasının emrine uyan birer memur olduğunu kabul etmezsen, her birinin, gayet sınırlı ve mutlak bir surette olmakla beraber, bedenın bütün zerrelerine hem mutlak hâkim, hem mutlak mahkûm, hem onların benzeri, hem hâkimiyet noktasında zıddı, hem yalnız Vâcibü'l-Vücûd'a mahsus çoğu sıfatın kaynağı olduğunu kabul etmen gerekir. Zerre kadar şuuru bulunan, birlik sırrıyla yalnız Vahid ve Ehad bir Zât'ın eseri olabilecek çok muntazam, sanatlı bir varlığı o sayısız zerrelele isnat etmenin pek açık bir şekilde imkânsız, hatta yüz derece imkânsız olduğunu anlar.

Üçüncüsü

Eğer vücudunun, Vahid ve Ehad Kadîr-i Ezelî'nin kaleminden çıkmış bir mektup olduğunu kabul etmez ve onu tabiata, sebeplere bağılı matbu bir kitap farz edersen, bedenindeki tek bir hücreden başlayarak birbiri içinde daireler gibi, binlerce birleşik madde adedince tabiat kalıplarının bulunması gerekir. Çünkü mesela bu elimizdeki kitap eğer bir mektup olsa bir tek kalem, kâtibinin ilmine dayanarak onun tamamını yazar. Eğer bunun bir mektup olduğu kabul edilmez, şu kitap kâtibinin kalemine verilmez, kendi kendine olmuş denir ya da tabiata atfedilirse o zaman matbu bir kitap gibi, her bir harfı için ayrı ayrı birer demir kalem lâzımdır ki, basılabilsin.

Nasıl ki bir matbaada, alfabedeki harfler adedince demir harf bulunur ve böylece kitap basılır. İşte o vakit, bir tek kaleme bedel, o harfler sayısınca kalemler bulunması gerekir. Hatta bazen olduğu gibi, büyük bir harfin içine küçük bir kalemle, ince hatla bir sayfa yazılmışsa o bir tek harf için binlerce kalem lâzım gelir. Belki harfler birbirinin içine girip senin bedenın gibi muntazamca şekil alıyorsa o vakit her bir dairede, her bir parçası için o birleşik maddeler miktarınca kalıp gerekir. Haydi, diyelim ki içinde yüz muhal bulunan bu ihtimali mümkün kabul etsen bile bu muntazam sanatlı demir harfleri, mükemmel kalıpları ve kalemleri yapmak için yine –bir tek kâtime verilmezse– onların sayısınca kalem, kalıp ve harf lâzımdır. Çünkü onlar da muntazam bir sanatla yapılmıştır. Ve böyle zincirleme gittikçe gider...

İşte sen de anla, bu öyle bir fikirdir ki, içinde senin zerrelerin sayısınca imkânsızlık ve hurafe bulunuyor. Ey inat eden inkârcı! Utan ve bu dalâletten vazgeç!

Üçüncü Yol

“İktezathü’t-tabiat”. Yani, tabiat gerektiriyor ve yapıyor. Bu hükümde de pek çok imkânsızlık var. Örnek olarak üçünü göstereceğiz.

Birincisi

Eğer varlıkların, bilhassa canlıların her şeyi gören bir kudret tarafından hikmetle ve sanatla yaratılışı Şems-i Ezeli’nin kader ve kudret kalemine verilmeyip kör, sağır, düşüncesiz olan tabiata ve kuvvete isnat edilirse; tabiatın, yaratmak için her şeye, görünmeyen sayısız makine ve matbaa yerleştirdiğini veyahut her şeyde kâinatı yaratıp idare edecek bir kudret ve hikmet bulunduğunu kabul etmek gerekir.

Nasıl ki, güneşin cilveleri ve akisleri, yeryüzündeki zerre kadar cam parçalarında ve damlalarda görünüyor. Eğer o misalî ve yansıyan güneşçikler, gökteki güneşe isnat edilmezse; bir kibrit çöpünün ucunun sığmadığı bir zerrecik cam parçasında tabîî, fitrî ve güneşin hususiyetlerine sahip, görünüşte küçük, mânen çok derin bir güneşin bağımsız varlığını kabul etmek, camı meydana getiren zerreler adedince güneşler bulunduğunu farz etmek gerekir. Aynen bu misaldeki gibi, varlıklar ve canlılar doğrudan doğruya Ezeli Güneşleri Cenâb-ı Hakk’ın isimlerinin cilvelerine verilmezse her bir varlıkta, bilhassa her bir canlıda sınırsız bir kudret ve irade, sonsuz bir ilim ve hikmet taşıyan bir tabiat, bir kuvvet, âdetâ bir ilah bulunduğunu kabul etmek lâzım gelir. Böyle bir düşünce ise kâinattaki muhallerin en bâtılı, en hurafesidir. Kâinatın Yaratıcısının sanatını farazi, önemsiz, şuursuz tabiata veren insan, elbette, hayvandan yüz kat daha hayvan, daha şuursuz olduğunu gösterir.

İkincisi

Eğer şu gayet düzenli, dengeli, sanatlı ve hikmetli varlıklar sonsuz kudret ve hikmet sahibi bir Zât’a verilmeyip tabiata isnat edilirse, tabiatın, her bir parça toprakta Avrupa’nın bütün matbaaları ve fabrikaları sayısınca makinelerinin, matbaalarının bulunduğunu kabul etmek gerekir. Ancak o zaman o toprak parçası, yuva ve tezgâh olduğu sayısız çiçek ve meyvenin yetişmesini ve meydana gelmesini sağlayabilir. Çünkü saksılık vazifesi

gören bir kâse toprağın, içine tohumları sırayla atılan bütün çiçeklerin birbirinden çok farklı şekil ve mahiyetlerini ortaya çıkarma ve tasvir etme kabiliyetine sahip olduğu, bilfiil görülüyor. Eğer Kadîr-i Zülcelâl’e verilmezse, o saksıdaki toprakta her bir çiçek için görünmez, ayrı ayrı, tabîî birer makine bulunması gerekir, yoksa bu hal meydana gelemez.

Çünkü nutfeler ve yumurtalar gibi tohumların da maddeleri ortaktır. Yani hidrojen, oksijen, karbon ve azotun düzensiz, şekilsiz, hamur gibi karışımından ibaret olmakla beraber; hava, su, sıcaklık, ışık dahi basit ve şuursuz bir şekilde, her şeye karşı sel gibi gittiğinden, o sayısız çiçeklerin o topraktan ayrı ayrı, gayet muntazam ve sanatlı bir surette çıkması, o saksıdaki toprakta Avrupa kadar görünmez ve küçük ölçekte matbaalar ve fabrikalar bulunmasını açıkça ve zorunlu olarak gerektiriyor. Ta ki, bu kadar canlı kumaşı ve ayrı ayrı nakışlı binlerce dokumayı yapabilsinler.

İşte her şeyi tabiata bağlayanların Allah’ı inkâr düşüncesi, akıl dairesinin ne kadar dışına sapmıştır, kıyasla. Ve tabiatı yaratıcı zanneden insan suretindeki ahmak sarhoşların “ilim sahibi ve akıllıyız” diye iddia ettikleri halde akıldan ve fenden ne kadar uzak düştüklerini, hiçbir şekilde mümkün olmayan bir hurafeyi kendilerine meslek edindiklerini gör, gül ve tükür!

Eğer dersin ki: Varlıklar tabiata isnat edilirse böyle hayret verici derecede akıl dışı ihtimaller, gerçekleşmesi mümkün olmayan zorluklar ortaya çıkıyor. Acaba Ehad ve Samed Zât’a verildiği zaman o zorluklar nasıl ortadan kalkıyor? O imkânsızlıklar, kolay olan vücûba³³² nasıl dönüşüyor?

Cevap: Birinci muhalde nasıl ki, güneşin aksinin cilvesi tam bir kolaylık içinde, zahmetsizce en küçük cansız zerrecikten en büyük denizin yüzüne kadar feyzini ve tesirini misalî güneşçiklerle gösterdiği halde, eğer güneşle bağı kesilse her bir zerrecikte bizzat tabîî bir güneşin imkânsızlık derecesinde zor olan varlığını kabul etmek gerektiği söylendi. Aynen öyle de, her bir varlık doğrudan doğruya Ehad ve Samed Yaratıcıya verilirse vücûb derecesinde bir kolaylıkla, bağ ve tecelliyle bir varlığa gereken her şey ona yetiştirilebilir.

Eğer o bağ kesilse, o memuriyet başıbozukluğa dönse, her bir varlık kendi başına kalsa ya da tabiata bırakılsa; o zaman imkânsızlık derecesinde yüz bin zorlukla sinek gibi bir canlının, kâinatın küçük bir fihristi olan harika vücut makinesini kendisinin yarattığını, içindeki kör tabiatın, kâinatı

yaratacak ve idare edecek bir kudrete ve hikmete sahip olduğunu farz etmek gerekir. Bu ise bir değil, binlerce muhaldir.

Kısacası: Nasıl ki Vâcibü'l-Vücûd'un ortağının ve benzerinin olması imkânsızdır, akıl dışıdır. O'nun rubûbiyetine ve eşyanın yaratılışına başkalarının müdahalesi de aynı şekilde imkânsız ve akıl dışıdır.

İkinci muhaldeki zorluk ise şudur: Farklı risalelerde ispat edildiği gibi, eğer Vahid ve Ehad Cenâb-ı Hakk'a verilirse bütün eşyanın yaratılışını izah etmek, sadece birinin yaratılışını izah etmek gibi kolay olur. Eğer sebeplere ve tabiata verilirse bir tek şeyin yaratılışını izah etmenin bütün eşya kadar zor olduğu, kesin ve çeşitli delillerle ispatlanmıştır. Bir delilin özeti şudur:

Nasıl ki bir adam, askerlik veya memuriyet unvanıyla bir padişaha bağlansa onun verdiği güçle şahsî kuvvetinin yüz bin kat üstündeki işleri yapabilir. Padişahı adına bazen bir şahı esir edebilir. Çünkü gördüğü işler ve yaptığı eserler için gerekli şeyleri ve kuvvetini kendisi taşımıyor, taşımaya mecbur olmuyor. O kuvveti ve teçhizatı, kendisiyle bağı sebebiyle padişahın hazineleri ve arkasındaki dayandığı güç olan ordu taşıyor. Demek ki, o askerin gördüğü işler, bir padişahın işi gibi şahane; gösterdiği eserler ise bir ordunun eseri gibi harika olabilir.

Nasıl ki karınca, o memuriyet sayesinde Firavun'un sarayını yıkmıştır. Sinek o bağ ile Nemrut'u öldürmüştür.³³³ Ve buğday tanesi gibi bir çam çekirdeği, o sayede koca bir çam ağacının bütün programını saklar.³³⁴ HAŞİYE Eğer o bağ kesilir, o asker terhis edilirse, yapacağı işler için gerekli şeyleri ve kuvvetini, sırtında ve elinde taşımaya mecbur kalır. İşte o zaman, ancak elindeki o küçük kuvvet ve sırtındaki cephaneye kadar iş görebilir. Önceki vaziyetinde gayet kolay yaptığı işler ondan istense, elbette, elinde bir ordunun kuvvetini ve sırtında bir padişahın savaş teçhizatının fabrikasını taşıması gerekir. İnsanları güldürmek için tuhaf hurafeler ve masallar anlatan maskaralar bile bu hayalden utanırlar!

Sözün Özü: Her varlığın yaratılışını Vâcibü'l-Vücûd'a atfetmenin vücûbiyet³³⁵ derecesinde bir kolaylığı var. Tabiata yaratıcılık vermek ise imkânsızlık derecesinde zorluğu kabul etmek ve akıl dairesinin dışına çıkmaktır.

Üçüncüsü

Bazı risalelerde anlatılan, bu imkânsızlığı izah edecek iki misal:

Birinci Misal

İssız bir çölde, medeniyetin meydana getirdiği bütün eserlerle donatılıp süslenen bir saraya çok vahşi bir adam girmiş, içeriye bakmış. Kusursuz bir sanatla yapılan binlerce eşyayı görmüş. Vahşiliğinden ve ahmaklığından, “Dışarıdan kimse müdahale etmeden, bu sarayı her şeyiyle, içeriden biri yapmıştır.” diyerek incelemeye başlamış. Neye baksa o sığ aklı bile bunları içeriden birinin yapabileceğini mümkün görmemiş.

Sonra o sarayın yapılış programının, içindekilerin fihristinin ve idare kanunlarının yazılı olduğu bir defter görmüş. Gerçi o elsiz, gözsüz ve çekişsiz defterin de şu sarayı yapmak ve süslemek için içerideki başka şeyler gibi hiçbir kabiliyeti yokmuş, fakat adam çaresiz kalarak, mecburen diğer şeylere nispeten ilmî kanunların bir unvanı olması yönüyle, sarayı tamamen bu defterle münasebetli gördüğünden, “Bu sarayı inşa eden, düzenleyen ve süsleyen, bu eşyayı yapan ve yerleştiren işte şu defterdir.” diyerek ıkelliğini ahmakların, sarhoşların saçma sapan konuşmalarına çevirmiş.

İşte aynen bunun gibi, misaldeki saraydan sonsuz derece daha muntazam, mükemmel ve her tarafı mucizevî hikmetlerle dolu şu âlem sarayının içine, Cenâb-ı Hakk’ın ulûhiyetini inkâr yolunda giden “tabiatçılık” fikrini taşıyan vahşi bir insan girer. Onun, mümkinat dairesi dışındaki Vâcibü’l-Vücûd Zât’ın sanatının eseri olduğunu düşünmez. O’ndan yüz çevirerek mümkinat dairesi içinde ilahî kader kanununun yazboz levhası hükmündeki, ilahî kudretin icraat kanunlarının değişen ve yenilenen bir defteri olan, pek yanlış ve hatalı bir şekilde “tabiat” adı verilen bir ilahî kanunlar mecmuası, bir Rabbanî sanat fihristi görür. ***Der ki:***

“Madem bu eşya bir sebep ister; hiçbir şeyin eşyayla bu defter gibi bir münasebeti görünmüyor. Gerçi bu gözsüz, şuursuz, kudretsiz defterin, mutlak rubûbiyetin işi olan ve sınırsız bir kudreti gerektiren yaratma fiilini gerçekleştirmesini hiçbir şekilde akıl kabul etmez. Fakat madem Ezeli Yaratıcı’yı kabul etmiyorum, öyleyse en iyisi ‘Şu âlemi bu defter yapmıştır ve yapıyor’ diyeyim.”

Biz de deriz ki: “Ey ahmaklığını ahmakların en ahmağından almış sarhoş ahmak! Başını tabiat bataklığından çıkar, etrafına bak! Zerrelerden

gezegenlere kadar bütün varlıkların, ayrı ayrı dillerle şehadet ettikleri ve parmaklarıyla gösterdikleri Sâni-i Zülcelâl'i gör! O sarayı yapan ve o deftere sarayın programını yazan Nakkâş-ı Ezelî'nin cilvesini tanı, fermanına bak, Kur'an'ını dinle, böyle saçma sapan konuşmaktan kurtul!..”

İkinci Misal

Vahşi bir adam muhteşem bir kışlaya girer. Çok düzenli bir ordunun topluca, beraberce talimlerini, muntazam hareketlerini seyreder.

Bir kumandanın işaretiyle bir taburun, bir alayın, bir tümenin oturduğunu, kalktığını, harekete geçtiğini, bir emirle ateş ettiğini görür. Onun sığ ve ilkel aklı, devletin koyduğu düzenle ve padişahın kanunuyla bir kumandanın bir orduyu idaresini anlamayıp inkâr ettiğinden, o askerlerin iplerle birbirlerine bağlı olduklarını hayal eder. O hayalî iplerin ne kadar harika olduğunu düşünüp hayret içinde kalır.

Sonra bir cuma günü Ayasofya gibi gayet büyük bir camiye gider, cemaate katılır. O Müslüman cemaatin, bir imamın sesiyle beraberce kalktığını, eğildiğini, secde ettiğini, oturduğunu görür. Manevî ve semavî kanunlar bütününü olan şeriatı ve Şeriat Sahibi'nin emirlerinden gelen manevî düsturları anlamadığından, o cemaatin maddî iplerle birbirine bağlı olduğunu ve o hayret verici iplerin onları esir edip oynattığını zanneder. En vahşi, insan suretindeki canavar hayvanları dahi güldürecek derecede insanı maskara eden bir fikirle çıkar gider.

İşte aynen bu misaldeki gibi, Ezel ve Ebed Sultanı'nın sayısız askerinin muhteşem bir kışlası olan şu âleme ve o Ezelî Mâbud'un kusursuz bir mescidi olan şu kâinata, tam bir ilkellik suretindeki inkârcı tabiat fikrini taşıyan bir adam girer. İşte o Ezelî Sultan'ın hikmetinden gelen, kâinattaki düzenin manevî kanunlarını maddî kabul etmek.. rubûbiyet saltanatının görünmez kaidelerini, o Ezelî Mâbud'un büyük yaratılış kanunlarının manevî ve yalnız ilimle sabit bulunan hükümlerini ve düsturlarını birer maddî varlık farz etmek.. ilahî kudretin yerine, ilim ve kelâmdan gelen ve yalnız ilim yoluyla sabit olan o kanunları ikame etmek.. onlara yaratma kudreti atfetmek, sonra da “tabiat” adını vermek ve Rabbanî kudretin yalnızca bir cilvesi olan kuvveti, kudret sahibi ve müstakil bir güç sahibi kabul etmek, misaldekinden bin defa daha aşağı bir vahşettir!

Kısacası: Her şeyi tabiata bağlayanların tabiat dedikleri, vehmedilen ve hakikati bulunmayan şey, eğer haricî bir hakikate sahip ise olsa olsa,

- Bir sanat olabilir, yaratıcı ve sanatın sahibi olamaz.
- Bir nakış olabilir, nakkaş olamaz.
- Bir hükümler bütünü olabilir, hâkim olamaz.
- Bir yaratılış kanunu olabilir, kanun koyucu olamaz.
- Yaratılmış bir izzet perdesi olabilir, var eden olamaz.
- Dış tesirle meydana gelmiş bir varlık olabilir, yaratıcı bir fail olamaz.
- Kanundur, kudret değil; kadir olamaz.
- Vasıta ve araçtır, kaynak olamaz.

Netice: Madem mevcudat var ve madem On Altıncı Nota'nın başında denildiği gibi bir şeyin varlığına, aklen dört yoldan başka yol düşünülemez. O dört yoldan üçünün –her birinin üç apaçık muhal ile– bâtıl olduğu kesin bir şekilde ispat edildi. Elbette, zorunlu olarak ve açıkça dördüncü yol olan tevhid yolunun doğruluğu, kati bir surette görünüyor. Bu dördüncü yol, baştaki ³³⁶اَفِي اللّٰهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ayetiyle, Zât-ı Vâcibü'l-Vücûd'un ulûhiyetini, her şeyin doğrudan doğruya O'nun kudret elinden çıktığını, göklerin ve yeryüzünün tasarrufu altında bulunduğunu şeksiz ve şüphesiz, apaçık şekilde gösteriyor.

Ey her şeyi sebeplere bağlayan ve tabiata tapan zavallı insan! Madem her şey gibi tabiat da yaratılmıştır; çünkü sanatlıdır ve sürekli yenileniyor. Madem her sebebin neticesi gibi görünüşteki sebebi de sanatlı bir şekilde yaratılmıştır. Ve madem bir şeyin varlığı, pek çok şeye ve şarta bağlıdır. O halde, tabiatı ve o sebebi yaratan bir Kadîr-i Mutlak var. O'nun ne ihtiyacı var ki, aciz vasıtaları rubûbiyetine ve yaratıcılığına ortak etsin? Hâşâ! O, doğrudan doğruya sebebin neticesini sebep ile beraber yaratarak isimlerinin cilvelerini ve hikmetini göstermek için bir tertip ve düzenle, sebeple netice arasına görünüşte bir yakınlık koymuştur. Eşyanın zahirî kusurlarına, merhametsizliklere ve noksanlıklara merci olması için sebepleri ve tabiatı kudret eline perde yapmış, izzetini o suretle korumuştur.

Acaba bir saat ustasının, önce saatin çarklarını yapıp sonra onları düzenlemesi mi; yoksa o çarkların içinde harika bir makine yapıp sonra saat haline gelmeleri için onları bu makinenin cansız ellerine vermesi mi daha

kolaydır? Acaba şu ikinci ihtimal, imkân dışında değil midir? Haydi, o insafsız aklınla sen söyle, sen hüküm ver!

Veyahut bir kâtip mürekkep, kalem ve kâğıt getirse onlarla bir kitabı bizzat yazması mı daha kolaydır; yoksa o kâğıdın, mürekkebin ve kalemin içinde o kitaptan daha sanatlı, daha zahmetli, yalnız o kitaba mahsus bir yazı makinesi icat etmesi, sonra da o şuursuz makineye “Haydi sen yaz!” deyip kendisi karışmadan onun yazmasını beklemesi mi? Acaba bu ikinci şık, kitabı yazmaktan yüz defa daha zor değil midir?

Eğer dersen ki: Evet, bir kitabı yazan makinenin icadı, o kitabı yazmaktan yüz defa daha zordur. Fakat o makine, aynı kitabın birçok nüshasının yazılmasına vasıta olduğundan belki bunda bir kolaylık vardır?

Cevap: Nakkâş-ı Ezelî, sınırsız kudretiyle isimlerinin sonsuz cilvelerini her an tazeleyerek ayrı ayrı şekillerde göstermek için eşyayı ve hususi simaları öyle bir surette yaratmıştır ki, o Samed Yaratıcının birer mektubu ve kitabı hükmündeki eserlerinin hiçbirisi, diğerlerinin aynısı olmaz. Şüphesiz her bir varlığın siması, ayrı mânâları ifade etmek için farklı olacaktır.

Eğer gözün varsa insanın simasına bak! Hazreti Âdem’den bugüne, belki ebediyete kadar, bu küçük simada esas uzuvlar aynı olmakla beraber, her birinin diğer bütün simalara karşı ayırt edici birer alâmetinin kesinlikle sabit olduğunu gör. Bu sebeple her yüz ayrı bir kitaptır. Yalnız sanatın tanzimi için ayrı bir yazı takımı, ayrı bir tertip ve telif gerektirir. Ve maddelerini bir araya getirmek, vücuda lâzım olan her şeyi yerleştirmek için bütün bütün başka bir tezgâh ister.

Haydi, farz-ı muhal, tabiata bir matbaaymış gibi bakalım. Fakat bir matbaa, gerekli dizgi ve basma işinden, yani harfleri belli bir düzende kalıba sokmaktan başka, yaratılmaları o işten yüz derece daha zor olan maddeleri âlemin her tarafından hususi bir ölçüyle ve düzenle getirmek, yaratmak ve elde etmek için yine o matbaayı yaratan Kadîr-i Mutlak’ın kudretine ve iradesine muhtaçtır. Demek ki, tabiatın matbaa olma ihtimali ve varsayımı, tamamen mânâsız bir hurafedir.

İşte bu saat ve kitap örneklerindeki gibi, her şeyi benzersiz bir sanatla yaratan, her şeye gücü yeten sonsuz kudret sahibi Yüce Allah, sebepleri nasıl var ettiyse onların neticelerini de yaratıyor. Hikmetiyle, neticeleri sebeplere bağlıyor. Cenâb-ı Hak, kâinattaki hareketleri düzenleyen yüce

yaratılış kanunlarının bir cilvesini ve eşyadaki o cilveye yalnızca bir ayna olan eşyanın tabiatını, iradesiyle tayin etmiştir. Ve o tabiatın haricî varlığa mazhar olan yönünü kudretiyle var etmiş, eşyayı o tabiat üzere yaratmış, birbirine karıştırmıştır. Acaba akla son derece uygun ve sayısız delilin neticesi olan bu hakikatin kabulü mü; yoksa cansız, şuursuz, yaratılmış, sanatla yapılmış, o sebep ve tabiat dediğiniz basit maddelere, her bir şeyin varlığı için gereken sınırsız donanımın verilip onların yaptığı işleri her şeyi görerek, hikmetli bir şekilde kendi kendilerine yaptıklarını kabul etmek mi kolaydır? Birinci şık vücub derecesinde gerekli değil midir? Ve ikinci şık imkânsızlık derecesinde, akıl dışı değil midir? Bunu, senin o insafsız aklının insafına havale ediyoruz.

Her şeyi tabiata bağlayan inkârcı diyor ki:

Madem beni insafa davet ediyorsun. Ben de şimdiye kadar gittiğimiz yolun yanlış, yüz derece akıl dışı, gayet zararlı ve son derece çirkin olduğunu itiraf ediyorum. Zerre kadar şuuru bulunan, daha önce ortaya koyduğunuz delillerden anlayacaktır ki, sebeplere ve tabiata yaratıcılık atfetmek imkân ve akıl dışıdır. Her şeyi doğrudan doğruya Vâcibü'l-Vücûd'a vermek vaciptir, zorunludur. ³³⁷الْإِيمَانُ عَلَى اللَّهِ deyip iman ediyorum.

Yalnız bir şüphem var: Cenâb-ı Hakk'ın Yaratıcı olduğunu kabul ediyorum, fakat bazı küçük sebeplerin önemsiz şeylerde yaratmaya müdahalesi ve bir parça övgüye mazhar olması, rubûbiyet saltanatına ne zarar verir? O'nun saltanatından bir şey azalır mı?

Cevap: Bazı risalelerde açıkça ispat ettiğimiz gibi, *hâkimiyetin gereği, müdahaleyi reddetmektir*. Hatta basit bir hükümdar ya da bir idareci, hâkimiyeti dairesinde oğlunun bile müdahalesini kabul etmez. Hatta bazı dindar padişahların, hâkimiyetlerine karışacakları zannıyla, halife oldukları halde masum evlatlarını katletmeleri, bu “müdahaleyi ret kanunu”nun hâkimiyette ne kadar esaslı bir şekilde hükmettiğini gösteriyor. Bir nahiyede iki müdürden tut bir memlekette iki padişaha kadar, hâkimiyetteki bağımsızlığın gerektirdiği “ortaklığı kabul etmeme kanunu” insanlık tarihinde çok hayret verici karışıklıklarla kuvvetini göstermiştir.

İşte aciz ve yardımlaşmaya muhtaç insanlardaki amirlik ve hâkimiyetin bir gölgesinin, başkasının müdahalesini ne derece reddettiğini ve yasakladığını, hâkimiyetinde nasıl ortak kabul etmediğini ve makamındaki tek başlılığını

son derece tutucu bir şekilde korumaya çalıştığını gör! Sonra mutlak hâkimiyete rubûbiyet derecesinde, mutlak amirliğe ulûhiyet derecesinde, mutlak birliğe ehadiyet derecesinde ve mutlak istiğnaya mutlak kudret derecesinde sahip olan bir Zât-ı Zülcelâl'in, bu müdahaleyi reddetmesinin ve sebepleri ortaklıktan men etmesinin o hâkimiyetin ne kadar zaruri ve vacip bir gereği olduğunu kıyaslayabilirsen kıyasla...

İkinci bir şüphe: Bazı sebepler, bazı basit varlıkların kulluğuna bir parça merci olsa, zerrelere gezegenlere kadar, Mâbud-u Mutlak olan Vâcibü'l-Vücûd Zât'a bakan varlıkların kulluğuna ne zarar gelir?

Cevap: Bu kâinatın sonsuz hikmet sahibi Hâlık'ı kâinatı bir ağaç hükmünde yaratıp onun en mükemmel meyvesini şuur sahipleri; şuur sahiplerinin içinde en kuşatıcı meyveyi ise insan yapmıştır. O mutlak, hiçbir şeye bağlı olmayan Hâkim ve Âmir, kendini sevdirmek ve tanıtmak için kâinatı yaratan o Vahid ve Ehad, bütün kâinatın meyvesi insanı ve insanın en mühim neticesi, hatta yaratılışının gayesi ve hayatının semeresi olan şükür ve ibadeti hiç başka ellere verir mi? Hikmetine tamamen zıt bir şekilde, yaratılışın neticesini ve kâinatın meyvesini abes kılar mı? Hâşâ ve kellâ!..

Hem hikmetini ve rubûbiyetini inkâr ettirecek bir tarzda mahlûkatın başkalarına ibadet etmesine rıza gösterir mi, buna hiç izin verir mi? Kendini icraatıyla sonsuz derecede sevdirdiği ve tanıttığı halde, en mükemmel mahlûklarının şükür ve minnettarlıklarını, kendilerini sevdirmeye çalışmalarını ve kulluklarını sebeplere vermekle Zât'ını unutturup kâinattaki yüce maksatlarını inkâr ettirir mi? Ey her şeyi tabiatın yarattığı iddiasından vazgeçen arkadaş! Haydi, sen söyle!

O adam diyor ki: “Elhamdülillâh, bu iki şüphem de yok oldu. Cenâb-ı Hakk'ın birliğine ve hakkıyla ibadete lâayık zâtın O olduğuna, O'ndan başkasının ibadete lâayık bulunmadığına dair o kadar parlak ve kuvvetli iki delil gösterdin ki, onları inkâr etmek, güneşi ve gündüzü inkâr etmek gibi bir büyüklük taslamak olur.”

HÂTİME338

Allah'ı inkâra dayanan tabiat fikrini terk edip imana gelen adam diyor ki: “Elhamdülillâh, şüphem kalmadı, yalnız cevabını merak ettiğim birkaç soru var.”

Birinci Soru

Pek çok tembelin ve namazı terk etmiş olanların şöyle dediklerini işitiyoruz:

“Cenâb-ı Hak’ın bizim ibadetimize ne ihtiyacı var ki, Kur’an’da çok şiddetle ve ısrarla ibadeti terk etmeyi yasaklayıp terk edenleri cehennem gibi dehşetli bir cezayla tehdit ediyor.³³⁹ Önemsiz, küçük bir hataya karşı sonsuz bir şiddet göstermek, ölçülü, dosdoğru ve adaletli olan Kur’an’ın ifadelerine nasıl yakışır?”

Cevap: Evet, Cenâb-ı Hak senin ibadetine de başka bir şeye de muhtaç değildir. Fakat sen ibadete muhtaçsın, mânen hastasın. İbadetin manevî yaralara ilaç olduğunu birçok risalede ispat ettik. Bir hastanın, hastalığı hakkında, kendisine faydalı ilaçları içirmekteki ısrarına karşılık şefkatli bir hekime, “Senin ne ihtiyacın var ki, bana böyle ısrar ediyorsun?” demesinin ne kadar mânâsız olduğunu anlarsın.

Kur’an’ın, ibadeti terk hakkındaki şiddetli tehditlerine ve vaat ettiği dehşetli cezalara gelince... Nasıl ki bir padişah, idaresi altındakilerin hukukunu gözetmek için basit bir adamı, onların hukukuna zarar veren hatasına göre şiddetli cezaya çarptırır. Aynen öyle de, ibadeti ve namazı terk eden insan, Ezel ve Ebed Sultanı’nın raiyeti hükmündeki varlıkların hukukuna mühim bir tecavüz ve mânen zulmetmiş olur. *Çünkü varlıkların kemâli, Yaraticılarına bakan yüzlerinde tesbih ve ibadetle ortaya çıkar. İbadeti terk eden, varlıkların ibadetini görmez, göremez, belki de inkâr eder.* O zaman, ibadet ve tesbih noktasında yüksek makamda bulunan ve her biri Samed Yaraticının birer mektubu, isimlerinin birer aynası olan varlıkları, yüce makamlarından indirmiş olur. Onları önemsiz, vazifesiz, cansız, perişan kabul ettiğinden hor görür, mükemmelliklerini inkâr ederek haddini aşar.

Evet, herkes kâinatı kendi aynasından görür. Cenâb-ı Hak insanı kâinat için bir ölçek, bir terazi suretinde yaratmıştır. Her insana bu âlemden hususi bir âlem vermiştir, o âlemin rengini insanın kalbindeki inanca göre gösterir. Mesela gayet ümitsiz ve yaslı bir şekilde ağlayan insan, etrafındaki varlıkları da ümitsiz bir halde ağlar gibi görür. Sevinçli, neşeli, müjde almış ve coşkun neşesinden gülen bir insan ise kâinatı neşeli, güler bir vaziyette bulur. Aynen bunun gibi, tefekkür eden, ibadet ve tesbih vazifesini ciddi bir şekilde yerine getiren insan, varlıkların gerçekten mevcut ve muhakkak olan ibadet ve tesbihlerini bir derece keşfeder, görür. Gafletle veya inkârla

ibadeti terk eden ise varlıkları, mükemmel yaratıldıkları hakikatine tamamen zıt ve yanlış bir surette hayal eder, onların hukukuna mânen tecavüz etmiş olur.

Hem namazı terk eden insan, kendi kendine mâlik bulunmadığından Mâlik'inin bir kulu olan nefesine de zulmeder. Mâlik'i, o kulunun hakkını nefs-i emmaresinden almak için onu dehşetli tehdit eder. İnsan, yaratılışının neticesi ve gayesi olan ibadeti terk ettiğinden, bu, Cenâb-ı Hakk'ın hikmetine ve dilemesine karşı bir tecavüz hükmüne geçer. Bu yüzden insan cezaya çarptırılır.

Kısacası: İbadeti terk eden, hem kendi nefesine zulmeder –oysa nefsi Cenâb-ı Hakk'ın kulu ve kölesidir– hem de bu, kâinattaki mükemmel hukuka karşı bir tecavüz, bir zulümdür. Evet, nasıl ki küfür, varlıkları hor görmedir; ibadeti terk etmek de kâinatın kemâlâtını inkârdır. Hem ilahî hikmete karşı bir haddi aşma olduğundan, insan dehşetli tehdide, şiddetli cezaya müstahak hale gelir.

İşte insanın cezayı hak edişini ve zikredilen hakikati ifade etmek için Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan, mucizevî bir şekilde o şiddetli ifade tarzıyla, belâgatın gereği olarak, halin gereğine tam tamına uygun beyanda bulunuyor.

İkinci Soru

Tabiattan vazgeçen ve imana gelen zât diyor ki:

Her varlığın her yönden, her işinde, her fiilinde ve her şeyiyle Allah'ın dilemesine ve kudretine tâbi olması çok büyük bir hakikattir. Büyüklüğü sebebiyle dar zihinlerimize sığmıyor. Halbuki gözümüzle gördüğümüz bu son derece bolluk, önceki delillerde gösterilen tevhid yolunda eşyanın yaratılışındaki son derece kolaylık, yine Kur'an'ın açık ve kesin hükmü ile

مَا خَلَقَكُمْ وَلَا يَعْزُبُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ³⁴⁰
وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ³⁴¹

gibi ayetlerin açıkça işaret ettiği sınırsız kolaylık, o büyük hakikatin çok makbul ve akla uygun bir mesele olduğunu gösteriyor. Bu kolaylığın sırrı ve hikmeti nedir?

Cevap: Yirminci Mektup'un Onuncu Kelime'si olan ³⁴²وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ yüce beyanında, bu sır gayet açık, kesin ve ikna edici bir şekilde

bildirilmiştir. Bilhassa o mektubun ilavesinde daha açıkça ispatlanmıştır ki, bütün varlıklar tek bir Yaratıcıya isnat edildiği zaman, onların yaratılışını izah etmek bir tek varlığinkini izah etmek gibi kolaylaşır. Eğer Vahid ve Ehad Zât'a verilmezse bir tek varlığın yaratılışının izahı, bütün varlıklarınki kadar zorlaşır ve bir çekirdeğin yaratılışı, bir ağacınki kadar zor olur.

Eğer hakiki Yaratıcısına verilse, kâinat bir ağaç kadar, ağaç bir çekirdek kadar, cennet bir bahar kadar ve bahar bir çiçek kadar kolaylaşır. Açıkça görülen sınırsız bolluk ve ucuzluğun, her varlık türünün sayısız ferdinin ve muntazam, sanatlı, kıymetli varlıkların tam bir kolaylık ve süratle vücuda gelmesinin sırlarını, hikmetlerini gösteren yüzlerce delilden, başka risalelerde etraflıca anlatılan bir ikisine kısaca işaret edeceğiz.

Mesela, nasıl ki yüz askerin bir subayın idaresine verilmesi, bir askerin yüz subayın idaresine verilmesinden yüz derece daha kolaydır. Aynen bunun gibi, bir ordudaki askerlerin teçhizatı bir merkezden, bir kanunla, bir fabrikadan ve bir padişahın emriyle verildiği vakit, âdetâ nicelik olarak bir askerin teçhizatı kadar kolaylaşır. Tek bir askerin teçhizatı çeşitli merkezlere, fabrikalara, farklı kumandanlara verildiğinde ise onu hazırlamak âdetâ bir ordunun teçhizatını hazırlamak kadar zor olur. Çünkü bir tek askerin teçhizatını yapmak için bütün orduya lâzım olan fabrikaların bulunması gerekir.

Hem bir ağacın yaşaması için gerekli maddeler birlik sırrı ile bir kökten, bir merkezden, bir kanun ile verildiğinden, binlerce meyve veren o ağacın yaratılışının bir meyveninki kadar kolay olduğu açıkça görülür.

Eğer vahdetten kesrete (birlikten çokluğa) gidilse, her bir meyveye gereken maddelerin başka yerden verildiği kabul edilse, bir meyvenin meydana gelmesi bir ağaç kadar zorlaşır. Belki ağacın bir örneği ve fihristi hükmündeki bir tek çekirdeğin varlığı dahi o ağaç kadar zor olur. Çünkü ağacın yaşaması için gereken bütün maddeler, bir çekirdek için de gereklidir.

İşte bunlar gibi yüzlerce misal gösteriyor ki, Allah'ın birliği kabul edildiğinde son derece kolay vücuda gelen binlerce varlığın yaratılışını izah etmek, şirk ve kesret yolunda bir tek varlığinkini izah etmekten daha kolay olur. Başka risalelerde bu hakikat iki kere iki dört eder derecesinde bir kesinlikle ispatlandığından onlara havale edip burada yalnızca bu kolaylığın

ilim ve Cenâb-ı Hakk'ın koyduğu kader kanunu ile kudreti noktasından gayet mühim bir sırrını bildireceğiz. Şöyle ki:

Sen bir varlıksın. Eğer kendini Kadîr-i Ezeli'ye atfedersen, O'nun, seni hiçten, yoktan, bir emirle, sınırsız kudretiyle bir kibrit çakar gibi bir anda yarattığını kabul etmiş olursun. Eğer kendini O'na vermez, belki maddî sebeplere ve tabiata dayandırırsan, kâinatın muntazam bir özü, meyvesi, küçük bir fihristi ve listesi olduğundan, o vakit seni yaratmak için kâinatı ve bütün unsurları ince bir elekten eleyip hassas ölçülerle âlemin her tarafından vücudun için lüzumlu maddeleri toplamak gerekir. Çünkü maddî sebepler yalnız terkip eder, toplar. Kendilerinde bulunmayanı hiçten, yoktan yapamadıkları, bütün akıl sahiplerince doğrulanmıştır. Öyleyse küçük bir canlılığın varlığı için gereken maddeleri âlemin her tarafından toplamaya mecbur kalırlar.

İşte tevhid yolunda ne kadar kolaylık, şirkte ve dalâlette ne kadar zorluk bulunduğunu anla!

İkinci Delil: İlim noktasında sınırsız bir kolaylık vardır. Şöyle ki:

Kader, ilmin bir türüdür; her şeye, manevî ve mahsus kalıbı hükmünde bir miktar tayin eder. Kaderin takdir ettiği o miktar, o şeyin var olması için bir plan, bir model hükmüne geçer. Kudret bir şeyi yarattığı vakit, kaderce takdir edilen o miktara göre gayet kolayca yaratır.

Eğer o şey kuşatıcı, sonsuz ve ezeli bir ilmin sahibi olan Kadîr-i Zülcelâl'e verilmezse –daha önce geçtiği gibi– yalnızca binlerce zorluk değil, yüzlerce imkânsızlık da ortaya çıkar. Çünkü ilahî ilim ve kaderce tayin edilen o miktar olmazsa binlerce haricî ve maddî kalıbın, küçücük bir hayvanın bedeninde kullanılması gerekir.

İşte tek bir Yaratıcıyı kabul etmekte sonsuz kolaylık, dalâlette ve şirkte ise sonsuz zorluk bulunmasının bir sırrını anla; وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ ۖ ³⁴³ayetin ne kadar doğru ve yüksek bir hakikati ifade ettiğini gör!

Üçüncü Soru

Eskiden düşman, şimdi dost olan hidayete ermiş adam *diyor ki*:

“Bu zamanda çok ileri giden felsefeciler şöyle der: Hiçbir şey yoktan yaratılamaz ve yok olmaz; kâinat fabrikasını işleten yalnız bir terkip ve tahlildir.”

Cevap: Eşya ve hadiseler Kur'an nuru ile bakmayan felsefecilerin en ileri gidenleri, tabiat ve sebepler vasıtasıyla, varlıkların oluşmasını ve yaratılmasını –daha önce ispat ettiğimiz şekilde– imkânsızlık derecesinde zor gördüklerinden, iki kısma ayrılırlar.

Bir kısmı sofistlerdir; insana has bir hususiyet olan akıldan istifa ederek ahmak hayvanlardan daha aşağı düşmüşler. Kâinatın varlığını, hatta kendi varlıklarını dahi inkâr etmeyi, dalâlet mesleğinde sebeplerin ve tabiatın yaratıcı olmasından daha kolay gördüklerinden, hem kendilerini hem kâinatı inkâr edip mutlak bir cehalete saplanmışlar.

İkinci kısım ise bakmış ki; dalâlet yolunda, sebeplerin ve tabiatın yaratıcı olması noktasında, bir sineğin ve bir çekirdeğin bile yaratılmasının sonsuz zorluğu var ve bu, akı aşan bir güç gerektiriyor. Onun için mecburen yaratılışı inkâr ederek, “Bir şey yoktan var olamaz.” demiş ve yokluğu da muhal görmüş, “Var olan bir şey yok olamaz.” diye hüküm vermişler. Yalnız zerrelerin hareketleriyle, tesadüf rüzgârlarıyla bir terkip, tahlil, dağılma ve toplanma suretinde göreceli bir vaziyet hayal etmişler.

İşte gel, ahmaklığın ve cehaletin en aşağı derecesinde, kendini en akıllı zanneden adamları gör ve dalâletin insanı ne kadar maskara, süflî ve katmerli cahil yaptığını anla, ibret al!

Acaba yeryüzünde her sene dört yüz bin canlı türünü birden diriltten, gökleri ve yeri altı günde yaratan,³⁴⁴ her bahar altı haftada, mevcut kâinattan daha sanatlı, hikmetli, canlı bir kâinatı inşa eden ezelî bir kudretten; ezelî bir ilmin dairesinde planları ve miktarları belirlenen, Allah'ın ilmi dairesindeki varlıkları göze göstermeyen bir ecza ile yazılmış görünmez bir yazıyı göstermek için sürülen bir madde gibi, zahiren yok olan o varlıklara kolayca haricî vücut vermeyi uzak görmek, yaratılışı inkâr etmek, önceki kısım olan sofistlerin yaptığından daha ahmakça ve cahilce değil midir? Bu talihsizler, mutlak acz içindeki ve elinde yalnızca sınırlı bir iradeden başka bir şey bulunmayan firavunlaşmış nefisleriyle hiçbir şeyi yok edemediklerinden, hiçbir zerreyi, maddeyi hiçten, yoktan var edemediklerinden ve tabiatın elinden, güvendikleri sebepleri yaratmak gelmediği için ahmaklıklarından diyorlar ki: “Bir şey yoktan var olamaz. Var da yok olamaz.” Bu bâtil ve yanlış hükmü Kadîr-i Mutlak hakkındaki fikirlere uygulamak istiyorlar.

Halbuki Kadîr-i Zülcelâl'in iki tarzda yaratması var:

Biri, var olmayan ve benzeri bulunmayan bir şeyi yoktan var etmektir. Yani bir şeyi hiçten, yoktan yaratır ve ona gereken her şeyi de hiçten vücuda getirip eline verir.

Diğeri, inşa ve sanat iledir. Yani kusursuz hikmetini ve pek çok isminin cilvelerini göstermek gibi gayet ince hikmetler için kâinattaki unsurlardan bir kısım varlıkları inşa eder; her emrine uyan zerrelere ve maddelere, rızık verme kanunuyla onlara gönderir ve onlarda çalıştırır.

Evet, Kadîr-i Mutlak'ın iki tarzda, hem yoktan var etmek hem de var olanları bir araya getirmek suretinde yaratması bulunur. Varı yok etmek ve yoku var etmek en kolay, daimî, umumi bir kanunudur. Bir baharda, üç yüz bin canlı türünün şekillerini, sıfatlarını, belki zerrelereinden başka bütün keyfiyet ve hallerini hiçten var eden bir kudrete karşı, “Yoku var edemez!” diyen adam, yok olmalı!

Tabiatı bırakan ve hakikat yoluna giren zât diyor ki:

Cenâb-ı Hakk'a yarattığı zerrelere adedince hamd ü sena ve şükrediyorum ki, tam imanı kazandım, vehimlerden ve dalâletten kurtuldum, kafamda hiçbir şüphe kalmadı.

الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى دِينِ الْإِسْلَامِ وَكَمَالِ الْإِيمَانِ³⁴⁵
سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ³⁴⁶

Dördüncü Hüccet-i İmaniye

Otuzuncu Lem'a'nın İkinci Nüktesi

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَأِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ³⁴⁷

ayetin bir nüktesi ve bir ism-i âzam veyahut ism-i âzamin altı nurundan biri olan **Adl** isminin bir cilvesi, tıpkı Birinci Nükte gibi, Eskişehir Hapishanesi'nde bana uzaktan uzağa göründü. Onu anlamayı kolaylaştırmak için yine temsil yoluyla anlatacağız:

Şu kâinat öyle bir saraydır ki, o sarayın içinde sürekli tahrip-tamir içinde çalkalanan bir şehir, o şehirde savaş ve hicretle her an kaynayan bir memleket ve o memlekette ölüm ve hayat arasında aralıksız yuvarlanan bir âlem var.

Fakat o sarayda, şehirde, memlekette, âlemde o kadar hayret verici bir denge, ölçülü bir icraat hükmediyor ki, o sayısız varlıktaki değişimlerin, canlıların dünyaya gönderilmesindeki ve ölümündeki, rızıklarındaki ve ihtiyaçlarındaki dengenin; her an bütün kâinatı gören, teftiş nazarından geçiren bir tek Zât'ın terazisinde ölçülüp hesap edildiğini açıkça ispatlıyor. Yoksa bir balık bin yumurtacık ile, haşhaş gibi bir bitki yirmi bin tohum ile başına buyruk olsaydı, sel gibi akan unsurların ve değişimlerin hücumuyla, şiddetle dengeyi bozmaya çalışan, her yeri istilâ etmek isteyen sebepler başıboş kalsalardı veyahut maksatsız, serseri tesadüfe, ölçüsüz, kör kuvvete ve şuursuz, karanlık tabiata havale edilselerdi, eşyadaki ve kâinattaki o denge öyle bir bozulurdu ki, bir senede, belki bir günde altüst olurdu. Yani, deniz karmakarışık şeylerle dolar, çürüyüp kokuşurdu, hava zararlı gazlarla zehirlenirdi, yeryüzü ise bir çöplüğe, bir mezbahaya ve bataklığa dönerdi, dünya boğulurdu.

İşte hayvanların vücutlarındaki hücrelerden, kandaki alyuvar ve akyuvarlardan, zerrelerin yenilenmesinden ve bedendeki uzuvların uyumundan tut, denizlerdeki hayat-ölüm ve rızık-ihtiyaç dengesine, yeraltındaki su kaynaklarının ihtiyaca göre doldurulmasına, hayvan ve bitkilerin dünyaya gönderilmesine ve ölümlerine, güz ve baharın her yıl yeniden yaratılmasına, kâinatı meydana getiren unsurların ve yıldızların hizmetlerine, hareketlerine, ölüm ve hayatın, ışık ve karanlığın, sıcak ve

soğuğun döngüsüne, mücadelelerine ve çarpışmalarına kadar her şey o derece hassas ve ince bir ölçüyle ayarlanır ve tartılır ki; insan aklı hiçbir yerde gerçek bir israf, abes bir iş görmediği gibi, aklın eseri olan felsefe ve hikmet dahi her şeyde mükemmel bir intizam, çok güzel bir mizan görür ve gösterir. Belki felsefe ve hikmet, o intizamın ve ölçülü icraatın bir tezahürü ve tercümanıdır.

İşte, güneş ile on iki farklı gezegenin uyumuna ve dengelerine bak! Acaba bu denge, adalet ve kudret sahibi, haşmetli, yüce bir Zât'ı güneş gibi göstermiyor mu? Bilhassa o gezegenlerden biri olan gemimiz, yani yerküre, bir senede yirmi dört bin senelik bir dairede gezer, seyahat eder. O müthiş süratine rağmen yeryüzüne dizilmiş, düzgünce yerleştirilmiş eşyayı dağıtmaz, sarsmaz, uzaya fırlatmaz. Eğer sürati biraz artsa veya azalsaydı, üzerindeki varlıkları havaya fırlatıp uzay boşluğunda dağıtırdı. Ve dengesini bir dakika, belki bir saniye bozsa dünyamız altüst olur, belki başka bir küreyle çarpışır, kıyameti koparırdı.

Bilhassa yeryüzünde, dört yüz bin bitki ve hayvan türünün doğum ve ölümleri, rızıklarının çok şefkatli, dengeli bir şekilde verilmesi ve yaşatılmaları, ışığın güneşi gösterdiği gibi, adalet ve merhamet sahibi bir Zât'ı işaret ediyor.

Hem o sayısız canlı türlerinin hadsiz fertlerinden sadece birinin bile uzuvları, donanımı, duyguları o derece hassas bir ölçü içinde birbiriyle münasebetli ve dengededir ki, o uyum ve denge, apaçık bir şekilde, adalet ve hikmet sahibi bir Yaratıcıyı gösteriyor.

Ve bilhassa her bir hayvanın bedenindeki hücreler, kan damarları, kanındaki alyuvar ve akyuvarlar ve o küreciklerdeki zerreler o kadar ince, hassas ve harika bir denge içindedir ki, her şeyin dizgini elinde ve anahtarı katında bulunan, icraatında bir şey bir başka şeye engel olmayan, bütün eşyayı bir tek şey gibi kolayca idare eden sonsuz adalet ve hikmet sahibi bir Hâlık'ın mizanıyla, kanunuyla, nizamıyla terbiye ve idare edildiklerini açıkça ispatlar.

Cinlerin ve insanların amellerinin, haşrin büyük mahkemesinde, en büyük adalet terazisinde tartılmasını akıldan uzak görüp buna inanmayanlar, dünyada gözleriyle gördükleri şu muazzam dengeye dikkat etseler, elbette haşri imkânsız görmekten vazgeçerler.

Ey müsrif, iktisatsız, zalim, adaletsiz, kirli ve bedbaht insan! Bütün kâinatın ve varlıkların hareket düsturu olan iktisad, temizliği ve adaleti yerine getirmediğinden, bütün varlıklara muhalefetinle, mânen onların nefretini ve hiddetini çekiyorsun. Neye dayanıyorsun ki zulmünle, ölçüsüzlüğünle, israfınla, kirlerinle onları kızdırıyorsun?

Evet, Hakîm isminin en büyük cilvelerinden, bütün kâinatta geçerli olan hikmet; iktisat ve israf etmeme esasları üzerinde gerçekleşiyor, tutumlu olmayı emrediyor. Adl isminin en büyük cilvesinden gelen kâinattaki tam adalet ise bütün eşya arasındaki dengeyi gözetiyor, insana da adaleti emir buyuruyor. Rahman sûresinde,

وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ ۖ أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ
وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ³⁴⁸

ayetindeki dört mertebe, dört çeşit dengeye işaret eden “mizan” kelimesinin dört defa zikredilmesi, âlemdeki mizanın büyüklüğünün derecesini ve fevkalâde, pek yüksek kıymetini gösteriyor. Evet, kâinatta hiçbir şeyde israf bulunmadığı gibi, hakiki zulüm, ölçüsüzlük ve dengesizlik de yoktur.

Kuddûs isminin en büyük cilvesinden gelen kirlerden arındırma fiili ise kâinattaki bütün varlıkları temizliyor, güzelleştiriyor. İnsanın bulaşık eli karışmadığı sürece, hiçbir şeyde hakiki pislik ve çirkinlik görülüyor.

İşte Kur'an hakikatlerinden ve İslam'ın düsturlarından olan adaletin, iktisadın ve temizliğin insan hayatında ne kadar temel birer kaide olduğunu anla! Kur'an hükümlerinin kâinatla ne derece alâkası bulunduğunu, kâinatın içine kök saldıgını, onu sardığını gör! Nasıl kâinatı bozmak ve onun suretini değiştirmek mümkün değilse, şu hakikatleri bozmanın da mümkün olmadığını bil!

Ve bu üç büyük nur gibi; Allah'ın rahmeti, inayeti, her şeyi koruyup gözetmesi misali yüzlerce kuşatıcı hakikat haşri ve ahireti gerektirir. O halde, hiç mümkün müdür ki, kâinatta ve bütün varlıklarda hüküm süren rahmet, inayet, adalet, hikmet, iktisat ve temizlik gibi pek kuvvetli, kuşatıcı hakikatler, haşrin yokluğuyla ve ahiretin gelmemesiyle merhametsizliğe, zulme, hikmetsizliğe, israfa, kirliliğe, abese dönüşsün? Hâşâ, yüz bin defa hâşâ!

Bir sineğin hayat hakkını çok şefkatli bir şekilde koruyan bir rahmet, bir hikmet, acaba haşri yaratmamakla, şuur sahibi sayısız kulunun hayat

haklarını ve nihayetsiz varlıkların hukukunu ziyan eder mi? Rahmet ve şefkatte, adalet ve hikmette –tabir caizse– sınırsız hassasiyet ve dikkat gösteren bir rubûbiyetin haşmeti, kemâlâtını göstermek, kendini tanıtmak ve sevdirmek için şu kâinatı sayısız, harika sanatlarıyla, nimetleriyle süsleyen yüce bir saltanatın sahibi, haşri getirmeyerek bütün kemâlâtının ve mahlûkatının kıymetinin hiçe inmesine ve inkârına izin verir mi? Hâşâ! Açıktır ki, böyle mutlak bir güzellik, böyle kesin bir çirkinliğe müsaade etmez.

Evet, ahireti inkâr etmek isteyen, önce bütün hakikatleriyle dünyayı inkâr etmeli. Yoksa dünya, her hakikatiyle, yüz bin dille onu tekzip ederek yüz bin kere yalancılığını ispatlayacaktır. Onuncu Söz, ahiretin varlığının, dünyanın varlığı kadar kesin ve şüphesiz olduğunu apaçık delillerle ispat etmiştir.

Beşinci Huccet-i İmaniye

İsm-i Âzam'ın Altı Nurundan Üçüncü Nuruna İşaret Eden Üçüncü Nükte

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ³⁴⁹

ayetinin bir nüktesi ve bir ism-i âzam veya ism-i âzamin altı nurundan biri olan **Hakem** isminin bir cilvesi, ramazan-ı şerifte bana göründü. Ona yalnız bir işaret olarak, beş “nokta”yı içeren Üçüncü Nükte aceleyle yazıldı, müsvedde halinde kaldı.

Birinci Nokta

Onuncu Söz’de işaret edildiği gibi, Cenab-ı Hakk’ın Hakem isminin en büyük tecellisi şu kâinatı öyle bir kitap hükmüne getirmiştir ki, âdetâ her sayfasında yüzlerce kitap yazılmış, her satırına yüzlerce sayfa yerleştirilmiş, her kelimesinde yüzlerce satır ve her harfînde yüzlerce kelime var ve âdetâ her noktasında o kitabın kısa bir fihristi bulunur. O kitabın sayfaları, satırları, Nakkaşını, Kâtibini yüzlerce yönden, ta noktalarına kadar öyle açıkça gösteriyor ki, kâinat kitabına bakıldığında, Kâtibinin varlığını ve birliğini kendi varlığından yüz derece daha kuvvetli bir şekilde ispat ettiği görülüyor. Çünkü bir harf, kendi varlığını bir tek harf kadar ifade ettiği halde, kâtibini bir satır kadar anlatır.

Evet, bu yüce kitabın bir sayfası yeryüzüdür. O sayfada, bahar mevsiminde bitki ve hayvan cinsleri sayısınca kitabın; birbiri içinde, beraber, aynı anda, yanlıssız ve mükemmel bir şekilde yazıldığı gözle görülüyor.

Bu sayfanın bir satırı, bir bahçedir. O bahçede bulunan çiçekler, ağaçlar, bitkiler adedince manzum kasidelerin beraber, birbiri içinde, hatasızca yazıldığını gözümüzle görüyoruz.

O satırın bir kelimesi çiçek açmış, meyve vermek üzere yaprağını uzatmış bir ağaçtır. İşte o kelime, muntazam, ölçülü, süslü yaprakları, çiçekleri ve meyveleri sayısınca, Hakem-i Zülcelâl’i övüp yücelten mânidar yazılar içerir. Çiçek açmış her ağaç gibi, o ağaç da âdetâ Nakkaşına övgüler terennüm eden manzum bir kasidedir.

Hem o haşmet sahibi, yüce Hakem, yeryüzü sergisinde teşhir ettiği antika ve hayret verici eserlerine sanki binlerce gözle bakmak istiyor.

Ve âdetâ, o Ezelî Sultan'ın kendisine verdiği kıymetli, süslenmiş hediye, nişan ve formları, hususi bayramı ve açılış merasimi olan baharda Padişahının nazarına arz etmek için o ağaç öyle süslenmiş ve ölçülü, muntazam, mânidar bir şekil almıştır, ona öyle hikmetli bir suret verilmiştir ki, her bir çiçeği ve meyvesiyle pek çok yönden, iç içe delillerle Nakkaşının varlığına ve isimlerine şehadet eder.

Mesela her çiçekte ve meyvede bir ölçü var. O ölçü, bir uyum içinde, o uyum, tazelenen bir düzene koyma, ölçülü yapma fiili içinde, o fiil, bir ziynet ve sanat içinde, o ziynet ve sanat ise mânidar kokular ve hikmetli tatlar içinde bulunduğundan; her bir çiçek, Hakem-i Zülcelâl'e o ağaçtaki hemcinsleri sayısınca işaret ediyor.

Evet, bir kelime olan o ağaçta bir harf hükmündeki meyvede bulunan bir çekirdek noktası, bütün ağacın fihristini, programını taşıyan küçücük bir sandıktır. Ve bunun gibi, kâinat kitabının bütün satırları, sayfaları; yalnızca her bir sayfası değil, belki her bir satırı, her bir kelimesi, her bir harfi ve noktası, Hakem ve Hakîm isimlerinin cilvesiyle öyle birer mucize hükmüne getirilmiştir ki, bütün sebepler toplansa onun bir noktasının benzerini yapamaz, ona karşı söz söyleyemez.

Evet, büyük bir Kur'an gibi olan bu kâinattaki her bir yaratılış kanunu, noktaları ve harfleri sayısınca mucize gösterdiğinden; elbette serseri tesadüf, kör kuvvet ve gayesiz, ölçüsüz, şuursuz tabiat hiçbir şekilde, sonsuz hikmet sahibi ve her şeyi gören bir Zât tarafından kurulmuş o has mizana ve gayet ince intizama karışamaz. Eğer karışsalar, elbette karışıklık eseri görülecekti; halbuki kâinatta hiçbir şekilde düzensizlik göze çarpmıyor.

İkinci Nokta

İki “mesele”dir.

Birinci Mesele

Onuncu Söz'de beyan edildiği gibi, son derece mükemmel bir güzellik ve sonsuz güzellikte bir kemâl; elbette, kendini görmek, göstermek, sergilemek ister. Bu, temel bir kaidedir. İşte bu esaslı, umumi kaide gereğince, şu büyük kâinat kitabının Nakkaş-ı Ezelî'si, kâinatla ve kâinatın her bir

sayfasıyla, her bir satırıyla, hatta harfleri ve noktalarıyla kendini tanıtmak, sevdirmek, kemâlâtını bildirmek ve güzelliğini göstermek için, en küçüğünden en büyüğüne kadar her bir varlığın farklı dilleriyle kemâlinin güzelliğini ve güzelliğinin kemâlini gösteriyor, sevdendiriyor.

İşte, ey gafil insan! Sonsuz celâl ve güzellik sahibi, her şeyin hâkimi olan, her hakkı yerine getiren, hüküm sahibi, her şeyi tam bir hikmetle var eden Zât, sana kendini her bir mahlûkuyla, böyle sayısız ve parlak şekillerde tanıtmak ve sevdirmek istediği halde, sen kendisini tanıtmamasına karşı iman ederek O'nu tanımaz, sevdirmesine karşılık kulluğunla kendini O'na sevdirmezsen, bunun ne derece katmerli, sonsuz bir cehalet ve zarar olduğunu bil, ayıl!

İkinci Mesele

Bu kâinatın Kadîr ve Hakîm Yaratıcısının mülkünde ortaklara yer yoktur. Her şeyde son derece intizam bulunduğundan, hiçbir şey şirki kabul etmez. Çünkü bir işe farklı eller karışırsa, o iş karışır. Bir memlekette iki padişah, bir şehirde iki vali, bir köyde iki muhtar bulunsa, o memleketteki, o şehirdeki, o köydeki bütün işlerde bir karışıklık başlayacağı gibi; en basit bir vazifeli memurun, vazifesine başkasının müdahalesini kabul etmemesi gösteriyor ki, hâkimiyetin en temel kaidesi elbette bağımsız ve tek başına olmaktır. Demek ki, intizam birliği, hâkimiyet de tek başına olmayı gerektirir.

Madem hâkimiyetin geçici bir gölgesi, yardımlaşmaya muhtaç ve aciz insanlarda müdahaleyi böyle reddediyor; elbette, bir Kadîr-i Mutlak'ın rubûbiyet derecesindeki hakiki, mutlak hâkimiyetinin, müdahaleyi bütün şiddetiyle reddetmesi gerekir. Eğer O'nun mülküne zerre kadar müdahale olsaydı, kâinattaki düzen bozulurdu.

Halbuki bu kâinat öyle yaratılmıştır ki, bir çekirdeği var etmek için bir ağacı yaratacak kudret lâzımdır. Bir ağacı meydana getirmek için de kâinatı yaratabilecek kudret gerekir. Ve kâinatın işleyişine parmak karıştıran bir ortak bulunsa, onun en küçük çekirdekte dahi hissesinin olması lâzım gelir. Çünkü o çekirdek, kâinatın bir örneğidir. O halde, koca kâinata sığmayan iki rubûbiyetin, tek bir çekirdekte, belki zerrede bir arada bulunması gerekir. Bu ise muhallerin ve bâtil düşüncelerin en mânâsız, akıldan en uzak olanıdır. Koca kâinatın bütün hal ve keyfiyetlerini adalet terazisinde ve

hikmetli düzeni altında tutan bir Kadîr-i Mutlak'ın –hatta bir çekirdekte dahi– acz gösterdiğini kabul etmeyi gerektiren şirk ve küfür, ne kadar katmerli, sınırsız bir uydurma, bir hata, bir yalandır ve tevhid ne kadar esaslı, sonsuz derecede bir haktır, hakikattir ve doğrudur; bil ve اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى ³⁵⁰اَلْاِيْمَانِ de!

Üçüncü Nokta

Sâni-i Kadir, Hakem ve Hakîm isimleriyle bu âlemin içine binlerce kusursuz âlem yerleştirmiştir. O âlemler arasında kâinattaki hikmetlere en çok medar ve mazhar olan insanı bir merkez hükmünde yaratmıştır. Şu kâinat dairesinin en mühim hikmetleri ve faydaları insana bakar. Cenâb-ı Hak, insan dairesi içinde de rızkı bir merkez haline getirmiştir; insanlık âleminde çoğu hikmet ve fayda rızka bakar, onunla ortaya çıkar. İnsandaki şuur ve rızıktaki zevk vasıtasıyla Hakîm isminin cilvesi parlak bir şekilde görünür. Evet, insan aklı sayesinde keşfedilen yüzlerce ilimden her biri, Hakem isminin bir canlı türündeki bir tek cilvesini tarif ediyor.

Mesela tıp ilmine, “Bu kâinat nedir?” diye sorulsa, elbette diyecektir ki: “Çok muntazam ve mükemmel, dev bir eczanedir. İçinde her ilaç güzelce hazırlanmış ve dizilmiştir.”

Kimya ilmine sorulsa: “Bu yerküre nedir?” Diyecektir ki: “Çok düzenli ve kusursuz bir kimya laboratuvarıdır.”

Makine bilimi ise şöyle diyecektir: “Yeryüzü, hiçbir kusuru olmayan, mükemmel bir fabrikadır.”

Ziraat bilimi de bu soruya, “Son derece verimli, her çeşit tohumu vaktinde yetiştiren kusursuz bir tarla ve mükemmel bir bahçedir.” diye cevap verecektir.

Ticaret ilmi ise diyecektir ki: “Dünya, gayet düzenli bir sergi, bir pazar ve malları sanatça çok kıymetli olan bir dükkândır.”

Gıda bilimi şöyle diyecektir: “Yeryüzü, gayet muntazam, içinde her türlü erzak bulunan bir ambardır.”

Aşçılık ilmi, “Dünya, içinde yüz binlerce çeşit leziz yiyeceğin beraberce, kusursuz bir düzenle pişirildiği Rabbanî bir mutfak ve Rahmanî bir kazandır.” diyecektir.

Askerlik ilmi ise diyecektir ki: “Yeryüzü bir kışladır. Onun ordusunda, her bahar mevsiminde yeni silah altına alınmış ve çadırları kurulmuş dört yüz bin farklı millet bulunduğu halde, her birinin erzakı, elbiseleri, silahları ayrı ayrı veriliyor; talimleri, terhisleri tam bir düzen içinde, hiçbirini unutulmadan, şaşırılmadan, bir tek Başkumandan’ın emriyle, kuvvetiyle, merhametiyle, O’nun hazinesinden gayet muntazam bir şekilde idare ediliyor.”

Ve elektrik bilimine, “Bu âlem nedir?” diye sorulsa, elbette şunu söyleyecektir: “Bu muhteşem kâinat sarayının çatısı, vazifesini düzen ve denge içinde gören sayısız elektrik lambasıyla süslenmiştir. Bu, o kadar harika bir düzen ve dengedir ki, başta güneş olmak üzere yerküreden bin defa büyük olan gökteki o lambalar, sürekli yandıkları halde dengeleri bozulmuyor, patlamıyor ve yangın çıkarmıyorlar. Sarfıyatları sınırsız olduğu halde gazyağları ve yakıtları nereden geliyor? Neden tükenmiyor? Niçin yanmalarındaki belli denge bozulmuyor? Küçük bir lamba bile düzenli bakılmazsa söner. Astronomi bilimine göre dünyadan bir milyon kere daha büyük olan ve bir milyon seneden daha uzun yaşayan güneşi³⁵¹ HAŞİYE kömürsüz ve yağsız yakan, söndürmeyen Hakîm-i Zülcelâl’in hikmetine, kudretine bak! ³⁵²سُبْحَانَ اللَّهِ ve güneşin ömründeki saniyeler sayısınca, ³⁵³مَا شَاءَ اللَّهُ ، ³⁵⁴بَارَكَ اللَّهُ ، ³⁵⁵لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ de!”

Demek, gökteki bu lambalarda harika bir düzen var ve onlara çok dikkatle bakılıyor. Âdeta o yanan ve ışık veren çok sayıdaki büyük kütlenin ve nurlu kandillerin buhar kazanı, harareti tükenmeyen cehennemdir; onlara nursuz sıcaklık veriyor. Ve o elektrik lambalarının kaynağı ve merkezî fabrikası ebedî cennettir ki, onları nurlandırıp aydınlatıyor; Hakem ve Hakîm isimlerinin en büyük cilvesiyle düzenli olarak yanmaya devam ediyorlar.

Ve bunlar gibi, yüzlerce ilimden her birinin kesin şahitliğiyle, bu kâinat eksiksiz, mükemmel bir düzen içinde sayısız hikmet ve faydayla süslenip donatılmıştır. Cenâb-ı Hak, o harika ve kuşatıcı hikmetiyle kâinatın bütününde gösterdiği intizamı ve gayeleri, en küçük bir canlıya ve çekirdeğe de küçük bir ölçekte yerleştirmiştir. Mâlum ve açıktır ki, o gayeleri, hikmetleri ve faydaları sürekli takip edip gözetmek, bir irade ile, kasıt ile, dileme ile olabilir; başka türlü olamaz. Bu, iradesiz, kasıtsız, şuursuz sebeplerin ve tabiatın işi olamayacağı gibi, onların bu işe müdahalesi de mümkün değildir.

Kısacası, kâinattaki bütün varlıkların kusursuz intizamları ve sayısız hikmetleriyle varlığını gerektirdikleri ve gösterdikleri, dilediği her şeyi yapan bir Sâni-i Hakîm'i bilmemenin veya inkâr etmenin, ne kadar hayret verici bir cehalet ve divanelik olduğu tarif edilemez. Evet, dünyada hayret edilecek bir şey varsa, o da bu inkârdır. Çünkü kâinattaki bütün varlıklarda görülen kusursuz düzen ve sonsuz hikmetler, O'nun varlığına ve birliğine şahitlik ettiği halde, O'nu görmemenin ve bilmemenin, ne derece körlük ve cehalet olduğunu, en kör cahil bile anlar. Hatta diyebilirim ki, kâinatın varlığını inkâr ettikleri için ahmak sanılan sofistler, kâfirlerin en akıllılarıdır. Çünkü kâinatın varlığını kabul ettikten sonra onun Yaratıcısına, Allah'a inanmamak mümkün değildir. Bu yüzden sofistler kâinatı inkâra başlamış, sonunda kendilerini de inkâr etmişler. "Aslında hiçbir şey mevcut değil." diyerek akıldan istifa edip diğer inkârcıların akıl perdesi altındaki sonsuz akılsızlıklarından kurtulmuş, akla bir derece yaklaşmışlar.

Dördüncü Nokta

Onuncu Söz'de işaret edildiği gibi, çok hikmet sahibi bir sanatkârın, bir ustanın, inşa ettiği sarayın her bir taşına yüzlerce hikmeti hassasiyetle yerleştirdikten sonra bir çatı yapmayıp onun boşu boşuna harap olmasına yol açarak, gözetdiği sayısız hikmeti ziyan etmesini akli başında hiç kimse kabul edemez. Mutlak hikmet sahibi bir zâtın, kusursuz hikmetiyle bir dirhem kadar çekirdekte yüzlerce batman faydayı, gayeyi, mânâyı dikkatle gözetdiği halde; dağ gibi koca ağaca bir dirhem kadar bir tek fayda, bir tek küçük gaye, bir tek meyve için pek çok masraf yapmasının ve kendi hikmetine bütün bütün zıt bir şekilde müsrifçe eğlenmesinin katiyen imkânı yoktur. Aynen öyle de, bu kâinat sarayındaki her bir varlığa yüzlerce hikmet yerleştiren ve onları yüzlerce vazifeyle donatan, hatta her bir ağaca meyveleri adedince hikmetler ve çiçekleri sayısınca vazifeler veren bir Sâni-i Hakîm'in, kıyameti getirmemekle ve haşri yaratmamakla, o had ve hesaba gelmez hikmetleri ve vazifeleri mânâsız, abes, boş, faydasız kılıp ziyan edeceğini söylemek, o Kadîr-i Mutlak'ın kusursuz kudretine mutlak bir acz atfetmek olur. Hem o Hakîm-i Mutlak'ın kusursuz hikmetine sayısız abes işi ve faydasızlığı, o Rahîm-i Mutlak'ın rahmetinin güzelliğine nihayetsiz çirkinliği ve o Âdil-i Mutlak'ın tam adaletine sonsuz zulmü yakıştırmak demektir. Âdeta kâinatta herkese görünen hikmeti, rahmeti ve

adaleti inkâr etmektir. Bu ise o kadar hayret verici bir akıl dışılığıdır ki, içinde sayısız bâtıl şey bulunur.

Dalâlet yolundakiler gelsin, baksın; girecekleri ve düşündükleri kabirleri gibi dalâletlerinde de ne kadar dehşetli bir karanlık bulunduğunu ve onun yılan, akrep yuvası bir kuyu olduğunu görsünler... Ahirete inanmanın, cennet gibi güzel ve nuranî bir yol olduğunu anlasın, imana girsinler.

Beşinci Nokta

İki “mesele”dir.

Birinci Mesele

Sâni-i Zülcelâl’in, Hakîm isminin gereği olarak, her şeyde en hafif sureti, en kısa yolu, en kolay tarzı, en faydalı şekli gözetmesi, buna kıymet vermesi, yaradılıştâ israf, gayesizlik ve faydasızlık bulunmadığını gösteriyor. İsrâf, Hakîm isminin zıddı olduğu gibi, iktisat da o ismin gereği ve temel düsturudur.

Ey müsrif, iktisatsız insan! Kâinatın en temel düsturu olan iktisada dikkat etmediğinden, hakikate ne kadar zıt davrandığını bil! ³⁵⁶كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا

ayetinin ne kadar esaslı, geniş bir düsturu ders verdiğini anla!

İkinci Mesele

Hakem ve Hakîm isimleri, apaçık bir şekilde Resûl-u Ekrem’in (*aleyhissalâtü vesselam*) peygamberliğine delildir ve onu gerektirir, denilebilir.

Evet, madem gayet mânidar bir kitap, onu ders verecek bir rehber ister, eşsiz bir güzellik, onu görecek ve gösterecek bir aynayı gerektirir ve kusursuz bir sanat, onu sergileyecek bir ilancıyı arzu eder. Her bir harfinde yüzlerce mânâ ve hikmet bulunan bu büyük kâinat kitabının muhatabı olan insanlık içinde de elbette, mükemmel ve büyük bir rehber bulunacaktır ki, o kitaptaki kutsî ve hakiki hikmetleri ders versin, kâinattaki hikmetlerin varlığını bildirsin, hatta kâinatın yaratılışındaki Rabbanî maksatların görünmesine, belki gerçekleşmesine vesile olsun, bütün kâinatta Hâlık’ın hususi bir kıymet vererek görünmesini dilediği kusursuz sanatını, isimlerinin güzelliğini bildirip onlara aynalık etsin, o Hâlık, bütün varlıklara kendini sevdirmeyi arzu ettiği ve şuur sahibi mahlûklarından karşılık istediği için, şuur sahibi varlıklar adına o geniş rubûbiyet tecellilerine engin

bir kullukla karşılık versin, karaları ve denizleri cezbe getirecek, gökleri ve yeri ınlatacak bir teşhir ve takdis nidası ile şuur sahiplerinin nazarını, o sanatların Sâni'ine çevirsin, kutsî derslerle ve talimatla, bütün akıl sahiplerinin kulak kesileceğı Kur'an-ı Azîmüşşan'la o Hakem ve Hakîm Yaraticının ilahî maksatlarını en güzel şekilde göstere sin ve bütün hikmetlerinin ortaya çıkmasına, cemâlî ve celâlî tecellilerine en mükemmel şekilde karşılık versin. İşte böyle bir zât, bu kâinata güneş gibi lâzımdır, varlığı zaruridir. Ve bu vasıfları taşıyan, o vazifeleri en mükemmel şekilde yapan zât, açıkça görüldüğü gibi, Resûl-u Ekrem'dir (*aleyhissalâtü vesselam*). Öyle ise güneş ışığı, ışık da gündüzü gerektirdiğı derecede, kâinattaki hikmetler de Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselam*) peygamberliğini gerektirir.

Evet, nasıl ki Hakem ve Hakîm isimlerinin büyük cilvesi, Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselam*) peygamberliğini kesinlikle gerektiriyor; aynen öyle de, esmâ-yı hüsnâdan Allah, Rahman, Rahîm, Vedûd, Mün'im, Kerîm, Cemîl, Rab gibi pek çok ismin her biri, kâinata görünen büyük bir tecelliyle, azamî derecede ve kesinlik mertebesinde onun (*aleyhissalâtü vesselam*) peygamberliğini gerekli kılar.

Mesela Rahman isminin cilvesi olan engin rahmet, "Âlemlere Rahmet" Resûl-u Ekrem ile açığa çıkar; Vedûd isminin cilvesi olan, Allah'ın kendini sevdirmesi ve tanıtması, âlemlerin Rabbinin Habibi ile netice verir, karşılık görür, Cemîl isminin bir cilvesi olan bütün güzellikler, yani Cenâb-ı Hakk'ın Zât'ının güzelliğı, isimlerinin güzelliğı, sanatının güzelliğı, sanatlı bir şekilde yarattığı varlıkların güzelliğı de o Resûlullah aynasında görülür, gösterilir, rubûbiyetin haşmetinin ve ulûhiyetin saltanatının cilveleri dahi, o rubûbiyet saltanatının ilancısı olan Resûl-u Ekrem'in peygamberliğiyle bilinir, görünür, anlaşılır, tasdik edilir. İşte bu misaller gibi, esmâ-yı hüsnânın her biri, Resûl-u Ekrem'in peygamberliğine parlak birer delildir.

Kısacası: Madem kâinat mevcuttur, varlığı inkâr edilemez; elbette, kâinatın renkleri, süsleri, ışığı, sanatı, hayatı, bağları hükmündeki hikmet, inayet, rahmet, güzellik, nizam, mizan, ziynet gibi gözle görülen hakikatler de hiçbir şekilde inkâr edilemez. Madem bu sıfatların, fiillerin inkârı mümkün değildir; elbette, o sıfatlarla vasfolunan, o fiillerin faili ve o ışıkların güneşi Vâcibü'l-Vücûd, Hakîm, Kerîm, Rahîm, Cemîl, Hakem ve Adl Zât'ın varlığı da hiçbir şekilde inkâr edilemez, O'nu inkâr etmek mümkün değildir. Ve

elbette, o sıfatların ve fiillerin ortaya çıkmasına vesile, kemâllerinin ve hatta gerçekleştirmelerinin sebebi olan en doğru rehber, en mükemmel yol gösterici, en büyük ilancı, kâinatın tilsiminin kâşifi, Samed Yaraticının aynası ve Rahman'ın habibi Muhammed aleyhissalâtü vesselamın peygamberliği de hiçbir şekilde inkâr edilemez. Hakikat âleminin ve kâinat hakikatinin ışığı gibi, onun peygamberliği de kâinatın en parlak nurudur.

عَلَيْهِ وَعَلَىٰ آلِهِ وَصَحْبِهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بِعَدَدِ عَاشِرَاتِ الْأَيَّامِ وَذَرَّاتِ الْأَنَامِ ³⁵⁷

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ³⁵⁸

Altıncı Huccet-i İmaniye

Onuncu Söz'ün Dokuzuncu Hakikati

Hayat verme ve öldürme kapısıdır.

Hayy-ı Kayyûm, Muhyî³⁵⁹ ve Mümit³⁶⁰ isimlerinin cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki; ölmüş, kurumuş koca yeryüzüne hayat veren ve o diriltme içinde her birinin haşrı insanın haşrı gibi hayret verici olan üç yüz binden fazla canlı türünü haşr ü neşredip kudretini gösteren.. o son derece karışık haşr ü neşr sırasında her şeyi birbirinden ayırt ederek ilminin enginliğini bildiren.. bütün semavî fermanlarıyla insanın da öldükten sonra diriltileceğini vaat edip kullarının bakışını ebedî saadete çeviren.. bütün varlıkları baş başa, omuz omuza, el ele verdirip emir ve iradesi dairesinde döndüren.. onları birbirine yardımcı ve itaatkâr kılmakla rubûbiyetinin büyüklüğünü gösteren ve insanı kâinat ağacının en kapsamlı, en nazık, en nazenin, en nazlı, niyaz eden meyvesi suretinde yaratıp kendine muhatap kabul ederek her şeyi ona boyun eğdirmekle insana ne kadar kıymet verdiğini gösteren bir Kadîr-i Rahîm, bir Alîm-i Hakîm, kıyameti yaratmasın! Ölüleri diriltmesin veya diriltemesin! İnsana yeniden hayat vermesin veya veremesin! Büyük bir mahkeme kuramasın, cennet ve cehennemi yaratamasın! Hâşâ ve kellâ!..

Evet, şu âlemi idaresi altında tutan yüce Zât her asırda, her sene, her gün bu dar, geçici yeryüzünde, o büyük haşrin ve kıyamet meydanının pek çok benzerini, örneğini, işaretlerini yaratıyor.

Mesela: Bahardaki yeniden dirilişte, beş-altı gün içinde küçük ve büyük hayvanların, bitkilerin üç yüz binden fazla türünün haşr ü neşredildiğini görüyoruz. O Zât, bütün ağaçların, otların köklerini ve bazı hayvanları aynen diriltiyor. Başkalarını da aynıymışçasına bir benzerlikle var ediyor. Görünüşte farkları pek az olan tohumcuklar o kadar karışmışken, birbirlerinden kusursuzca ayırt edilerek o kadar sürat, genişlik ve kolaylık içinde tam bir düzen ve denge ile altı gün veya altı haftada ihya ediliyor. Bu işleri yapan Zât'a bir şeyin ağır gelmesi hiç mümkün müdür? O'nun, gökleri ve yeri altı günde yaratamamasını, insanı bir sedâ ile diriltememesini akıl kabul eder mi? Hâşâ!

Acaba mucizeler gösteren bir kâtip, harfleri karışmış veya silinmiş üç yüz bin kitabı tek bir sayfada birbirine karıştırmaksızın, hatasız, eksiksiz, gayet güzel bir şekilde, beraberce, bir saatte yazsa ve biri sana, “Şu kâtip kendi telif ettiği, senin suya düşen kitabını yeniden, bir dakika içinde hafızasından yazacak.” dese, “Yapamaz, inanmam.” diyebilir misin?

Veya kendi iktidarını göstermek ya da ibret ve seyir için bir işaretle dağları kaldıran, memleketleri değiştiren, denizi karaya çeviren mucizeler sahibi bir sultan düşünelim. Onu tanıdığın halde görsen ki, büyük bir taş dereye yuvarlanmış, o sultanın ziyafete davet ettiği misafirlerinin yolunu kesmiş, geçemiyorlar. Biri sana, “O zât o taşı, ne kadar büyük olursa olsun, bir işaretle kaldıracak. Misafirlerini yolda bırakmayacak.” dese, sen “Hayır, kaldırmaz.” veya “Kaldıramaz!” diye cevap versen...

Veyahut bir zât büyük bir orduyu bir günde baştan meydana getirdiği halde biri sana, “O zât bir boru sesiyle, istirahat için dağılmış olan taburları toplar, emri altına alır.” dese, sen de “İnanmam!” desen ne kadar akılsızca hareket ettiğini anlarsın...

İşte şu üç temsili anladıysan, bak: Nakkaş-ı Ezelî, gözümüzün önünde kışın beyaz sayfasını çevirip bahar ve yazın yeşil yaprağını açar. Yeryüzü sayfasında üç yüz binden fazla çeşidi, kudret ve kader kalemile en güzel surette yazar. İç içe oldukları halde, hiçbirisi diğerine karışmaz. Beraber yazar, fakat biri ötekine mâni olmaz. Mahiyet ve görünüş bakımından birbirlerinden ayırırlar, fakat o Zât hiç şaşırmaz, yanlış yazmaz.

Evet, koca bir ağacın programını bir nokta gibi küçücük bir çekirdeğe yerleştirip orada saklayan Hakîm-i Hafız hakkında, “Vefat edenlerin ruhlarını nasıl muhafaza eder?” diye sorulur mu?

Yerküreyi bir sapan taşı gibi çeviren Kadir Zât için, “Ahirete giden misafirlerinin yolundan bu dünyayı nasıl kaldıracak?” denir mi?

Bütün canlıları cisimlerinin taburlarında hiçten, baştan, kusursuz bir intizamla toplayan, zerreleri ³⁶¹كُنْ فَيَكُونْ emriyle kaydedip yerleştiren, ordular var eden Zât-ı Zülcelâl için, “Bir vücutta birbiriyle tanışan aslı zerreleri ve unsurları bir sedâ ile tekrar nasıl bir araya getirebilir?” diye sorulur mu? Bahardaki yeniden diriliş gibi, dünyanın her devrinde, her asrında, hatta gece ile gündüzün değişiminde, havada bulutların yaratılıp yok edilmesinde haşre misal ve işaret olacak ne kadar çok nakış

bulunduğunu gözünle görüyorsun. Hatta kendini hayalen bin sene öncesinde farz etsen, sonra zamanın iki tarafı olan geçmiş ile geleceği karşılaştırsan; asırlar, günler adedince haşır ve kıyamet misallerini göreceksin. Bu kadar misale rağmen bedenlen tekrar dirilmeyi hâlâ akıldan uzak görüp inkâr edersen, bunun ne kadar divanelik olduğunu sen de anlarsın.

Bak, en büyük ferman olan Kur'an, bahsettiğimiz hakikate dair ne diyor:

فَانْظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَةِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْيٍ الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ³⁶²

Kısacası: *Haşre mâni hiçbir şey yoktur ve her şey onu gerektirir.*

Evet, hayret verici şeylerin bir mahşeri olan şu koca yeryüzünü küçük bir canlı gibi öldürüp ona hayat veren, insan ve hayvanlara hoş bir beşik, güzel bir gemi yapan, şu misafirhanede güneşi onlara ışık ve ısı verici bir lamba haline getiren, göklerdeki küreleri meleklerine binek kılan bir Zât'ın, bu kadar muhteşem ve ebedî rubûbiyeti, bu derece muazzam ve geniş hâkimiyeti elbette, yalnız bu geçici, devamsız, kararsız, önemsiz, değişken, fânî, eksik, kusurlu dünya işleri üzerine kurulamaz ve onların üzerinde durmaz.

Demek, o Zât'a yaraşır, daimî, sabit, yok olmaz, muhteşem bir başka diyar, bâki başka bir memleket vardır. Bizi onun için çalıştırıyor, oraya davet ediyor. Oraya gideceğimize, zahirden hakikate geçen ve o Zât'ın huzuruna yakınlıkla şereflenen bütün nuranî ruh sahipleri, kalbi münevver kutub zâtlar ve akli nurlanmış bütün âlimler şahitlik ediyor. Bir mükâfat ve ceza hazırlandığını ittifakla haber veriyor, o Zât'ın tekrar tekrar bildirdiği pek kuvvetli vaatlerini ve pek şiddetli tehditlerini naklediyorlar.

Vaadinde durmamak, hem zillet hem de zilleti kabul etmektir; hiçbir şekilde O'nun mukaddes celâline yanaşamaz. Tehdidinden dönmek ise ya affetmekten ya da acizlikten ileri gelir. Halbuki küfür, mutlak bir cinayettir,³⁶³ HAŞİYE affi mümkün değil. Ve Kadîr-i Mutlak, aczden münezzeh ve uzaktır.

Şahitler ve haberciler, yolları, meşrepleri, mezhepleri farklı olduğu halde tam bir ittifakla bu meselenin özünde birleşirler. Sayıca tevâtür³⁶⁴ derecesinde, mahiyetçe icma³⁶⁵ kuvvetindedirler. Her biri insanlığın birer

yıldızı, bir topluluğun reisi, bir milletin azizi konumundadır. Şu meselede söz sahibi ve ispat ehlidirler.

Hem bir ilimde veya sanatta iki ihtisas sahibi, başka binlerce kişiye yeğdir. Bir haberi doğrulayan iki kişi, binlerce inkârcıya tercih edilir. Mesela, ramazan hilâlinin görüldüğünü haber veren iki adam, binlerce inkârcının sözünü geçersiz kılar.

Sözün özü: *Dünyada bundan daha doğru bir haber, daha sağlam bir dava, daha açık bir hakikat olamaz. Demek, dünya şüphesiz bir tarladır.³⁶⁶ Mahşer bir harman yeridir. Cennet ve cehennem ise birer mahzendir.*

Yedinci Huccet-i İmaniye

Otuz Üçüncü Mektup'un On Yedinci Penceresi

إِنَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ³⁶⁷

Yeryüzünü yaz mevsiminde seyredip görüyoruz ki: Eşyanın yaratılışında, karışıklığı gerektiren ve intizamsızlığa sebep olan sınırsız ve mutlak bir cömertlik, son derece ahenk ve intizam içinde görünüyor. İşte yeryüzünü süsleyen bütün bitkilere bak!

Hem ölçüsüzlüğü ve kabalığı gerektiren, eşyanın yaratılışındaki son derece sürat, tam bir ölçü içinde görünüyor. İşte zemin yüzünü süsleyen bütün meyvelere bak!

Hem önemsizliği, belki çirkinliği gerektiren sayıca çokluk dahi mükemmel, güzel bir sanat içinde görünüyor. İşte yeryüzünü yaldızlayan bütün çiçeklere bak!

Hem sanatsızlığı, basitliği gerektiren, eşyanın yaratılışındaki sonsuz kolaylık, nihayetsiz derecede bir sanatkârlık, maharet ve ihtimam içinde görünüyor. İşte yeryüzündeki ağaç ve bitkilerin küçük sandıkları, programları ve tarihçe-i hayatlarının kutucukları hükmünde olan bütün tohumlara, çekirdeklere dikkatle bak!

Hem farklılığı ve ayrılığı gerektiren uzaklık ve mutlak mesafeler, mutlak bir ittifak içinde görünüyor. İşte yeryüzünün her tarafına ekilen her çeşit tohuma bak!

Hem karışmayı ve bulaşmayı gerektiren muazzam karışıklık, bilakis mükemmel bir ayırma ve farklı kılma faaliyeti içinde görünüyor. İşte yeraltına karışık bir şekilde atılan ve madde itibarı ile birbirine benzeyen bütün tohumların, sümbül verme vaktinde kusursuz bir şekilde birbirlerinden ayrılmalara, ağaçlara giren çeşitli maddelerin yaprak, çiçek ve meyvelere mükemmel bir şekilde ayırt edilerek dağılmalarına ve mideye giren karışık gıdaların farklı uzuv ve hücrelere göre mükemmelce ayrılmalara bak, kusursuz bir hikmet içindeki eşsiz kudreti gör.

Hem önemsizliği, kıymetsizliği gerektiren son derece bolluk ve ucuzluk da, yeryüzündeki varlıklara, sanata bakınca son derece kıymetli ve pahalı bir keyfiyette görünüyor. İşte o sayısız sanat harikaları içinde yeryüzünün

Rahmanî sofrasında yalnız kudretin şekerlemeleri olan dutların çeşitlerine bak! Rahmetin kusursuzluğunu mükemmel bir sanat içinde gör.

İşte bütün yeryüzünde gayet kıymetlilikle beraber sonsuz ucuzluk..

O sonsuz ucuzluk içinde hadsiz karışıklıkla beraber sınırsız ayırma ve farklı kılma faaliyeti..

O sınırsız faaliyet içinde gayet uzaklıkla beraber son derece uygunluk ve benzeyiş..

O benzeyiş içinde nihayetsiz derecede kolaylıkla beraber gayet ihtimamla yapılış..

O güzel yapılış içerisinde son derece sürat ve çabuklukla beraber gayet ölçü, denge ve israfsızlık..

O israfsızlık içinde son derece çokluk ile beraber son derece güzel sanat..

O güzel sanat içinde nihayetsiz cömertlik ile beraber mutlak bir intizam...

İşte bütün bunlar elbette gündüz ışığı, ışık güneşi gösterdiği gibi, bir Kadîr-i Zülcelâl'in, bir Hakîm-i Zülkemâl'in, bir Rahîm-i Zülcemâl'in varlığının vücûbiyetine, kusursuz kudretine, rubûbiyetinin güzelliğine, birliğine ve ehadiyetine şahitlik eder, ³⁶⁸لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ sırrını gösterir.

Şimdi ey biçare cahil, gafil, inatçı, bâtıl yolda giden! Bu büyük hakikati neyle açıklayabilirsin? Bu son derece mucize ve harika keyfiyeti nasıl izah edebilirsin? Bu hadsiz derecede hayret verici sanatları neye dayandırabilirsin? Yeryüzü kadar geniş olan bu pencereyi hangi gaflet perdesiyle kapatabilirsin? Senin tesadüfün, tabiat dediğin ve güvendiğin şuursuz yoldaşın, inkârda dayanağın ve arkadaşın nerede? Bu işlere tesadüfün karışması yüz derece akıl dışı değil mi? Ve şu harika işlerin binde birini tabiata havale etmek bin derece imkânsız olmaz mı?

Yoksa ruhsuz, aciz tabiatın; her bir şeyin içinde o şeyden yapılan eşya adedince manevî makineleri ve matbaaları mı var?..

Sekizinci Hücet-i İmaniye

Münâcât

Bu Sekizinci Hücet-i İmaniye³⁶⁹ HAŞİYE Cenâb-ı Hakk'ın varlığının vücûbunu ve birliğini gösterdiği gibi, kesin delillerle rubûbiyetin kuşatıcılığına ve O'nun kudretinin büyüklüğüne de delildir. Hem hâkimiyetinin ve rahmetinin enginliğini hem hikmetinin ve ilminin, kâinatı her şeyiyle kuşattığını ispat eder.

Kısacası, bu Sekizinci Hücet-i İmaniye'nin her bir mukaddimesinin³⁷⁰ sekiz neticesi var. Sekiz mukaddimenin her birinde sekiz netice delilleriyle ispat edilir ki, bu yönüyle bu Sekizinci Hücet-i İmaniye'de yüksek meziyetler vardır.

Said Nursî

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلُوكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ³⁷¹

Ya İlahi, Ya Rabbi!

Ben imanın gözüyle, Kur'an'ın talimi ve nuruyla, Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtu vesselam) dersiyle ve Senin Hakîm isminin işaretiyle şunu görüyorum:

Göklerde *hiçbir hareket ve dönüş* yoktur ki, intizamıyla Senin varlığına delil olmasın, işaret etmesin...

Hiçbir *gökcismi* yoktur ki, sessizliğiyle, gürültüsüz bir şekilde vazife görerek o boşlukta desteksiz durmasıyla Senin rubûbiyetine ve birliğine şahit olmasın...

Hiçbir *yıldız* yoktur ki, ölçülü yaratılışıyla, muntazam duruşuyla, nuranî tebessümüyle, diğer bütün yıldızlara benzemesinin ve onların emsali olmasının mührüyle Senin ulûhiyetinin ve birliğinin haşmetine işaret etmesin, şهادette bulunmasın...

Ve on iki küreden hiçbiri yoktur ki, hikmetli hareketiyle, itaat içinde emirlerine boyun eğmesiyle, düzenli vazifesiyle ve mühim uydularıyla Senin varlığının vücûbiyetine³⁷² şahitlik ve ulûhiyet saltanatına işaret etmesin...

Evet, *ey yeryüzünün ve göklerin Yaratıcısı! Ey zerreleri bütün unsurlarıyla düzenli bir şekilde çekip çeviren, idare eden ve bu gezici yıldızları ahenkli uydularıyla döndüren, emrine itaat ettiren Yaratıcı!* Göklerin sakinlerinden her biri tek başına Senin varlığının vücûbiyetine böyle açıkça şهادet ettiği gibi, bütünü de hep birlikte, gözle görülür derecede, Senin vahdetine, birliğine öyle kuvvetli şahitlik ederler ki, göğün yüzünde bulunan yıldızlar sayısınca nuranî ve parlak delil o şahitliği doğrular.

Hem bu saf, temiz, güzel gökler, fevkalâde büyük ve süratli cisimleriyle düzenli bir ordu ve elektrik lambalarıyla süslenmiş bir saltanat donanması gibi, Senin rubûbiyetinin muhteşemliğine ve her şeyi yaratan kudretinin büyüklüğüne apaçık delildir.. şu uçsuz bucaksız âlemi kuşatan hâkimiyetinin ve her bir canlıyı saran rahmetinin sonsuz genişliğine

kuvvetli bir işarettir.. uzaydaki bütün varlıkların vazifeleriyle ve halleriyle alâkalı olan, onları avucunda tutan, bir düzene koyan ilminin her şeyi ve hikmetinin her işi kuşattığına şüphesiz bir şahittir. O şehadet ve delâlet o kadar açıktır ki, âdeta yıldızlar, şahit olan göklerin şehadet kelimeleri ve cisme bürünmüş nuranî delilleridir.

Hem göklerin meydanındaki, denizindeki, sonsuzluğundaki o yıldızlar itaatkâr birer asker, kusursuz birer gemi, harika birer uçak, hayret verici birer lamba gibi halleriyle Senin ulûhiyet saltanatının muhteşemliğini gösteriyorlar. Ve o ordunun mensuplarından, bir yıldız olan güneşimizin gezegenlerindeki ve dünyamızdaki vazifelerinin işaret ettiği ve hatırlattığı üzere, arkadaşları olan yıldızların bir kısmı, ahiret âlemlerine bakar. Onlar vazifesiz değildir; belki ebedî âlemlerin güneşleridir.

Ey Vâcibü'l Vücûd, Vahid ve Ehad!

Bu harika yıldızlar, hayret verici güneş ve ay; Senin mülkünde, göklerinde, Senin emrinle, kuvvetin ve kudretinle, idaren ve çekip çevirmenle itaat altına alınmış, bir düzene koyulmuş ve vazifelendirilmiştir. Bütün o büyük gökcisimleri, kendilerini yaratan, döndüren ve idaresi altında tutan bir tek Hâlık'ı tesbih eder, büyüklüğünü bildirip hal dilleriyle “*Sübânallâh, Allahu ekber*” derler. Ben de onların bütün tesbihatıyla Senin yüceliğini ve her türlü kusurdan münezzeh, mukaddes olduğunu ilan ediyorum.

Ey zuhurunun şiddetinden gizlenmiş ve tarif edilemez büyüklüğünü Zât'ına perde kılmış olan Yüce Kadir! Ey her şeye gücü yeten, sınırsız kudret sahibi!

Kur'an-ı Hakîm'in dersiyle ve Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselam*) rehberliğiyle anladım ki:

Nasıl gökler ve yıldızlar Senin varlığına ve birliğine şahitlik ederse, atmosfer de bulutlarıyla, şimşegiyle, gök gürlemesiyle, rüzgârları ve yağmurlarıyla Senin varlığının vücûbiyetine ve birliğine şahittir.

Evet, cansız, şuursuz *bulutların*, âb-ı hayat hükmündeki *yağmuru* muhtaç canlıların imdadına göndermesi ancak Senin rahmetin ve hikmetinle olur, bu işe tesadüf karışamaz.

En büyük elektrik kaynağı olan ve verdiği ışığın yararlarına işaretle insanları kendisinden faydalanmaya teşvik eden *şimşek*, gökleri güzelce aydınlatıp Senin kudretini gösterir.

Yağmurun gelmesini müjdeleyen, koca gökleri tesbihatının gürültüsüyle çınlatıp konuşturan *gök gürlemeleri* de hal diliyle Seni takdis edip rubûbiyetine şahitlik yapar.

Canlıların yaşaması için en lüzumlu ve faydalanması en kolay rızıkları vermek, nefes almayı sağlamak ve nefisleri rahatlatmak gibi pek çok işle vazifelendirilen *rüzgârlar* ise hava boşluğunu âdeta, bir hikmete dayanarak “Levh-i Mahv ve İsbat” ve “yaz-boz tahtası” suretine çevirir; böylece Senin kudretinin faaliyetine işaret ve varlığına şehadet eder. Aynı şekilde, Senin merhametinle bulutlardan sağılıp canlılara gönderilen yağmur da ölçülü, muntazam kelimeleri olan damlalarıyla rahmetinin enginliğine ve geniş şefkatine şahittir.

Ey daima faaliyette bulunan ve her işte dilediğinde tasarruf eden! Ey bereket yağdıran Feyyâz, her türlü tasavvurdan yüce Zât!

Bulut, şimşek, gök gürlemesi, rüzgâr ve yağmur Senin varlığının vücûbiyetine ayrı ayrı şehadet ettikleri gibi, hepsi birden, hususiyetleri bakımından birbirinden uzak, mahiyetçe birbirine zıt oldukları halde, beraberce, iç içe geçerek ve birbirlerinin vazifesine yardım ederek Senin birliğini çok kuvvetli bir şekilde gösterirler.

Hem onlar, koca gökleri hayret verici hadiselerin mahşeri yapan ve bazı günler birkaç defa doldurup boşaltan rubûbiyetinin haşmetine, o geniş, uçsuz bucaksız gökleri, yazıp değiştirilen bir levha ve sıkılıp yeryüzü bahçesinin sulandığı bir sünger gibi kullanan kudretinin büyüklüğüne ve o kudretin her şeyi kuşattığına şahittirler. Aynen bunun gibi, bütün yeryüzüne ve varlıklara gökler perdesi altında bakan, onları idare eden rahmetinin, hâkimiyetinin sonsuz genişliğine ve her şeyi içine aldığına delildirler.

Hem göklerde hava o kadar hikmetli vazifelerde istihdam edilir, bulut ve yağmur sonsuz ilim sahibi bir Zât tarafından öyle faydalar için kullanılır ki, bütün varlığı kuşatan bir ilim ve hikmet olmazsa o iş ve istihdam gerçekleşmez.

Ey dilediği işi dilediği şekilde yapan!

Senin kudretin, göklerin sonsuz boşluğundaki faaliyetiyle, her an ölümden sonra dirilişin ve kıyametin bir misalini göstermek, bir saatte yazı kışa, kışı yaza döndürmek, bir âlemi meydana getirirken bir âlemi gayba göndermek

gibi icraatlarıyla dünyayı ahirete çevireceğinin ve ahirette ebedî icraatını göstereceğinin işaretlerini veriyor.

Ey Kadîr-i Zülcelâl!

Uçsuz bucaksız göklerdeki hava, bulut, yağmur, şimşek ve gök gürlemesi; Senin mülkünde, Senin emrine ve iktidarına, Senin kuvvetine ve kudretine boyun eğmiştir, emrettiğin işlerle vazifelidir. Mahiyetçe birbirinden farklı olan göklerdeki bu varlıklar, kendilerini çok süratli ve ani emirlere, çabuk ve bir anda verilen buyruklara itaat ettiren Âmir ve Hâkim'in yüceliğini, her türlü kusurdan münezzeh olduğunu ilan eder, O'nun rahmetini medh ü senâ ile anarlar.

Ey yeryüzünün ve göklerin Yüce Hâlık'ı!

Kur'an-ı Hakîm'inin talimi ve Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselam*) dersiyile iman ettim ve bildim ki:

Nasıl gökler yıldızlarıyla ve uzay boşluğu içindeki her şeyle Senin varlığının vücûbiyetine ve birliğine şahitlik ediyorsa, yeryüzü de aynı şekilde, bütün mahlûkatıyla ve her haliyle, içindeki mevcutlar sayısınca Senin varlığına ve birliğine şehadet ve işaret eder.

Evet, yeryüzünde –küçük olsun, büyük olsun– hiçbir *değişim*, her sene ağaç ve hayvanların elbiseleri hükmündeki suretlerini yenilemek gibi hiçbir *inkılâp* yoktur ki, kusursuz düzeniyle Senin varlığına ve birliğine işaret etmesin...

Hiçbir *hayvan* yoktur ki, kendisine zayıflığının ve ihtiyacının derecesine göre çok şefkatlice verilen rızkıyla ve yaşaması için lüzumlu şeylerin hikmetli bir şekilde ihsan edilmesiyle, Senin varlığına ve birliğine şahit olmasın...

Hem her bahar mevsiminde, gözümüzün önünde var edilen *canlılardan* bir tanesi bile yoktur ki, hayret verici sanatıyla, tatlı süsleriyle, benzerlerinden tamamen farklı olmasıyla, intizamıyla ve ölçülü yaratılışıyla Seni bildirmesin...

Kudretinin yeryüzünü dolduran, bitki ve hayvan denilen harikaları ve mucizeleri, onların maddeleri aynı olan, birbirine benzeyen sınırlı yumurta ve yumurtacıklardan, damlalardan, tohum ve tohumcuklardan, çekirdeklerden hatasız, mükemmel, süslenmiş bir şekilde, ayırt edici birer

mühürle yaratılmaları, sonsuz hikmet sahibi Sâni'in varlığına, birliğine, hikmetine ve sınırsız kudretine öyle bir şahittir ki, bu şehadet, ışığın güneşi göstermesinden daha kuvvetli ve parlaktır.

Hem *hava, su, ışık, ateş, toprak* gibi unsurlardan hiçbiri yoktur ki, şuur sahibi olmadığı halde şuurluca mükemmel vazifeler görmesiyle; basit, intizamsız, her yere yayılan ve dağılan mahiyetine rağmen gayet muntazam türlü meyveleri ve mahsulleri gizli hazinesinden getirmesiyle, Senin birliğine ve varlığına şehadet etmesin...

Ey sonsuz kudretiyle her şeyi yaratan Fâtır! Ey her şeyi her zerresiyle bilen, darklıktan kurtaran, hayır kapılarını en iyi şekilde açan Fettah! Ey dilediğini dilediği gibi yaratma faaliyeti aralıksız devam eden Hallâk!

Yeryüzü nasıl ki içindeki her şeyle Hâlık'ının varlığının vücûbiyetine şahittir. Aynen öyle de, *yüzündeki mührüyle, sakinlerinin yüzlerindeki damgalarla*, birlik, beraberlik, birbiri içine girme, birbirine yardım etme gibi hususiyetleriyle ve Senin bunlara bakan rubûbiyetle alâkalı isimlerinin ve fiillerinin bir olması yönüyle –*Ey Vahid-i Ehad, ey Hannân-ı Mennân, ey Vehhâb-ı Rezzak!*– Senin birliğine ve ehadiyetine apaçık şekilde, belki varlıklar sayısınca şehadet eder.

Hem nasıl ki, *yeryüzünün* bir kışla, bir sergi, bir talim yeri vaziyeti alması.. bitki ve hayvan ordularında bulunan dört yüz bin farklı cinsin ayrı ayrı teçhizatının kusursuz bir düzenle verilmesi Senin rubûbiyetinin ihtişamına ve kudretinin her şeye yettiğine delildir. Aynı şekilde, sayısız canlının ayrı ayrı rızıklarının tam vaktinde, kuru ve basit *topraktan* şefkatlice, cömertçe ihsan edilmesi ve onca varlığın tam bir boyun eğişle Rabbanî emirlere itaatleri Senin rahmetinin ve hâkimiyetinin her şeyi kuşattığını gösterir.

Hem yeryüzünde sürekli değişen varlık kabilelerinin sevk ve idareleri, ölüm-hayat döngüsü, hayvan ve bitkilerin çekip çevrilmeleri de ancak her şeyle münasebetli bir ilimle ve her şeye hükmeden sonsuz bir hikmetle gerçekleşebilir. Bu, Senin ilminin ve hikmetinin kuşatıcılığına delildir.

Hem kısa bir hayatta sayısız vazife gören, mahiyetine sonsuza kadar yaşayacakmış gibi kabiliyetler ve manevî donanım yerleştirilen ve yeryüzündeki varlıklardan dilediği gibi faydalanan insan için bir talim yeri olan şu dünyaya, şu geçici yeryüzü kışlasına ve sergisine bu kadar kıymet verilmesi, hadsiz masraf yapılması, onda görülen sonsuz rubûbiyet

tecellileri, Cenâb-ı Hakk'ın insana sınırsız hitabı ve bu bitmez ilahî ihsanlar elbette ve her halükârda, şu kısacık, hüznü ömre, şu karışık, kederli hayata, belâlı ve fânî dünyaya sığmaz. Bütün bunlar ancak başka ve ebedî bir ömür, bâki bir saadet yurdu için olabilir. Bu yönüyle bekâ âleminde bulunan, ahirete ait ihsanlara işaret, belki şehadet ederler.

Ey her şeyin Hâlık'ı!

Yeryüzündeki bütün varlıklar Senin mülkünde, dünyanda, Senin iktidarın ve kuvvetinle, Senin kudretin ve iradenle, ilmin ve hikmetinle idare edilir ve emirlerine itaat eder. Yeryüzünde faaliyeti görülen rubûbiyet öyle kuşatıcı ve engindir, onun idaresi, her şeyi çekip çevirmesi ve terbiyesi öyle mükemmel ve hassastır, her taraftaki icraatı öyle birlik, beraberlik ve benzerlik içindedir ki, ayrışma kabul etmeyen yekpare bir bütün ve bölünmesi imkânsız bir küllî hükmünde bir idare, bir rubûbiyet olduğunu gösterir. Hem yeryüzü bütün sakinleriyle beraber, sözle ifade etmekten daha açık bir şekilde, sayısız dille Hâlık'ını takdis ve tesbih eder. Her varlık, kendisine verilen sonsuz nimetlerin hal diliyle Yüce Rezzak'a hamd eder ve medh ü senâda bulunur.

Ey zuhurunun şiddetinden gizlenmiş ve ey tarif edilemez büyüklüğünü Zât'ına perde yapmış olan, her türlü kusur ve noksandan uzak, yüce Yaratıcı!

Yeryüzünün bütün takdis ve tesbihleriyle Senin kusurdan, aczden, ortaklardan münezzeh olduğunu ilan ediyorum. Yeryüzündeki varlıkların bütün hamd ve övgüleriyle sana şükrediyorum.

Ey karaların ve denizlerin Rabbi!

Kur'an'ın dersiyle ve Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselam*) öğretmesiyle anladım ki:

Nasıl gökler, uzay ve yeryüzü Senin birliğine ve varlığına şehadet ederse, aynı şekilde, *denizler, nehirler, ırmaklar ve çeşmeler* de varlığının vücûbiyetini ve birliğini açıkça gösterir.

Evet, dünyamızda hayret verici şeylerin kaynağı olan, buhar kazanları hükmündeki denizlerde hiçbir mahlûk, hatta bir damla su bile yoktur ki, varlığıyla, intizamıyla, faydalarıyla ve her haliyle Yaratıcısını bildirmesin...

Basit bir kumda, basit bir suda rızıkları mükemmel bir şekilde verilen garip varlıklardan ve yaratılışları kusursuz olan *deniz canlılarından*, bilhassa tek bir tanesi bir milyon yumurtacıyla denizleri şenlendiren balıklardan hiçbirisi yoktur ki, yaratılışıyla, vazifesiyle, idare edilmesi ve beslenmesiyle, çekip çevrilmesi ve terbiyesiyle Yaradanına işaret, Rezzak'ına şahadet etmesin...

Hem denizlerdeki kıymetli, ender, süslü *cevherlerden* hiçbirisi yoktur ki, güzel yaratılışıyla, cazibeli fitratıyla ve faydalı hususiyetleriyle Seni tanımasın, bildirmesin...

Evet, onlar Senin birliğine teker teker şahadet ettikleri gibi, hepsi birden, iç içe girmeleri, yaratılış mühürlerindeki birlik, gayet kolayca ve sayıca çok yaratılmaları noktalarından da beraberce şahadet ederler. Aynı şekilde yeryüzünü, bu zemini toprağıyla beraber kuşatan denizleri o boşluklarda dağılmadan tutmak.. dökmekten ve dağıtmadan güneşin etrafında döndürmek, denize toprağı istilâ ettirmemek.. denizin basit kumunda ve suyunda, türlü, muntazam hayvanları ve cevherleri var etmek.. onların rızıklarını, diğer ihtiyaçlarını ve vazifelerini küllî ve eksiksiz bir şekilde idare etmek, yerine getirmek.. ve denizin yüzünde sayısız cenaze bulunması gerekirken hiçbir şey bulunmaması noktalarından, Senin varlığına ve varlığının vücûbiyetine vücutları sayısınca işaret eder, şahitlik yaparlar.

Senin rubûbiyet saltanatının ihtişamını, her şeyi kuşatan kudretinin büyüklüğünü açık bir şekilde ispat ettikleri gibi; göklerin ötesindeki çok büyük ve muntazam yıldızlardan denizlerin dibinde bulunan küçücük ve kusursuzca beslenen balıklara kadar her şeye yetişen ve hükmeden rahmetinin, hâkimiyetinin sınırsız genişliğine de delildirler. İntizamlarıyla, faydalarıyla, hikmetleriyle, denge ve ölçülerıyla, Senin her şeyi kuşatan ilmine ve hikmetine işaret ederler.

Senin bu dünya misafirhanesindeki yolcular için böyle rahmet havuzlarının bulunması ve onların, insanın yolculuk ettiği yeryüzü gemisine yerleştirilmesi ve istifadesine verilmesi de gösterir ki, misafirlerine yolculuk için yapılmış bir handa bir gecede bu kadar deniz hediyesi ikram eden Zât'ın, elbette bâki saltanat makamında ebedî rahmet denizleri bulunur ve bu gördüklerimiz, onların geçici ve küçük numuneleridir.

İşte denizlerin böyle gayet harika, hayret verici vaziyetleriyle yeryüzünün her tarafına yayılması ve denizlerdeki canlıların çok muntazam bir şekilde idare ve terbiye edilmesi, açıkça gösterir ki, onlar yalnız Senin kuvvetin ve kudretinle, Senin iraden ve tedbirinle, Senin mülkünde, Senin emrine itaat eder ve hal dilleriyle hepsini yaratan Zât'ının her türlü kusurdan münezzeh olduğunu bildirip “*Allahu ekber*” derler.

Ey dağları şu dünya gemisine hazineli direkler yapan Yüce Kadir!

Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselam*) talimiyle ve Kur'an-ı Hakîm'inin dersiyile anladım ki:

Nasıl denizler, içlerindeki hayret verici varlıklarla Seni tanıyor ve tanıtıyorsa, aynı şekilde, *dağlar* da, yeryüzünün depremlerin tesirinden sükûnete ermesine, yerin altındaki değişim fırtınalarından korunmasına, denizlerin taşmasından kurtulmasına, havanın zararlı gazlardan temizlenmesine, suyun muhafaza edilip depolanmasına ve canlılara lâzım olan madenlerin hazine sandığı vazifesi görmeye kadar çeşitli hizmetleri ve hikmetleriyle Seni tanıyor ve tanıtıyorlar.

Evet, dağlardaki her çeşit taştan, değişik hastalıklara ilaç olan türlü maddelerden, canlılara, bilhassa insana çok lâzım ve çok çeşitli olan cins cins madenlerden, dağları ve ovaları çiçekleriyle süsleyen, meyveleriyle şenlendiren sınıf sınıf bitkilerden hiçbirisi yoktur ki; tesadüfe verilmesi mümkün olmayan hikmetleriyle, intizamlarıyla, güzel yaratılışlarıyla, faydalarıyla yegâne Yaratıcıyı göstermesin. Bilhassa tuz, limon tuzu, sulfato (kinin) ve şap gibi madenler görünüşte birbirine benzedikleri halde tatlarındaki zıtlığın şiddetiyle ve bilhassa bitkiler, basit bir topraktan yetişen çeşit çeşit türleriyle, ayrı ayrı çiçek ve meyveleriyle; sonsuz kudret ve hikmet, nihayetsiz merhamet ve kerem sahibi bir Yaratıcının varlığının vücûbiyetine açıkça delildirler. Aynı şekilde, bütününde görülen tek elden idare ve çekip çevirme, menşe, mesken, yaratılış ve sanat yönünden beraberlik, birlik, ucuzluk, kolaylık, çokluk ve yapılaşta çabukluk noktalarından, hepsi Sâni'in birliğine ve ehadiyetine şahitlik eder.

Hem nasıl ki, dağların yüzündeki ve altındaki her çeşit sanatlı varlığın, yeryüzünün her tarafında, aynı zamanda, aynı şekilde, yanlışsız, mükemmel ve çok çabuk yapılması, bir iş diğerine engel olmadan, başka varlık türleriyle iç içeyken birbirine karıştırılmaksızın yaratılmaları, Senin

rubûbiyetinin yüceliğine ve hiçbir şeyin ağır gelmediği kudretinin büyüklüğüne delildir. Aynen öyle de, yeryüzündeki bütün canlı varlıkların sınırsız ihtiyaçlarını, hatta türlü hastalıklarını, farklı zevklerini ve ayrı ayrı istahlarını tatmin edecek bir şekilde, dağların yüzünün muntazam ağaç ve bitkilerle, içinin ise madenlerle doldurulması ve muhtaç kullarının emrine verilmesi, Senin rahmetinin hadsiz genişliğini ve hâkimiyetinin sonsuz enginliğini gösterir. Onların, toprak tabakaları altında gizli, karanlıkta ve karışık bir halde bulunmalarına rağmen bilerek, görerek, şaşırmadan, intizamla, ihtiyaca göre hazırlanmaları Senin her şeyle irtibatlı olan ilminin kuşatıcılığına ve her bir şeyi düzenleyen hikmetinin bütün eşyayı içine aldığına şahittir. Dağların altında ilaçların hazırlanması ve madenlerin depolanması, rubûbiyetinin şefkatli ve cömertçe idaresinin güzelliğine ve inayetinin her şey inceden inceye düşünülerek var edilmiş latifelerine açık bir şekilde işaret ve delâlet eder.

Hem Senin kudretin, bu dünya hanında koca dağları misafir yolculara, onların gelecekteki ihtiyaçları için muntazam birer tedbir deposu, teçhizat ambarı ve hayat için şart olan pek çok definenin mükemmel bir mahzeni yapmıştır. Şu hakikat, bu kadar Kerîm ve misafirperver, bu kadar Hakîm ve şefkatli, bu kadar Kadir ve rubûbiyetinde kusursuz bir Sâni'in, elbette ve herhalde çok sevdiği o misafirleri için ebedî bir âlemde sonsuz ihsanlarının ve bâki hazinelerinin olduğuna işaret, belki delâlet, hatta şehadet eder. Buradaki dağlar yerine, orada yıldızlar o vazifeyi görür.

Ey her şeye gücü yeten Kadir!

Dağlar ve içlerindeki varlıklar Senin mülkünde, Senin kuvvetin ve kudretinle, ilmin ve hikmetinle kullarının emrine verilmiş ve onların ihtiyaçlarıyla doldurulmuştur. Kendilerini bu şekilde vazifelendiren ve emrine itaat ettiren Hâlık'ı takdis ve tesbih ederler.

Ey Hâlık-ı Rahman, ey Rabb-i Rahîm!

Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselam*) talimiyle ve Kur'an-ı Hakîm'inin dersiyle şunu anladım:

Nasıl ki gökler, uzay, yeryüzü, denizler ve dağlar her şeyiyle, içlerindeki bütün varlıklarla Seni tanıyor ve tanıtıyor. Aynen öyle de, bütün *ağaçlar ve bitkiler*, yaprakları, çiçekleri ve meyveleriyle Seni apaçık bir şekilde tanır ve tanıtır. O ağaçların ve bitkilerin cezbeye kapılmış gibi zikir faaliyetinde

bulunan yapraklarından, süsleriyle Sâni'inin isimlerini bildiren ve tarif eden çiçeklerinden, tatlılık ve merhamet cilvesiyle tebessüm eden meyvelerinden her biri; tesadüfe verilmesi hiçbir şekilde mümkün olmayan harika bir sanat içindeki düzenle, o düzen içindeki dengeyle, o denge içindeki süslerle, o süslerin içindeki nakışlarla, o nakışların içindeki güzel ve farklı kokularla ve o kokular içindeki meyvelerin ayrı ayrı tatlarıyla nihayetsiz Rahîm ve Kerîm bir Yaratıcının varlığının vücûbiyetine gözle görülür derecede şehadet eder. Aynı şekilde, hepsi bir arada, bütün yeryüzünde birlik ve beraberlikle, benzerlikleriyle ve yaratılış mühürlerinin birbirinin emsali olmasıyla, idare edilişlerindeki münasebetle, onlarla alâkalı yaratma fiilleriyle, Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin tecellilerine uygunluklarıyla ve o yüz binlerce varlık türünün sayısız fertlerinin birbiri içinde, şaşırılmadan, aynı anda idare edilmesiyle, Vâcibü'l-Vücûd Yaratıcının apaçık birliğini ve ehadiyetini gösterirler.

Hem nasıl ki, onlar Senin varlığının vücûbiyetine ve birliğine şehadet ediyor. Aynen öyle de, yeryüzünde dört yüz bin millettten meydana gelen canlılar ordusundaki sayısız varlığın yüz binlerce farklı tarzda beslenmesi ve idaresi; şaşırılmadan, birbirine karıştırılmadan, mükemmel bir şekilde yaratılması Senin rubûbiyetinin bir ve benzersiz oluşundaki yüceliğe, baharı bir çiçek kadar kolay yaratan kudretinin büyüklüğüne ve her şeyle irtibatlı olduğuna delildir. Aynı şekilde, koca zeminin her tarafında, sayısız hayvana ve insana, hadsiz yiyecekleri çeşit çeşit, kısım kısım hazırlayan rahmetinin sınırsız genişliğine işarettir. O nihayetsiz faaliyetin, nimetlerin, idarenin, beslemenin ve icraatların kusursuz bir düzen içinde gerçekleşmesi ve her şeyin, hatta zerrelerin o emirlere ve icraata itaat edip boyun eğmesi hâkimiyetinin sonsuz genişliğine kesin bir delildir. Bununla beraber, o ağaçların, bitkilerin, yaprak, çiçek, meyve, kök, dal ve budak gibi her bir varlığın her şeyinin, her vazifesinin bilerek, görerek, faydalara, gayelere ve hikmetlere göre yaratılması, Senin ilminin ve hikmetinin her şeyi kuşattığını açıkça gösterir ve sayısız parmaklarıyla buna işaret eder. Ve onlar, sanatının kusursuz güzelliğini, sonsuz güzellikteki nimetlerinin mükemmelliğini sayısız dille övüp methederler.

Hem bu geçici handa, fâni misafirhanede, kısa bir zamanda ve sınırlı ömürde, ağaç ve bitkilerin elleriyle insana verilen bu kadar kıymetli ihsanlar, nimetler, yapılan fevkalâde masraf ve sunulan ikramlar, şuna

işaret, belki şehadet eder: Misafirlerine burada böyle merhamet gösteren kudretli, kerem sahibi Rahîm Yaratıcı, yaptığı bütün masrafı, sunduğu ihsanları, kendini sevdirmesinden ve tanıtmasından gaye olan neticeyi aksine çevirmemek, yani mahlûklarına, “Bize bu nimetleri tattırdı, fakat asıllarını yedirmeden bizi idam etti.” dedirtmemek, ulûhiyet saltanatının kıymetini hiçe indirmemek, sonsuz rahmetini inkâr etmemek ve ettirmemek ve kendisine arzu duyan bütün dostlarını mahrumiyet yüzünden düşmana çevirmemek için elbette ve her halükârda ebedî bir âlemde, bâki bir memlekette, daimî cennetlerinde sonsuza kadar yaşatacağı kulları için rahmet hazinelerinden bâki ve cennete lâayık meyveli ağaçlar, çiçekli bitkiler hazırlamıştır. Bu dünyadakiler ise sadece misafirlere göstermek için numunelerdir.

Ağaçlar ve bitkiler, yapraklarının, çiçeklerinin ve meyvelerinin bütün kelimeleriyle Seni takdis, tesbih ve Sana hamd ettikleri gibi, o kelimelerden her biri de Senin her türlü kusur ve noksandan uzak olduğunu ayrıca ilan eder. Bilhassa meyvelerin benzersiz bir şekilde, etleri çok çeşitli, sanatları çok hayret verici, çekirdekleri harika bir tarzda yapılması, o yemek tablalarının ağaçların eline verilmesi ve bitkilerin başına koyularak canlı misafirlerine gönderilmesi, hal diliyle olan tesbihatlarını, açıkça, sözle ifade derecesine çıkarır. Onların hepsi Senin mülkünde, Senin kuvvetin ve kudretinle, Senin iraden ve ihsanlarınla, rahmetin ve hikmetinle her bir emrine itaat ederler.

Ey zuhurunun şiddetinden gizlenmiş ve tarif edilemez büyüklüğünü Zât'ına perde kılmış olan Sâni-i Hakîm, Hâlık-ı Rahîm!

Ağaçların ve bitkilerin bütün yapraklarının, çiçeklerinin ve meyvelerinin dilleriyle, o varlıklar sayısınca Senin kusurdan, aczden, ortaklardan münezzeh ve yüce olduğunu bildirir, Sana hamd ve Seni sena ederim.

Ey gücü her şeye yeten Yaratıcı! Ey her şeyi sonsuz hikmetiyle idare eden Zât! Ey sonsuz merhamet sahibi Rabbim!

Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtu vesselam) talimiyle ve Kur'an-ı Hakîm'in dersiyile anladım ve iman ettim ki:

Nasıl bitki ve ağaçlar Seni tanıyor, mukaddes sıfatlarını ve güzel isimlerini bildiriyorlarsa, aynen öyle de, canlıların ruha sahip kısmı olan *insanlardan ve hayvanlardan* hiçbirisi yoktur ki, bedeninde bulunan gayet muntazam, saat

gibi işleyen ve işletilen iç ve dış uzuvlarıyla, gayet ince bir nizam, hassas bir ölçü ve mühim faydalarla mahiyetine yerleştirilmiş kabiliyet ve duygularıyla ve eşsiz bir sanat, hikmetli bir donatma ve dikkatli bir denge içinde bedenine yerleştirilen azalarıyla Senin varlığının vücûbiyetine ve sıfatlarının birer hakikat olarak ortaya çıkmasına şahitlik etmesin.

Çünkü böyle her şeyi görerek meydana getirilen hassas bir sanata, şuurluca, ince hikmete ve her şeyin idaresi gözetilerek sağlanan mükemmel dengeye elbette kör kuvvet, şuursuz tabiat ve serseri tesadüf karışamaz; bu, onların işi olamaz, böyle bir şey mümkün değildir. Bütün bunların kendi kendine meydana gelmesi ise yüz derece muhal içinde muhaldır, akıl dışıdır. Çünkü o durumda her zerrenin; her bir vazifesini, bedeninin nasıl meydana geldiğini, belki onun dünyada alâkalı olduğu her şeyi bilecek, görececek, yapabilecek – âdeta ilah gibi– kuşatıcı bir ilmi ve kudreti bulunması gerekir, ancak ondan sonra bedeninin meydana geliş tabiata havale edilebilir ve “kendi kendine oluyor” denilebilir.

Bütününün tek elden idare edilmesi, tür ve cinslerinin bir olması ve hepsinin yüzlerinde göz, kulak, ağız gibi temel uzuvlardaki aynılık sayesinde görülen, yaradılış mühründe ortaklık.. her bir türün mensuplarının simalarında görülen hikmet damgasında birlik.. beslenmede ve yaratılmada beraberlik ve iç içe bulunma gibi keyfiyetlerden hiçbirisi yoktur ki, Senin birliğine kesin bir şekilde şahit olmasın. Ve o türün her bir mensubunda kâinata bakan bütün isimlerinin cilvelerinin bulunması, Senin bir ve benzersiz oluşunun içinde ehadiyetine işaret etmesin.

Hem nasıl ki, insanla beraber hayvanların bütün yeryüzüne yayılan yüz binlerce türünün düzenli bir ordu gibi donatılması, talimleri, Senin emirlerine itaatleri, boyun eğmeleri, en küçükten en büyüğe kadar rubûbiyetin emirlerinin intizamla gerçekleşmesi Senin rubûbiyetinin haşmetinin derecesine delildir. Ve gayet çok bulunmakla beraber kıymetli olmaları, mükemmellikleriyle beraber gayet çabuk yaratılmaları, gayet sanatlı olmakla beraber çok kolay yapıları Senin kudretinin büyüklüğünün derecesini gösterir. Aynı şekilde, doğudan batıya, kuzeyden güneye kadar yayılan, mikroptan gergedana, en küçük sinekten en büyük kuşa kadar bütün canlılara rızıklarını ulaştıran rahmetinin hadsiz genişliğine işaret eder. Her biri, itaatkâr askerler gibi yaradılışlarının gerektirdiği vazifeleri yapması ve yeryüzü her bahar ve güz mevsiminde terhis

edilenlerin yerine yeniden silah altına alınmış bir orduya kışla olması yönüyle, hâkimiyetinin sınırsız genişliğine kesin birer delildir.

Hem nasıl ki her bir hayvan kâinatın küçük bir nüshası ve örneği hükmündedir. O canlılar, gayet derin bir ilim ve ince bir hikmetle, iç içe olan kısımları birbirine karıştırılmadan ve ayrı ayrı suretleri şaşırılmadan, hatasız, noksansız yaratılmalarıyla Senin ilminin ve hikmetinin her şeyi kuşattığına tek tek işaret eder. Aynen öyle de, her biri, birer sanat mucizesi ve hikmet harikası olacak kadar benzersiz ve güzel yaratılışıyla, çok sevdiğin ve sergilenmesini istediğin Rabbanî sanatının son derece kusursuz güzelliğine, bilhassa yavrular, gayet nazlı, nazenin bir şekilde beslenmeleriyle ve heveslerinin, arzularının tatminiyle Senin inayetinin çok şirin cemâline sayısız işaretle bulunurlar.

Ey Rahman ve Rahîm! Ey vaadine sadık olan, kendisine itimat edilen! Ey din gününün sahibi!

Resûl-u Ekrem'inin (*aleyhissalâtü vesselam*) dersiyle ve Kur'an-ı Hakîm'inin rehberliğiyle anladım ki:

Madem kâinatın seçilmiş en mühim neticesi hayattır.. ve hayatın en kıymetli, seçilmiş özü ruhtur.. ve ruh sahiplerinin en yüksek, seçilmiş kısmı şuur sahipleridir.. şuur sahiplerinin ise en kuşatıcı mahiyette olanı *insandır*.. ve bütün kâinat, hayatın emrine verilmiştir, onun için çalışır.. canlılar ruh sahiplerine itaat eder, onlar için dünyaya gönderilir.. ruh sahipleri, insana itaat ve yardım eder.. ve insan, yaradılışı gereği Hâlık'ını çok ciddi bir şekilde sever, Hâlık'ı da onu hem sever hem kendini ona her vesile ile sevdendirir.. hem insanın kabiliyetleri ve manevî donanımı, başka, bâki bir âleme ve ebedî hayata bakıyor, kalbi ve şuru bütün kuvvetiyle sonsuzluk istiyor.. ve dili, sayısız duayla ölümsüzlük için Hâlık'ına yalvarıyor.

Elbette ve her halükârda, Cenâb-ı Hakk'ın o çok seven, sevilen, sevgili ve dost varlığı dirilmemek üzere öldürerek, onu ebedî bir muhabbet için yaratmış iken ebedî bir düşmanlıkla gücendirmesi düşünülemez, bu mümkün değildir! Belki insan, başka, ebedî bir âlemde mutlu bir şekilde yaşayacak olmasının hikmetiyle bu dünyaya çalışmak ve o sonsuz hayatı kazanmak için gönderilmiştir. Ve insanda tecelli eden ilahî isimler, şu fâni ve kısa hayattaki cilveleriyle, bekâ âleminde kendilerine ayna olacak insanın, onların ebedî cilvelerine erişeceğine işaret eder.

Evet, ebedî bir Zât'ın sadık dostu ebedî olmalıdır. Bâki'nin şuur sahibi aynasının bâki olması gerekir.

Hayvanların ruhlarının bâki kalacağı, Hazreti Süleyman'ın (*aleyhisselam*) hüthüt kuşu ve karıncası, Hazreti Salih'in (*aleyhisselam*) devesi ve Ashab-ı Kehf'in Kıtmir'i³⁷³ gibi bazı hususi canlıların hem ruhlarıyla hem vücutlarıyla ebedî âleme gideceği ve her bir türün ara sıra kullanmak için bir tek bedene sahip bulunacağı sahih rivayetlerden³⁷⁴ anlaşılmakla beraber; hikmet, hakikat, rahmet ve rubûbiyet de bunu gerektirir.

Ey ezelden ebede kadar kaim ve daim olan Kadir!

Bütün canlılar, ruh ve şuur sahipleri Senin mülkünde, yalnız Senin kuvvetin ve kudretinle, ancak Senin iraden ve idarenle, rahmetin ve hikmetinle, rubûbiyetinin emirlerine uyarlar ve fitrî işlerle vazifelendirilmişlerdir. O varlıkların bir kısmı, insanın kuvvetinden ve üstünlüğünden dolayı değil, yaratılışı gereği zayıf ve aciz olması sebebiyle rahmet tarafından onun emrine verilmiştir. Hal diliyle ve sözle Sâni'lerinin ve Mâbud'larının kusurdan, ortaklardan münezze ve yüce olduğunu ilan ederler, O'nun nimetlerine şükür ve hamd ile her biri kendine has ibadetini yapar.

Ey zuhurunun şiddetinden gizlenmiş ve ey tarif edilemez büyüklüğünden perdelenmiş olan, her türlü kusurdan uzak Zât!

Bütün canlı varlıkların tesbihatıyla Senin her türlü noksandan uzak ve münezze olduğunu ilan etmeye niyetlenerek سُبْحَانَكَ يَا مَنْ جَعَلَ مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ ³⁷⁵ diyorum.

Ey Âlemlerin Rabbi! Ey geçmiş ve gelecek bütün varlıkların İlahı, Sahibi! Ey göklerin ve yerin Rabbi!

Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselam*) talimiyle ve Kur'an-ı Hakîm'in dersiyle anladım ve inandım ki:

Nasıl gökler, uzay, yeryüzü, karalar, denizler, ağaçlar, bitkiler ve hayvanlar; tek tek, bütün kısımlarıyla, zerreleriyle Seni biliyor, tanıyor, varlığına ve birliğine şehadet, delâlet ve işaret ediyorlarsa; aynen öyle de, kâinatın özü olan canlılar, canlıların özü olan insan ve insanlığın özü olan *peygamberler, evliya, asfiya*, onların da özleri olan kalbleri ve akılları *müşahede, keşif, ilham ve aklî çıkarımlarıyla*, yüzlerce icmâ ve yanlışlığına ihtimal bulunmayacak ittifak kuvvetinde bir kesinlikle Senin varlığının

vücûbiyetine, birliğine ve ehadiyetine şehadet ediyor, bunu haber veriyorlar. Mucizeleriyle, kerametleriyle ve doğruluğuna şüphe bulunmayan delillerle bu haberi ispat ediyorlar.

Evet kalblerde, gayb perdesi ardındaki ihtar edici bir Zât'a bakan gayba ait hiçbir his.. ilham edici bir Zât'a baktıran hiçbir yanıltmaz ilham.. hakkalyakîn suretinde mukaddes sıfatlarını ve esmâ-yı hüsnânı keşfeden hiçbir kesin inanç.. bir Vâcibü'l-Vücûd'un nurlarını aynelyakîn olarak gören, peygamberlerdeki ve evliyadaki hiçbir nuranî kalb.. her şeyin Hâlık'ının varlığının vücûbiyetinin ve birliğinin delillerini ilmelyakîn tasdik ve ispat eden, asfiya ve sıddıklardaki hiçbir nurlanmış akıl yoktur ki; Senin varlığının vücûbiyetine, mukaddes sıfatlarına, birliğine, ehadiyetine ve güzel isimlerine şehadet etmesin, delil ve işaret olmasın...

Bilhassa bütün peygamberlerin, evliyanın, asfiyanın ve sıddık zâtların imamı, reisi ve özü olan Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselam*), haberlerini tasdik eden hiçbir apaçık mucizesi; doğruluğunu ve hakka riayet ettiğini gösteren hiçbir yüce hakikat; bütün mukaddes ve hakikatli kitapların özünün özü olan Kur'an-ı Mucizü'l-Beyan'ın mutlak tevhide dair hiçbir ayeti ve imana ait mukaddes meselelerden hiçbirisi yoktur ki, Senin varlığının vücûbiyetine, kutsî vasıflarına, birliğine, ehadiyetine, isim ve sıfatlarına şahitlik etmesin, delil olmasın ve işarete bulunmasın.

Hem nasıl ki sayısı yüz binlere varan bütün o doğru sözlü haberciler, mucizelerine, kerametlerine ve delillere dayanarak Senin varlığına ve birliğine şehadet eder. Aynen öyle de, her şeyi kuşatan Arş-ı Âzam'ın bütün işlerini idare etmekten kalbdeki çok gizli ve küçük hisleri, arzuları ve duaları bilmeye, işitmeye ve cevaplamaya kadar cereyan eden muhteşem rubûbiyetinin derecesini.. ve gözümüzün önünde sayısız, türlü eşyayı birden yaratan; hiçbir fiil diğerine, bir iş bir başka işe mâni olmadan en büyük şeyi en küçük bir sinek gibi kolayca yapan kudretinin büyüklüğünün mertebesini icmâ ve ittifak ile ilan ve ispat edip haber verirler.

Hem nasıl ki o zâtlar, bu kâinatı, ruh sahibi varlıklar, bilhassa insan için mükemmel bir saray hükmüne getiren, cinler ve insanlar için cenneti ve ebedî saadeti hazırlayan, en küçük bir canlıyı bile unutmayan, en aciz kalbleri tatmin edip lütuflarıyla sevindiren rahmetinin sonsuz genişliğini ve zerrelere kadar her türlü varlığı emrine itaat ettiren, hükmü altında tutan, vazifelendiren hâkimiyetinin sınırsız enginliğini haber vererek

mucizeleri ve delilleriyle ispat ederler. Aynen öyle de, kâinatı, içinde unsurları adedince risaleler bulunan büyük bir kitap hükmüne geçiren, Levh-i Mahfuz'un defterleri olan İmam-ı Mübîn ve Kitab-ı Mübîn'de her varlığın kaderini kaydeden ve çekirdeklerde her ağacın fihristini, programını ve şuur sahiplerinin başlarındaki hafızalarında hayat hikâyelerini yanlızsız, muntazam bir şekilde yazan ilminin her şeyi kuşattığını gösterirler. Her bir varlığa pek çok hikmet takan, hatta her bir ağaca meyveleri sayısınca neticeler verdiren, her canlıda uzuvları, belki zerrelere ve hücrelere adedince faydaları takip eden, hatta insanın dilini –pek çok vazifeyle beraber– yiyeceklerin tatları sayısınca zevk alabilen ölçücüklerle donatan mukaddes bir hikmetin her şeyi içine aldığını bildirirler. Hem celâlî ve cemâlî isimlerinin bu dünyada misalleri görülen tecellilerinin sonsuzlar sonsuzu olan ahiret âleminde daha parlak bir şekilde devam edeceğini haber verirler. Bu fânî âlemde örnekleri görülen ihsanlarının daha şaşılaştıran bir surette o saadet yurdunda süreceğine, bekâsına ve bu dünyada onları görüp arzuyla isteyen kullarının ebediyette de onlara eşlik edeceğine, sahip olacağına icmâ ve ittifak ile şehadet, delâlet ve işaret ederler.

Hem başta yüzlerce apaçık mucizesine dayanarak Resûl-u Ekrem (*aleyhissalâtu vesselam*) ve şüphe götürmez ayetlerine dayanarak Kur'an-ı Hakîm, nur saçan ruh sahipleri olan bütün peygamberler, nuranî kalb sahiplerinin kutubları olan evliya ve aydınlanmış akıl erbabı olan asfiya, indirilen bütün suhuf ve mukaddes kitaplarda, çok tekrar ettiğin vaatlerine ve tehditlerine dayanarak.. Senin kudret, rahmet, inayet, hikmet, celâl ve cemâlin gibi kutsî sıfatlarına, icraatına, celâlinin izzetine ve rubûbiyetinin saltanatına güvenerek.. keşifleriyle, müşahedeleriyle, ilmelyakîn imanlarıyla ebedî saadeti cinlere ve insanlara müjdeliyorlar. Dalâlet yolundakiler için cehennemini bulduğunu haber veriyor, buna inanıyor ve şehadet ediyorlar.

Ey Kadîr-i Hakîm! Ey Rahman-ı Rahîm! Ey sözünde mutlaka duran sonsuz kerem sahibi! Ey izzet, büyüklük ve celâl sahibi Kahhâr-ı Zülcelâl!

Bunca vaadini ve sadık dostlarını, bu kadar sıfat ve icraatını yalanlayıp rubûbiyet saltanatının kati gereklerini, sevdiğin ve onlar da tasdikle ve itaatle kendilerini Sana sevdiren sayısız makbul kulunun hadsiz dualarını ve

davalarını reddederek, küfürle, isyanla ve Seni vaadinde yalanla itham etmekle her şeyi kuşatan tarif edilemez büyüklüğüne dokunan, celâlinin izzetine dokunduran, ulûhiyetinin haysiyetine ilişen ve rubûbiyetinin şefkatini müteessir eden dalâlet yolundakileri ve kâfirleri, haşri inkârlarında tasdik etmekten yüz bin derece mukaddes ve sonsuz derece münezzehsin, yücesin! Senin nihayetsiz adaletinin, güzelliğinin ve rahmetinin böyle sonsuz bir zulümden, çirkinlikten uzak olduğunu ilan ediyorum. سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى 376
اٰیَتِیْنَ، vücudumun zerrelere adedince söylemek istiyorum.

O doğru sözlü elçilerin ve saltanatının ilancıları, hakkalyakîn, aynelyakîn, ilmelyakîn suretinde Senin ahiretteki rahmet hazinelerine, bekâ âlemindeki ihsanlarının definelerine ve saadet yurdunda tamamen ortaya çıkacak güzel isimlerinin harika, benzersiz cilvelerine şehadet ve işaret eder, onları müjdelerler. Ve *bütün hakikatlerin kaynağı, güneşi ve koruyucusu olan Hak isminin* en büyük parıltısının, büyük haşir hakikati olduğunu –iman ederek– Senin kullarına ders verirler.

Ey peygamberlerin ve sıddıkların Rabbi!

Onların hepsi Senin mülkünde, Senin emrin ve kudretinle, iraden ve idarenle, ilmin ve hikmetinle emrine itaat eder ve vazifelidir. Takdis, tekbir ve hamd ile, kelime-i tevhidi söylemekle yeryüzünü muazzam bir zikir meclisi, bu kâinatı büyük bir mescit hükmünde gösterirler.

Ya Rabbi! Ey göklerin ve yerlerin Rabbi! Ey Hâlık! Ey her şeyin Yarattıcısı!

Gökleri yıldızlarıyla, yeryüzünü içindekilerle ve mahlûkatı bütün halleriyle hükmü altında tutan kudretinin, iradenin, hikmetinin, hâkimiyetinin ve rahmetinin hakkı için nefsimi bana boyun eğdir ve taleplerimi gerçekleştir!.. Kur'an'a ve imana hizmet için insanların kalblerini Risale-i Nur karşısında yumuşat!.. Bana ve kardeşlerime kâmil iman ve bu dünya hayatında güzel bir son nasip et!.. Hazreti Musa'ya (aleyhisselam) denizi, Hazreti İbrahim'e (aleyhisselam) ateşi, Hazreti Davud'a (aleyhisselam) dağı ve demiri, Hazreti Süleyman'a (aleyhisselam) cinleri ve insanları ve Hazreti Muhammed'e (aleyhissalâtü vesselam) güneşi ve ayı itaat ettirdiğin gibi, kalblere ve akıllara Risale-i Nur'u kabul ettir!.. Beni ve Risale-i Nur talebelerini nefsin ve şeytanın şerrinden, kabir azabından ve cehennem

ateşinden muhafaza eyle ve Cennetü'l-Firdevs'te mesut kıl! Âmin, âmin, âmin...

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ³⁷⁷

وَاخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ³⁷⁸

Kur'an'dan ve Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselam*) münacâtı olan Cevşenü'l-Kebir'den aldığım bu dersi, bir tefekkür ibadeti olarak Rabb-i Rahîm'immin dergâhına arz etmekte kusur işlediysem, Kur'an'ı ve Cevşenü'l-Kebir'i şefaatchi yaparak rahmetinden affımı diliyorum.

Dokuzuncu Hücce-i İmaniye

Dokuzuncu Şua'nın Haşre Dair Mukaddimesi

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ۝ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ۝ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَلِكَ تُخْرَجُونَ ۝ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ ۝ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ۝ وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاجْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَالْوَأْنِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ ۝ وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ۝ وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُخْرِجُ بِهِ الْأَرْضَ بَرْنًى إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۝ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنْ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرَجُونَ ۝ وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَه قَانِتُونَ ۝ وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ 379

İmanın bir kutbunu gösteren bu semavî, yüce ayetlerin ve haşri ispat eden şu kutsî, muazzam işaretlerin en büyük noktelerinden ve delillerinden biri Dokuzuncu Şua'da beyan edilecek. Cenâb-ı Hakk'ın hoş bir inayetidir ki: Bundan otuz sene önce Eski Said, yazdığı tefsire giriş mahiyetindeki *Muhakemât* adlı eserin sonunda, “İkinci Maksat: Kur'an'da haşre işaret eden iki ayet tefsir ve beyan edilecek. 380 ”*نَحْوُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ* demiş ama gerisini yazamamıştı. Hâlık-ı Rahîmîme haşrin delilleri ve işaretleri adedince şükür ve hamd olsun ki, otuz sene sonra bunu başarmayı ihsan eyledi. Evet, bundan dokuz-on sene önce o iki ayetten ilki olan:

فَانْظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَةِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ 381

ilahî fermanının iki parlak, çok kuvvetli delilini ve tefsirini, yani Onuncu Söz ile Yirmi Dokuzuncu Söz'ü lütfetti, inkârcıları susturdu. İşte dokuz-on sene sonra da haşre imanının hücum edilemez şu iki sağlam kalesinden ikinci ayet olan yukarıdaki yüce ayetin tefsirini bu risale ile ikram etti. Dokuzuncu Şua, bu ayetlerle işaret edilen “dokuz yüce makam”ı ve mühim bir “mukaddime” kısmını içerir.

Mukaddime³⁸²

(Ahiret inancının ruha pek çok faydasını ve hayatî, kuşatıcı neticelerinden birini kısaca anlatan, insan hayatı ve bilhassa toplum hayatı için ne kadar

lüzumlu ve zaruri olduğunu ortaya koyan, öldükten sonra dirilmenin pek çok delilinden bir tek küllî delili özetle gösteren ve bunun ne derece açık, şüphe götürmez bir hakikat olduğunu bildiren iki “nokta”dır.)

Birinci Nokta

Ahiret inancının, insanın şahsî ve toplum hayatında en temel esas ve saadetin, faziletin kaynağı olduğunu gösteren yüzlerce delilden sadece dört tanesine bir ölçü mahiyetinde işaret edeceğiz.

Birinci delil: İnsanlığın hemen hemen yarısını meydana getiren çocuklar, kendilerine dehşetli ve ağlatıcı görünen ölümlere yalnız cennet fikriyle dayanabilirler. Böylece gayet zayıf ve nazik vücutlarında manevî bir kuvvet ve her şey karşısında çabuk incinen ruhlarında cennet inancıyla bir ümit bulup mutlu yaşayabilirler.

Mesela, bir çocuk cennet fikriyle, vefat etmiş küçük kardeşi veya arkadaşı hakkında, “O öldü, cennetin bir kuşu oldu. Cennette geziyor, bizden daha güzel yaşıyor.” der. Yoksa her vakit etraflarında kendileri gibi çocukların ve büyüklerin ölümleri o zayıf biçarelerin endişeli nazarlarına çarpar, tahammüllerini ve manevî kuvvetlerini yerle bir ederek gözleriyle beraber ruh, kalb, akıl gibi bütün latifelerini de öyle ağlatır ki, o çocuklar ya mahvolur ya da insanî vasıflarını kaybeden divane birer bedbaht haline gelir.

İkinci delil: İnsanlığın yarısı olan ihtiyarlar, yaklaştıkları kabre ancak ahiret inancı ile tahammül edebilir ve çok alâka duydukları hayatlarının yakında bitecek, güzel dünyalarının kapanacak olması karşısında bir teselli bulabilirler. Çocuk gibi her şeyden çabuk etkilenen ruhlarında ve mizaçlarında, ölüm ve yokluktan gelen elemli ve dehşetli ümitsizliğe ancak bâki bir hayat ümidiyle dayanabilirler. Yoksa şefkate lâyık o muhteremler, sükûnete ve kalb istirahatına çok muhtaç o endişeli anne-babalar ruhlarında öyle bir feryat koparır, kalblerinde öyle bir ızdırap hissederler ki, bu dünya onlara karanlık bir zindan, hayat da boğucu bir azap olur.

Üçüncü delil: Toplum hayatının temeli olan gençlerin, delikanlıların coşkun hislerini, haddi aşan kötü arzularını tecavüzlerden, zulümlerden ve başkalarına zarar vermekten yalnız cehennem fikri alıkoyar ve toplumda huzurun devamını sağlar. Cehennem endişesi bulunmazsa, “Kuvvetli olan hükmeder” kaidesince o sarhoş delikanlılar, heveslerinin peşine düşüp

biçare zayıflara, acizlere dünyayı cehennem eder ve yüksek insanlığı gayet süflî bir hayvanlığa dönüştürürler.

Dördüncü delil: İnsan için dünya hayatındaki en mühim merkez ve itici kuvvet, dünya saadeti için bir cennet ve sığınak, aile hayatıdır. İnsanın evi, onun küçük dünyasıdır. O evde aile hayatı ve saadeti, ancak samimi, ciddi ve vefalı bir şekilde hürmet ve hakiki, fedakârca bir merhamet ile sürdürülebilir. Bu hakiki hürmet ve samimi merhamet de ebedî bir arkadaşlığın, daimî bir beraberliğin ve sonsuz bir zamanda, sınırsız bir hayatta baba-oğul, kardeş, hayat arkadaşı münasebetlerinin devam edeceği fikriyle ve inancıyla sağlanabilir.

Mesela insan, “Hanımım, ebedî âlemde, sonsuz bir hayatta daimî eşim olacak. Şimdilik ihtiyarlayıp çirkinleşmişse de zararı yok. Çünkü gelecek ebedî bir güzelliği var. Böyle daimî bir arkadaşlığın hatırı için her fedakârlığı yapar, ona merhamet ederim.” diyerek o ihtiyar hanımına, sanki bir huriymişçesine sevgiyle, şefkatle, merhametle davranabilir. Yoksa kısacık, bir-iki saatlik, görünüşte bir beraberlikten sonra ebedî bir ayrılığa uğrayan arkadaşlık, elbette geçici ve temelsizdir. Ancak hayvanlardaki gibi cinsî bir alâka ile mecazî bir merhamet ve yapmacık bir hürmet duygusu verebilir. Başka menfaatler ve insana üstün gelen hisler, o hürmeti ve merhameti mağlup eder, dünya cennetini cehenneme çevirir.

İşte haşre imanının yüzlerce neticesinden biri, toplum hayatıyla alâkalıdır. Bu tek neticenin de yüzlerce farklı yönünden ve faydasından, yukarıdaki dört delile ötekiler kıyaslansa anlaşılır ki: *Öldükten sonra diriltilip mahşer meydanında toplanacağız. Bu, insanlığın yüce hakikati ve küllî duası derecesinde kesindir.* İnsanın midesindeki ihtiyacın varlığının, yiyeceklerin varlığını göstermesinden daha açıktır, haşrin gerçekleşeceğini bundan daha kuvvetli bir şekilde bildirir. Eğer haşir hakikatının neticeleri insanlıktan çıksa, insanın o çok mühim, yüksek ve canlı mahiyetinin, murdar ve mikrop yuvası bir leş hükmüne ineceği açıkça görülür.

Toplumların idaresi, ahlâkı ve yaşayışı ile çok alâkadar olan idarecilerin, siyasetçilerin ve ahlâkçıların kulakları çınlasın! Gelsinler, bakalım bu boşluğu neyle doldurabilir, bu derin yaraları nasıl tedavi edebilirler?

İkinci Nokta

Haşir hakikatinin sayısız delilinden, diğer iman esaslarından gelen şahadetlerin özünden çıkan bir delili kısaca beyan edeceğiz. Şöyle ki:

Hazreti Muhammed'in (*aleyhissalâtu vesselam*) peygamberliğini ve doğruluğunu gösteren bütün mucizeler, bütün deliller birden haşir hakikatini de ispat eder. Çünkü onun (*aleyhissalâtu vesselam*) hayatındaki bütün davaları, Allah'ın birliğinden sonra haşir hakikati etrafında toplanıyor.

Hem bütün peygamberleri tasdik eden ve ettiren mucizeleri, delilleri aynı hakikate şahitlik ediyor.

وَكُتِبَ لَهُ 384 kelimesindeki şahitliği iyice sağlamlaştıran وَبِرُسُلِهِ 383 şahadeti de aynı hakikati gösteriyor. Şöyle ki:

Başta Kur'an-ı Mucizü'l Beyan'ın doğruluğunu ispatlayan bütün mucizeler, deliller ve hakikatler, hep beraber haşre şahitlik eder. Çünkü Kur'an'ın hemen hemen üçte birinde haşir hakikati vardır. Birçok kısa sûrenin başında gayet kuvvetli haşir ayetleri yer alır. Kur'an, açıkça ve işaretlerle, binlerce ayetiyle aynı hakikati haber verir, ispat eder.

Mesela:

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ 385

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ 386

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا 387

إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ 388 إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ 389

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ 390 هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْعَاشِيَةِ 391

gibi ayetler, otuz-kırk sûrenin başında, haşrin kâinatın en mühim ve zaruri hakikati olduğunu bütün kesinliğiyle gösterir. Başka ayetler de çeşit çeşit delillerle insanı o hakikatin varlığına ikna eder.

Acaba gözümüzün önünde, İslamî ilimlerdeki çeşitli kaidelerle ve yaratılış kanunlarıyla ilgili hakikatleri bir tek ayetinin tek işaretiyle ders veren bir kitabın, böyle binlerce delille güneş gibi ortaya koyduğu haşir inancının hakikat olmamasına ihtimal var mı? Onun inkârı, güneşin yokluğunu, hatta kâinatın var olmadığını kabul etmek gibidir. Bu ise son derece akıl dışı ve saçma olmaz mı?

Acaba bir sultanın bir tek işaretini yalan çıkarmamak için bazen bir ordu harekete geçip çarpıştığı halde, âlemin o pek ciddi ve izzetli Sultan'ının

binlerce sözünün, vaadinin ve tehdidinin boş olması hiçbir şekilde mümkün müdür? Bunların hakikat olmaması akla sığar mı?

Acaba on üç asırdır aralıksız olarak sayısız ruha, akla, kalbe, nefse hak ve hakikat dairesinde hükmeden, onları terbiye ve idare eden manevî Sultan-ı Zîşan'ın bir tek işareti böyle bir hakikati ispatlamaya yeterken, binlerce açık delille haşrin ispatından sonra o hakikati hâlâ tanımayan katmerli cahil bir ahmak için cehennem azabı gerekmez mi ve bu, adaletin ta kendisi olmaz mı?

Her biri birer devre hükmeden bütün semavî suhuf ve mukaddes kitaplar da kendi asırlarına ve devirlerine göre, bütün zamanlara hükmeden Kur'an'ın etraflıca, izahlı tekrarlarla beyan ve ispat ettiği haşir hakikatini kesin bir surette kabul etmiş; özetle, perdeli ve kısa bir şekilde, fakat kuvvetli iddia ve delilleriyle ortaya koymuştur. Onlar da Kur'an'ın davasını binlerce imza ile tasdik eder.

Bu bahis münasebetiyle *Münacât* risalesinin sonundaki, “ahiret gününe iman” esasına, öteki iman esaslarının, özellikle “peygamberlerin” ve “mukaddes kitapların” şahitliğini, bir yakarış suretinde ifade eden pek kuvvetli, özlü ve bütün şüpheleri ortadan kaldıran bir haşir delilini buraya alıyoruz. *Münacât*'ta şöyle denilmişti:

Ey Rabb-i Rahîmim! Resûl-u Ekrem'inin (*aleyhissalâtü vesselam*) rehberliği ve Kur'an-ı Hakîm'in dersiyle anladım ki: Başta Kur'an ve Resûl-u Ekrem olmak üzere bütün mukaddes kitaplar ve peygamberler, bu dünyada, her tarafta numuneleri görülen celâl ve cemâl cilvesi taşıyan isimlerinin tecellilerinin ebedî âlemde daha parlak bir şekilde devam edeceğini gösterirler. Bu fânî âlemde rahîmane cilveleri, misalleri görülen ihsanların o saadet yurdunda daha şaşıaalı bir tarzda süreceğine, bu kısa dünya hayatında o numuneleri zevkle seyredenlerin ve onlara muhabbetle eşlik edip arzu duyanların, ebedî âlemde de beraber olacaklarına icma ve ittifakla şahitlik ve işaret ederler.

Yüzlerce açık mucizesiyle Resûl-u Ekrem (*aleyhissalâtü vesselam*) ve şüphesiz ayetleriyle Kur'an-ı Hakîm başta olmak üzere nuranî ruh sahipleri olan bütün peygamberler, nurlu kalblerin kutubları olan veliler, keskin ve aydınlanmış akılların madenleri olan sıddıklar ve bütün semavî suhuf ile mukaddes kitaplar da senin çok tekrar ettiğin binlerce vaadine ve tehdidine;

kudret, rahmet, inayet, hikmet, celâl ve cemâl gibi ahireti gerekli kılan kutsî sıfatlarına, icraatına, celâlinin izzetine ve rubûbiyetinin saltanatına; ahiretin izlerini ve haberlerini bildiren hadsiz keşiflerine, müşahedelerine ve ilmelyakîn,³⁹² aynelyakîn³⁹³ derecesindeki imanlarına dayanarak insanlara ebedî saadeti müjdeliyorlar. Dalâlet ehli için cehennemin, hidayet yolundakiler için ise cennetin bulunduğunu haber veriyor, buna kuvvetli bir imanla şahadet ediyorlar.

Ey Kadîr-i Hakîm! Ey Rahman-ı Rahîm! Ey sözünde mutlaka duran sonsuz kerem sahibi! Ey izzet, büyüklük ve celâl sahibi Kahrîr-i Zülcelâl!..

Sen, bunca sadık dostunu, vaadini, sıfat ve icraatını yalancı çıkarmaktan; rubûbiyet saltanatının şüphesiz gereklerini yalanlayıp yapmamaktan; sevdiğin, tasdik ve itaatle kendilerini sana sevdiren makbul kullarının ahirete dair hadsiz dualarını ve davalarını reddetmekten, dinlememekten; küfür ve isyan ile seni vaadinde durmamakla itham eden, azamet-i kibriyana dokunan, celâlinin izzetine dokunduran, ulûhiyetinin haysiyetine ilişen ve şefkatli rubûbiyetini müteessir eden sapkınları ve kâfirleri haşri inkârlarında tasdik etmekten yüz binlerce derece mukaddes, sonsuz derece uzak ve yücesin. Böyle hadsiz bir zulümden ve çirkinlikten, senin o nihayetsiz adaletini, cemâlini ve rahmetini, sonsuz derece takdis ediyoruz.

Ve bütün kuvvetimizle iman ediyoruz ki: O yüz binlerce sadık elçinin, saltanatının o çok doğru ilancıları olan peygamberlerin, asfiya ve evliyanın, senin ahiretteki rahmet hazinelerine, bekâ âlemindeki ihsanlarının definelerine ve o saadet yurdunda tamamen ortaya çıkacak güzel isimlerinin harika cilvelerine hakkalyakîn,³⁹⁴ aynelyakîn, ilmelyakîn suretinde şahitlikleri hak ve hakikattir. Onların işaretleri doğrudur ve birbirini destekler. Müjdeleri sadık ve gerçektir. Onlar bütün hakikatlerin kaynağı, güneşi ve himaye edicisi olan “Hak” isminin en güçlü parıltısının büyük haşir hakikati olduğuna iman ederek emrinle senin kullarına hak dairesinde ders veriyor ve ölümden sonra dirilişin, hakikatin ta kendisi olduğunu öğretiyorlar.

Ya Rab! Onların ders verip öğrettiklerinin hakkı ve hürmeti için, bize ve bütün *Risale-i Nur* talebelerine kâmil iman ver ve o iman ile ahirete gitmeyi nasip et! Bizi o zâtların şefaatine eriştir, âmin...

.....

Nasıl ki, Kur'an'ın, belki bütün semavî kitapların doğruluğunu ispat eden deliller ve Habibullah'ın (*aleyhissalâtu vesselam*), belki bütün nebilerin peygamberliklerini ispat eden mucizeler, onların en büyük davası olan ahiretin bir hakikat suretinde ortaya çıkacağını da gösterir. Aynen öyle de, Vâcibü'l-Vücûd'un varlığına ve birliğine şahitlik eden pek çok delil, dolayısıyla rubûbiyetin ve ulûhiyetin en büyük neticesi ve mazharı olan o saadet yurdunun ve bekâ âleminin varlığına işaret eder. Çünkü –gelecek makamlarda beyan ve ispat edileceği gibi– Vâcibü'l-Vücûd Zât'ın varlığı, sıfatları, pek çok ismi ve rubûbiyet, ulûhiyet, rahmet, inayet, hikmet, adalet gibi vasıfları, bu vasıflardan ortaya çıkan icraatı ahireti gerektirir. Bunlar, bâki bir âlemi vücûb³⁹⁵ derecesinde lüzumlu kılar, mükâfat ve ceza için haşri zaruret derecesinde ister.

◊ Evet, *madem* ezeli ve ebedî Allah var; elbette O'nun ulûhiyet saltanatının daimî bir makamı olan ahiret de vardır.

◊ *Madem* bu kâinatta ve canlılar üzerinde gayet haşmetli, hikmetli ve şefkatli, mutlak bir rubûbiyet var ve görünüyor. Elbette o rubûbiyetin haşmetini kıymetsizlikten, hikmetini gayesizlikten ve şefkatini merhametsizlikten kurtaran ebedî bir saadet yurdu olacak ve oraya gidilecektir.

◊ *Madem* gözle görülen bu sınırsız nimetler, ihsanlar, lütuflar, ikramlar, inayet ve rahmet, gayb perdesi arkasında Rahman ve Rahîm bir Zât'ın bulunduğunu sönmemiş akıllara, ölmemiş kalblere gösterir. Elbette nimet vermeyi bir oyun olmaktan, ihsanı aldatmaktan, inayeti düşmanlıktan, rahmeti azaptan, lütuf ve ikramı ihanetten kurtaran, ihsanı ihsan ve nimeti nimet yapan, bâki bir âlemde sonsuz bir hayat olacaktır.

◊ *Madem* bahar mevsiminde yeryüzünün dar sayfasında yüz binlerce kitabı birbiri içinde hatasız yazan bir kudret kalemi gözümüzün önünde yorulmadan işliyor. O kalemin sahibi, yüz bin defa, “Bu dar yerde karışık ve harfleri iç içe yazılan bahar kitabından daha kolay bir şekilde, geniş bir mekânda, güzel ve yok olmaz bir kitabı yazacağım ve size okutacağım.” diye vaat etmiş ve bütün fermanlarında o kitaptan bahsediyor. Elbette o kitabın aslı yazılmıştır. Haşır ve neşir ile o kitap tamamlanacak ve herkesin amelleri ona kaydedilecektir.

◊ Hem *madem* bu yeryüzü, sayısız varlığın ve sürekli değişen yüz binlerce tür canlının meskeni, kaynağı, fabrikası, sergisi, mahşeri olması itibarı ile kâinatın kalbi, merkezi, özü, neticesi ve yaratılış sebebi hükmündedir, çok büyük önem taşır; küçüklüğüyle beraber koca göklere denk tutulmuştur. Semavî fermanlarda daima رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ³⁹⁶ buyrulur.

◊ Hem *madem* insan, bu mahiyetteki yeryüzünün her tarafına, pek çok canlıya hükmeder, çoğu varlığı emri altına alıp etrafında toplar, hevesine ve ihtiyaçlarına göre güzelce düzenler, sergiler, donatır ve antika gibi pek çok eşsiz türü bir liste gibi derleyip süsler. Bu şekilde yalnız insanların ve cinlerin değil, belki gök ehlinin ve bütün kâinatın da dikkatini çeker, Kâinat Sahibi'nin takdirini kazanır. Böylece gayet büyük bir kıymete yükselen insan, sanatıyla ve ilmiyle; kâinatın yaratılış hikmeti, büyük neticesi, aziz meyvesi ve yeryüzünün halifesi³⁹⁷ olduğunu gösterir. Ve dünyada âlemin Sâni'inin mucizeli sanatlarını gayet güzel bir şekilde sergileyip tanzim eder. Buna rağmen isyanı ve küfrüyle beraber dünyada bırakılır, azabı ertelenir, bu hizmeti için kendisine mühlet verilir, hatta başarı ihsan edilir.

◊ Hem *madem* bu mahiyetteki insan, mizaç ve yaratılış itibarı ile gayet zayıf ve acizdir. Çok kudret, hikmet ve şefkat sahibi, her şeyde tasarruf eden bir Zât; acz ve fakırla beraber sınırsız ihtiyaçları ve elemeleri olan insan için, onun kuvvetinin ve iradesinin çok üstünde, koca yerküreyi insana gerekli her çeşit madene mahzen, her çeşit yiyeceğe ambar ve hoşuna gidecek her türlü malın bulunduğu bir dükkân haline getirmiştir. O Zât, insana bakar, istediğini verir ve onu besler.

◊ Hem *madem* bütün bunları yapan Rabbi, insanı sever, kendini ona sevdendir. Bâkidir, ebedî âlemleri vardır, her işi adaletle ve hikmetle görür. Bu kısa dünya hayatında, kısacık insan ömründe ve geçici, fânî yeryüzünde o Hâkim-i Ezeli'nin haşmetli saltanatı ve ebedî hâkimiyeti tam tecelli etmez. İnsanın, kâinatın intizamına, adaletine, dengesine ve güzelliğine zıt çok büyük isyanları, zulümleri, onu şefkatle besleyen velinimetini Rabbine karşı ihaneti, inkârı, küfrü bu dünyada cezasız kalır. Gaddar zalimler hayatlarını rahat bir şekilde; biçare mazlumlar ise zorluklar içinde geçirir. Ve bütün kâinata eserleri görünen şu mutlak adaletin mahiyeti, o gaddar zalimlerin ve ümitsiz mazlumların eşit şekilde vefatlarına tamamen zıttır, dirilmemek üzere ölmelerine müsaade etmez, bunu kaldırmaz.

◊ Hem *madem* nasıl ki, Kâinatın Sahibi, kâinatta bu dünyayı ve dünyada insanı seçip ona çok büyük bir makam ve kıymet vermiştir. Aynı şekilde, insanların içinden de rubûbiyetinin gayelerine uyan, kendilerini iman ve teslim ile O'na sevdiren hakiki insanlar olan peygamberleri, evliya ve asfiyayı seçip kendine dost ve muhatap yapmıştır. Onlara mucizelerle ve yardımlarıyla ikramda bulunmuş, düşmanlarına semavî tokatlar ile azap etmiştir. Bu kıymetli, sevimli dostları arasından da, onların imamı ve iftihar vesilesi olan Hazreti Muhammed'i (*aleyhissalâtü vesselam*) seçmiştir. Şu mühim yeryüzünün yarısını ve kıymetli insanlığın beşte birini asırlardır onun nuruyla aydınlatıyor. Âdeti bu kâinat kendisi için yaratılmış gibi, bütün gayeler onunla (*aleyhissalâtü vesselam*), onun dini ve Kur'an'ı ile ortaya çıkıyor. Hem o zât (*aleyhissalâtü vesselam*) çok kıymetli ve milyonlarca sene yaşayacak kadar sonsuz hizmetlerinin ücretini sonsuz bir zamanda almaya lâyık iken, ona bile zorluklar içinde ve cihadla geçen altmış üç sene gibi kısacık bir ömür verilmiştir. Acaba hiç imkân ve ihtimal var mı ki, o zât bütün dostlarıyla beraber dirilmesin ve şimdi de ruhuyla diri ve hayatta olmasın! Ebedî yokluk ile mahvolsun! Hâşâ, yüz bin defa hâşâ ve kellâ!.. Evet, bütün kâinat ve âlemin hakikati, onun (*aleyhissalâtü vesselam*) dirileceğini dava eder ve ona hayat vermesini Kâinatın Sahibi'nden ister.

◊ Ve *madem* Yedinci Şuâ olan *Ayetü'l-Kübrâ* risalesinde, her biri bir dağ kuvvetindeki otuz üç muazzam delil, bu kâinatın bir elden çıktığını ve bir tek Zât'ın mülkü olduğunu ispat etmiştir. O deliller, Cenab-ı Hakk'ın kemâlâtının kaynağı olan birliğini ve ehadiyetini açıkça göstermiştir. Birlik ve ehadiyet ile bütün varlıklar, o Vahid Zât'ın emrine uyan askerleri ve itaatkâr memurları hükmüne geçer. Ve ahiretin varlığıyla, O'nun kusursuzluğu kıymetsizlik, mutlak adaleti alay edercesine bir merhametsizlik, her şeyde görünen hikmeti gayesizlik, geniş rahmeti boşuna azap etmek ve kudretinin izzeti acz gibi ithamlardan kurtulur, mukaddes hale gelir.

Elbette, şüphesiz, Allah'a imanın yüzlerce nüktesinden “madem” kelimesiyle başlayan bu on hakikatin gerektirdiği gibi, kıyamet kopacak, haşr ü neşr olacak, bir ceza ve mükâfat yeri açılacaktır. Ta ki, yeryüzünün anlattığımız önemi, merkeziliği ve insanın kıymeti ortaya çıksın, yeryüzünün ve insanın Hâlıkı ve Rabbi olan Mutasarrıf-ı Hakîm'in

bahsettiğimiz adaleti, hikmeti, rahmeti ve saltanatı yerini bulsun. Ve o Bâki Rabbin hakiki dostları ve O'na arzu duyanlar ebedî yokluktan kurtulsun. O dostların en büyüğü ve en kıymetlisi, bütün kâinatı memnun ve minnettar eden kutsî hizmetlerinin mükâfatını görsün. O Ebedî Sultan'ın kemâlâtı kusur, kudreti acz, hikmeti oyun ve adaleti zulüm ithamlarından münezzeh, mukaddes ve beri olsun.

Kısacası: *Madem Allah var, elbette ahiret vardır.*

Nasıl ki zikredilen üç iman esası, bütün delilleriyle haşrin varlığını gösteriyor. Aynı şekilde, ³⁹⁸وَبِمَلَائِكَتِهِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى olan iki iman esası da haşri gerektirir, kuvvetli bir surette bekâ âlemine şahadet ve işaret eder. Şöyle ki:

Meleklerin varlığını ve kulluk vazifelerini ispatlayan bütün deliller, sayısız şahitlik ve onlarla konuşmalar,³⁹⁹ aynı zamanda ruhlar âleminin, gayb âleminin, bekâ âleminin, ahiretin, ileride cinler ve insanlar ile şenlendirilecek olan saadet yurdunun, cennet ve cehennemin de varlığını gösterir. Çünkü melekler bu âlemleri Allah'ın izniyle görebilir ve oralara girerler. Hazreti Cebrail gibi, insanlar ile görüşen,⁴⁰⁰ Cenâb-ı Hakk'a yakın bütün melekler, o âlemlerin varlığını ve oralarda gezdiklerini ittifakla haber veriyorlar. Görmediğimiz Amerika kıtasının var olduğunu, oradan gelenlerin haber vermesiyle gözümüzle görmüşçesine bildiğimiz gibi, meleklerin şüphe götürmeyecek şekilde, yüz tevatür kuvvetinde bildirmesiyle bekâ âleminin, ahiretin, cennet ve cehennemin varlığına da o kesinlikte iman etmek gerekir ve öyle iman ederiz.

Yirmi Altıncı Söz olan *Kader Risalesi*'ndeki, kadere iman esasını ispat eden bütün deliller de aynı zamanda haşri, amellerin neşredilip o büyük terazide tartılacağını gösterir. Çünkü her şeyin mukadderatını gözümüzün önünde nizam ve mizan levhalarına kaydetmek; her canlının hayatını hafızalarda, çekirdeklerde ve başka misalî levhalarda saklamak ve ruh sahiplerinin, bilhassa insanın amel defterini muhafaza edilen levhalara geçirip onlarda tespit etmek gibi, kuşatıcı bir kader, hikmetli bir takdir ve her şeyi muhafaza altına alan titiz bir kayıt; ancak o büyük mahkemede umumi bir hesap neticesinde, sonsuz bir mükâfat ve ceza için olabilir. Yoksa her şeyi kuşatan o inceden inceye kayıt ve muhafaza tamamen mânâsız, faydasız kalır, hikmete ve hakikate zıt olur. Hem ölümden sonra bir hesap günü

gelmezse kader kalemiyle yazılan şu kâinat kitabının bütün hakiki mânâları bozulur, varlığının hiçbir mânâsı kalmaz. O ihtimali kabul etmek, kâinatın varlığını inkâr gibi akıl dışı bir hezeyandır.

Kısacası: İmanın diğer beş esası da bütün delilleriyle, haşri ve ahiretin varlığını gösterir, onu ister ve ona şahitlik eder.

İşte haşir hakikatinin, büyüklüğüne uygun böyle muazzam, sarsılmaz direkleri ve delilleri bulunduğu için Kur'an-ı Mucizü'l Beyan'ın hemen hemen üçte biri haşirden ve ahiretten bahsediyor. Kur'an, onu bütün hakikatlerine temel ve ana esas yapıyor, her şeyi onun üstüne kuruyor.

(“Mukaddime” burada son buldu.)

• • •

Baştaki ayetlerin mucizevî bir şekilde işaret ettiği dokuz tabaka olan haşir delillerine dair dokuz makamdan “Birinci Makam”:

Ölümünden sonra diriliş i ifade eden,

فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ۝ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ۝ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَلِكَ تُخْرَجُونَ⁴⁰¹

fermanının gösterdiği açık ve kesin delil beyan ve izah edilecek, inşaallah.⁴⁰²
HAŞİYE

Onuncu Hüccet-i İmaniye

Yirminci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ⁴⁰³ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ⁴⁰⁴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ
وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ⁴⁰⁵

Sabah ve akşam namazlarından sonra tekrarı çok faziletli olan⁴⁰⁶ ve sahih bir rivayette ism-i âzam mertebesi taşıdığı bildirilen⁴⁰⁷ şu tevhid cümlesinin on bir kelimesi var. Her bir kelimesinde hem birer müjde, hem Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetini ilan eden birer tevhid mertebesi, hem bir ism-i âzam noktasında O'nun vahdetinin⁴⁰⁸ azameti ve vahdaniyetinin⁴⁰⁹ kusursuzluğu vardır.

Bu büyük ve yüce hakikatlerin izahını başka Söz'lere havale edip bir vaat üzerine, şimdilik kısa bir özet halinde, iki "Makam" ve bir "Mukaddime" ile şu cümleye fihrist mahiyetinde bir giriş yapacağız.

Mukaddime⁴¹⁰

Kesinlikle bil ki,

*Yaratılışın en yüksek gayesi ve fitratın en yüce neticesi Allah'a **imandır.***

*İnsanlığın en yüksek mertebesi ve en büyük makamı, Allah'a iman içindeki **marifetullahtır.***⁴¹¹

*Cinlerin ve insanların en parlak saadeti ve en tatlı nimeti, o marifetullah içindeki **muhabbetullah, yani Allah sevgisidir.***

*Ve insan ruhu için en hâlis saadet, insan kalbi için en saf sevinç o muhabbetullah içindeki **ruhanî lezzettir...***

Evet, hakiki saadet, hâlis sevinç, şirin nimet ve saf lezzet elbette Allah'ı tanımakta ve O'nu sevmektedir. Onlar, bunlarsız olamaz. Cenâb-ı Hakk'ı tanıyan ve seven ya potansiyel olarak ya da bilfiil, sonsuz saadete, nimete, nura ve sırlara erişir. O'nu gerçekten tanımayan, sevmeyen, maddî-manevî sonsuz bedbahtlığa, elemelere ve evhama düşer.

Evet, aciz, miskin bir insan şu perişan dünyada, avare insanlık içinde, neticesiz bir hayatta, sahipsiz, koruyucusuz bir halde bütün dünyanın sultanı

da olsa kaç para eder? İşte insan, şu avare beşer içinde, perişan ve fâni dünyada sahibini tanımazsa, mâlikini bulmazsa ne kadar çaresiz ve sersem olduğunu herkes anlar. Eğer sahibini bulsa, tanısa O'nun rahmetine sığınır, kudretine dayanır. Korku ve yalnızlık hissi veren dünya o insan için bir seyir yerine döner ve bir ticarethane olur.

Birinci Makam

Şu tevhid cümlesinin on bir kelimesinin her birinde bir müjde var. Ve her müjdede bir şifa, o şifalarda da manevî birer lezzet bulunur.

Birinci Kelime

⁴¹²لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ'ta şöyle bir müjde var: *Sınırsız ihtiyaçları bulunan, sayısız düşmanın hücumuna hedef olan insan ruhu, şu sözde öyle bir yardım kaynağı bulur ki, bütün ihtiyaçlarını elde edeceği bir rahmet hazinesinin kapısı ona açılır. Öyle bir dayanak noktası bulur ki, şu söz onu bütün düşmanlarının şerrinden emin kılacak mutlak bir kudrete sahip Mabud'unu ve Hâlık'ını insana bildirir, tanıtır, Sahibini ve Mâlik'inin kim olduğunu gösterir. Ve o işaretle kalbi mutlak korku ve yalnızlıktan, ruhu elemli bir hüzünden kurtarıp insana ebedî bir ferahı, daimî bir sevinci kazandırır.*

İkinci Kelime

⁴¹³وَحْدَهُ Şu kelimedede şifalı, saadet veren bir müjde vardır. Şöyle ki, kâinattaki birçok varlık türüyle alâkadar olan ve bu alâkadarlık sebebiyle perişan bir şekilde, kargaşa içinde boğulmak derecesine gelen insan ruhu ve kalbi, ⁴¹³وَحْدَهُ kelimesinde bir sığınak, bir kurtuluş vesilesi bulur. Bu kelime insanı bütün o kargaşadan, perişanlıktan kurtarır.

Yani ⁴¹³وَحْدَهُ kelimesi mânen der ki: *“Allah birdir. Başka şeylere müracaat edip yorulma, onların karşısında alçalıp minnet altında kalma, onlara dalkavukluk edip boyun eğme, peşlerine düşüp zahmet çekme, onlardan korkup titreme! Çünkü kâinatın Sultanı birdir, her şeyin anahtarı O'nun katında, her şeyin dizgini O'nun elindedir, her şey O'nun emriyle halledilir. O'nu bulursan her isteğini bulur, sınırsız minnet ve korkulardan kurtulursun.”*

Üçüncü Kelime

⁴¹⁴لَا شَرِيكَ لَهُ Yani nasıl ki ulûhiyetinde ve saltanatında ortağı yoktur, Allah birdir, birden çok olamaz. Aynı şekilde, rubûbiyetinde, icraatında ve

yaratmasında da ortağı yoktur. Bazen sultan bir olur, saltanatında ortağı bulunmaz fakat icraatında memurları onun ortağı sayılır ve huzuruna herkesin girmesini engellerler. “Bize de müracaat et!” derler.

Ezel ve Ebed Sultanı Cenâb-ı Hak ise saltanatında ortağı olmadığı gibi, rubûbiyetinin icraatında da yardımcıya, ortağa muhtaç değildir. O’nun emri ve iradesi, kudreti ve kuvveti olmazsa hiçbir şey başka bir şeye müdahale edemez. Herkes doğrudan doğruya O’na müracaat edebilir. Ortağı ve yardımcısı olmadığından, O’na müracaat eden insana, “Huzuruna giremezsin, yasak!” denilmez. İşte şu kelime, insan ruhuna şöyle bir müjde veriyor:

İmanı elde eden insan ruhu engelsiz, müdahalesiz, perdesiz, mânisiz; her halinde, her arzusunda, her an, her yerde ezel ve ebedin, rahmet hazinelerinin ve saadet definelerinin sahibi Cemîl-i Zülcelâl’in, Kadîr-i Zülkemâl’in huzuruna girip ihtiyacını arz edebilir. Ve O’nun rahmetini bulup kudretine dayanarak tam bir ferah ve sevinç kazanabilir.

Dördüncü Kelime

⁴¹⁵لَهُ الْمُلْكُ Yani mülk tamamen O’nundur. Sen, O’nun hem mülkü hem kulusun hem mülkünde çalışıyorsun. Şu kelime şöyle şifalı bir müjde veriyor, diyor ki:

Ey insan! Kendine mâlik olduğunu sanma! Çünkü sen kendini idare edemezsin; o yük ağırdır, tek başına taşıyamazsın, belâlardan sakınıp yaşamaman için gerekli olan şeyleri yerine getiremezsin. Öyleyse boşuna ızdıraba düşüp azap çekme. Mülk başkasınındır. Mülkün sahibi olan zât, hem Kadir hem Rahîm’dir. O’nun kudretine dayan, rahmetini itham etme! Kederi bırak, keyfini sür! Zahmeti at, sefayı bul!

Hem şu kelime diyor ki: *Mânen sevdiğin, alâkadar olduğun, perişanlığından üzüntü duyduğun ve daha iyi hale getiremediğin şu âlem, Kadir ve Rahîm bir Zât’ın mülküdür. Mülkü sahibine teslim et, O’na bırak; cefasını çekme, sefasını sür! O hem Hakîm hem Rahîm’dir. Mülkünü istediği gibi kullanır, çekip çevirir. Dehşet duyduğun zaman İbrahim Hakkı gibi,*

Mevlâ görelim neyler,

Neylerse güzel eyler.

de, O’nun mülkünü pencerelerden seyret, içlerine girme!

Beşinci Kelime

لَهُ الْحَمْدُ⁴¹⁶ Yani hamd ve övgü, medih ve minnet O'na mahsustur, O'na lâayıktır. Demek, nimetler O'nundur, O'nun hazinesinden çıkar. Hazinesi ise tükenmezdir. İşte şu kelime şöyle müjde verip diyor ki:

Ey insan! Nimetin yok olup gitmesinden elem çekme! Çünkü rahmet hazinesi tükenmez. Ve lezzetin geçip gideceğini düşünerek o elemden feryat etme! Çünkü o nimet, sonsuz bir rahmetin meyvesidir. Ağacı bâki ise, meyve gitse de yerine gelen var. Nimetin lezzeti içinde, ondan yüz derece daha lezzetli olan, rahmetin iltifatını hamd ederek düşünüp lezzeti bir iken yüz yapabilirsin.

Nasıl ki şanlı bir padişahın hediye ettiği bir elma, kendi lezzetinin içinde sana yüz, belki bin elmanın lezzetinden daha büyük olan, padişahın iltifatının lezzetini hissettirir ve ihsan eder. Aynen öyle de, لَهُ الْحَمْدُ kelimesiyle, yani hamd ve şükürle, nimetten nimet verme fiilini hissetmekle, Mün'im'i (nimet vereni) tanımak ve nimetleri O'nun ihsan ettiğini aklına getirmekle, O'nun rahmetinin iltifatını, şefkatinin sana yöneldiğini ve nimetlerinin devamını düşünmekle, sana nimetten bin derece daha tatlı, manevî bir lezzetin kapısı açılır.

Altıncı Kelime

يُحْيِي⁴¹⁷ Yani hayatı veren O'dur, rızık ile devam ettiren ve hayat için gerekenleri hazırlayan yine O'dur. Hayatın yüce gayeleri O'na aittir, mühim neticeleri O'na bakar, meyvelerinin yüzde doksan dokuzu O'nundur. İşte şu kelime, fânî ve aciz insana şöyle seslenir, müjde verir, der ki:

Ey insan! Hayatın ağır yükünü omzuna alıp zahmet çekme, fâniliğini düşünüp hüzne düşme! Yalnız dünyevî, önemsiz meyvelerini görüp dünyaya geldiğin için pişmanlık gösterme! Senin vücut gemindeki hayat makinesi Hayy-ı Kayyûm'a aittir, masraflarını ve ihtiyaçlarını O karşılar. Hem şu hayatın pek çok gayesi, neticesi var ve O'nundur...

Sen o gemide dümencilikle vazifeli bir askersin. Vazifeni güzelce yap, ücretini al, keyfine bak! O hayat gemisinin ne kadar kıymetli olduğunu, ne kadar güzel faydalar verdiğini ve sahibinin ne kadar Kerim ve Rahîm olduğunu düşün, sevin ve şükret! Ve anla ki, vazifeni dosdoğru yaptığın vakit o geminin sağladığı bütün neticeler bir yönden senin amel defterine de geçer, sana bâki bir hayatı kazandırır, ebedî hayat verir!

Yedinci Kelime

⁴¹⁸وَيُمِيتُ Yani ölümü veren O'dur. Seni hayat vazifesinden terhis eder, fâni dünyadan alarak yerini değiştirir, hizmet zahmetinden azat eder. Yani fâni hayattan bâki hayata alır. İşte şu kelime, fâni olan cinlere ve insanlara şöyle seslenir, der ki:

Size müjde! Ölüm idam değil, hiçlik değil, fânîlik değil, son bulma değil, sönme değil, ebedî ayrılık değil, yokluk değil, tesadüf değil, failsiz bir yok oluş değil... Aksine, her şeyi sonsuz bir hikmet ve merhametle yapan Hakîm ve Rahîm bir Zât tarafından bir terhis etme, bir mekân değiştirmedir. Ebedî saadete, cinlerin ve insanların asıl vatanına bir sevkiyattır. Dostların yüzde doksan dokuzunun toplandığı berzah âlemine kavuşturan bir kapıdır.

Sekizinci Kelime

⁴¹⁹وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ Yani kâinattaki varlıklarda görünen ve muhabbete vesile olan mükemmellik, güzellik ve ihsanın sonsuz derece üstünde bir cemâl, kemâl ve ihsana sahip, cemâlinin bir tek cilvesi bütün sevgililere bedel olan bir Mabud-u Lemyezel'in (zeval bulmaz, yok olmaz mabudun), bir Mahbub-u Lâyezal'in (bâki sevgilinin) ezelî, ebedî ve daimî bir hayatı var ki, yok olma ve son bulma gibi şaibelerden münezze, noksanlık ve kusurlardan uzak ve yücedir. İşte şu kelime cinlere, insanlara, bütün şuur sahiplerine, aşk ve muhabbet ehline ilan eder ki:

Sizlere müjde! Sevdiklerinizden sonu gelmez ayrılıkların yaralarını tedavi edip onlara merhem süren bâki bir Mahbub'unuz var. Madem O var ve bâkidir, başkaları ne olursa olsun merak etmeyiniz. Sevdiklerinizde bulunan ve sizin muhabbet duymanıza vesile olan güzellik ve ihsanlar, fazilet ve mükemmellikler o Bâki Sevgili'nin cemâlinin daimî cilvelerinin pek çok perdeden geçen gayet zayıf bir gölgesinin gölgesidir. Kaybolup gitmeleri sizi incitmesin. Çünkü onlar bir çeşit aynadır. Aynaların değişmesi güzelliğin parlaklığının cilvesini tazeler, daha da güzelleştirir. Madem O var, her şey var!..

Dokuzuncu Kelime

⁴²⁰بِيَدِهِ الْخَيْرُ Yani her hayır, O'nun elindedir. Yaptığınız hayırlı işler, O'nun sahip olduğu deftere yazılır. İşlediğiniz her salih amel, katında kaydedilir. İşte şu kelime, cinlere ve insanlara seslenip müjde veriyor, diyor ki:

Ey biçareler! Mezara göçtüğünüz zaman, “Eyyvah! Malımız harap, çabamız heba oldu. Şu güzel ve geniş dünyadan ayrılıp dar bir toprağa girdik.” demeyiniz, feryat edip ümitsiz olmayınız. Çünkü sizin her şeyiniz muhafaza ediliyor. Her ameliniz yazılmış, her hizmetiniz kaydedilmiştir.⁴²¹ Hizmetinizin mükâfatını verecek, her hayır elinde bulunan ve her hayrı yapabilecek Zât-ı Zülcelâl, sizi yerin altına koyup orada geçici bir süre tutar, sonra huzuruna aldırır. Ne mutlu size ki hizmetinizi ve vazifenizi bitirdiniz. Zahmetiniz sona erdi, rahata ve rahmete gidiyorsunuz. Hizmet ve zorluk bitti, ücret almaya gidiyorsunuz...

Evet, geçen bahardaki hadiselerin manevî defterinin sayfalarını, hizmetlerin küçük sandıkları olan tohum ve çekirdekleri muhafaza eden ve bir sonraki baharda gayet parlak, belki aslından yüz derece daha bereketli bir şekilde yeniden neşreden Kadîr-i Zülcelâl, elbette sizin hayatınızın neticelerini de öyle muhafaza ediyor ve hizmetinize kat kat mükâfat verecektir.

Onuncu Kelime

⁴²²وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ Yani O Vahid'dir, Ehad'dır, her şeye kâdirdir. Hiçbir şey O'na ağır gelmez. Bir baharı yaratmak O'nun için bir çiçeği yaratmak kadar kolay, cenneti var etmek bir baharı var etmek kadar rahattır. Her gün, her sene, her asır yeniden vücuda getirdiği sayısız sanatlı varlık, sonsuz kudretine nihayetsiz dillerle şahitlik eder. İşte şu kelime de şöyle müjde verir, der ki:

Ey insan! Yaptığın hizmet ve kulluk boşa gitmez. Senin için bir mükâfat yeri, bir saadet makamı hazırlanmıştır. Şu fânî dünya yerine, bâki bir cennet seni bekler. İbadet ettiğin ve tanıdığın Hâlık-ı Zülcelâl'in vaadine inan ve güven! O'nun vaadinden dönmesi imkânsızdır. Kudretinde hiçbir şekilde noksanlık yoktur. İşlerine acz karışamaz. Küçük bahçeni yarattığı gibi cenneti de senin için yaratabilir ve yaratmış, sana vaat etmiştir; vaat ettiği için elbette seni oraya alacaktır.

Madem her sene O'nun yeryüzünde üç yüz binden fazla hayvan ve bitki türünü, sınıfını kusursuz bir intizam ve ölçüyle, tam bir sürat ve kolaylıkla haşır ve neşrettiğini gözümüzle görüyoruz. Elbette böyle bir Kadîr-i Zülcelâl'in gücü, vaadini yerine getirmeye yeter.

Hem madem o Kadîr-i Mutlak, her sene haşrin ve cennetin numunelerini binlerce tarzda yaratıyor. Hem madem bütün semavî fermanlarıyla ebedî

saadeti vaat edip cenneti müjdeliyor. Hem madem bütün icraatı ve sıfatlarının eseri olan fiilleri hak ve hakikattir, doğruluk ve ciddiyet ile dir. Madem eserlerinin şahitliğiyle, varlıktaki bütün mükemmellikler, O'nun sonsuz kemâlîne delil ve şahittir, O'nda hiçbir şekilde noksan ve kusur yoktur. Ve madem sözünden dönmek, yalan ve aldatmak en çirkin hasletlerdendir, eksiklik ve kusurdur...

Ey iman ehli! Elbette ve elbette, o Kadîr-i Zülcelâl, o Hakîm-i Zülkemâl, o Rahîm-i Zülcemâl vaadini yerine getirecek, ebedî saadet kapısını açacak, sizi Âdem babanızın asıl vatani olan cennete alacaktır!

On Birinci Kelime

⁴²³وَالْيَه الْمَصِيرُ Yani imtihan yeri olan bu dünyaya, ticaret ve memuriyet için mühim vazifelerle gönderilen insanlar ticaretlerini yapıp vazifelerini bitirdikten, hizmetlerini tamamladıktan sonra yine onları gönderen Hâlık-ı Zülcelâl'e dönecek, Mevlâ-yı Kerîm'ine kavuşacak. Bu fânî dünya yurdundan ayrılıp bâkî âlemde O'nun yüce huzuruyla şereflenecekler. Sebepler âleminin gürültüsünden, kargaşasından ve vasıtaların karanlık perdelerinden kurtulup Rabb-i Rahîm'lerine ebedî saltanat makamında perdesiz olarak kavuşacaklar. Doğrudan doğruya herkes Hâlık'ının, Mabud'unun, Rabbinin, Efendisinin ve Mâlik'inin kim olduğunu bilecek ve bulacak. İşte şu kelime bütün müjdelerin üstünde şöyle müjde verir, der ki:

Ey insan! Bilir misin nereye gidiyorsun, nereye sevk ediliyorsun? Otuz İkinci Söz'ün sonunda denildiği gibi, dünyanın bin sene mesut hayatı bir saatine karşılık gelmeyen cennet hayatına ve o cennet hayatının⁴²⁴ da bin senesi cemâlinin bir saat seyrine karşılık gelmeyen⁴²⁵ bir Cemîl-i Zülcelâl'in rahmet dairesine ve huzuruna kabul mertebesine gidiyorsun. Müptela ve tutkun olduğun, arzu duyduğun mecazî sevgililerdeki ve dünyadaki bütün varlıkların sahip olduğu güzellik ve cemâl, O'nun cemâl tecellilerinin ve güzel isimlerinin bir nevi gölgesi.. cennet, bütün tatlılığıyla rahmetinin bir cilvesi.. ve bütün şiddetli arzular, muhabbetler, çekicilikler, cazibeler muhabbetinin bir parıltısı olan ölümsüz bir Mabud'un, bâkî bir Sevgili'nin huzur dairesine gidiyor, ebedî ziyafet sofrası olan cennete çağırılıyor. Öyleyse kabir kapısından ağlayarak değil, gülerek gir!

Hem şu kelime şöyle müjde veriyor, diyor ki: *Ey insanlar! Fâniliğe, yokluğa, hiçliğe, karanlığa, unutulmaya, çürümeye, dağılmaya ve kesrette*

boğulmaya⁴²⁶ gittiğiniz vehmine kapılmayınız, böyle düşünmeyiniz. Siz fâniliğe değil, bekâyâ gidiyorsunuz. Yokluğa değil, daimî varoluşa sevk ediliyorsunuz. Karanlığa değil, nur âlemine giriyorsunuz. Her şeyin hakiki sahibi ve mâliki Zât'ın tarafına gidiyor, o Ezelî Sultan'ın payitahtına dönüyorsunuz. Kesrette boğulmayacak, vahdet dairesinde teneffüs edeceksiniz. Yüzünüz ayrılığa değil, kavuşmaya dönüktür...

On Birinci Huccet-i İmaniye

Yirmi İkinci Söz'ün Birinci Makamı

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ⁴²⁷

وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ⁴²⁸

Bir zamanlar iki adam bir havuzda yıkanmış, fevkalâde bir tesir altında kendilerinden geçmişler. Gözlerini açtıkları vakit hayret verici bir âleme götürüldüklerini görmüşler. Bu öyle bir âlemmiş ki, kusursuz düzeniyle bir memleket, bir şehir, hatta bir saraya benziyormuş. O iki adam son derece hayret içinde etraflarına bakmış, görmüşler ki: Burası bir taraftan bakınca büyük bir âlem... Bir taraftan bakınca düzenli bir memleket... Bir taraftan mükemmel bir şehir... Bir başka taraftan bakınca ise gayet muhteşem bir âlemi içine alan bir saray... O hayret verici âlemi gezerek seyretmişler. Yine görmüşler ki, farklı bir tarzda konuşan bir kısım varlıklar var, fakat onlar dillerini bilmiyor. Yalnız işaretlerinden, o varlıkların mühim işler gördüğü ve mühim vazifeler yaptığı anlaşılıyor.

O iki adamdan biri, arkadaşına demiş ki:

— Şu hayret verici âlemin elbette bir idarecisi, şu düzenli memleketin, şu mükemmel şehrin bir sahibi, şu süslü sarayın bir ustası vardır. Çalışmalı, O'nu tanımalıyız. Zira anlaşılıyor ki, bizi buraya getiren O'dur. O'nu tanımazsak kim bize yardım edecek? Dillerini bilmediğimiz ve bizi dinlemeyen şu aciz varlıklardan ne bekleyebiliriz? Hem koca bir âlemi bir memleket suretinde, bir şehir, bir saray şeklinde yapan ve baştanbaşa harika şeylerle dolduran, türlü ziynetlerle süsleyen ve ibret verici mucizelerle donatan bir Zât'ın, elbette bizden ve buraya gelenlerden bir istediği vardır. O'nu tanımalı, bizden ne istediğini öğrenmeliyiz.

Öteki adam şöyle demiş:

— Böyle bahsettiğin gibi bir zât bulunduğuna ve onun bütün bu âlemi tek başına idare ettiğine inanmam.

Arkadaşı cevap vermiş:

— O'nu tanımayıp kendisine karşı kayıtsız kalırsak, bunun bize hiç faydası yoktur ama zararı olursa pek büyük olur. Eğer O'nu tanımaya çalışırsak

zahmeti pek hafiftir, faydası ise olursa pek büyüktür. Bu yüzden O'na karşı kayıtsız kalmak hiç akıl kârı değildir.

O serseri adam tekrar demiş ki:

— Ben bütün rahatımı, keyfimi onu düşünmemekte görüyorum. Hem böyle aklıma sığışmayan şeylerle uğraşmayacağım. Bütün bu işler tesadüf ve karmakarışıktır; kendi kendine oluyor. Neme lâzım!

Akıllı arkadaşı da ona,

— Senin bu inadın benim de, belki çoklarının da başımıza belâ getirecek. Bir edepsizin yüzünden bazen bir memleket harap olur, diye cevap vermiş.

O serseri dönüp demiş ki:

—Ya bu koca memleketin tek bir sahibi, tek bir ustası olduğunu bana kesin bir şekilde ispat et ya da ilişme!

Arkadaşı şöyle cevap vermiş:

— Madem inadın divanelik derecesine çıkmış, o inadınla bizi, belki bütün memleketi kahra uğratacaksın. Ben de sana 'On İki Delil' ile göstereceğim ki, bir saraya benzeyen şu âlemin, bir şehir gibi olan şu memleketin tek bir ustası vardır ve her şeyi idare eden yalnız O'dur. O'nda hiçbir şekilde noksanlık bulunmaz. Bize görünmeyen o usta, bizi ve her şeyi görür, sözlerimizi işitir. Bütün işleri mucize ve harikadır. Gördüğümüz ve dillerini bilmediğimiz bütün bu varlıklar O'nun emrindedir.

Birinci Delil

Gel, her tarafa bak, her şeye dikkat et! Bütün bu işlerin arkasında gizli bir el işliyor. Çünkü bak, bir dirhem⁴²⁹ HAŞİYE kadar kuvveti olmayan, çekirdek kadar küçük bir şey, binlerce batman⁴³⁰ yükü kaldırıyor. Zerre kadar şuuru⁴³¹ HAŞİYE olmayan şeyler gayet hikmetle iş görüyor. Demek hiçbiri kendi kendine işlemiyor; onları işleten gizli bir kudret sahibi vardır. Eğer kendi kendine olsa, baştanbaşa gördüğümüz bu memlekette her işin bir mucize, her şeyin mucizeli birer harika olması gerekir. Bu ise bir safsatadır.

İkinci Delil

Gel, bütün bu ovaları, meydanları, konakları süsleyen şeylere dikkat et! Her birinde o gizli Zât'ı bildiren işler oluyor. Âdeta hepsi birer imza, birer damga gibi, o görünmeyen Zât'tan haber veriyor. İşte gözünün önünde, bak,

bir dirhem pamuktan⁴³² HAŞİYE ne yapıyor! Kaç top çuha, patiska ve çiçekli kumaş çıkıyor; ne kadar şekerleme, yuvarlak tatlı köfte yapılıyor ki, bizim gibi binlerce adam giyse ve yese yeter. Hem bak, demiri, toprağı, suyu, kömürü, bakırı, gümüşü, altını o görünmeyen avucuna alıyor, bir et parçası⁴³³ HAŞİYE haline getiriyor.

İşte ey akılsız adam! Bu işler öyle bir Zât'a mahsustur ki, bütün bu memleket her zerresiyle O'nun kudret mucizeleri altında duruyor, her arzusuna boyun eğiyor.

Üçüncü Delil

Gel, şu hareket eden antika⁴³⁴ HAŞİYE sanat eserlerine bak. Her biri öyle bir tarzda yapılmıştır ki, âdeta bu koca sarayın küçük birer örneğidir. Bütün bu sarayda ne varsa, o küçücük, hareket eden makinelerde de bulunur. Hiç mümkün müdür ki, bu hayret verici sarayı, ustasından başka biri küçük bir makineye yerleştirsin! Hem hiç mümkün müdür ki, bütün bir âlemi içine alan, kutu kadar bir makinede tesadüfî veya abes bir iş bulunsun!

Demek, gözün gördüğü bütün antika, benzersiz makineler, o gizli Zât'ın birer damgası hükmündedir. Belki birer ilancı, birer ilannamedir. Hal diliyle şöyle derler: “Biz öyle bir Zât'ın sanatıyız ki, O, bütün bu âlemi, bizi yaptığı, var ettiği gibi kolayca yapabilir.”

Dördüncü Delil

Ey inatçı arkadaş! Gel, sana daha hayret verici bir şey göstereceğim. Bak, şu memlekette bütün bu işler, şeyler değişti, değişiyor. Hiçbir şey belli bir halde durmuyor. Dikkat et, bu gördüğümüz cansız cisimler, hissiz kutular, her şeye hükmeden birer varlık şeklini alıyor. Âdeta her bir şey bütün eşyaya hükmediyor. İşte yanımızdaki şu makineye bak,⁴³⁵ HAŞİYE sanki emir veriyor ve onun donatılması, işlemesi için gereken maddeler uzak yerlerden koşup geliyor. İşte bak! O şuursuz cisim⁴³⁶ HAŞİYE âdeta işaret ediyor ve en büyük bir cismi kendine hizmetkâr yapıyor, işlerinde çalıştırıyor. Daha başka şeyleri de bunlara kıyasla. Âdeta her bir şey, bu âlemdeki bütün varlıkları kendine itaat ettiriyor.

Eğer o gizli Zât'ı kabul etmezsen, O'nun bu memleketin taşında, toprağında, hayvanlarda ve insan misali varlıklarda görünen bütün hünerlerini, sanatını, kemâl vasıflarını tek tek o şeylere vermek gerekir. İşte,

aklın uzak gördüğü mucize sahibi bir tek Zât'a bedel, milyarlarca şeyin O'nun gibi mucizeler gösterdiğini, birbirine hem zıt hem benzer olduğunu ve iç içe bulunduğunu kabul edeceksin ki, intizam bozulmasın, ortalığı karıştırmasınlar. Halbuki bu koca memlekette idareye iki parmak karışsa her şeyi karıştırır. Çünkü bir köyde iki muhtar, bir şehirde iki vali, bir memlekette iki padişah bulunsa işler karışır. Nerede kaldı ki, her şeye hükmeden sayısız varlık beraber bulunsun!

Beşinci Delil

Ey vesveseli arkadaş! Gel, bu koca sarayın nakışlarına dikkat et, bütün bu şehrin süslemelerine bak, bu memleketin kusursuz düzenini gör ve bu âlemdeki sanatları tefekkür et! İşte bak, eğer sonsuz mucizeleri ve hünerleri olan gizli bir Zât'ın kaleminin işlediği kabul edilmezse, şu nakışları şuursuz sebeplere, kör tesadüfe ve sağır tabiata vermek gerekir. O vakit, bu memleketin her bir taşının, her bir otunun öyle mucize sahibi birer nakkaş, öyle harikulâde birer kâtip olması lâzım gelir ki, bir harfte bin kitabı yazabilsin, bir nakşa milyonlarca sanatı yerleştirebilsin. Çünkü bak şu taşlardaki nakşa;⁴³⁷ HAŞİYE her birinde bütün sarayın nakışları, bütün şehrin düzeni ve kanunları, bütün memleketin teşkilat programı var. Demek, bu nakışları yapmak, bütün memleketi yapmak kadar harikadır. Öyleyse her bir nakış, her bir sanat o gizli Zât'ın birer ilancısı, birer mührüdür.

Madem bir harf, kâtibini göstermeden olmaz; sanatlı bir nakşın nakkaşını bildirmemesi mümkün değildir. O halde, bir harfte koca bir kitabı yazan, bir nakışta bin nakış işleyen nakkaşın, kendi kitabıyla ve nakşıyla bilinmemesi nasıl mümkün olur!..

Altıncı Delil

Gel, şu geniş ovaya gideceğiz.⁴³⁸ HAŞİYE İşte o ovada yüksek bir dağ var. Üstüne çıkacağız ki her taraf görünsün. Yanımıza da her şeyi yakınlaştıran güzel dürbünler alacağız. Çünkü bu hayret verici memlekette harika işler oluyor. Her saat hiç aklımıza gelmeyecek şeyler gerçekleşiyor. İşte bak! Bu dağlar, ovalar ve şehirler birden değişiyor. Hem bu iş öyle bir tarzda oluyor ki, birbiri içindeki milyonlarca iş gayet muntazaman başka şekil alıyor. Âdeta milyonlarca türlü kumaş iç içe, beraber dokunuyor gibi pek hayret verici değişimler meydana geliyor.

Bak, o kadar aşinalık duyduğumuz ve tanıdığımız çiçekler, bitkiler kayboldu. Yerlerine düzenli bir şekilde, mahiyetçe onlara benzer, fakat görünüşte farklı başkaları geldi. Şu ova ve dağlar, âdeta içinde yüz binlerce ayrı ayrı kitabın hatasız, noksansız yazıldığı birer sayfa... İşte bunların kendi kendine olması yüz derece akıl dışıdır. Evet, şu son derece sanatlı, ince işlerin kendiliğinden olması bin derece imkânsızdır; çünkü onlar, kendilerinden çok sanatkârını gösteriyor. Hem bunları yapan, öyle mucizeler ortaya koyan bir Zât'tır ki, hiçbir iş O'na ağır gelmez. Bin kitap yazmak, O'nun için bir harf kadar kolaydır.

Bununla beraber, her tarafa bir bak! O Zât her şeyi öyle hikmetle yerli yerine koyuyor, herkese, lââyık oldukları lütufları öyle cömertçe veriyor ve ihsanıyla öyle geniş perdeler, kapılar açıyor ki, herkesin arzularını tatmin ediyor. Öyle cömertçe sofralar kuruyor ki, bütün bu memleketin ahalisine, hayvanlarına, her bir topluluğuna has ve lââyık, hatta her bir ferdine hususi ismiyle ve resmiyle bir nimet tablası veriyor. İşte bu gördüğümüz işlerde tesadüf bulunması, bunların abes ve faydasız olması, bir işe çok elin karışması, bunların ustasının her şeye gücünün yetmemesi veya her şeyin O'na itaat etmemesi kadar akıl dışı, imkânsız bir şey var mıdır? İşte ey arkadaş, yapabiliyorsan buna karşı bir bahane bul!

Yedinci Delil

Ey arkadaş, gel! Şimdi bu küçük şeyleri bırakıp saray şeklindeki şu hayret verici âlemi meydana getiren unsurların birbirine karşı vaziyetlerine dikkat edeceğiz. İşte bak: Şu âlemde küllî işler ve umumi değişimler o kadar intizamla oluyor ki, âdeta bütün bu saraydaki taşlar, topraklar, ağaçlar, her bir şey istediğini yapmakta serbest, irade sahibiymiş gibi bütün âlemin umumi düzenini gözetip ona göre hareket ediyor. En uzak şeyler birbirinin imdadına koşuyor. İşte bak! Binekleri ağaçlara, bitkilere, dağlara benzeyen hayret verici birer kabile⁴³⁹ HAŞİYE gaipen çıkıp geliyor. Başlarında birer erzak tablası taşıyorlar. İşte, bu tarafta bekleyen türlü hayvanların rızıklarını getiriyorlar.

Hem bak, bu kubbedeki büyük elektrik lambası⁴⁴⁰ HAŞİYE onlara ışık verdiği gibi, bütün yemeklerini de güzelce pişiriyor. Yalnız pişirilecek yemekler görünmez bir el tarafından birer ipe takılıp⁴⁴¹ HAŞİYE o lambaya karşı tutuluyor. Bu tarafa da bak... Şu biçare, zayıf, çelimsiz, kuvvetsiz

hayvancıkların önüne nasıl tatlı bir gıdayla dolu çeşme gibi iki tulumbacık⁴⁴² HAŞİYE takılmış. Kuvvetsiz yavrusunun yalnız ağzını ona yapıştırması kâfidir.

Kısacası: Bu âlemde her şey, birbirine bakar gibi yardımlaşır. Birbirini görür gibi el ele verir. Birbirinin işini tamamlamak için omuz omuza, sırt sırta beraber çalışır. Başka şeyleri de buna kıyasla; örnekler saymakla bitmez...

İşte bütün bunlar, iki kere iki dört eder derecesinde kesin bir şekilde gösterir ki, her şey şu hayret verici sarayın ustasına, yani şu garip âlemin sahibine itaat eder, O'nun hesabına çalışır, O'nun emrine amade birer asker hükmündedir. Her şey O'nun kuvvetiyle döner, emriyle hareket eder, hikmetiyle düzenlenir. Bütün varlıklar O'nun lütfuyla yardımlaşır, O'nun merhametiyle bir diğerinin imdadına koşar, yani koşturulur. Ey arkadaş, gücün yeterse buna karşı bir söz söyle!

Sekizinci Delil

Gel, ey nefsim gibi kendini akıllı zanneden akılsız arkadaş! Şu muhteşem sarayın sahibini tanımak istemiyorsun. Halbuki her şey O'nu gösteriyor, O'na işaret ve şahitlik ediyor. Bütün bu şeylerin şahitliğini nasıl yalanlıyorsun? Öyleyse bu sarayı da inkâr et ve “âlem yok, memleket yok” de, kendini de inkâr edip işin içinden çık! Yahut aklını başına al, beni dinle!

İşte bak: Şu sarayda ve memleketin her tarafında değişmez unsurlar, madenler var.⁴⁴³ HAŞİYE Âdeta memlekette çıkan her şey bu maddelerden yapılıyor. Demek, bu maddeler kimin mülküyse bunlardan yapılan her şey de onundur. Tarla kiminse mahsul ona aittir. Deniz kiminse içindekiler de onundur. Hem bak, bu tezgâhlarda dokunan şeyler, işlenen nakışlı kumaşlar bir tek maddeden yapılıyor. O maddeyi taşıyan, hazırlayan ve ip haline getiren, elbette, açıkça, birdir. Çünkü bu iş ortaklık kabul etmez. Öyleyse dokunup işlenen bütün sanatlı şeyler O'na mahsustur. Bak, bu dokunan, yapılan şeylerin her bir çeşidi memleketin her tarafında bulunuyor. Hemcinsleriyle her yere öyle yayılmış ki, beraberce, birbiri içinde, aynı tarzda, aynı anda yapılıyor ve dokunuyorlar. Demek bu, bir tek Zât'ın işidir, çünkü her şey tek emirle hareket ediyor. Yoksa böyle bir anda, bir tarzda, bir mahiyette, bir toplulukta ittifak ve birbirine uygunluk imkânsızdır.

Öyleyse bu sanatlı şeylerin her biri, o gizli Zât'ın ilancısı hükmünde, O'nu gösteriyor.

Âdeta her çiçekli kumaş, sanatlı makine ve tatlı lokma, o mucize sahibi Zât'ın birer damgası, mührü, nişanı ve imzasıdır. Her biri hal diliyle der ki: “Ben kimin sanatıysam, içinde bulunduğum sandıklar ve dükkânlar da O'nun mülküdür.”

Her bir nakış der ki, “Beni kim dokuduysa, bulunduğum top da O'nun dokumasıdır.” Her tatlı lokma ise, “Beni kim yapıyor, pişiriyorsa bulunduğum kazan da O'nundur.” diye ilan eder.

Her bir makine şöyle der: “Beni kim yaptıysa her yere yayılmış bütün benzerlerimi de O yapıyor ve memleketin her tarafında bizi yetiştiren O'dur. Demek, bu memleket de O'na aittir. Öyleyse bu memlekete, bu saraya kim sahipse bize de o sahip olabilir.”

Mesela, devlete ait tek bir palaskaya veyahut düğmeye sahip olmak için, onları yapan bütün fabrikaları elinde bulundurmak lâzımdır ki, onlara gerçekten sahip olunabilsin. Yoksa o mallar “devlet malı” diye elinden alınıp, onların kendisine ait olduğunu iddia eden boşboğaz başıbozuğa ceza verilir.

Sözün Özü: Nasıl ki şu memleketi meydana getiren unsurlar, maddeler memleketin her tarafına yayılmıştır ve onların sahibi de bütün memleketi elinde tutan bir tek Zât olabilir. Aynen öyle de, ondaki bütün sanatlar, birbirine benzediği ve aynı damgayı taşıdığı için, memleketin bütününe yayılmış sanatlı varlıklar, her şeye hükmeden tek bir Zât'ın eseri olduklarını gösteriyor.

İşte ey arkadaş! Madem şu memlekette, yani şu muhteşem sarayda birlik alâmeti ve damgası vardır. Çünkü bir kısım şeyler ancak bir iken kavranabilir. Farklı bir kısım şeyler ise -birbirine benzediği ve her tarafta bulunduğu için- tür bakımından birlik gösterir. Ve birlik, bir olan bir Zât'a işaret eder. Demek, onların ustasının, sahibinin, sanatkârının da bir olması gerekir.

Bununla beraber, gayb perdesinden kalınca bir ip çıktığına dikkat et.⁴⁴⁴ HAŞİYE Bak, sonra ondan binlerce ip uzanmış. Her bir ipin başına bak; birer elmas, birer nişan, birer ihsan takılmış, herkese göre birer hediye veriliyor. Böyle garip bir gayb perdesinden böyle hayret verici ihsanları, hediyeleri şu

varlıklara uzatan Zât'ı tanımamak, O'na teşekkür etmemek ne kadar divanece bir harekettir, bilir misin? Çünkü O'nu tanımazsan, mecburen diyeceksin ki, "Bu ipler, uçlarındaki elmasları ve diğer hediyeleri kendileri yapıp veriyor." O vakit her ipe bir padişahlık kudreti atfetmek gerekir. Halbuki gözümüzün önünde, görünmez bir el o ipleri yapıp bu hediyeleri onlara takıyor. Demek, bu sarayda her şey, kendisinden çok o mucize sahibi Zât'ı gösteriyor. O'nu tanımazsan, bütün bu şeyleri inkâr etmekle hayvandan yüz derece aşağı düşersin.

Dokuzuncu Delil

Gel, ey bunları düşünüp değerlendiremeyen arkadaş! Sen şu sarayın sahibini tanımıyor, tanımak da istemiyorsun; çünkü O'nun varlığına ihtimal vermiyorsun. O'nun hayret verici sanatlarını ve sıfatlarını aklına sığdıramadığından inkâra sapıyorsun. Halbuki asıl akıldan uzak olan, hakiki zorluk ve dehşetli külfetler, O'nu tanımamaktadır. Çünkü O'nu tanısak, bütün bu sarayın, bu âlemin varlığını izah etmek, bir tek şeyinki kadar kolay ve rahat olur. Ortadaki şu ucuzluk ve bolluk ancak o zaman akla sığar. Eğer O'nu tanımazsak, O olmazsa, her bir şeyin varlığı, bütün bu saray kadar zor olur; çünkü her şey bu saray kadar sanatlıdır. O vakit ne ucuzluk ne de bolluk kalır. O olmasaydı, bu gördüğümüz şeylerin biri bile, değil sadece bizim elimize, hiç kimsenin eline geçmezdi. Yalnız şu ipe takılan tatlı konserve kutusuna bak!⁴⁴⁵ HAŞİYE Eğer şu sarayın sahibinin gizli, mucizevî mutfağından çıkmasaydı, şimdi kırk paraya⁴⁴⁶ aldığımız o nimeti yüz liraya alamazdık.

Evet, asıl akıldan uzak olan, bütün zorluk, helâk sebebi, hatta imkânsızlık, O'nu tanımamaktadır. Çünkü nasıl bir ağaca bir kökten, bir kanunla, bir merkezden hayat veriliyor. Böylelikle binlerce meyvenin meydana gelmesi, bir meyve gibi kolaylaşıyor. Eğer o ağacın meyveleri ayrı ayrı kanunlarla, ayrı ayrı merkezlere ve köklere bağlansa, her bir meyvenin büyümesi ağacınki kadar zor olur. Hem nasıl ki bütün bir ordunun teçhizatı bir kanunla, bir merkezden bir fabrikadan çıksa onu hazırlamak, nicelik itibarı ile bir tek askerin teçhizatını hazırlamak kadar kolaylaşır. Fakat eğer her askerin teçhizatı ayrı ayrı yerlerde yapılsa, oralardan alınsa, her biri için bütün ordunun teçhizatına lâzım olan fabrikaların bulunması gerekir.

Aynen bu iki misal gibi, şu muntazam sarayda, şu mükemmel şehirde, şu sürekli değişip yenilenen memlekette, şu muhteşem âlemde bütün bu şeylerin yaratılışı bir tek Zât'a verildiği vakit, o kadar kolay ve hafif olur ki, gördüğümüz sınırsız ucuzluğu, bolluğu ve cömertliği açıklar. Yoksa her şey o kadar pahalı, o kadar zahmetli olur ki, dünya verilse biri bile elde edilemez.

Onuncu Delil

Ey bir parça insafa gelmiş arkadaş! On beş gündür⁴⁴⁷ HAşİYE buradayız. Eğer şu âlemin düzenini bilmez, padişahını tanımazsak cezaya müstahak oluruz. Özrümüz kalmadı. Zira on beş gün (âdeta süre verilmiş gibi) bize ilişmiyorlar. Elbette başıboş değiliz. Bu derece nazik, sanatlı, ölçülü, latif, ibret verici eserlerin içinde hayvan gibi gezip onları bozamayız, bize bozdurmazlar. şu memleketin haşmetli sahibinin elbette cezası da dehşetlidir. O Zât'ın ne kadar kudretli, haşmetli olduğunu şuradan anlayınız ki, şu koca âlemi bir saray gibi düzenliyor, bir dolap gibi çeviriyor. şu büyük memleketi bir ev gibi, hiçbir şeyi noksan bırakmadan idare ediyor.

İşte bak, her vakit, bir kabı doldurup boşaltır gibi şu sarayı, memleketi, şehri kusursuz bir intizamla doldurup tam bir hikmetle boşaltıyor. Bir sofrayı koyup kaldırır gibi, koca memlekette baştanbaşa, çeşit çeşit sofralar⁴⁴⁸ HAşİYE görünmez bir el tarafından konulup kaldırılıyor, türlü yemekler sırayla getirilip yediriliyor. O Zât birini kaldırıp bir başkasını koyuyor, sen de görüyorsun. Aklın varsa anlarsın ki, o müthiş haşmet içinde sonsuz bir cömertlik ve lütuf vardır.

Hem bak, bütün bunlar o görünmez Zât'ın saltanatına, birliğine şahitlik ettiği gibi, kafilelerin arka arkaya gelip geçtiği, perdelerin art arda açılıp kapandığı bu hakiki inkılâplar, değişimler de o Zât'ın varlığının devamına, bekâsına şahitlik eder. Çünkü yokluğa giden şeylerle beraber sebepleri de kayboluyor. Halbuki arkalarından, onlara isnat ettiğimiz şeyler tekrar meydana geliyor. Demek ki, onlar bu varlıkların değil, yok olmaz bir Zât'ın eseridir. Nasıl ki bir ırmağın kabarcıkları kaybolur ve ardından gelen kabarcıkların gidenler gibi parlamasından anlaşılır ki, onları parlatan, daimî ve yüksek bir ışık sahibidir. Aynen öyle de, bu şeylerin süratle değişmesi, arkalarından gelenlerin kaybolup gidenlerle aynı rengi alması gösteriyor ki, bunlar bâki, daimî bir tek Zât'ın cilveleri, nakışları, aynaları ve sanatıdır.

On Birinci Delil

Ey arkadaş! Gel, şimdi sana geçen şu on delil kuvvetinde kesin bir delil daha göstereceğim. Bir gemiye bineceğiz, şu uzakta bir ada var, oraya gideceğiz.⁴⁴⁹ HAŞİYE Çünkü bu tılsımlı âlemin anahtarları oradadır. Herkes oraya bakıyor, oradan bir şeyler bekliyor, emir alıyor. İşte gidiyoruz. Şimdi o adaya çıktık. Bak, pek büyük bir kalabalık var, şu memleketin bütün büyükleri buraya toplanmış gibi mühim bir merasim görünüyor. İyi dikkat et! Bu büyük topluluğun bir reisi var. Gel, daha yakına gideceğiz. O reisi tanımalıyız. İşte bak! Onun ne kadar parlak binlerce⁴⁵⁰ HAŞİYE nişanı bulunuyor. Ne kadar kuvvetli sözler söylüyor, ne kadar tatlı sohbet ediyor. Şu on beş gün içinde, dediklerini ben bir parça öğrendim, sen de benden öğren. Bak, o zât, bu memleketin mucizeler sahibi sultanından bahsediyor. Kendisini bize o şanlı sultanın gönderdiğini söylüyor. Bak, öyle harikalar gösteriyor ki, o padişahın has bir memuru olduğuna şüphe bırakmıyor.

Dikkat et, bu zâtın söylediği sözleri yalnızca şu adadakiler değil, harikulâde bir şekilde bütün memleket dinliyor. Çünkü herkes uzaktan uzağa onun nutkunu işitmeye çalışıyor. Yalnız insanlar değil, belki hayvanlar,⁴⁵¹ hatta bak, dağlar⁴⁵² bile onun getirdiği emirleri dinliyor ki, yerinden kımıldıyor. Ağaçlar onun işaret ettiği yere gidiyor.⁴⁵³ O zât nerede istese su çıkarıyor.⁴⁵⁴ Hatta parmağını bir kevser çeşmesi gibi yaparak⁴⁵⁵ ondan âb-ı hayat içiriyor. Bak, şu sarayın yüksek kubbesindeki mühim lamba⁴⁵⁶ HAŞİYE onun işaretiyle ikiye bölünüyor.⁴⁵⁷ Demek, bu memleket her şeyiyle onun memuriyetini tanıyor. “Mucizeler sahibi, görünmez bir Zât’ın en has ve doğru tercümanı, saltanatının ilancısı, tılsımının kâşifi ve emirlerini tebliğ eden güvenilir bir elçisi” olduğunu biliyor gibi, onu itaatle dinliyor. İşte, etrafındaki akli başında herkes, bu zâtın söylediği her sözü, “Evet, evet, doğrudur!” diyerek tasdik ediyor. Hatta dağlar, ağaçlar ve bütün memleketleri ışıklandıran büyük lamba⁴⁵⁸ HAŞİYE o zâtın işaret ve emirlerine boyun eğerek, “Evet, evet, her dediğin doğrudur!” diyor.

İşte ey sersem arkadaş! Padişahın hususi hazinesine has bin nişan taşıyan şu nuranî, muhteşem ve pek ciddi zâtın bütün kuvvetiyle, memleketin bütün ileri gelenlerinin tasdikleri altında bildirdiği mucize sahibi bir Zât’a ait vasıflarda ve tebliğ ettiği emirlerde hiçbir şekilde yalan ve hile bulunabilir mi? Bunda hakikate zıt bir şey olması mümkünse, şu sarayın, lambaların ve

cemaatin de varlığını, hakikatini yalanlamak gerekir. Eğer gücün yetiyorsa buna karşı itiraz parmağını uzat! Parmağın bu delillerin kuvvetiyle nasıl kırılıp gözüne sokulacak, gör!

On İkinci Delil

Ey akıllı bir parça başına gelen kardeş! Gel, sana bütün bu on bir delil kuvvetinde bir delil daha göstereceğim. İşte, yukarıdan inen ve herkesin hayretinden veya hürmetinden kendisine tam dikkat kesildiği şu nuranî fermana⁴⁵⁹ HAŞİYE bak. O bin nişanlı zât, yanında durmuş, onun mânâsını herkese bildiriyor. İşte şu fermanın üslûbu öyle parlıyor ki, herkesin takdir eden bakışlarını çekiyor. Öyle ciddi ve mühim meselelerden bahsediyor ki, herkes ona kulak vermeye mecbur kalıyor. Çünkü o zât, bütün bu memleketi idare eden, bu sarayı yapan ve bu hayret verici eserleri ortaya koyan Sultan'ın icraatını, fiillerini, emirlerini ve vasıflarını birer birer anlatıyor. O fermanın tamamında büyük bir damga, her bir satırında, her bir cümlesinde taklit edilmez bir imza olduğu gibi, bak, ifade ettiği mânâların, hakikatlerin, emirlerin ve hikmetlerin üstünde de manevî bir mühür hükmünde o Zât'a has bir tarz görünüyor.

Sözün Özü: Şu yüce ferman, o yüce Zât'ı güneş gibi gösterir, kör olmayan görür.

İşte ey arkadaş! Aklın başına geldiyse bu kadar yeter... Eğer bir sözün varsa şimdi söyle. O inatçı adam cevap olarak demiş ki: “Ben senin bu delillerine karşı yalnız, ‘Elhamdülillah, inandım.’ derim. Hem de güneş gibi parlak ve gündüz gibi aydın bir şekilde inandım; şu memleketin kemâl sahibi tek bir Mâliki, şu âlemin celâl sahibi tek bir Hâkimi, şu sarayın cemâl sahibi tek bir Sanatkârı bulunduğunu kabul ettim. Allah senden razı olsun ki, beni inadımdan ve divaneliğimden kurtardın. Getirdiğin delillerin her biri tek başına bu hakikati göstermeye yeterdi. Fakat her bir delil O’nu bilme yolunda daha parlak, daha şirin, daha hoş, daha nuranî ve daha güzel tabakalar, tanıma perdeleri, muhabbet pencereleri açtığı için bekledim, dinledim...”

Cenâb-ı Hakk'ın birliğinin yüce hakikatine ve Allah'a iman esasına işaret eden temsilî hikâye tamamlandı. Rahman'ın yardımı, Kur'an'ın feyzi ve iman nuru sayesinde, temsilî hikâyedeki “On İki Delil”e karşılık hakiki tevhidin güneşinden “On İki Lem'a” ile bir “Mukaddime”yi göstereceğiz.

Takrizler⁴⁶⁰

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ⁴⁶¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ⁴⁶²
السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا⁴⁶³

Şu kâinat semâsının batmayan manevî güneşi Kur'an-ı Kerîm, şu büyük varlık kitabının tekvinî ayetlerini yani yaratılış kanunlarını okutmak, mahiyetini göstermek için şuâları hükmünde olan nurlarını neşrediyor. İnsanın aklını aydınlatarak ona sırat-ı müstakimi, dosdoğru istikamet yolunu gösteriyor. İnsanlık âleminde her fert, yaratılışındaki maksatları, fitratındaki arzuları ve istikametindeki gayesini o hidayet güneşinin nuru ile görür ve bilir. O hidayet nurunun tecellisine mazhar olanlar, kalb kabiliyeti ölçüsünde ona aynalık ederek yakınlık kazanır. Eşya ve hayatın mahiyeti o nur ile ortaya çıkar; ancak o nur ile görülür, anlaşılır ve bilinir. Ezeli Güneş'in manevî hidayet nurlarını temsil eden Kur'an-ı Kerîm, akıl ve kalb gözüyle hak ve hakikati görmeyi sağlar. Onun nurundan uzakta olanlar, karanlıkta kalır. Zira her şey nur ile görülür, anlaşılır ve bilinir.

İşte şu hakikatin manevî ve ebedî güneşi Kur'an-ı Kerîm'in nur tecellisine, asrımızda "Nur" ismiyle müsemma *Risale-i Nur*'un manevî şahsiyeti mazhar olmuştur. O Nur'lar ki, karanlıktan ayrılmak istemeyen yarasa tabiatlı, gaflet uykusuyla gündüzünü gece yapan, haram zevk ve eğlencelere düşkün, akli gözüne inmiş, karanlıkta kalarak gözü görmez olan ve yolunu şaşırانlar karşısında nurlarını projeksiyon gibi, iman hakikatlerine yönelterek büsbütün kör olmayanlara sırat-ı müstakimi gösteriyor. Nur topuzunu kâfirlerin ve inkârcıların başına vurup, "Ya aklını başından çıkar at, hayvan ol ya da aklını başına alarak insan ol!" diyor.

İlim bir nur olduğuna göre *Risale-i Nur*'un ilme en derin vukufunu gösterecek bir iki delile kısaca işaret edeceğiz:

Öncelikle: Şunu hatırlamalıyız ki, *Risale-i Nur* başka kitapları değil, yalnız Kur'an-ı Kerîm'i üstad olarak tanınması ve ona hizmet etmesi itibarı ile, makbuliyeti hakkında bizim bu konuda söz söylememize ihtiyaç bırakmıyor. Biz ancak ilim erbâbının gözünde *Risale-i Nur*'un değerini belirtmek için deriz ki:

Risale-i Nur şimdiye kadar hiçbir ilim adamının tam açık şekilde ispat edemediği en muğlâk meseleleri gayet kolayca, en basit avam tabakadan ta

en yüksek havas tabakaya kadar herkesin kabiliyeti ölçüsünde, anlayabileceği bir tarzda, şüphesiz, tam ikna edici bir surette izah ve ispat eder. Bu hususiyet hemen hemen hiçbir ilim adamının eserinde yoktur.

İkincisi: Bütün Nur eserleri, Kur'an-ı Kerîm'in bir kısım ayetlerinin tefsiri ve onun manevî parıltıları olduğunu her hususta gösterir.

Üçüncüsü: *Risale-i Nur*, insanların en derin ihtiyaçlarına kesin delillerle, ilmî mahiyette cevap verir. Mesela Allah'ın varlığını, ahireti ve diğer iman esaslarını; hal diliyle ve sözle bir zerrenin tercümanlığını yaparak ispat eder. En meşhur İslam filozoflarından İbni Sina, Farabî, İbni Rüşd bu meselelerde bütün mevcudatı delil olarak gösterdikleri halde *Risale-i Nur*, o hakikatleri aynen, bir zerre veya bir çekirdeğin diliyle ispat ediyor. Eğer *Risale-i Nur*'un ilmî kudretini şimdi onlara göstermek mümkün olsaydı, hemen diz çöküp *Risale-i Nur*'dan ders alacaklardı.

Dördüncüsü: *Risale-i Nur* insanın senelerce uğraşarak elde edemeyeceği bilgileri, komprime⁴⁶⁴ özler gibi, kısa bir zamanda kazandırır.

Beşincisi: *Risale-i Nur* ilmin esas gayesi olan Allah'ın rızasını kazanmaya sebeptir ve ilmi hiçbir şekilde dünya menfaatine âlet etmeyerek tam mânâsıyla insanlığa hizmet gibi en yüce vazifeyi temsil eder.

Altıncısı: *Risale-i Nur* kuvvetli, kutsî ve imanî bir tefekkür meyvesidir; bütün varlıkların hal diliyle ve sözle tercümanlığını yapar. Aynı zamanda iman hakikatlerini ilmelyakîn, aynelyakîn ve hakkalyakîn derecelerinde açığa çıkarır.

Yedincisi: *Risale-i Nur* esas bakımından bütün ilimleri içine alır. Âdeta ilim iplikleriyle dokunmuş ziynetli bir kumaş gibidir. Ve şimdiye kadar hiçbir ilim erbâbı tarafından söylenmemiş, her ilme vukufunu ortaya koyan bir vecizeler mecmuasıdır. Misal olarak birkaçını zikredip, bütünü hakkında bir fikir edinmek isteyenlere *Risale-i Nur* deryasına müracaatı tavsiye ederiz:

Sivrisineğin gözünü yaratan, güneşi dahi O yaratmıştır.

Bir kelebeğin midesini tanzim eden, güneş sistemini de O tanzim etmiştir.

Bir zerreyi var etmek için, bütün kâinatı var edecek sonsuz bir kudret lâzımdır. Zira şu büyük kâinat kitabının her bir harfinin, bilhassa canlı her harfinin, her bir cümlesine bakan birer yüzü ve birer gözü vardır.

Tabiat, misalî bir matbaadır; tab eden değil. Nakıştır; nakkaş değil. Tezgâhtır; kaynak değil. Nizamdır; nizamı koyan değil. Kanundur; kudret değil. Cenâb-ı Hakk'ın irade sıfatından gelen kanunlardır; haricî bir hakikat değil.

Sabit ve daimî fitrî kanunlar gibi ruh da emir âleminde,⁴⁶⁵ irade sıfatından gelmiş, kudret ona hislerle anlaşılabilir bir vücut giydirmiştir; su gibi akan bir latifeyi o cevhere inci kabuğu yapmıştır.

Ve bunlar gibi binlerce vecize var...

⁴⁶⁶الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي

Üniversite Nur talebelerinden

Mustafa Hilmi

Ankara Üniversitesi Nur Talebelerinin Bir Mektubu

Aziz, sıddık kardeşlerimiz!

Mektubunuzdan İslam güneşinin bir parıltısını sezer gibi olduk. Yüzlerce seneden beri insanlık aleyhine, İslamiyet'e zarar verip saldıran fikirler neşreden küfür ehlinin tahriplerini tamir için ortaya atılmış *Risale-i Nur*'un –sizlerin mektubunuzdan– gençlerin arasına yayıldığını sezdik. Ebedî hayat yolunun hakperest yolcuları hayalî, boş lafları terk edip *Risale-i Nur*'la küfür tohumlarını eriteceklerdir. Nur'un talebeleri, kalb ve iman ehlinin hakiki kardeşleridir. Siz kardeşlerimizin mektupları bizlere hız veriyor ve verecek. Kur'an'ın tefsiri olan *Risale-i Nur*, bize dalâlette kalmanın ve küfürle mücadele etmemenin bu zamanda büyük ahmaklık olduğunu bildiriyor. Komünistliğin, anarşistliğin, masonluğun kuvvet kazandığı bir devirde en mühim vazife, Nur'a hizmet etmek ve Allah'ın rızasını kazanmak için onu isteyene vermektir. Bu ilk ve en mühim, en kıymetli ve mübarek vazifemizden bizi döndürmek isteyen en ağır hücumlar dahi hızımızı artıracaktır.

Risale-i Nur bize öğretiyor ve ispat ediyor ki, bu dünya bir misafirhanedir. Ebedî hayatı isteyenler, misafirhanedeki vazifelerine dikkat gösterdikleri ölçüde memnun edilirler. Demek ki şimdi en esaslı vazifemiz, bataklıktan kurtulmak isteyen din ehlinin, karanlıktan usanmış, gıdasız kalmış kalblerin yardımına koşmak ve kendimizden başlayarak Nur'u ilan etmektir.

Bilhassa şurası çok mühimdir: En başta ve en önce *Risale-i Nur*'u dikkat ve tefekkürle devamlı okumak, o muazzam külliyattaki Kur'an ve iman hakikatleriyle kendimizi donatmak, bu esas ve şartlarla o harika külliyatı bir an önce tamamlamak... İşte bu büyük nimete erişen her genç ve herkes, bire yüz bin kuvvetinde kendine, vatanına ve milletine faydalı olur; vatan, millet, gençlik ve İslam âlemi çapında hizmet edebilecek bir vaziyete gelebilir. Bunun için, başta Hazreti Üstadımız Bediüzzaman'dan ve onun hakiki, ihlâslı talebeleri olmaya lâayık sizlerden dua istiyoruz ki, Nur risalelerini bir an evvel temin edelim, arayalım, bulalım... Dikkat, tefekkür ve ihlâsla okuyalım... Kur'an ve iman hizmetinde bu vaziyette koşalım! *Risale-i Nur*'un bu asırdaki makbuliyetine işaret eden deliller fazlasıyla mevcut olduğuna göre, insaf sahibi her mümin kardeşimiz onun tabî bir yardımcısıdır.

Hem madem *Risale-i Nur* bu asra has hususiyetler taşıyor. Hem madem binlerce âlimin takdirleriyle karşılanıyor. Hem madem Kur'an'ı ilan vazifesini yapan kahraman Üstad, eşine rastlanmayacak bir mükemmellikle, dürüst adımlarla, hakiki prensiplerle bütün hayatını iman ve İslamiyet'e vakfetmiş, dünyevî hiçbir menfaat aramadan sırf Allah rızası uğruna çalışmıştır. Hem madem bütün kuvvetiyle Nur talebeleri de iman ve İslamiyet'e Ehl-i Sünnet dairesinde hizmet için hayatlarını dahi çekinmeden veriyorlar ve basit menfaat peşinde değildirler. Ve madem yüz binlerce Nur talebesi bütün baskı ve tehditlere rağmen bu hakikati fiilen ispat etmiştir. Hem her talebe, bugün dolaşımda olan bâtil felsefenin esaslarına hakiki, mantığa dayanan cevaplar vermek üzere yetişmiş ve yetişiyor. Hem madem her ihtiyacımıza Kur'an cevap veriyor, onda gereken her hakikat açıkça vardır. Ve madem Kur'an, en güzel şekilde ders veren Allah'ın hediyesi, bir nuru ve rahmetidir. Öyleyse bu rahmet hazinesini ve hakikat kaynağını ders veren, hakiki surette gençliğin ve avamın anlayabileceği bir şekilde bildiren *Risale-i Nur*'u dikkat ve tefekkürle, devamlı, müsait vakitlerimizi boşa geçirmeden okumak ve yazmak en büyük bir ibadet ve zevk kaynağıdır. Bugünün, geleceğin ve biz gençlerin çok lezzet ve şevkle alacağı gayet faydalı bir ilaç ve panzehirdir, manevî bir kurtarıcıdır. Bu kesin hakikatler meydandayken ona bütün kuvvetimizle sarılmamak, *Risale-i Nur*'u baştan aşağı incelememek, onunla ilgilenmemek ancak gafletin eseri olabilir.

Hem kim hakikat peşinde koşuyorsa *Risale-i Nur*'dan ders alması lâzımdır ve Nur yolunda giden her münevver hakiki saadete kavuşacak, yeryüzünün mahiyetini anlayacaktır. Biz Ankara Nur talebeleri de bunda ittifak ediyoruz. Ebedî hayat hazinesini gösteren Kur'an-ı Hakîm'in nuru olan *Risale-i Nur*, elbette bir gün dünyayı çınlatan nurlu sesini yükseltecektir!

Madem İslam âlimleri –hadis-i şerife göre– dünya rahatı, saadeti ve heveslerinin peşinde koşmadıkça peygamberlerin en emin varisleridir.⁴⁶⁷ Biz de *Risale-i Nur*'u onun tam varisi biliyoruz. *Risale-i Nur*'un şahs-ı manevîsi, hakiki varis olmanın esasını yaşamış ve yaşıyor. Onun karşısına çıkan körler, sağırlar ve hissiz gafiller küçüleceklerdir. Böyle muazzam bir olgunluğa sahip bulunan *Risale-i Nur* elbette bütün filozofları, dünya ilim ve hak erbâbını çağırarak ve her akl-ı selim sahibini, kalb-i kerîm olan mübarek insanları talebesi yapacak; bu da inşallah uzak zamanda değil, yakında gerçekleşecektir.

Dünya, çoğu felsefecinin ve âlimin dediği gibi, yepyeni bir oluşun eşiğindedir. Dünya nurunu arıyor! Hakikat şairi Mehmet Âkif'in,

O nuru gönder, İlahî, asırlar oldu yeter

Bunaldı milletin âfâkı, bir sabah ister

diye işte bu nura işaret ettiği, bugün bizce bir hakikattir.

Ankara Üniversitesi Nur talebeleri

Çok aziz, çok mübarek, çok şefkatli, çok sevgili Üstadımız Hazretleri!

Risale-i Nur'u himmet ve dualarınızla, dikkat ve tefekkürle okudukça, bu muazzam külliyyatın kâinatın tılsımının muammasını keşfeden ve çözen bir keşşaf olduğunu, bugünün ve geleceğin büyük bir mürşidi, rehberi olduğunu yine dua ve himmetinizle idrak ediyoruz.

Evet, Üstadımız Hazretleri! *Risale-i Nur*'u okuyan her idrak sahibi anlıyor ki, *Risale-i Nur* gerek bu, gerekse önümüzdeki asırda insanlığı fikir karanlıklarından kurtarıp nurlandıracak ve irşad edecektir!

Risale-i Nur yalnız bu vatan ve milletin değil, İslam âleminin ve bütün insanlığın ihtiyacına cevap verecek bir külliyyat olarak telif edilmiştir. Bugün, tarihte hiç görülmemiş feci bir halde ve felâket içerisinde çırpınan insanlığın, *Risale-i Nur*'a sarılmaktan ve ne pahasına olursa olsun, onun nuranî ve parlak eczalarını elde edip dikkat ve tefekkürle okumaktan başka bir kurtuluş çaresi yoktur. *Risale-i Nur*'u okuyan herkes bu hakikati idrak etmiş ve etmektedir.

Eğer gücümüz yetse, bu hakikati kâinata nâzır bir yere çıkıp bütün âleme ilan edeceğiz. Fakat mademki buna muvaffak olamıyoruz ve mademki *Risale-i Nur*'un cihan çapında kıymetini Üstadımızın himmetiyle bu derece idrak etmişiz; şu halde nur ve feyiz hazinesi, irfan ve kemâl kaynağı olan *Risale-i Nur*'u bir dakikamızı bile boş geçirmeden, devamlı, her gün ve her saat okuyacağız ve bu uğurda geceli gündüzlü çalışacağız inşallah. Fakat her an, bütün işlerimizde olduğu gibi, bunda da büyük Üstadımızın dua ve himmetiyle muvaffak olabileceğiz.

Hem şu hakikat çok açıktır ki, bir kimse çok büyük âlim dahi olsa *Risale-i Nur*'un ve müellifinin talebesidir, *Risale-i Nur*'u okumak zaruret ve ihtiyacındadır. Eğer gaflete düşerse, kendisini aldatan enaniyetine boyun eğip *Risale-i Nur* külliyyatını okumazsa, büyük bir mahrumiyet içinde kalır.

Fakat biz, idrak ettiğimiz bu muazzam hakikat karşısında insanlığın kurtarıcısı ve milyarlarca insanın üstünde bulunan Rabbanî bir memura nasıl minnettar ve borçlu olduğumuzu tarif edemiyoruz! Yine dua ve himmetinizle idrak ettik ki, Kur'an-ı Kerîm'in manevî bir mucizesi olan harika *Risale-i Nur* külliyyatının bir satırından ettiğimiz istifadenin, bir miktarının karşılığını dahi ödemeye gücümüz yetmez! Bunun için, ancak Cenâb-ı Hakk'a şöyle yalvarmaya karar verdik:

“Ya Rab! Bizi ebedî ve tek başına hapisten kurtarıp bâkî ve ebedî bir âlemin saadetine eriştirecek bir hakikatler hazinesinin anahtarını, bize *Risale-i Nur* gibi benzersiz bir eseriyle bahşeden sevgili ve şefkatli Üstadımızı zalimlerin ve düşmanların kötü niyetlerinden, tuzaklarından muhafaza eyle! Kur’an ve iman hizmetinde daima muvaffak eyle! Ona sağlık, afiyet ve uzun ömürler ihsan eyle!”

Evet, Üstadımız Hazretleri! *Risale-i Nur*’u dikkat ve tefekkürle okumak büyük nimetine erişen biz bir kısım üniversite gençliği, bir hüsn-ü zan veya tahminle değil; hakikatini araştırıp inceleyerek sarsılmaz ve sarsılmayacak, ilmelyakîn bir iman kuvvetiyle inanıyoruz ki, yeryüzünün bu asra kadar görmediği bir vahşet ve dehşetin sebebi olan dinsizlik ve imansızlığı Bediüzzaman ortadan kaldırmaya Hakk’ın inayeti ile muvaffak olacaktır!

Bu kanaatimiz, safdilce veya tahminle değil; ilme ve delile dayanan bir tahkik iledir. O yüzden, ona karşı olan dahi bu hakikati kalben tasdik edecektir.

Dua ve şefkat buyurun, Kur’an ve iman hizmetinde fedai olalım! *Risale-i Nur*’u bir dakikamızı bile kaybetmeden okuyalım, yazalım, tam ihlâsa erişelim!

Üniversite Nur talebeleri adına
Abdülmuhsin

205 Birinci İman Delili.

206 Müşahede: Görmek, şahit olmak, seyrederek anlamak.

207 “Yedi kat gök, dünya ve onların içindeki her şey Allah’ı takdis ve tenzih eder. Hiçbir şey yoktur ki O’nu hamd ile beraber tenzih ediyor olmasın. Ne var ki siz onların bu tenzih ve takdislerini anlayamazsınız. Bunca izzet ve azametiyle beraber kullarının gaflet ve günahları karşısında O, halimdir (çok müsamahalıdır), gafûrdur (çok affedicidir).” (İsrâ sûresi, 17/44)

208 Mütalaa etmek: Okumak, değerlendiren incelemek.

209 Zorunlu, vacip, varlığı kendinden olma.

210 Allah’tan başka ilah yoktur. O Vâcibü’l-Vücûd ki enginliği ve mükemmelliği apaçık görünen teshir (itaat ettirme), tedbir (idare etme), tedvir (çekip çevirme), tanzim (düzene koyma), tanzif (temizleme) ve tavzif (vazifelendirme) hakikatlerinin her şeyi kuşatmasının muazzam şahitliğiyle, gökler içindeki her şeyle beraber O’nun varlığının vahdet (birlik) içindeki vücûbuna delildir.

211 “Rüzgârları değiştirip durmasında, gökle yer arasında emre hazır bulutların duruşunda...” (Bakara sûresi, 2/164)

212 “O’dur ki, insanlar artık ümitlerini kestikten sonra yağmur indirir, rahmetini her tarafa yayar.” (Şûrâ sûresi, 42/28)

213 “Gök gürlemesi hamd ile O’nu takdis ve tenzih eder.” (Ra’d sûresi, 13/13)

214 “Bu bulutların şimşeginin parıltısı nerdeyse gözleri alıverecek!” (Nûr sûresi, 24/43)

215 Allah’a iman ettim.

216 Allah’tan başka ilah yoktur. O Vâcibü’l-Vücûd ki, enginliği ve mükemmelliği açıkça görünen teshir (emrine itaat ettirme), tasrif (tasarrufta bulunma), tenzil (indirme) ve tedbir (idare etme) hakikatlerinin muazzam kuşatıcılığının şahitliğiyle hava, içindeki her şeyle beraber O’nun varlığının vücûbuna delildir.

217 İHTAR Birinci Makam’da geçen otuz üç tevhid mertebesini bir parça izah etmek isterdim. Fakat şimdiki halimin müsaade etmemesi sebebiyle yalnız gayet kısaca, delilleri ve mealıyla, tercümesiyle yetinmeye mecbur kaldım. Risale-i Nur’un otuz, belki yüz risalesinde bu otuz üç mertebe delilleriyle, ayrı ayrı tarzda (her bir risalede bir kısım mertebeler) anlatıldığından etraflıca beyanı onlara havale edilmiştir.

218 Bâb: Kapı; bölüm, parça.

219 “İşte bak Allah’ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kâdirdir.” (Rûm sûresi, 30/50)

220 “Allah, o hak Mabud’dur ki, kendisinden başka ilah yoktur.” (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

221 Allah’tan başka ilah yoktur. O Vâcibü’l-Vücûd ki icraatının umumiliği, enginliği ve mükemmelliği açıkça görünen, bütün canlıların beslenmesi için tohumların emre itaati, çekip çevrilmesi, terbiyesi, açılması, yayılması, muhafaza ve idaresi; rahmaniyet ve rahîmiyet hakikatlerinin muazzam kuşatıcılığının şahitliğiyle, yeryüzünün içindeki ve üzerindeki her şeyle O’nun varlığının vahdet (birlik) içindeki vücûbuna delildir.

222 Daha yok mu?

223 Bkz. Buhârî, bed’ü’l-halk 6, menâkıbü’l-ensâr 42, eşribe 12; Müslim, îmân 264, cennet 26; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/260, 289, 440, 3/164, 4/208, 209.

224 “Allah, o hak Mabud’dur ki, kendisinden başka ilah yoktur.” (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

225 Allah’tan başka ilah yoktur. O Vâcibü’l-Vücûd ki genişliği ve intizamı açıkça görünen; emrine itaat ettirme, muhafaza, depolama ve idare hakikatlerinin muazzam kuşatıcılığının şahitliğiyle, denizler ve nehirler, içlerindeki her şeyle beraber O’nun varlığının vahdet (birlik) içindeki vücûbuna delildir.

226 “Dağları da yeryüzünü tutan birer destek (yapmadık mı)?” (Nebe sûresi, 78/7)

227 “Ve oraya sağlam dağlar çaktık.” (Hicr sûresi, 15/19; Kaf sûresi, 50/7)

228 “Ve dağları da sabit, sağlam bir şekilde oturttu.” (Nâziât sûresi, 79/32)

229 “Allah, o hak Mabud’dur ki, kendisinden başka ilah yoktur.” (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

230 Allah’a iman ettim.

231 Allah’tan başka ilah yoktur. O Vâcibü’l-Vücûd ki, rabbanî tedbir maddelerinin açıkça geniş, umumi, muntazam ve mükemmel depolanması, idare ve muhafazası ile tohumların yayılması hakikatlerinin muazzam kuşatıcılığının şahitliğiyle, bütün dağlar, ovalar ve çöller, içlerindeki ve üzerlerindeki her şeyle beraber O’nun varlığının vücûbuna delildir.

232 Tevhid cümlesi olan “Lâ ilahe illallah” sözünü tekrarlamak.

233 “Allah’tan başka ilah yoktur.” (Sâffât sûresi, 37/35; Muhammed sûresi, 47/19)

234 Rekaketsiz; pelték veya kekeme olmayan, düzgün söyleyiş.

235 “Allah, o hak Mabud’dur ki, kendisinden başka ilah yoktur.” (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

236 İmtinan: Minnet borcu hâsıl edecek kadar iyilik.

237 İman nimetini bahşeden Allah’a hamdolsun.

238 Allah’tan başka ilah yoktur. O Vâcibü’l-Vücûd ki ölçülü, güzel ve açık konuşan yapraklarının, süslü ve cezaletli çiçeklerinin, intizamlı ve belâgatli meyvelerinin kelimeleriyle konuşan, tesbih eden bütün ağaç ve bitki türlerinin ittifakı; birbirinin misli ve benzeri olan sınırlı çekirdek ve tohumcuklardan süslü, birbirinden farklı ve çeşitli, sınırsız suretlerin birden açılması hakikatine kesin delildir. Bununla beraber, kastî ve rahmetli nimet verme, ikram ve ihsan; iradeli ve hikmetli bir şekilde birbirinden ayırt etme, ziynetlendirme ve tasvir hakikatlerinin muazzam kuşatıcılığının şahitliğiyle, icmâ ile O’nun varlığının vahdet (birlik) içindeki vücûbuna delildir.

239 “Allah, o hak Mabud’dur ki, kendisinden başka ilah yoktur.” (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

240 Cenâb-ı Hakk’ın hayat, ilim, irade, sem’ (işitme), basar (görme), kudret ve kelâm sıfatları.

241 Allah’tan başka ilah yoktur. O Vâcibü’l-Vücûd ki ölçülü, muntazam ve fasih (açık ve düzgün) duygularının, duyularının, hissiyat ve latifelerinin kelimeleriyle ve mükemmel, belâgatli donanım, cevher ve uzuvlarının kelimeleriyle hamd ve şehadet eden bütün hayvan ve kuş türlerinin ittifakı; birbirinin tıpkısı ve benzeri, sınırlı sayıda yumurta ve damlalardan muntazam, muhtelif, çeşit çeşit ve sınırsız suretlerin açılması hakikatinin kesin delilidir. Bununla beraber, irade ile var etme, sanatlı ve benzersiz bir şekilde yaratma hakikatinin, kasten birbirinden ayırma ve ziynetlendirme hakikatinin ve hikmetli takdir ve tasvir hakikatinin muazzam kuşatıcılığının şahitliğiyle, O’nun varlığının vahdet (birlik) içindeki vücûbuna delildir.

242 Bkz. En’âm sûresi, 6/86-87; A’râf sûresi, 7/144; Nahl sûresi, 16/121 ...

243 İcmâ: Bir meselede birleşme, ittifak etme.

244 “Allah, o hak Mabud’dur ki, kendisinden başka ilah yoktur.” (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

245 Allah’tan başka ilah yoktur. O Allah ki, bütün peygamberlerin, tasdik edici ve tasdike mazhar açık mucizelerinin kuvvetiyle ittifakları, O’nun varlığının vahdet içindeki vücûbuna delildir.

246 İlmelyakîn: Kesin bilgiye dayanarak, ilim yoluyla, şüpheye yer bırakmayacak şekilde bilmek.

247 Asfiya: Safiyet, takva ve kemâl sahibi, peygamber varisi zâtlar.

248 Burhan: Delil

249 Allah’tan başka ilah yoktur. O Allah ki, bütün asfiyanın, muhakkak olan, üzerinde birleştikleri ve parlak delillerinin kuvvetiyle ittifakları, O’nun varlığının vahdet (birlik) içindeki vücûbuna delildir.

250 Aynelyakîn: Gözüyle görmüş derecede kesin bir şekilde bilmek.

251 “Allah, o hak Mabud’dur ki, kendisinden başka ilah yoktur.” (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

252 Allah’tan başka ilah yoktur. O Vâcibü’l-Vücûd ki, bütün evliyanın muhakkak, tasdik edilmiş ve

açık keşif ve kerametlerinin icmâtı, O'nun varlığının vahdet (birlik) içindeki vücûbuna delildir.

253 Bkz. Sâffât sûresi, 37/164-166; Nahl sûresi, 16/49-50; Tirmizî, *zühd* 9; İbni Mâce, *zühd* 19; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/173.

254 Bkz. Buhârî, *îmân* 37, *menâkıb* 25; Müslim, *îmân* 1, 10, *fezâilü's-sahâbe* 100.

255 Hazreti İbrahim (aleyhisselam),*1 Hazreti Lût (aleyhisselam),*2 sahabeden İrbâd İbni Sâriye,*3 İmrân İbni Husayn*4 ve Hazreti Selman*5 melek görenler arasındadır. Ayrıca Cenâb-ı Hak (celle celâluh) İsrailoğullarından üç kişiye, onları imtihan etmek üzere melek göndermiştir: Buhârî, *enbiyâ* 51; Müslim, *zühd* 10.

*1 Bkz. Hûd sûresi, 11/70; Ankebût sûresi, 29/31; Zâriyât sûresi, 51/28.

*2 Bkz. Hûd sûresi, 11/77; Ankebût sûresi, 29/33.

*3 Bkz. et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr* 18/245.

*4 Bkz. el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/536; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/19; et-Tahâvî, *Şerhu meâni'l-âsâr* 4/324.

*5 Bkz. Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 1/204; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve* 1/551.

256 Allah'tan başka ilah yoktur. O Allah ki, surete bürünüp insanların gözüne görünen ve beşerin havas tabakasıyla konuşan meleklerin ittifakı, birbiriyle uyumlu ve tevafuk eden haberleriyle O'nun vahdet (birlik) içindeki varlığının vücûbuna delildir.

257 Allah'a iman ettim.

258 Allah'tan başka ilah yoktur. O Vâcibü'l-Vücûd ki, kabiliyet ve mezheplerinin farklılığıyla beraber bütün nurlanmış ve istikamet üzere olan akıl sahiplerinin birbiriyle örtüşen kanaatleri ve şüphesiz imanları, O'nun varlığının vahdet (birlik) içindeki vücûbuna delildir. Aynı şekilde, birbirinden farklı meslek ve meşreplerine rağmen bütün selim ve nuranî kalb sahiplerinin birbirine tevafuk eden keşifleri ve müşahedeleri de O'nun varlığının vahdet içindeki vücûbunu gösterir.

259 Cenâb-ı Hakk'ın konuşması, kulların anlayış seviyelerine göredir.

260 “De ki: Rabbimin sözlerini yazmak için en büyük okyanus mürekkep olsaydı (hatta onun bir mislini de takviye gönderseydik) bu deniz tükenir, Rabbimin sözleri yine de bitmezdi.” (Kehf sûresi, 18/109)

261 Şua: Bir ışık kaynağından uzanan ışık telleri.

262 Allah'tan başka ilah yoktur. O Vâcibü'l-Vücûd ve Vahid-i Ehad ki, ilahî tenezzülü, sübhanî konuşması, rabbanî taarrüfâtı (bilme/bilinme), kullarının münâcâtına rahmanî mukabelesi ve mahlûkatına varlığını hissettiren samedânî işaretleri içeren bütün hak vahiyler hep beraber O'nun varlığının vahdet (birlik) içindeki vücûbuna delildir. Aynı şekilde ilahî teveddüdü (kendini sevdirmesi), mahlûkatının dualarına rahmanî bir şekilde cevap vermesi, kullarının medet istemesine rabbanî yardımları ve sanatlı mahlûklarına varlığını bildiren sübhanî ihsasatı (sezdirmeleri) içine alan sadık ilhamların ittifakı, O'nun varlığının vahdet içindeki vücûbunu gösterir.

263 Mesela Mukavkıs,*1 Huyey İbni Ahtab,*2 Ebûcehil*3 ve Abdullah İbni Sûriyâ*4 gibi kimseler.

*1 Bkz. el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî* 3/964-967; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve* s. 85-89; İbni Hacer, *el-İsâbe* 6/377.

*2 Bkz. İbni Hişâm, *Sîratü'n-Nebeviyye* 3/52; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-Nübüvve* s. 77-78; İbni Kesîr, *Bidâye* 3/212.

*3 Bkz. İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/255.

*4 Bkz. İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 1/164; İbnü'l-Cevzî, Sıfatü's-Safve 1/88.

264 Bkz. Ahzâb sûresi, 33/21; Kalem sûresi, 68/4; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 2/381; Muvatta, hüsnü'l-huluk 8.

265 "... Ay bölündü." (Kamer sûresi, 54/1).

266 "(Ey Resûlüm) Attığın vakit sen atmadın, lâkin Allah attı." (Enfâl sûresi, 8/17).

267 Buhârî, menâkıb 27, menâkıbü'l-ensâr 36, tefsîru sûre (54) 1; Müslim, münâfikîn 43-48.

268 Bu hadise hem Bedir'de* hem de Huneyn'de** vuku bulmuştur.

* Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 1/303, 368; İbni Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ 2/155; İbni Hibbân, es-Sahîh 14/430.

** Bkz. Müslim, cihâd 81; Dârimî, siyer 16; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/399.

269 Bkz. Buhârî, vudû 32, menâkıb 25; Müslim, fezâil 5-7.

270 İcma: Âlimlerin bir meselede birleşmesi, ittifak etmesi.

271 Bkz. es-Sübkî, *Tabakâtü's-Şâfiyyeti'l-Kübrâ* 6/61; Aliyyülkârî, *el-Masnû* s. 149; es-Sindî, *el-Hâşiye* 8/96.

272 Allah'tan başka ilah yoktur. O, öyle varlığı kendinden ve kesin olan, tek ve benzersiz bir Zât'tır ki; âlemin övünç kaynağı ve insanlığın iftihar tablosu (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kur'an'ın hâkimiyetinin büyüklüğü, dininin muhteşem genişliği, mükemmel sıfatlarının çokluğu ve hatta düşmanlarının tasdik ettikleri ahlâkının yüceliği ile O'nun kendinden ve kesin olan varlığına ve birliğine delâlet eder. Ve keza o zât; birçok şahit tarafından tasdik edilen ve kendisini de tasdik ettiren, yüzlerce, apaçık mucizelerinin kuvveti ve dininin kesin ve parlak binlerce hakikatının kuvveti ve nurlu âlinin ortak beyanları ve keskin basiret sahibi ashabının ittifakı ve ümmetinin, birçok delille her meseleyi aydınlatan basiretli büyük âlimlerin hemfikir olması ile Allah'ın varlığının vücûbuna ve birliğine şahadet ve onu ispat eder.

273 Hak ile bâtıl, iyi ile kötüyü birbirinden ayıran Kur'an-ı Kerîm.

274 "Artık sana emrolunanı, başları çatlatırcasına anlat onlara!" (Hicr sûresi, 15/94)

275 es-Suyûtî, el-itkân 2/149; el-Âlûsî, Rûhu'l-Meânî 14/86.

276 Bkz. el-Bâkılânî, İ'câzü'l-Kur'an 1/250, 254; el-Kurtubî, Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an 1/76; İbni Kesîr, Tefsîru'l-Kur'an 1/63.

277 Bkz. Bakara sûresi, 2/23-24; Yûnus sûresi, 10/38-39.

278 "Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ı tenzih ve tesbih eder." (Hadîd sûresi, 57/1)

279 Usûlü'd-din: Kelâm ilmi.

280 Kâb-ı Kavseyn: Yayın iki ucu arasındaki mesafe. Peygamber Efendimizin Mirac'da Allah'a yaklaştığı merteye.

281 Kur'an okurken her bir harfine on sevap verileceğine dair Bkz. Tirmizî, fezâilü'l-Kur'an 16; Dârimî, fezâilü'l-Kur'an 1; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/118.

282 Gece namazında on ayet okuyana yüz sevap*1, günde yüz defa İhlâs sûresini okuyana bin beş yüz sevap*2, Kadir gecesinde ise otuz bin sevap*3 verilmesi gibi...

*1 İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 7/202; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-evliyâ 4/6.

*2 Ebû Ya‘lâ, el-Müsned 6/103.

*3 Kadir sûresi, 97/3.

283 Allah’tan başka ilah yoktur. O Vâcibü’l-Vücûd ve Vahid-i Ehad ki melek, insan ve cin türlerinin makbulü olan, çok kıymet verilen, her dakikada bütün ayetleri yüz milyonların dilinde tam bir hürmetle okunan, kutsî saltanatı yeryüzünün ve âlemlerin her tarafında ve zamanın, asırların yüzünde devam eden, nuranî manevî hâkimiyeti yeryüzünün yarısında ve insanlığın beşte birinde on dört asırdır kusursuz bir ihtişamla geçerli olan Kur’an-ı Mucizü’l Beyan, O’nun varlığının vahdet (birlik) içindeki vücûbuna delildir. Aynı şekilde Kur’an, müşahede ile, açıkça kutsî ve semavî sûrelerinin icmâi, nuranî ve ilahî ayetlerinin ittifakı, esrar ve nurlarının tevafuku ve hakikatlerinin, meyvelerinin ve eserlerinin mutabakatıyla O’nun varlığının vahdet içindeki vücûbuna şahadet ve O’nu ispat eder.

284 Fasl, bölüm, parça.

285 Sınıflandıran, tasnif eden.

286 Sonradan ortaya çıkma, yokken vücuda gelme.

287 Zorunlu, varlığı kendinden olma.

288 “Hesap defterleri açıldığı zaman...” (Tekvir sûresi, 81/10)

289 Allah’tan başka ilah yoktur. Eşi benzeri bulunması imkânsız, kendisinden başka her şey mümkün ve Vahid-i Ehad olan o Vâcibü’l-Vücûd ki cisme bürünmüş büyük bir kitap, muazzam ve cismanî bir Kur’an, tanzim olunmuş ve ziynetlenmiş bir saray ve muntazam, muhteşem bir memleket hükmündeki bu kâinat; sûrelerinin, ayetlerinin, kelimelerinin, harflerinin, bâblarının, fasıllarının, sayfalarının ve satırlarının icmâıyla.. esaslarının, türlerinin, eczasının, kısımlarının, sakinlerinin, içine girip çıkanların, içerdiği her şeyin ittifakıyla.. bütün kelâm âlimlerinin icmâına dayanan hudûs (sonradan olma), değişme ve imkân hakikatının muazzam kuşatıcılığının şahitliğiyle.. suretlerin ve içindekilerin hikmet ve intizamla değiştirilmesi, harf ve kelimelerinin nizam ve mizanla yenilenmesi hakikatının şahitliğiyle.. ve mevcudatında görülen ve açıkça görünen teâvün (yardımlaşma), tecavüp (birbirine cevap verme), tesanüt (dayanışma), tedahül (iç içe olma), denge ve muhafaza hakikatlerinin muazzam kuşatıcılığının şahitliğiyle, O’nun varlığının vahdet (birlik) içindeki vücûbuna delildir.

290 “Yalnız Sana (ibadet eder, yalnız senden medet umarız).” (Fâtiha sûresi, 1/5)

291 Hakkalyakîn: Marifet mertebesinin en yükseği. Hakikati bizzat yaşayarak görme hali.

292 Yapıların kaba ağaç işlerini yapan kimse. Mevsuf: Vasıflandırılan, sıfatın sahibi.

293 Müsemma: İsimlendirilen, ismin sahibi.

294 Mevsuf: Vasıflandırılan, sıfatın sahibi.

295 Her türlü kusur ve noksandan yüce, mukaddes Zât, Cenâb-ı Allah.

296 Cenâb-ı Hakk’ın, benzeri diğer varlıklarda bulunan ancak mükemmel ve sonsuz haliyle Zât’ında bulunan sıfatları.

297 “De ki: Rabbimin sözlerini yazmak için en büyük okyanus mürekkep olsaydı (hatta onun bir mislini de takviye gönderseydik) bu deniz tükenir, Rabbimin sözleri yine de bitmezdi.” (Kehf sûresi, 18/109)

298 “Allah’tan başka ilah bulunmadığına şahit bizzat Allah’tır. Bütün melekler, hak ve adaletten ayrılmayan ilim adamları da bu gerçeğe, Aziz ve Hakîm (mutlak galip, tam hüküm ve hikmet sahibi) Allah’tan başka ilah olmadığına şahittirler.” (Âl-i İmran sûresi, 3/18)

299 Allah’tan başka ilah yoktur. O öyle bir Vâcibü’l-Vücûd ve Vahid-i Ehad’dır ki, bütün güzel

isimler, bütün yüce sıfatlar, en yüce vasıflar O'na aittir. İrade ve kudretle var etme, yaratma, sanatlı ve benzersiz bir şekilde vücuda getirme fiillerini; irade ve hikmetle takdir, tasvir, idare etme ve çekip çevirme fiillerini; kast ve rahmetle, kusursuz bir intizam ve denge ile tasrif, tanzim, muhafaza, idare ve besleme fiillerini içeren kuşatıcı faaliyetin devamı içinde görünen rubûbiyet tezahürünün ve onun içinde ulûhiyetin gözükmesi hakikatinin muazzam şahitliğiyle; “Allah’tan başka ilah bulunmadığına şahit bizzat Allah’tır. Bütün melekler, hak ve adaletten ayrılmayan ilim adamları da bu gerçeğe, Aziz ve Hakîm (mutlak galip, tam hüküm ve hikmet sahibi) Allah’tan başka ilah olmadığına şahittirler.”* mealindeki ayet-i kerimenin sırlarındaki hakikatin muazzam kuşatıcılığının şahitliğiyle; bütün kutsî ve kuşatıcı sıfatlarının ve kâinatta tecelli eden bütün güzel isimlerinin icmaı ve kâinatta tasarruf eden bütün icraat ve fiillerinin ittifakı, O’nun varlığının vahdet (birlik) içindeki vücûbuna delildir.

* Âl-i İmran sûresi, 3/18.

300 Mevkıf: Durak.

301 “Eğer gökte ve yerde, Allah’tan başka ilahlar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu.” (Enbiya sûresi, 21/22)

302 “Allah’tan başka ilah yoktur. O birdir. Ortağı yoktur. Mülk tamamen O’nundur. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet O’na mahsustur ve O’na lâyıktır. Hayatı veren de, alan da O’dur. O, ezeli ve ebedî hayat sahibidir. Bütün iyilikler O’na aittir; O, yapılan her hayrı kaydeder ve karşılığını verir. O’nun her şeye gücü yeter ve hiçbir şey O’na ağır gelmez. Dönüş yalnız O’nadır.” (Bkz. Tirmizî, deavât 36; Nesâî, menâsik 163; İbni Mâce, ticârât 40, menâsik 84).

303 Ortağı yoktur.

304 HAŞİYE Evet, zerrelerden gezegenlere kadar hareket eden her şey, Cenâb-ı Hakk’ın kendilerindeki samediyetinin ve birliğinin mührünü gösterdikleri gibi, hareketleriyle de gezdikleri her yeri O’nun birliği namına zapt ederler. Oranın, kendi mâliklerinin mülküne dâhil olduğunu ilan ederler. Hareket etmeyen varlıklar ise bitkilerden sabit yıldızlara kadar birer vahdaniyet mührü hükmündedir ki, bulundukları mekânın Yüce Yaraticılarının bir mektubu olduğunu gösterirler. Demek ki, her bir bitki, her bir meyve birer vahdaniyet ve vahdet mührüdür; mekânlarının ve vatanlarının, vahdet namına Yaraticılarının bir mektubu olduğunu gösterirler. Kısacası: Her bir şey, hareketiyle bütün eşyayı Cenâb-ı Hakk’ın birliği namına zapt eder. Demek ki, bütün yıldızları elinde tutamayan, bir tek zerreye rab olamaz.

305 HAŞİYE Her şeyi hikmetle ve sanatla var eden Sâni-i Hakîm, insan bedenini gayet muntazam bir şehir gibi yaratmıştır. Damarların bir kısmı telgraf ve telefon telleri vazifesi görür. Bir kısmı da çeşmelerin boruları hükmünde, âb-ı hayat olan kanın dolaşımını sağlar. Kanın içinde de iki kısım kürecik yaratılmıştır. Bir kısmına alyuvarlar denir ki, beden hücrelerine erzak dağıtır, ilahî bir kanunla onlara besin yetiştirir (tüccarlar ve erzak memurları gibi). Diğer kısmına ise akyuvarlar denir ki, ötekilere nispeten daha azdırlar. Vazifeleri, hastalık gibi düşmanlara karşı vücudu asker gibi savunmaktır. Ne vakit müdafaaya girseler mevlevî gibi iki dönüş hareketiyle süratli, acayip bir vaziyet alırlar.

Bizzat kanın ise iki umumi vazifesi var. Biri, beden hücrelerindeki tahribatı tamir etmek; diğeri, hücrelerin enkazını toplayıp bedeni temizlemektir. Atar ve toplardamarlar adında iki kısım damardan biri temiz kanı getirir, dağıtır; temiz kanın mecrasıdır. Diğer kısmı ise enkazı toplayan kirli kanın mecrasıdır, kanı nefesin geldiği akciğere gönderir.

Sâni-i Hakîm, havada da iki unsur yaratmıştır. Biri azot, diğeri oksijendir. Oksijen, nefes içinde kana temas ettiği vakit, kanı kirleten yoğun unsur olan karbonu kehribar gibi kendine çeker. İkisi birbirine karışır. Buhar olup karbon dioksit denilen zehirli gaz halinde bir maddeye dönüşür. Hem vücut sıcaklığını sağlar, hem de kanı temizler. Çünkü Sâni-i Hakîm, oksijen ile karbona kimya biliminde

“aşk-ı kimyevî” tabir edilen şiddetli bir münasebet vermiştir. O iki unsur birbirine yakın olduğu vakit, o ilahî kanunla birleşir. İlmen sabittir ki, birleşmelerinden sıcaklık meydana gelir. Çünkü o birleşme, bir tür yanmadır.

Bu sırrın hikmeti şudur: O iki unsurun her birinin zerrelerinin ayrı ayrı hareketleri var. Birleşme vaktinde her iki unsurun zerreleri birbirine karışır. Aynı anda hareket ederler. Böylece bir hareket boşa kalır, çünkü birleşmeden önce iki hareketken, şimdi iki zerre bir oldu, her iki zerre tek zerre hükmünde hareket etmeye başladı. İşte diğer hareket, Sâni-i Hakîm’in bir kanunuyla sıcaklığa dönüşür. Zaten “Hareket ısıyı doğurur.” kaidesi, yerleşmiş bir kanundur. Bu sırta binaen insan bedenindeki vücut ısısı bu kimyevi birleşmeyle sağlandığı gibi, kandaki karbon alındığı için kan da temiz olur. İşte nefes vücuda girdiği vakit, vücudun hem âb-ı hayatını temizliyor, hem hayat ateşini tutuşturuyor. Çıktığı vakit ağızda Cenâb-ı Hakk’ın kudret mucizeleri olan kelimeleri meyve veriyor. **سُبْحَانَ مَنْ تَحِيَّرَ فِي صُنْعِهِ الْعُقُولُ** [Sanatı karşısında akılların hayrete düştüğü Allah, her türlü kusur ve noksandan uzaktır, yücedir.]

306 HAŞİYE O kilim hem canlıdır hem de düzenli bir hareket halindedir. Nakışları kusursuz bir hikmet ve intizamla her vakit değişir. Ta ki onu dokuyan Ustasının isimlerinin çeşitli tecellilerini ayrı ayrı gösterebilirsin.

307 HAŞİYE Sözüün Kısası: Zerre, o iddia sahibini alyuvarlara havale eder. Alyuvarlar onu hücreye, hücre insan bedenine, insan bedeni bütün latifeleriyle insan türüne, insan her türlü canlıdan dokunan yeryüzü gömleğine, yeryüzü gömleği yerküreye, yerküre güneşe, güneş ise yıldızlara havale eder. Her biri der ki: “Git, benden yukarıdakine sahip olabilirsen sonra gel beni zapt etmeye çalış. Eğer onu mağlup edemezsen beni de ele geçiremezsin.” Demek, bütün yıldızlara sözünü geçiremeyen, bir tek zerreye bile rab olduğunu iddia edemez.

308 HAŞİYE Bir dairenin yaklaşık yarıçapı yüz seksen milyon kilometre olsa, o daire yaklaşık yirmi beş bin senelik mesafe olur.

309 HAŞİYE Cenâb-ı Hakk’ın hayret verici sanat eserlerine bakan, onları seyreden ve seyrettiren işaretleriz. Yani gökler, sayısız gözle yeryüzündeki ilahî sanat harikalarını seyrederek gibi görünüyor. Gökyüzündeki melekler gibi, yıldızlar da hayret verici şeylerin mahşeri olan yeryüzüne bakıyor ve şuur sahiplerini dikkatle baktırıyorlar, demektir.

310 Bkz. Mülk sûresi, 67/5; Sâffât sûresi, 37/6-8.

311 HAŞİYE Fakat bu düşüşten sonra tabiat tevbe etti. Hakiki vazifesinin tesir ve bir şey yaratmak olmadığını, belki kabul ve yaratmaya vesilelik olduğunu anladı. Ve kendisinin, ilahî kaderin bir tür defteri -fakat değişen bir defteri-, Rabbanî kudretin bir çeşit programı ve Kadîr-i Zülcelâl’in bir nevi fitrî şeriatı ve kanunlar mecmuası olduğunu bildi. Tam bir acz ve itaat ile kulluk vazifesini takındı. İlahî fitrat ve Rabbanî sanat ismini aldı.

312 “Eğer gökte ve yerde, Allah’tan başka ilahlar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu.” (Enbiyâ sûresi, 21/22)

313 “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

314 Allahım! Yarattığın varlık âlemlerinde senin birliğini pırıl pırıl yansıtan ve yine kâinat sahnesinde birliğini gürül gürül ilan eden Efendimiz Hazreti Muhammed’e (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve bütün âline, ashabına salât ve selam eyle, âmin...

315 Zeyl: İlave

316 Şu ayeti dinle.

317 “Hiç üzerlerindeki göğe bakmazlar mı? Bakıp da Bizim onu nasıl sağlamca bina edip süslediğimizi, onda en ufak bir çatlak, dengesizlik olmadığını düşünmezler mi?” (Kaf sûresi, 50/6)

318 Saniye dakikanın, salise de (aslen) saniyenin 60’da biridir. Bunun onuncu seviyesi olan aşire de dakikanın 60 üzeri 9’da biridir.

319 Bkz. Yûnus sûresi, 10/5; Ra’d sûresi, 13/2; İbrahim sûresi, 14/33 ...

320 Kalb gözü.

321 Tahrir eylemek: Yazmak.

322 Yaratılış ağacı.

323 Göklerin, Allah’a secde halindeki meleklerle dolu olduğuna dair bkz. Tirmizî, zühd 9; İbni Mâce, zühd 19.

324 Dönen birer ev.

325 Nurlu kandil.

326 Büyük gemi.

327 Kulluğa yakışır şekilde.

328 HAŞİYE Bu risalenin telif sebebi, gayet saldırgan ve çirkin bir tarzda iman hakikatlerini küçük görüp bozulmuş aklının yetişmediği şeye hurafe diyenlerin dinsizliklerini tabiata bağlayarak Kur’an’a hücum etmeleridir. O hücum, kalbe (kaleme) şiddetli bir öfke verdi ki, o dinsizlere ve haktan yüz çeviren bâtil mezheplilere şu şiddetli ve galiz tokatları attı. Yoksa Risale-i Nur’un yolu, nezih ve nazik bir şekilde yumuşak söz söylemektir.

329 “Peygamberleri onlara: Hiç gökleri ve yeri yaratan Yüce Yaratıcı hakkında şüphe edilebilir mi? dedi.” (İbrahim sûresi, 14/10).

330 1922 yılı.

331 Bkz. eş-Şehristânî, *el-Milel ve’n-Nihal* 2/124; el-Îcî, *Kitabü’l-Mevâkıf* 2/589.

332 Zorunlu, vacip, varlığı kendinden olma.

333 Bkz. İbni Kesîr, *el-Bidâye* 1/149.

334 HAŞİYE Evet, eğer o bağ olursa, o çekirdek Allah’ın koyduğu kader kanunundan bir emir alır, o harika işleri yapabilir. Eğer o bağ kesilirse, o çekirdeğin yaratılışı, koca çam ağacının yaratılışından daha çok donanım, kudret ve sanat gerektirir. Çünkü dağdaki kudret eseri olan büyük bir çam ağacının, bütün dallarıyla, meyveleriyle ve donanımıyla o çekirdekteki kader eseri olan manevî ağaçta mevcut bulunması lâzım gelir. Çünkü o koca ağacın fabrikası o çekirdektir. İçindeki, kaderin takdir ettiği ağaç kudretle ortaya çıkar, bir çam ağacı olur.

335 Zorunlu, vacip, varlığı kendinden olma.

336 “Hiç gökleri ve yeri yaratan Yüce Yaratıcı hakkında şüphe edilebilir mi?” (İbrahim sûresi, 14/10)

337 İman nimetini lütfeden Allah’a sonsuz şükürler olsun.

338 Hâtime: Sonsöz.

339 Bkz. Mü’min sûresi, 40/60; Müddessir sûresi, 74/42-43.

340 “Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (ahirette) hepinizi diriltmek de, (O’nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir.” (Lokman sûresi, 31/28)

341 “Kıyametin kopması ise başka değil, ancak göz açıp kapama yahut daha da kısa bir anda olup

biter.” (Nahl sûresi, 16/77)

342 “Allah her şeye kâdirdir.” (Mâide sûresi, 5/120; Hûd sûresi, 11/4; Rûm sûresi, 30/50)

343 “Kıyametin kopması ise başka değil, ancak göz açıp kapama yahut daha da kısa bir anda olup biter.” (Nahl sûresi, 16/77)

344 Bkz. A’râf sûresi, 7/54; Yûnus sûresi, 10/3; Hûd sûresi, 11/7.

345 Bize ihsan ettiği İslam dini ve tam, yüksek iman nimeti sebebiyle Rabbimize hamdolsun.

346 “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32).

347 “Hiçbir şey yoktur ki, onu meydana getiren hazinelerin anahtarları elimizde olmasın. Biz onu ancak belirli bir ölçü ile indiririz.” (Hicr sûresi, 15/21).

348 “Göğü bu ahenkle O yükseltti ve bu mizanı koydu ki, ders alıp ölçü dışına taşmayasınız. Öyleyse siz de tartıyı adaletle yapın, sakın teraziyi, dengeyi aksatmayın!” (Rahman sûresi, 55/7-9)

349 “Sen insanları Allah yoluna hikmetle davet et.” (Nahl sûresi, 16/125)

350 İman nimetini lütfeden Allah’a sonsuz şükürler olsun.

351 HAŞİYE Dünya sarayını ısıtan güneş sobasına veyahut lambasına ne kadar odun, kömür ve gazyağı lâzım olduğu hesaplansın. Her gün yanması için –gökbilimcilerin sözüne bakılırsa– bir milyon yerküre kadar odun yığını ve binlerce deniz kadar gazyağı gerekir. Şimdi düşün ve onu odunsuz, gazsız bir şekilde sürekli yakan Kadîr-i Zülcelâl’in haşmetine, hikmetine, kudretine güneşin zerrelere adedince سُبْحَانَ اللَّهِ مَا شَاءَ اللَّهُ، بَارَكَ اللَّهُ de.

352 Allah’ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.

353 “Maşallah! Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!”

354 Allah hayır ve bereketini artırsın.

355 “Allah, o hak Mabuddur ki, kendisinden başka ilah yoktur.” (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87)

356 “Yiyin, için fakat israf etmeyin.” (A’râf sûresi, 7/31)

357 Günlerin aşireleri ve mahlûkatın zerrelere sayısınca O’na, âl ve ashabına salât ve selam olsun.

358 “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

359 Muhyî: Hayat veren, diriltir.

360 Mümit: Ölümü yaratan ve veren.

361 “(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) ‘ol!’ der, o da oluverir.” (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En’âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; Meryem sûresi, 19/35; Yâsîn sûresi, 36/82; Mü’min sûresi, 40/68)

362 “İşte bak, Allah’ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kâdirdir.” (Rûm sûresi, 30/50)

363 HAŞİYE Evet, küfür, her şeyin kıymetini düşürüp her şeyi mânâsızlıkla itham eder. Bütün kâinatı aşağılama, ilahî isimlerin varlıkların aynalarındaki cilvelerini inkâr ve onları hor görmedir. Küfür, varlıkların Cenâb-ı Hakk’ın birliğine şهادetlerini reddettiğinden ve bütün yaratılmışları yalanla itham ettiğinden, insanın kabiliyetlerini öyle bozar ki, hayrı kabul etmeye liyâkat bırakmaz.

Hem küfür, büyük bir zulümdür. Bütün varlıkların ve ilahî isimlerin hukukuna tecavüzdür. İşte bu hukukun muhafazası ve kâfirin nefsinin hayra kabiliyetsizliği, küfrün affedilmemesini gerektirir. إِنَّ الشَّرْكَ أَظْلَمُ عَظِيمٌ beyanı bu mânâyı ifade eder.

364 Tevatür: Yanlışlığına ihtimal bulunmayacak derecede kuvvetle nakledilen haber.

365 İcma: Müçtehit âlimlerin bir meselede ittifak etmesi. (Üzerinde icma edilen mesele dinen delil sayılır).

366 “Dünya, ahiretin tarlasıdır.” mânâsındaki hadis için bkz. el-Gazâlî, İhyâü Ulûmi’-d-Dîn 4/19; es-Sehâvî, el-Makâsîdül-Hasene s. 497; Aliyyülkârî, el-Esrârü’l-Merfûa s. 205; el-Aclûnî, Keşfü’l-Hafâ 1/495. Ayrıca, aynı hususu değişik şekilde ifade eden Şûrâ sûresi, 42/20. ayete ve el-Hâkim, el-Müstedrek 4/348; Ebû Nuaym, Hilyetü’l-Evliyâ 10/53; ed-Deylemî, el-Müsneid 2/228’e de bakılabilir.

367 “Şüphesiz göklerde ve yerde müminler için Allah’ın kudret ve hikmetine dair pek çok delil vardır.” (Câsiye sûresi, 45/3)

368 “En güzel isimler Allah’ındır.” (İsrâ sûresi, 17/110; Tâhâ sûresi, 20/8; Haşır sûresi, 59/24)

369 HAŞİYE “Sekizinci Hüccet-i İmaniye” tabiri, Asâ-yı Musa kitabına giren imana dair risalelerin sıraları itibarı ile dir. Bu Münâcât risalesi; Asâ-yı Musa ikinci kısımda sekizinci sıradadır. (Hazreti Üstad’ın talebeleri)

370 Mukaddime: Giriş.

371 “Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün sürelerinin değişmesinde, insanlara fayda sağlamak üzere denizlerde gemilerin süzülüşünde, Allah’ın gökten indirip kendisiyle ölmüş yeri canlandırdığı yağmurda ve yeryüzünde hayat verip yaydığı canlılarda, rüzgârların yönlerini değiştirip durmasında, gökle yer arasında emre hazır bulutların duruşunda, elbette aklını çalıştıran kimseler için Allah’ın varlığına ve birliğine nice deliller vardır.” (Bakara sûresi, 2/164)

372 Zorunlu, vacip, varlığı kendinden olma.

373 Kıtmir: Ashab-ı Kehf’in köpeğinin adı.

374 Bkz. el-Begâvî, Meâlimü’t-Tenzîl 3/154; Ebu’s-Suûd, Tefsîru Ebi’s-Suûd 5/212; el-Âlûsî, Rûhu’l-Meânî 15/226.

375 Ey canlı olan her şeyi sudan yaratan Zât! Sen ne yücesin!

376 “Allah onların iddialarından münezzehtir, son derece yücedir, uludur.” (İsrâ sûresi, 17/43).

377 “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32).

378 “Duaları ‘el-Hamdülillâhi Rabbi’l-âlemîn’ (Hamd âlemlerin Rabbi Allah’a mahsustur.) diye sona erer.” (Yûnus sûresi, 10/10).

379 “Haydi siz akşama girerken, sabaha çıkarken Allah’ı takdis ve tenzih edin, namaz kılın. Göklerde ve yerde hamd, güzel övgü O’na mahsustur. İkinci vaktinde de, öğleye girerken de O’nu takdis ve tenzih edin, namaz kılın. O, ölüden diriyi çıkarır, diriden ölüyü çıkarır ve ölmüş toprağa hayat verir. İşte siz de öldükten sonra böylece diriltileceksiniz. O’nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri, sizi topraktan yaratmış olmasıdır. Sonra dünyaya yayılmış beşeriyet haline geldiniz. O’nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de, kendilerine ısınmanız için, size içinizden eşler yaratması, birbirinize karşı sevgi ve şefkat var etmesidir. Elbette bunda, düşünen kimseler için ibretler vardır. O’nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de, gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır. Elbette bunda bilen ve anlayan kimseler için ibretler

vardır. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de, geceleyin veya gündüz vakti uyumanız ve O'nun geniş lütfundan geçim vesileleri aramanızdır. Elbette bunda işiten kimseler için ibretler vardır. O'nun delillerinden biri de, kâh korku kâh ümit vermek için size şimşeği göstermesi, gökten bir su indirip ölmüş toprağa onun sayesinde hayat vermesidir. Elbette bunda aklını çalıştıran kimseler için ibretler vardır. O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de, göğün ve yerin, Kendisinin buyruğu ile kaim olmaları, belirlenen yerde sapaş sağlam işlerinin başında bulunmalarıdır. Sonra sizi yattığınız yerden bir çağırdı mı, birden kabirlerinizden çıkıverirsiniz! Göklerde ve yerde kim varsa O'nundur. Onların hepsi, isteyerek veya istemeyerek O'na divan durmaktadır. Mahlûkları ilkin yoktan yaratan, ölümden sonra da diriltlen O'dur. Bu diriltme O'nun için pek kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce sıfatlar O'nundur. O Aziz ve Hakîmdir: Mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.” (Rûm sûresi, 30/17-27)

380 Öyleyse: Rahman Rahîm Allah'ın adıyla.

381 “İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadirdir.” (Rûm sûresi, 30/50)

382 Giriş.

383 “Allah'ın resûllerine iman ederim.”

384 “Allah'ın kitaplarına iman ederim.”

385 “Güneş dörülüp ışığı söndüğü zaman...” (Tekvîr sûresi, 81/1)

386 “Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Gerçekten kıyamet saatinin depremi müthiş bir olaydır.” (Hac sûresi, 22/1)

387 “Yer o müthiş depremiyle sarsıldığı zaman...” (Zilzâl sûresi, 99/1)

388 “Gök yarıldığı zaman...” (İnfîtâr sûresi, 82/1)

389 “Gök yarıldığı zaman...” (İnşikak sûresi, 84/1)

390 “Onlar birbirine neyi sorup duruyorlar?” (Nebe sûresi, 78/1)

391 “Ğâşiyenin, dehşeti her tarafı saracak olan o felâketin mahiyeti hakkında elbet sen de bilgi sahibi oldun.” (Ğâşîye sûresi, 88/1)

392 İlmelyakîn: Kesin bilgiye dayanarak, ilim yoluyla şüpheye yer bırakmayacak şekilde bilmek.

393 Aynelyakîn: Gözüyle görmüş derecede kesin bir şekilde bilmek.

394 Hakkalyakîn: Marifet mertebesinin en yükseği. Hakikati bizzat yaşayarak görme hali.

395 Vücûb: Vacip, zorunlu, varlığı kendinden olma.

396 “Göklerin ve yerin Rabbi” (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65; Enbiyâ sûresi, 21/56; Şuarâ sûresi, 26/24; Sâffât sûresi, 37/5; Sâd sûresi, 38/66; Zuhruf sûresi, 43/82; Duhân sûresi, 44/7; Nebe sûresi, 78/37).

397 Bkz. Bakara sûresi, 2/30.

398 “Meleklerle, kadere, hayır ve şerrin Allah Teâla'dan geldiğine iman ederim.”

399 Bkz. Hûd sûresi, 11/69-72, 78; Meryem sûresi, 19/17-21; Buhârî, bed'ü'l-halk 6; Müslim, îmân 7, fezâilü's-sahâbe 90, 91, 100; Tirmizî, îmân 4, menâkıb 63; Ebû Dâvûd, sünnet 16; Nesâî, îmân 6.

400 Hazreti Cebrail'in (aleyhisselam), Dihye isimli sahâbi suretinde insanlara görüldüğüne dair bkz. Buhârî, menâkıb 25, fezâilü'l-Kur'ân 1; Müslim, îmân 271, fezâilü's-sahâbe 100; Tirmizî, menâkıb 12; Nesâî, îmân 6; Müsned 2/107, 3/334. Ayrıca Cenâb-ı Hakk'ın (celle celâluh), İsrailoğulları'ndan üç kişiye, onları imtihan etmek üzere bir melek gönderdiğine dair bkz. Buhârî, enbiyâ 50; Müslim,

zühd 10.

401 “Haydi siz akşama girerken, sabaha çıkarken Allah’ı takdis ve tenzih edin, namaz kılın. Göklerde ve yerde hamd, güzel övgü O’na mahsustur. İkinci vaktinde de, öğleye girerken de O’nu takdis ve tenzih edin, namaz kılın. O, ölüden diriye, diriden ölüyü çıkarır ve ölmüş toprağa hayat verir. İşte siz de öldükten sonra böylece diriltileceksiniz.” (Rûm sûresi, 30/17-19)

402 HAŞİYE Bu makam daha yazılmamıştır.

403 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah’ın adıyla.

404 “Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

405 “Allah’tan başka ilah yoktur. O birdir. Ortağı yoktur. Mülk tamamen O’nundur. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet O’na mahsustur, O’na lâyıktır. Hayatı veren de, alan da O’dur. O, ezelî ve ebedî hayat sahibidir. Bütün iyilikler O’na aittir; O, yapılan her hayrı kaydeder ve karşılığını verir. O’nun her şeye gücü yeter, hiçbir şey O’na ağır gelmez. Dönüş yalnız O’nadır.” (Bkz. Tirmizî, deavât 36; Nesâî, menâsik 163; İbni Mâce, ticârât 40, menâsik 84)

406 Bkz. Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/227, 298; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/27, 7/171.

407 Bkz. Tirmizî, deavât 63; Ebû Dâvûd, vitr 23; Nesâî, sehv 58.

408 Birlik, teklik.

409 Cenâb-ı Hakk’ın Zât’ında ve sıfatlarında bir ve benzersiz oluşu, zıddının, eşinin bulunmaması.

410 Mukaddime: Giriş.

411 Marifetullah: Cenâb-ı Hakk’ı bilmek, tanımak, ilahî hakikatlere vâkıf olmak.

412 “Allah’tan başka ilah yoktur.”

413 “O birdir.”

414 “Ortağı yoktur.”

415 “Mülk O’nundur.”

416 “Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet O’na mahsustur, O’na lâyıktır.”

417 “Hayatı veren O’dur.”

418 “Hayatı alan O’dur.”

419 “O, ezelî ve ebedî hayat sahibidir.”

420 “Bütün iyilikler O’na aittir; O, yapılan her hayrı kaydeder ve karşılığını verir.”

421 Bkz. Kehf sûresi, 18/49; Kaf sûresi, 50/17-18; İnfitâr sûresi, 82/10.

422 “O’nun her şeye gücü yeter, hiçbir şey O’na ağır gelmez.”

423 “Dönüş yalnız O’nadır.”

424 Bkz. Buharî, cihâd 5, bed’ü’l-halk 8, rikak 51; Tirmizî, cihâd 17; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned 2/482, 483...

425 Bkz. Müslim, îmân 297; Tirmizî, tefsîru sûre (10) 1; İbni Mâce, mukaddime 13.

426 Kesrette boğulmak: Duygu ve kabiliyetlerini Cenâb-ı Hakk’ın dışındaki şeylere sarf edip O’ndan gafil olmak, çokluk âleminde boğulmak.

427 “Düşünüp ders çıkarsınlar diye Allah insanlara böyle temsiller getirir.” (İbrahim sûresi, 14/25)

428 “Bunlar birtakım misallerdir ki, düşünüp istifade etmeleri için biz onları insanlara anlatıyoruz.” (Haşir sûresi, 59/21)

429 HAŞİYE Ağaçları başlarında taşıyan çekirdeklere işaretler. (Dirhem: Yaklaşık 3 grama denk gelen ağırlık ölçüsü).

430 Batman: 7,692 kilogramlık ağırlık ölçüsü. Dirhem 2400 katı.

431 HAŞİYE Kendi kendine yükselemeyen ve meyvelerin ağırlığına dayanamayan üzüm dalları gibi nazenin bitkilerin, latif ellerini başka ağaçlara uzatıp sarmalarına ve onlara yüklenmelerine işaretler.

432 HAŞİYE Tohuma işaretler. Mesela, zerre kadar bir afyon tohumu, bir dirhem kadar zerdali ve bir kavun çekirdeği; çuhadan daha güzel dokunmuş yaprakları, patiskadan daha beyaz ve sarı çiçekleri, şekerlemeden daha tatlı, köftelerden ve konserve kutularından daha leziz, daha şirin meyveleri rahmet hazinesinden nasıl da getirip bize sunuyor.

433 HAŞİYE Yeryüzündeki unsurlardan hayvanların bedenini, spermden canlıları yaratmaya işaretler.

434 HAŞİYE Hayvanlara ve insanlara işaretler. Zira hayvanlar, şu âlemin küçük bir fihristi ve mahiyetiyle insan, kâinatın küçük bir örneği olduğundan, âdetâ âlemde ne varsa, insanda da bir numunesi vardır.

435 HAŞİYE Makine, meyve veren ağaçlara işaretler. Çünkü yüzlerce tezgâhı, fabrikayı incecik dallarında taşıyor gibi, hayret verici yaprakları, çiçekleri, meyveleri dokuyor, süslüyor, pişiriyor ve bize uzatıyorlar. Halbuki çam ve katran gibi muhteşem ağaçlar, tezgâhlarını kuru bir taşta açmış, çalışıp duruyor.

436 HAŞİYE Hububata, tohumlara, sineklerin tohumcuklarına işaretler. Mesela bir sinek bir karaağacın yaprağına yumurtasını bırakır. Birden o koca karaağaç, yapraklarını o yumurtalar için anne karnına, bir beşiğe, bal gibi bir gıda ile dolu bir mahzene çevirir. Âdetâ o meyvesiz ağaç, bu şekilde canlı meyveler verir.

437 HAŞİYE Yaratılış ağacının meyvesi olan insana ve kendi ağacının programını, fihristini taşıyan meyveye işaretler. Zira kudret kalemi, büyük âlem kitabında ne yazmışsa onun özetini de insanın mahiyetinde yazmıştır. Kader kalemi, dağ gibi bir ağaçta ne yazmışsa tırnak kadar meyvesine de onu yerleştirmiştir.

438 HAŞİYE Bahar ve yaz mevsimindeki yeryüzüne işaretler. Zira yüz binlerce varlık türü, birbiri içinde beraberce yaratılır, yeryüzünde yazılır. Hatasız, kusursuz bir şekilde, tam bir intizamla değiştirilir. Rahman’ın binlerce sofrası kurulur, kaldırılır, nimetleri taze taze gelir. Her ağaç birer tablacı, her bahçe birer kazan hükmüne geçer.

439 HAŞİYE Bu tür hayvanların rızıklarını taşıyan, bitki ve ağaç kabileleridir.

440 HAŞİYE O büyük elektrik lambası, güneşe işaret eder.

441 HAŞİYE İp ve ipe takılan yiyecekler ise ağacın ince dalları ve leziz meyveleridir.

442 HAŞİYE O iki tulumbacık, annelerin memelerine işaretler.

443 HAŞİYE O unsurlar ve madenler, pek çok düzenli vazifesi bulunan, Cenâb-ı Hakk’ın izniyle her muhtacın imdadına koşan ve O’nun emriyle her yere giren, yardım götüren, hayat için gerekli şeyleri sağlayan, canlıları emziren ve Allah’ın yeryüzündeki sanatlı eserlerinin dokunup işlenmesine zemin ve beşik olan hava, su, ışık ve toprağa işaretler.

444 HAŞİYE Kalınca ip meyve veren ağaca, binlerce ip onun dallarına, iplerin başındaki elmaslar, nişanlar, ihsanlar ve hediyeler ise çiçeklerin kısımlarına ve meyvelerin çeşitlerine işaret eder.

445 HAŞİYE Konserve kutusu, ilahî kudretin kavun, karpuz, nar ve bir süt kutusu olan

hindistancevizi gibi rahmet hediyelerine işaretler.

446 Kırk para: Bir kuruş.

447 HAŞİYE On beş gün, teklif yaşı olan buluş çağına girişe, on beş seneye işaretler.

448 HAŞİYE Sofralar ise yaz mevsimindeki yeryüzüne işaret eder. Rahmet mutfağından taze taze, ayrı ayrı yüzlerce Rahmanî sofra serilir, yenilenir. Her bahçe bir kazan, her ağaç bir tabladır.

449 HAŞİYE Gemi tarihe, o ada ise Saadet Asrı'na işaretler. Şu asrın karanlık sahilinde, mimsiz medeniyetin giydirdiği elbiseden soyunup, zamanın denizine girip, tarih ve siyer gemisine binip Saadet Asrı'na ve Arap Yarımadası'na çıkarak Âlemin İftihar Kaynağı'nı (aleyhissalâtü vesselam) iş başında ziyaret etmekle, o zâtın ne kadar parlak bir tevhid delili olduğunu, yeryüzünü ve zamanın geçmiş ve gelecek iki tarafını baştan başa aydınlattığını, küfür ve dalâlet karanlığını dağıttığını biliriz.

450 HAŞİYE Bin nişan, Resûl-u Ekrem'in (aleyhissalâtü vesselam), hakikati delilleriyle bilen zâtlarca tespit edilmiş bine varan mucizeleridir.

451 Mesela etrafına kimseyi yaklaştırmayan huysuz bir devenin, Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) çağırıldığında hemen itaat ettiğine dair bkz. Dârimî, mukaddime 4; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 3/310; İbni Ebî Şeybe, el-Musannef 6/316.

452 Mesela Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabelerle beraber Uhud Dağı'ndayken dağın sarsılıp Efendimiz'in emri üzerine sakinleştiğine dair Buhârî, fezâilü ashâb 5, 7; Tirmizî, menâkıb 18; Ebû Dâvûd, sünnet 8. Aynı hadise Hira Dağı'ndayken de gerçekleşmiştir. Müslim, fezâilü's-sahâbe 50; Tirmizî, menâkıb 18.

453 Mesela Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir ağacı peygamberliğine şahitlik etmesi için çağırıldığında ağacın geldiğine, "Git!" deyince de gittiğine dair bkz. el-Hâkim, el-Müstedrek 4/190; Ebû Nuaym, Delâilü'n-Nübüvve s. 390; İbni Asâkir, Târihu Dimâşk 4/365. Ayrıca Mescid-i Nebevî'de Resûl-u Ekrem'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hutbe okurken dayandığı direğin minber-i şerif yapıldıktan sonra devenin ağlaması gibi ses çıkardığına dair Tirmizî, cum'a 10, menâkıb 6; İbni Mâce, ikâme 199; Dârimî, mukaddime 6.

454 Mesela Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), suyu tükenen Bi'r-i Kubâ kuyusuna abdest aldığı suyu dökmüş, ardından dua etmiş, ondan sonra o kuyunun suyu hiç tükenmemiştir. (el-Beyhâkî, Delâilü'n-Nübüvve 6/136; Kadı İyâz, eş-Şifâ 1/331 İbni Kesîr, el-Bidâye 6/101).

455 Mesela Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) parmaklarından su aktığına ve bundan üç yüz kişinin abdest aldığına dair Buhârî, menâkıb 25; Müslim, fezâil 6, 7.

456 HAŞİYE O mühim lamba aydır, Peygamber Efendimiz'in (aleyhissalâtü vesselam) işaretiyle iki parça olmuştur. Yani Mevlâna Câmi'nin dediği gibi, "Hiç yazı yazmamış olan o ümmi zât, parmak kalemiyle gökyüzü sayfasında bir elif yazmış, bir kırkı iki elli yapmıştır." Yani ay, yarılmadan önce [ebced hesabıyla] kırk olan mim'e benziyordu, yarıldıktan sonra iki hilâl oldu, elli olan iki nun'a benzedi.

457 Kamer sûresi, 54/1-2; Buhârî, menâkıb 27; Müslim, münâfikîn 46, 47.

458 HAŞİYE Büyük lamba ise güneştir. Yerkürenin doğudan geri dönmesiyle yeniden güneş görünmüş, kucağında Hazreti Peygamber (aleyhissalâtü vesselam) yattığı için ikinci namazını kılamayan Hazreti Ali (radiyallahü anh) o mucize sayesinde ikinci namazını edâ etmiştir.

459 HAŞİYE O nuranî ferman Kur'an'a, üstündeki imza ise onun mucizeliğine işarettir.

460 Takriz: Bir eserin beğenildiğini ifade eden takdir yazısı.

461 Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.

462 “Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor olmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

463 Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar üzerinize olsun.

464 Yoğunlaştırılmış ilaç, hap.

465 Emir âlemi: Cenâb-ı Hakk'ın irade sıfatının tecelli ettiği, kâinatta olan ve olacak her şeyin emrinin verildiği âlem. Bir nevi irade sıfatının arşıdır.

466 Kendinden başka her şeyin fâni olduğu gerçek Bâki, Allah'tır.

467 İslâm âlimlerinin peygamberlerin varisleri olduğuna dair Bkz. Tirmizî, ilim 19; Ebû Dâvûd, ilim 1; İbni Mâce, mukaddime 17. Ayrıca onların emin varisler olduğuna dair Bkz. ed-Deylemî, el-Müsned 3/75; el-Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ 2/84.

Tarihçe-i Hayat İçin Yazılan Önsöz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَبِهِ نَسْتَعِينُ⁴⁶⁸

Medine-i Münevvere’de bulunan mühim bir âlimin, Bediüzzaman Hazretleri’nin Tarihçe-i Hayat’ı için yazdığı önsözdür.

Büyük İkbâl’e ait olan “Önsöz”de demiştim ki: “Büyüklerin hayatları okunurken, ulvî menkıbeler söylenip aziz hatıraları anılırken insan başka bir âleme girdiğini hissediyor, gönlünü tertemiz sevgi hislerinin ulvî ateşi yakıyor ve ilahî feyzi sarıyor. Tarih öyle büyük insanlar kaydederek ki, birçok büyükler onlara nispetle küçük kalır.”

*Tarihe şerefler veren erler anılırken,
Yükselmede ruh, en geniş âlemlere yerden.
Bin rayihanın⁴⁶⁹ feyzi sarar ruhu derinden,
Geçmiş gibi cennetteki gül bahçelerinden...*

Bu derin hakikati, önsözü yazarken bütün azamet ve ihtişamıyla idrak etmiş bulunuyorum. Zira, aziz ve muhterem okuyucularımıza en derin bir ihlâs ve samimiyetle takdim ettiğimiz bu eser, hemen bir asra yaklaşan uzun ve bereketli ömrünün her safhası binlerce harikaya sahne olan gönüller fatihi büyük Üstad Bediüzzaman Said Nursî’ye, onun yüz otuz parçadan ibaret Risale-i Nur külliyyatına ve ahlâk ve faziletleri, ihlâs ve samimiyetleri, iman ve irfanlarıyla hayatın her safhasında sadece bir ülkeye değil, bütün insanlık âlemine tertemiz örnekler vermeye devam eden Nur talebelerine aittir.

Bir kitabın mukaddimesini, o kitabın özeti diye tarif ederler. Halbuki, her mevzuu ayrı birer esere sığmayacak kadar derin ve geniş olan bu muazzam kitabın muhtevasını böyle birkaç sayfalık mukaddimeye sığdırmak mümkün müdür?

Bugüne kadar acizane yazdığım şiirlerimin ve düzyazılarımın hiçbirinde bu kadar acz ve hayret içerisinde kalmamıştım. Zira bu eseri derin bir zevk, ilahî bir neşe ve coşkun bir heyecanla okuyacak olanlar, hayranlıkla görecekler ki, Bediüzzaman çocukluğundan beri müstesna bir şekilde yetişen ve bütün ömrü boyunca ilahî tecellilere mazhar olan bambaşka bir âlim ve mümtaz bir şahsiyettir.

Ben bu büyük zâtı, eserlerini ve talebelerini inceden inceye tetkik edip de o nur âleminde hissen, fıkren ve ruhen yaşadıktan sonra, büyük ve eski bir Arap şairinin bir beytiyle çok derin bir hakikati ifade ettiğini öğrendim: “Bütün âlemi bir şahsiyette toplamak Cenâb-ı Hakk’a zor gelmez!”

• • •

Gayesinin yüceliğinden, davasının ihtişamından ve imanının azametinden feyiz ve ilham alan bu kutbun cazibesine kapılanların sayısı günden güne artmaktadır. Akıllara hayret veren bu ulvî hadise, inkârcıları kahrettiği gibi, müminleri de memnun eylemeye ve sevindirmeye devam ediyor.

İmanlı gönüllerde manevî bir bağ halinde yaşayan bu ilahî hadiseyi büyük bir mücahit, kalbleri vecd içinde bırakan bir üslûpla, bakınız nasıl ifade ediyor:

“Ahlâksızlık çirkefinin bir tufan halinde her istikamete taşıp uzanarak her fazileti boğmaya koyulduğu kara günlerde, onun yani Bediüzzaman’ın feyzini bir sır gibi kalbden kalbe, karşı koyulması imkânsız bir hamle halinde intikal eder görmekle teselli buluyoruz. Gecelerimiz çok karardı ve çok kararan gecelerin sabahları pek yakın olur.”

Evet, bir sır gibi kalbden kalbe, karşı koyulması imkânsız bir halde yayılıp dağılan bu nurun memleketin her köşesinde feyiz ve tesirini görenler, hayret ve dehşetler içinde sormaya başladılar: Şöhreti memleketimizin her tarafını kaplayan bu zât kimdir? Hayatı, eserleri, meslek ve meşrebi nedir? Tuttuğu yol bir tarikat mı, bir cemiyet mi, yoksa siyasi bir teşekkül müdür?

Bununla da kalmadı, derhal gerek idarî gerekse adlî çok mühim takipler, pek ciddi tetkikler, uzun ve peş peşe mahkemeler gerçekleşti. Neticede bu ilahî tecellinin, gönüller ülkesine kurulan bir “iman ve irfan müessesesi”nden başka bir şey olmadığı bir hakikat olarak ortaya çıkınca, adaletin ilahî bir surette cilvesi şu şekilde görüldü: “Bediüzzaman Said Nursî ve bütün *Risale-i Nur* eserlerinin beraatı” kararı resmen ilan edildi. Ve artık *ruhun maddeye, hakkın bâtıla, nurun karanlığa, imanın küfre her zaman üstün geleceğinin; ezelden ebede değişmeyecek ilahî kanunların başında gelen bir hakikat olduğu güneşler gibi belirdi.*

Herhangi bir iklimde ortaya çıkan bir ıslahatçının mahiyet ve hakikatini, sadakat ve samimiyetini gösteren en gerçek ölçü; davasını ilan etmeye başladığı ilk günler ile zafere ulaştığı son günler arasında ferdî ve toplum

hayatında, bedenî ve ruhî hayatında meydana gelen değişiklikler, farklardır, derler. Mesela o adam ilk günlerde mütevazı, âlicenap, ferâgat sahibi, alçakgönüllü.. kısaca, bütün ahlâk ve fazilet bakımından cidden örnek olan gayet temiz ve son derece seçkin bir şahsiyetti. Bakalım, cihadında zafere ulaşıp hislerde, emellerde, gönüllerde yer tuttuktan sonra yine o eski temiz ve örnek halinde kalabilmiş mi? Yoksa zafer neşesiyle, büyük sanılan birçok kimse gibi, yere göğe sığmaz mı olmuş?

İşte, büyük-küçük herhangi bir dava ve gaye sahibinin mahiyet ve hakikatini, şahsiyet ve hüviyetini en hakiki çehresiyle aksettirecek olan en berrak ayna budur. Tarih boyunca bu müthiş imtihanı kazanmanın şaheser misalini, evvela peygamberler ve bilhassa Nebiler Sultanı Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), sonra onun halife ve sahabileri, daha sonra da onların nurlu yolunda yürüyen büyük zâtlar vermişlerdir.

• • •

Peygamber Efendimiz, ⁴⁷⁰ *وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ* yani, “Âlimler, peygamberlerin varisleridir.” hadis-i şerifleriyle âlim olmanın pek kolay bir şey olmadığını, i’cazlı belâgatleriyle beyan buyuruyorlar.

Zira, mademki bir âlim peygamberlerin varisidir; o halde hak ve hakikatin tebliğ ve neşri hususunda, aynen onların tutmuş oldukları yolu takip etmesi lâzımdır. Her ne kadar bu yol bütün dağ, taş, çamur, çakıl, uçurum; daha beteri takip, alıkoyma, muhakeme, hapis, zindan, sürgün, tecrit, zehirlenme, idam sehpaları ve daha akla hayale gelmeyen nice bin zulüm ve işkencelerle dolu da olsa...

İşte Bediüzzaman, yarım asırdan fazla o mukaddes cihadı ile bütün ömrü boyunca bu çetin yolda yürüyen, karşısına çıkan binlerce engeli bir yıldırım süratiyle aşan ve peygamber varisi bir âlim olduğunu ameliyle ispat eden bir zâttır.

Kendisinin ilmî, ahlâkî, edebî birçok fazilet ve meziyeti arasında beni en çok hayran eden şey, onun o dağlardan daha sağlam, denizlerden daha derin, semâlardan daha yüksek ve geniş olan imanıdır. Rabbim, o ne muazzam iman! O ne bitmez ve tükenmez sabır! O ne çelikten irade! Hayal ve hatıralara ürpermeler veren bunca baskı, tehdit, eziyet ve işkencelere rağmen o ne eğilmez baş, ne boğulmaz ses ve nasıl kısılmaz nefestir!

Büyük İkbâl'in heyecanlı şiirlerinden aldığım coşkun bir ilham neşesiyle vaktiyle yazdığım "Mücâhid" ismini taşıyan bir manzumede, aşağıdaki mısraları okuyanlardan, belki şairane bir mübalâğada bulunduğumu söyleyenler olmuştur. Lâkin şu mukaddimesini yazmakla şeref duyduğum şaheseri okuyanlar, vecd ile dolu bir hayranlıkla anlayacaklar ki, Allah'ın ne kulları varmış! Eğer bir iman, kemâlini bulursa neler yapar ve ne harikalar doğurmuş!

*Bir azm, eğer iman dolu bir kalbe girerse,
İnsan da o imandaki son sırta ererse,
En azgın ölümler ona zincir vuramazlar,
Volkan gibi coşkun akıyor, durduramazlar!
Rabbimden iner azmine kuvvet veren ilham,
Peygamberi rüyada görür belki her akşam!
Hep nur onun iman dolu kalbindeki mihrap,
Kandil olamaz ufkuna dünyadaki mehtap!
Kar-kış demez, irkilmez, üzülmez, acı duymaz;
Mevsim bütün ömrünce ılık gölgeli bir yaz.
Cennetteki âlemleri dünyada görür de,
Mahvolma eğilmez sıradağlar gibi derde!
En sarp uçurumlar gelip etrafını sarsa,
Ay batsa, güneş sönse, ufuklar da kararsa,
Gökler yıkılıp çökse, yolundan yine dönmez,
Ruhundaki imanla yanan meşale sönmez!
Kalbinde yanardağ gibi, iman ne mukaddes!
Vicdanına her an şunu haykırmada bir ses:
Ey yolcu, şafaklar sökecek, durma, ilerle,
Zulmetlere kan ağlatacak meşalelerle!
Yıldızlara bas, çık yüce âlemlere, yüksel!
İnsanlığı kurtarmaya cennetten inen el...*

Sanki bu mısralar iman kahramanı, büyük mücahit Bediüzzaman Hazretleri için yazılmış. Zira bu yüksek sıfatlar, hep onun sıfatlarıdır. Cenâb-ı Hak şu ayet-i kerîmede bakınız, cihadda bulunanlara neler vaat ediyor:

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ⁴⁷¹

Meal-i şerifi: “Bizim uğrumuzda cihad edenlere mutlaka yollarımızı gösteririz. Ve hiç şüphe yok ki, Allah muhsinlerle –O’nu görür gibi ibadet eden mücahitlerle– beraberdir.”

Demek ki büyük Allah, iman ve Kur’an uğrunda candan ve cihandan geçen mücahitlere hakikat ve hidayet yollarını göstereceğini vaat buyuruyor. Hâşâ, Cenâb-ı Hak vaadinden dönmez! Yeter ki, bu büyük ilahî vaadin şartları yerine gelsin.

Bu ayet-i kerîme, Üstad’ın karakter ve şahsiyetini tahlil hususunda bize nurdan bir rehber oluyor ve o nurun billûr ışığı altında artık en ince çizgileri ve en hassas noktaları görüp sezebiliyoruz. Zira, mademki bir insan Cenâb-ı Hakk’ın muhafaza ve himayesinde bulunmak nimetine mazhar olmuştur; artık onun için korku, endişe, üzüntü, yılma, usanma gibi şeyler bahis mevzu olamaz.

Allah’ın nuru ile nurlanan bir gönlün semâsını hangi bulutlar kaplayabilir! Her an ilahî huzurda bulunma bahtiyarlığına eren bir kulun ruhunu hangi fânî emel ve arzular, hangi zavallı alâka ve iltifatlar, hangi pespaye gaye ve ihtiraslar tatmin, teskin ve teselli edebilir!

*Allah’tır onun yârı, mürebbisi,⁴⁷² velisi,
Andıkça bütün nur oluyor duygusu, hissi.
Yükselmededir marifet iklimine her an,
Bambaşka ufuklar açıyor ruhuna Kur’an.
Kur’an ona yâd ettiriyor “Bezm-i Elest”i⁴⁷³
Âşık, o tecellinin ezelden beri mesti.*

İşte Bediüzzaman böyle harikalar harikası bir inayete mazhar olan mübarek bir şahsiyettir. Ve bunun içindir ki, zindanlar ona bir gülistan olmuştur, oradan ebediyetlerin nurlu ufuklarını görür. İdam sehpaları birer vaaz ve irşad kürsüsüdür; oradan insanlığa ulvî bir gaye uğrunda sabır ve sebat, metanet ve yiğitlik dersleri verir. Hapishaneler birer Medrese-i Yusufiye’ye döner, oraya bir profesörün üniversiteye ders vermek için girdiği gibi girer. Zira oradakiler, onun feyiz ve irşadına muhtaç talebeleridir. Her gün birkaç vatandaşın imanını kurtarmak ve canileri melek gibi birer insan haline getirmek onun için dünyalara değişilmez bir saadettir.

Böyle yüksek bir iman ve ihlâs şuuruna sahip olan insan, hiç şüphesiz ki zaman ve mekân mefhumlarının fânîler üzerinde bıraktığı yaldızlı tesirleri

kesif⁴⁷⁴ madde âleminde bırakarak ruhu ile maneviyat âleminin pırıl pırıl nurlar saçan ufuklarına yükselmiş bir haldedir. Büyük mutasavvıfların (*rahmetullahi aleyhim*) “fenâ fillâh”,⁴⁷⁵ “bekâ billâh”⁴⁷⁶ diye tarif buyurdıkları ve vasıflandırdıkları yüksek mertebe, işte bu kutsî şerefe erişmektir.

Evet, her müminin kendine mahsus bir huzur, huşû, tefeyyüz (feyizlenme), tecerrüd (Allah’tan başka her şeyden alâkasını kesip O’na yönelme) ve istiğrak (ilahî aşkla kendinden geçme) hali vardır. Ve herkes iman ve irfanı, salihlik ve takvası, feyiz ve maneviyatı nispetinde bu ilahî hazdan feyiz alabilir. Lâkin bu güzel hal, bu tatlı kavuşma ve bu benzersiz haz, geçen ayet-i kerîmedeki ihsan erbâbı olan o büyük mücahitlerde her zaman devam ediyor. Ve işte onlar, bu sebeptendir ki Mevlâ’yı unutmak gafletine düşmüyorlar. Nefisleriyle aslanlar gibi, bütün ömürleri boyunca çarpışıyorlar. Ve hayatlarının her ânı en yüksek terakki ve tekâmül yani ruhen ilerleme ve kemâle erme hatıraları kaydediyor. Ve bütün varlıkları o cemâl, kemâl ve celâl sıfatlarının sahibi olan Âlemlerin Rabbinin rızasında erimiş bulunuyor.

Mevlâ bizleri de o bahtiyarlar zümresine dâhil eylesin, âmin...

• • •

Yukarıdaki sayfalarda büyük Üstad’ın dostlarını meftun ve hayran ettiği kadar düşmanlarını da dehşetler içinde bırakan muazzam imanından bahsettik. Biraz da o mümtaz şahsiyeti nurdan bir hâle halinde sarmakta olan üstün meziyetlerinden, ahlâkından ve kemâl vasıflarından bahsedelim. Mâlum ya, her şahsiyeti çeşitli ve belli meziyetler çerçeveler. İşte Üstad’ın şahsiyetini meydana getiren başlıca sıfatlar şunlardır:

Ferâgati⁴⁷⁷

Bir dava sahibinin ve bilhassa ıslahatçının muvaffakiyet şartlarının en mühimi ferâgattir. Zira gözler ve gönüller, bu mühim noktayı en ince bir hassasiyetle tetkik ve takibe meyillidir. Üstad’ın bütün hayatı baştan başa ferâgatin şaheser misalleriyle dolup taşmaktadır.

Allâme Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi merhumdan ferâgate dair şöyle bir söz işitmişim: “İslam bugün öyle mücahitler ister ki, dünyasını değil, ahiretini de feda etmeye hazır olacak!”

Büyük adamdan çıkan bu büyük sözü tamamen kavrayamadığım için mutasavvıfların istiğrak hallerinde söyledikleri esrarlı sözlere benzeterek, herkese söylememiş ve olur olmaz yerlerde açmamıştım. Aynı sözü Bediüzzaman'ın ateşler saçan heyecanlı ifadelerinde de okuyunca anladım ki, büyüklere göre ferâgatin ölçüsü de büyüyor.

Evet, İslam için bu kadar acıklı bir ferâgate katlanmaya razı olan mücahitleri, Erhamürrâhimîn olan Allahu Zülkerem Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri bırakır mı? Kendini fedaya hazır kulunu lütuf ve kereminden, inayet ve merhametinden mahrum etmek, O'nun şanına –hâşâ!– yakışır mı?

İşte Bediüzzaman, bu müstesna tecellinin en parlak misalidir. Bütün ömrü boyunca mücerret (bekâr) yaşadı. Dünyanın bütün meşru lezzetlerinden tamamen mahrum kaldı. Bir yuva kurmak ve orada mesut bir aile hayatı geçirmek sevdasına düşmeye vakit ve fırsat bulamadı. Fakat Cenâb-ı Hak kendisine öyle şeyler ihsan etti ki, fânî kalemlerle tarif olunamayacak kadar muazzam ve muhteşemdir. Bugün, dünyada hangi aile reisi –mânen– Bediüzzaman Hazretleri kadar mesuttur? Hangi baba milyonlarca evlada sahip olmuştur? Hem de nasıl evlatlar! Ve hangi üstad bu kadar talebe yetiştirebilmiştir?

Bu kutsî ve ruhî bağ –Allah Teâlâ'nın izniyle– dünyalar durdukça duracak ve nurdan bir sel halinde ebediyetlere kadar akıp gidecektir. Çünkü bu ilahî dava, Kur'an-ı Kerîm'in nur deryasında billurlaşan bir varlık olduğu gibi, Kur'an'dan doğmuş ve Kur'an'la beraber yaşayacaktır.

Şefkat ve Merhameti

Büyük Üstad, hak ve hakikati ta çocukluğunda bulmuştu. Kalbinin feryadını ve ruhunun münâcâtını dinlemek için mağaralara kapandığı günlerde bile ibadet ve taatten, tefekkür ve murakabelerden⁴⁷⁸ feyiz ve huzur almanın zevkine ermiş olan bir “ârif-i billâh” idi.

Lâkin karanlık gece dalgalarını andıran korkunç küfür ve dinsizlik kâbusunun Müslüman dünyasını ve dolayısıyla memleketimizi kaplamak üzere olduğu o tehlikeli günlerde, yatağından fırlayan bir aslan gibi yanardağları andıran bir kükreyişle cihad meydanına atıldı. Bütün rahat ve huzurunu bu mukaddes davaya feda etti. Ve işte bu hikmettedir ki, o günden beri her sözü bir dilim lav, her fikri bir ateş parçası olmuş.. düştüğü gönülleri yakıyor; hisleri, fikirleri alevlendiriyor...

Büyük Üstad'ın tam bir uzlet⁴⁷⁹ ve inzivadan sonra tekrar irşad ve cemiyet hayatına atılması, aynen İmam Gazâlî'nin hayatında geçirmiş olduğu o mühim ve tarihî merhaleye benzemektedir. Demek ki, Cenâb-ı Hak büyük müşidleri böyle bir müddet inzivada terbiye ettikten, saf hale getirip temizledikten sonra etrafını nurlandırma ve irşad ile vazifeli kılıyor. Ve bu sebeptendir ki, damıtılmış sudan daha temiz ve berrak olan yüreklerinden kopup gelen nefesler, kalblere akseder etmez bambaşka tesirler meydana getiriyor. Arz ettiğim gibi, İmam Gazâlî'nin bundan dokuz yüz sene evvel ahlâk ve fazilet sahasında yapmış olduğu fütuhâtı bu asırda Bediüzzaman, iman ve ihlâs vadisinde başarmıştır.

Evet, Hazreti Üstad'ı bu müthiş cihad meydanlarına sevk eden, hep bu eşsiz şefkat ve merhameti olmuştur. Bizzat kendisinden dinleyelim:

“Bana, ‘Sen şuna buna niçin sataştın?’ diyorlar. Farkında değilim; karşımda müthiş bir yangın var, alevleri göklere yükseliyor. İçinde evladım yanıyor, imanım tutuşmuş yanıyor. O yangını söndürmeye, imanımı kurtarmaya koşuyorum. Yolda biri beni kösteklemek istemiş de ayağım ona çarpmış, ne önemi var! O müthiş yangın karşısında bu küçük hadise bir kıymet ifade eder mi? Dar düşünceler, dar görüşler!..”

İstiğnâsı⁴⁸⁰

Üstad'ın hayatı boyunca cemiyetimizin her tabakasına vermekte olduğu binlerce istiğna örneği, dillere destan bir ulviliğe sahiptir. Mâsivâdan⁴⁸¹ tam mânâsıyla istiğna ederek, bedenî ve ruhî bütün varlığı ile Âlemlerin Rabbinin bitmez tükenmez hazinesine dayanmayı, hayatı müddetince bir âdet değil; sanki bir mezhep, meşrep ve meslek kabul etmiştir. Ve bunda da ne pahasına olursa olsun dayanmakta hâlâ devam etmektedir. İşin orijinal tarafı; bu meslek, kendi şahsıyla sınırlı kalmamış, talebelerine de kutsî bir ideal halinde geçmiştir. Nur deryasında yıkanmak şerefine erişen bir Nur talebesinin istiğnasına hayran olmamak mümkün değildir.

Bakınız, Üstad, *Mektubat* ismini taşıyan şaheserin İkinci Mektup'unda bu mühim noktayı altı yönden ne kadar asil bir iman ve irfan şuuruyla izah eder:

“Birincisi: Dalâlet ehli; âlimleri, ilmi geçim vasıtası yapmakla itham ediyor. ‘İlmi ve dini kendilerine geçim kaynağı yapıyorlar.’ diyerek onlara insafsızca saldırıyorlar. Bu ithamları fiilen çürütmek lâzımdır.

İkincisi: Hakkı yaymak için peygamberlere uymakla vazifeliyiz. Kur'an-ı Hakîm'de, hak yoluna çağırانların ..إِن أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ⁴⁸² diyerek insanlar karşısında istiğna gösterdikleri beyan ediliyor.”

İşte Risale-i Nur külliyyatının mazhar olduğu ilahî fütuhât, hep bu peygamber mesleğinde sebat kahramanlığının şaheser misali ve harikulâde neticesidir. Ve bu sayede Üstad, ilmin izzetini cihan kıymetinde bir elmas gibi muhafaza eylemiştir.

Artık herkesin uğrunda esir olduğu maaş, rütbe, servet ve daha nice bin şahsî ve maddî menfaatle asla alâkası bulunmayan bir insan, nasıl gönüller fatihi olmaz! İmanlı gönüller, nasıl onun feyiz ve nuruyla dolmaz!

İktisatçılığı

İktisat yani hep istikâmet üzere olup gerektiğinden fazla ya da az sarftan kaçınmak, bundan evvel bahsettiğimiz “istiğna”nın tefsir ve izahından başka bir şey değildir. Zaten iktisat sarayına girebilmek için, önce istiğna denilen kapıdan girmek lâzımdır. Bu sebeple iktisatla istiğna, lâzımla melzum⁴⁸³ gibidir.

Üstad gibi istiğna hususunda peygamberleri kendine örnek kabul eden bir mücahitin iktisatçılığı, kendiliğinden ortaya çıkacak kadar tabîî bir karakter halini alır. Ve artık ona günde bir tas çorba, bir bardak su ve bir parça ekmek kâfi gelebilir. Zira bu büyük insan, büyük ve insaflı Fransız şairi Lamartine’in dediğı gibi, “Yemek için yaşamıyor, belki yaşamak için yiyor.”

Üstad’ın meşrep ve mesleğini tamamen anladıktan sonra, artık onun yüksek iktisatçılığını böyle yemek içmek gibi basit şeylerle kıyaslamayı çok görüyorum. Zira bu büyük insanın yüksek iktisatçılığını manevî sahalarda uygulamak ve maddî olmayan ölçülerle ölçmek gerekir. Mesela Üstad bu yüksek iktisatçılık kudretini sırf yemek, içmek, giymek gibi basit şeylerle değil; aksine fikir, zihin, istidat, kabiliyet, vakit, zaman, nefis ve nefes gibi manevî ve soyut kıymetlerin israf ve ziyan edilmemesiyle ölçen bir dâhidir. Ve bütün ömrü boyunca bir karakter halinde takip ettiğı bu titiz muhasebe ve murakabe usulünü bütün talebelerine de telkin etmiştir. Bundan dolayı bir Nur talebesine olur olmaz her eseri okutmak ve her sözü dinletmek

kolay bir şey değildir. Zira onun gönlünün merkez noktasında yazılı olan “Dikkat!” kelimesi, en hassas bir kontrol vazifesi görmektedir.

İşte Bediüzzaman, kudretli bir ıslahatçı ve harikalar harikası bir pedagog olduğunu, yetiştirdiği tertemiz nesille fiilen ispatlayan ve iktisat tarihine nurdan pırıltılarla yazılan bir atlas sayfa daha ilave eden, eşi nadir görülen yaratılıшта bir zâttır.

Tevazu ve Mahviyetkârlığı

Nur risalelerinin bu kadar harikulâde bir şekilde cihana yayılmasında bu iki vasfın çok faydası olmuş ve pek derin tesirleri görülmüştür. Çünkü Üstad, sohbet ve teliflerinde kendine bir “kutbü’l-ârifîn” ve bir “gavsü’l-vâsılîn” süsü vermediği için gönüller ona pek çabuk ısınmış, onu tertemiz bir samimiyetle sevmiş ve derhal yüce gayesini benimsemiştir.

Mesela ahlâk ve fazilete, hikmet ve ibrete dair birçok sohbet ve telkinlerini doğrudan doğruya nefesine yöneltir. Keskin ve ateşli hitabelerinin ilk ve yegâne muhatabı, öz nefsidir. Oradan –merkezden çevreye yayılırcasına– bütün nur ve sevince, saadet ve huzura arzulu gönüllere yayılır.

Üstad, hususi hayatında gayet halim-selim ve son derece mütevazıdır. Bir ferdi değil, hiçbir zerreyi incitmemek için âzamî fedakârlık gösterir. Sayısız zahmet ve zorluklara, ızdırap ve mahrumiyetlere katlanır; fakat imanına, Kur’an’ına dokunulmamak şartıyla!..

Artık o zaman bakmışsınız ki, o sakın deniz, dalgaları göklere yükselen bir tufan, sahillere heybet ve dehşet saçan bir umman kesilmiş. Çünkü o, Kur’an-ı Kerîm’in sadık hizmetkârı ve iman hudutlarını bekleyen kahraman ve fedai bir neferidir. Kendisi bu hakikati veciz bir cümleyle şu şekilde ifade eder:

“Bir asker nöbetteyken başkumandan da gelse silahını bırakmayacak. Ben de Kur’an’ın bir hizmetkârı ve bir neferiyim. Vazife başındayken karşıma kim çıkarsa çıksın ‘hak budur’ derim, başımı eğmem!..”

Vazife başında ve cihad meydanındayken şu mısralar hal dilidir:

*Şahlanan bir ata benzer, kırarım kanlı gemi,
Sinsi düşmanlara, hâşâ, satamam benliğimi!
Benliğimden uzak olmaktır esaret bence,
Böyle bir zillete düşmek ne hazin işkence!*

*Ebedî vuslatın⁴⁸⁴ aşkıyla geçer her ânım,
Dest-i kudretle⁴⁸⁵ yapılmış kaledir imanım.
Bu mukaddes emelimden ne kadar dilşâdım,⁴⁸⁶
Görmek ister beni cennette şehit ecdadım.
Ruhum oldukça müebbed,⁴⁸⁷ ebedîdir ömrüm,
En büyük vuslata, Allah'a çıkan yoldur ölüm.*

• • •

Kitaba girmeden evvel Üstad'ı ilmî, fikrî, tasavvufî ve edebî cepheleriyle de değerlendirmek isterdim. Fakat çok derin ve pek geniş olan bu konuların birkaç sayfayla özetlenemeyeceğini kesin bir şekilde idrak ettikten sonra, artık adı geçen konulara birkaç cümleyle temas etmeyi münasip gördüm.

Rabbim imkânlar lütfederse bu derin konuları, *Risale-i Nur* külliyyatı ve Nur talebeleri ile birlikte, büyük ve ayrı bir eserle tahlil ederek incelemeyi ve değerlendirmeyi bütün ruhumla arzuluyorum. Bu hususta, büyük Üstadımızın ve aziz kardeşlerimin kıymetli dualarını niyaz eylerim!

Üstadın İlmî Cephesi

Merhum Ziya Paşa,

*Âyinesi iştir kişinin, lâfa bakılmaz.
Şahsın görünür rütbe-i akli eserinde*

beyti ile nesilden nesle bir düstur halinde nakledilecek olan çok büyük bir hakikati ifade etmiştir.

Evet, Müslüman ırkımıza *Risale-i Nur* külliyyatı gibi muazzam bir iman ve irfan kütüphanesini hediye eden, gönüller üzerinde mukaddes bir nur müessesesi kuran mümtaz ve müstesna zâtın ilmî kudretini etraflıca anlatmaya girişmek, öğle vakti güneşi tarif etmek kadar fuzuli bir iştir. Yalnız, yanık bir şairimizin,

Hüsn olur kim seyrederken ihtiyar elden gider

dediği gibi, hayatının her ânında ilahî tecellilere mazhar bulunan bu mübarek zâtın ilim ve irfanından, ahlâk ve kemâl vasıflarından bahsetmek, insana bambaşka bir zevk ve ilahî bir haz veriyor. Bunun için sözü uzatmaktan kendimi alamıyorum.

Üstad, *Risale-i Nur* külliyyatında dinî, içtimaî, ahlâkî, edebî, hukukî, felsefî ve tasavvufî en mühim konulara temas etmiş ve hepsinde de harikulâde bir surette muvaffak olmuştur. İşin asıl hayret veren noktası, birçok âlimin tehlikeli yollara saptıkları en çetin konuları gayet açık ve kesin bir şekilde hallettiği gibi, en girdaplı derinliklerden Ehl-i Sünnet ve Cemaat'ın tuttuğu nurlu yolu takip ederek sahil-i selamete çıkmış, eserlerini okuyanları da öylece çıkarmıştır.

Bu sebeple *Risale-i Nur* külliyyatını aziz milletimizin her tabakasına tam bir emniyet ve samimiyetle takdim etmekten şeref duyuyoruz. Nur risaleleri, Kur'an-ı Kerîm'in nur deryasından alınan berrak damlalar ve hidayet güneşinden süzülen billûr ışık demetleridir. Bundan dolayı, her Müslümana düşen en mukaddes vazife, imanı kurtaracak olan bu nurlu eserlerin yayılmasına çalışmaktır. Zira tarihte pek çok defa görülmüştür ki, bir eser nice fertlerin, ailelerin, cemiyetlerin ve sayısız insan kitlelerinin hidayet ve saadetine sebep olmuştur. Ah, ne bahtiyardır o insan ki bir mümin kardeşinin imanının kurtulmasına vesile olur!

Üstad'ın Fikrî Cephesi

Mâlum ya, her fikir adamının kendine mahsus bir tefekkür sistemi, fikrî hayatında takip ettiği bir gayesi ve bütün gönlüyle bağlandığı bir ideali vardır. Ve onun tefekkür sisteminden, gaye ve idealinden bahsetmek için uzun mukaddimeler uygun bir şekilde dile getirilir. Fakat Bediüzzaman'ın tefekkür sistemi, gaye ve ideali, uzun mukaddimelerle filan yorulmaksızın, bir cümleyle özetlenebilir:

Bütün semavî kitapların ve peygamberlerin yegâne davaları olan “Kâinatın Hâlıkı'nın ulûhiyet ve vahdaniyetini ilan” ve bu büyük davayı ilmî, mantıkî, felsefî delillerle ispat etmek.

— O halde Üstad'ın mantık, felsefe ve müspet (pozitif) ilimlerle de alâkası var?

— Evet, mantık ve felsefe Kur'an'la barışıp hak ve hakikate hizmet ettikleri müddetçe Üstad en büyük mantıkçı ve en kudretli bir filozoftur. Mukaddes ve cihan çapında davasını ispat vadisinde kullandığı en parlak ve en keskin deliller, Kur'an-ı Kerîm'in “Allah kelâmı” olduğunu her gün bir kat daha ispat ve ilan eden “müspet ilim”dir.

Zaten felsefe, aslında hikmet mânâsına geldikçe, Vâcibü'l-Vücûd Tealâ ve Tekaddes Hazretleri'ni, Zât-ı Bârî'sine lâayık sıfatlarla ispata çalışan her eser en büyük hikmettir ve o eserin sahibi de en büyük hikmet sahibidir.

İşte Üstad böyle ilmî bir yolu, yani Kur'an-ı Kerîm'in nurlu yolunu takip ettiği için binlerce üniversitelinin imanını kurtarma şerefine mazhar olmuştur. Hazretin bu hususta ilmî, edebî ve felsefî daha pek çok meziyeti vardır. Fakat onları, eserlerinden misaller getirerek –inşallah– ayrı bir eserde arz etmek emelindeyim. Ve minallâhi't-tevfik (yardım Allah'tan)!

Tasavvuf Cephesi

Nakşibendî şeyhlerinden, her hareketinde Peygamber-i Zîşan Efendimiz Hazretleri'nin hareketine uymaya çalışan ve büyük bir âlim olan bir zâta sordum:

— Efendi Hazretleri, âlimler ile mutasavvıflar arasındaki gerginliğin sebebi nedir?

— Âlimler, Resûl-u Ekrem Efendimizin ilmine, mutasavvıflar da ameline varis olmuşlar. İşte bu sebeptendir ki, Fahr-i Cihan Efendimizin hem ilmine ve hem ameline varis olan bir zâta “zü'l-cenaheyn” yani “iki kanatlı” deniliyor. Zira tarikattan maksat, ruhsatlarla⁴⁸⁸ değil; azîmetlerle⁴⁸⁹ amel edip peygamber ahlâkı ile ahlâklanarak bütün manevî hastalıklardan temizlenmek, Cenâb-ı Hakk'ın rızasında fâni olmaktır. İşte bu ulvî dereceyi kazanan kimseler, şüphesiz ki ehl-i hakikattir. Yani, tarikattan maksat olan ve arzulanan gayeye ermişler demektir. Fakat bu yüksek mertebeyi kazanmak, herkese kolayca nasip olamayacağı için, büyüklerimiz arzulanan hedefe kolaylıkla erebilmek için belli kaideler koymuşlardır. Özetle tarikat, şariat dairesinin içinde bir dairedir. Tarikattan düşen şeriata düşer, fakat –Allah korusun– şeriattan düşen ebedî hüsranda kalır.

Bu büyük zâtın beyanlarına göre, Bediüzzaman'ın açtığı nur yolu ile, hakiki ve şaibesiz tasavvuf arasında özünde hiçbir uyuşmazlık yoktur. Her ikisi de rıza-yı Bârî'ye ve netice olarak cennet-i âlâya, dîdar-ı Mevlâ'ya (Allah'ın cemâlini görmeye) götüren yollardır.

Onun için bu asil gayeyi hedef edinen herhangi bir mutasavvıf kardeşimizin *Risale-i Nur* külliyyatını seve seve okumasına hiçbir mâni kalmadığı gibi, aksine *Risale-i Nur* tasavvuftaki “murakabe” dairesini Kur'an-ı Kerîm

yoluyla genişleterek ona bir de “tefekür” vazifesini en mühim bir vird olarak ilave etmiştir.

Evet, insanın gözüne-gönlüne bambaşka ufuklar açan bu “tefekür” sebebiyle, sadece kalbinin murakabesiyle meşgul olan, kalb yolunun bir yolcusu, kalbi ve bütün latifeleriyle birlikte, zerrelere kürelere kadar bütün kâinatı azamet ve ihtişamıyla seyir ve temaşa, murakabe ve müşahade ederek Cenâb-ı Hakk’ın o âlemlerde bin bir şekilde tecelli etmekte olan güzel isimlerini, yüce sıfatlarını tam bir vecd ile görür, artık sonsuz bir mabedde olduğunu aynelyakîn, ilmelyakîn ve hakkalyakîn derecesinde hisseder. Çünkü içine girdiği, öyle ulu bir mabeddir ki, milyarlarca sığmayan cemaatin hepsi aşk ve şevk, huşû ve istiğrak içinde Hâlık’ını zikrediyor. Yanık, tatlı ve güzel lisanları; şive, nağme, ahenk ve besteleriyle bir ağızdan

سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ⁴⁹⁰

diyorlar.

Risale-i Nur’un açtığı iman, irfan ve Kur’an yolunu takip eden, işte böyle muazzam ve muhteşem bir mabede girer ve herkes de iman ve irfanı, feyiz ve ihlâsı ölçüsünde ondan feyiz alır.

Edebî Cephesi

Eskiden beri söz ve mânâ, üslûp ve içerik bakımından edipler ile şairler, fikir adamları ile âlimler ikiye ayrılmıştır. Bunlardan bazıları sadece üslûp ve ifadeye, vezin ve kafiyeyle kıymet vererek mânâyı ifadeye feda etmişlerdir; bu hal kendini en çok şiirde gösterir. Diğer zümre ise en çok mânâyı ve içeriğe önem vererek özü söze kurban etmemiştir.

Artık Bediüzzaman gibi büyük bir mütefekkirin edebî cephesi, bu küçük mukaddime ile kolayca anlaşılır sanırım. Zira Üstad, o kıymetli ve bereketli ömrünü, kulaklarda kalacak sözlerin tanzim ve tertibiyle değil; aksine kalblerde, ruhlarda, vicdan ve fikirlerde kutsî bir ideal halinde insanlıkla beraber yaşayacak olan din hissinin, iman şuurunun, ahlâk ve fazilet mefhumunun asırlara, nesillere telkiniyle meşgul olarak geçirmiş bir dâhidir. Artık bu kadar yüce bir gayenin gerçekleşmesi için candan ve cihandan geçen bir mücahit, pek tabiidir ki fâni şekillerle meşgul olamaz.

Bununla beraber Üstad zevk inceliği, gönül hassasiyeti, fikir derinliği ve hayal yüksekliği bakımından harikulâde denecek derecede edebî bir kudret

ve kabiliyete sahiptir. Ve bu sebeple üslûp ve ifadesi konuya göre değişir. Mesela ilmî ve felsefî konularda mantıkî ve kesin delillerle aklı ikna ederken gayet veciz terkipler kullanır. Fakat gönlü mest edip ruhu yükselteceği anlarda ifade o kadar berraklaşır ki, tarif edilemez. Mesela göklerden, güneşlerden, yıldızlardan, mehtaptan ve bilhassa bahar âleminden bahsederken ve Cenâb-ı Hakk'ın o âlemlerde tecelli etmekte olan kudret ve azametini tasvir ederken üslûp o kadar latif bir şekil alır ki, artık her teşbih (benzetme) en tatlı renklerle çerçevelemiş bir levhayı andırır.. ve her tasvir, harikalar harikası bir âlemi canlandırır.

İşte bu hikmettedir ki, bir Nur talebesi, *Risale-i Nur* külliyyatını mütalaasıyla –üniversitenin hangi fakültesine mensup olursa olsun– hissen, fikren, ruhen, vicdanen ve hayalen tam mânâsıyla tatmin edilmiş oluyor. Nasıl tatmin edilmez ki, *Risale-i Nur* külliyyatı Kur'an-ı Kerîm'in cihanı kuşatan bahçesinden derilen bir gül demetidir. Bundan dolayı onda o mübarek ve ilahî bahçenin nuru, havası, ışığı ve kokusu vardır.

*Ruhun bu ihtiyacını söyler akan sular,
Kur'an'a her zaman beşerin ihtiyacı var.*

Ali Ulvi Kurucu

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ يَا فَردُ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا قُدُّوسُ⁴⁹¹

İsm-i âzâmın hakkına, Kur'an-ı Mucizü'l Beyan'ın hürmetine ve Resûl-u Ekrem'in (*aleyhissalâtu vesselam*) şerefine, bu kitabı bastıranları, mübarek yardımcılarını ve *Risale-i Nur* talebelerini Cennetü'l-Firdevs'te ebedî saadete mazhar eyle, âmin...

Ve iman ve Kur'an hizmetinde daima muvaffak eyle, âmin...

Ve amel defterlerine *Asâ-yı Musa*'nın her bir harfine karşılık bin sevap yazdır, âmin...

Ve Nurların neşrinde sebat ve devam ve ihlâs ihsan eyle, âmin...

Ya Erhamerrâhimîn!.. Bütün *Risale-i Nur* talebelerini iki cihanda mesut eyle, âmin...

İnsî ve cinnî şeytanların şerlerinden muhafaza eyle, âmin...

Ve bu aciz ve biçare Said'in kusurlarını affeyle, âmin...

Bütün Nur talebeleri namına

Said Nursî

⁴⁶⁸ Ancak O'ndan yardım dileriz.

⁴⁶⁹ Güzel koku.

⁴⁷⁰ Tirmizî, ilim 19; Ebû Dâvûd, ilim 1; İbni Mâce, mukaddime 17; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsne'd 5/196.

⁴⁷¹ Ankebût sûresi, 29/69.

⁴⁷² Mürebbi: Terbiye eden.

⁴⁷³ Cenâb-ı Hak ruhları yarattığında "Ben Rabbiniz değil miyim?" diye sorduğunda, ruhların "Evet Rabbimizsin" diye cevap vermelerine "Elest meclisi" veya "Bezm-i Elest" denilir.

⁴⁷⁴ Yoğun, katı.

⁴⁷⁵ Kulun, Hakk'ın zât ve sıfatlarında fânî olması.

⁴⁷⁶ Kulun, her şeyi Hakk'ın bir tecellisi ve bir gölgesi olarak vicdanî müşahade ile görmesi.

⁴⁷⁷ Ferâgat: Şahsi haklarından vazgeçmek, tokgözlülük.

⁴⁷⁸ Murakabe: Her zaman Hakk'ın muradını takip etme ve Cenâb-ı Hak tarafından takip edilme düşüncesiyle iç ve dış bütünlüğü içinde hayatını sürdürme.

⁴⁷⁹ Uzlet: Yalnızlık, köşesine çekilme.

⁴⁸⁰ İstiğna: İnsanın Allah'tan başka kimseye el açmaması, gönül tokluğuyla iffet dairesi içinde yaşama.

481 Mâsivâ: Allah'tan başka her şey, O'ndan gayrısı...

482 “Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir.” (Yûnus sûresi, 10/72; Hûd sûresi, 11/29, 51; ...)

483 Melzum: Lüzumlu kılınmış. Mevcut bir şeyden ayrılamayan, lâzım olan şeyin tamamlayıcısı.

484 Kavuşma.

485 Kudret eli.

486 Sevinmiş.

487 Ebedî.

488 Ruhsat: Kulların özürlerine dayalı olarak, meşru dairede tanınan kolaylık.

489 Azimet: İbadetlerin takva ile, eksiksiz ve mükemmel bir şekilde yapılması.

490 “Allah, her türlü noksandan münezzehtir. Bütün hamdler, övgüler Allah'adır. Allah'tan (celle celâluh) başka ilah yoktur. Allah, büyüktür. Hareket ve güç, ancak yüceler yücesi ve pek büyük Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi ile olur.” (Buhârî, teheccüd 21; Ebû Dâvûd, salat 135; Nesâî, iftitah 32; Ahmed İbni Hanbel, el-Müsned 4/353)

491 Ya Allah, ya Rahman: Ey Zât'ı itibarı ile merhametli olan! Ya Rahîm: Ey rahmetiyle mahlûkatına merhamet eden! Ya Ferd: Ey eşi ve benzeri bulunmayan! Ya Hayy: Ey her zaman var olan, diri olan, ezeli ve ebedî hayat sahibi! Ya Kayyûm: Ey kendi Zât'ı ile var olup zeval bulmayan ve bütün mevcudatı varlıkta tutup onları yöneten! Ya Hakem: Ey hükmü geçersiz kılınmayan Hâkim! Ya Adl: Ey tam adalet sahibi! Ya Kuddûs: Ey her şeyi tertemiz yapan ve kendisi bütün eksiklerden uzak ve yüce Zât!

